

Det norske
Arbeiderparti

BERETNING
1932

OSLO 1933
ARBEIDERNES AKTIETRYKKERI

DET NORSKE ARBEIDERPARTI

BERETNING 1932

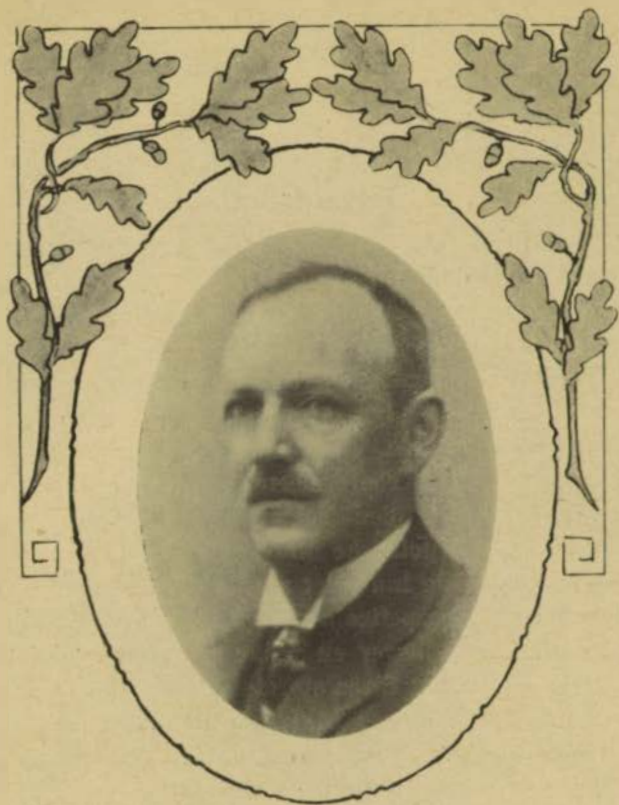
UTARBEIDET VED PARTIKONTORET

Arbeidernes Aktietrykkeri — Oslo 1933

Innholdsfortegnelse.

	Side.
Edvard Bull	3
Innledning	7
Central- og landsstyret	8
Partikontoret	9
Representasjon	9
Uvalg og komitéer	10
Organisasjons- og medlemsoversikt	11
Agitasjon	12
Foredragsreiser	12
Enkeltforedrag	15
1 mai	24
Den antimilitære agitasjon	31
Arbeiderpartiets By- og Herredslag	34
Kvinnesekretariatet	36
Barnelagsarbeidet	40
Arbeidernes Ungdomsfylking	41
«Arbeiderbladet»	43
Arbeidernes Pressekontor	44
Partipressen	44
Det tyvende Århundrede	46
Det norske Arbeiderpartis Forlag	46
Arbeidernes Aktietrykkeri	46
Arbeidernes Justisfond	47
Arbeiderberegelsens Arkiv	49
Conrad Mohrs legat	50
Internasjonale forbindelser	50
Retningslinjer for organisering av de arbeidsløse	54
Partiets stilling til Det kommunistiske Partis støtteorganisasjoner	55
Nedrustningskonferansen i Genf	55
Den økonomiske krise	58
Stortingsgruppens beretning	65

Edvard Bull.

*Det norske Arbeiderpartis næstformann,
Edvard Bull, døde den 26 august 1932.*

Edvard Bull.

Den norske arbeiderklasse og Det norske Arbeiderparti led et stort tap ved Edvard Bulls død.

Edvard Bull var en av de fremste, djerveste og dyktigste forkjempere for den socialistiske, den revolusjonære arbeiderbevegelse. Bull fikk utført et så betydningsfullt arbeide de år han deltok i arbeiderbevegelsen, at det alltid vil lyse over hans navn og holde det levende for den norske arbeiderklasse.

Han kom med i arbeiderbevegelsen som ganske ung i begynnelsen av århundredet gjennom den socialistiske studenterforening, der *Kyrre Grepp* dannet det politiske midtpunkt.

Mens Grepp kastet sig inn i det aktive partiarbeide, fortsatte Bull sine historiske og vitenskapelige studier. Men samtidig ydet han partiet store tjenester. Han skrev en rekke småskrifter om klassekamp, sosialisme og syndikalisme. Hans største verk er viet marxismen. Han var marxist i hele sitt grunnsyn både som historiker og politiker. Bull var en fortrinlig foreleser og foredragsholder. Hans enkle og klare fremstillingsmåte, hans logiske sans og store kunnskaper gjorde at han nød stor popularitet og interesserte strømmet til hans forelesninger. Hans første store betydelige innsats i det daglige partiarbeide var knyttet til den organiserte opplysningsvirksomhet. Som formann i mange år for arbeiderbevegelsens skolekomité la han grunnlaget for hele den socialistiske skolevirksomhet i vårt land. Han gav denne virksomhet dens karakter. Han sa ofte: «Det er ikke nødvendig på noget område å drive tuskhandel for å hverve socialister, la dem få grundig viden om tingenes rette sammenheng, så vil resultatene gi sig selv.

Da venstretretningen fikk flertall på landsmøtet i 1918, kom *Bull* mere aktivt med i partiarbeidet og vant sig gjennom årene frem til februarlandsmøtet 1923 en så sterk stilling, at han blev valgt til partiets næstformann. Det var ved dette landsmøte partiet tok det første oppgjør med Kominterns teseredne og centralistiske politikk. Bull tok en fremtredende del i denne kamp. I de bevegede år som fulgte, nedla

Bull et stort arbeide i tale og skrift. Han satte i mange tilfelle sitt preg på partiets politikk. Det han fremfor alt tilsiktet, var at bruddet med Komintern ikke måtte bety nogen prinsipiell kursendring. Det han fremfor alt tilsiktet var klarhet. Partiet måtte føre klassekamp. Ut fra hele sitt klassesyn var han en ivrig tilhenger av klassesamlingen. Arbeiderne måtte stå sammen for å kunne utrette noget og også for å kunne føre socialistisk politikk. Bull fortsatte da også som en av de to næstformenn etter klassesamlingen, og tok like virksom i partiet som før.

Det var dog ikke bare i partiets organisasjon og partiets presse Bull ydet store tjenester. Han var også en tid partiets representant i Oslo Bystyre. I skolestyret var han partifraksjonens ordfører i en rekke år. Og han var partiets ordfører i den store skolekommisjon og gjorde her et meget nyttig arbeide.

Da partiet dannet regjering i 1928 var Bull selvskreven som utenriksminister.

Ved valgkampen i 1930 gjorde de borgerlige partier Bull til det store skremmeskudd. Han var legemliggjørelsen av alt som var samfunnsfarlig og kristendomsfiendsk her i landet. En brosjyre han i 1923 skrev om Religion og Socialisme, mot Kominterns ateiske parole, benyttet borgerskapet løsrevne citater av og misbrukte til en hysterisk og demagogisk valgagitasjon. I de senere års valgkamper er ingen enkelt manns navn blitt så forkjetret og tilsolet som Edv. Bulls.

Meningen var nok ikke opprinnelig å ramme ham personlig, men partiet. Det gikk imidlertid Bulls ære nær.

I det siste år Bull levet, var han sykelig. Det kolosale arbeide han hadde som videnskapsmann og partifelle blev for meget for hans krefter. Han blev overanstrengt og måtte ta rekreasjon. Men døden innhentet ham.

Bisettelsen.

Edv. Bull blev bisatt i krematoriet på Vestre Gravlund tirsdag 30 august under enestående stor deltagelse.

Partiets formann, Oscar Torp og historikeren Johan Schreiner var marskalker. Høitideligheten blev åpnet med Händels Largo, spilt av et strykeorkester. Halvdan Koht holdt minnetalen.

Efter Cally Monrad hadde tolket Helge Rodes nydelige lille «Lukk du dine øienlåg», begynte kranspålegningen.

Fra Det norsk Arbeiderparti la formannen en krans på båret og frembar partiets takk til Bull for hans innsatts i partiet. Fra Arbeidernes faglige Landsorganisasjon blev nedlagt krans av Valde-

mar Nielsen og fra Arbeidernes Ungdomsfylking ved Per Lie. Dessuten var det kranser fra en rekke fagforbund, partiforeninger og fagforeninger i Oslo, fra stortingsgruppen og fra partiavdelingene utenbys og likledes var det kranser fra fylkes- og kretspartiene. Fra universitet og alle institusjoner Bull hadde forbindelse med som videnskapsmann, var det et veld av kranser.

Om kvelden holdt centralstyret sammen med Oslo Arbeiderparti og Oslo faglige Samorganisasjon et minnemøte i Folkets Hus store sal.

Tilstrømningen til minnemøtet var overveldende stor. Bare halvparten av de som kom til lokalet, kunde komme inn.

Det blev en stemningsfull høitidelighet. Salen var smykket med draperier, prydplanter og sørgeflor. Foran talerstolen som var innvunnet i rødt tøy, hang Bulls portrett i sort ramme.

Minnehøitideligheten blev innledet av Filharmoniske Orkesters Strykekvartett som spilte Tschaikawskys Andante B-dur. Skuespiller Ingolf Schanche leste så «Bergmannen» av Henrik Ibsen. Martin Tranmæl talte om Bulls betydningsfulle virke i arbeiderbevegelsen. Efter Tranmæls tale sang Fagforeningenes sangkor «Solnedgang» av Conradi og «Fremtidslengsler» av Catharinus Elling, hvorpå Filharmoniske Orkesters Strykekvartett spilte «Jeg lagde mig så silde».

Einar Gerhardsen tolket Osloarbeidernes og ungdommens takk til Bull.

Høitideligheten blev avsluttet med at forsamlingen reiste sig og sang «Den var vår denne jord».

1932.

Partiets virksomhet i 1932 — i et ikke valgår — har vært livligere enn nogengang. Agitasjonen og opplysningsarbeidet har gitt store resultater. Mange nye medlemmer og foreninger er kommet til. Partiets presse har fått øket utbredelse. Nye lag er således kommet med i det aktivt byggende arbeide.

Året har vært et vanskelig år for det arbeidende folk. Den økonomiske krise har tiltatt i omfang og styrke. Arbeidsledigheten er større enn før og krisen på landsbygden og i fiskeridistriktene er foretruende. Rundt omkring i vårt vidstrakte land er det mange steder den åpenbare nød. Tusener mangler det aller nødvendigste for å leve.

Kravet om positive tiltak for å lette byrdene for det kriseramte folk øker i styrke. Det kreves at de styrende med kraft skal gå inn for en effektiv løsning.

Det norske Arbeiderparti har i sin politikk gitt uttrykk for nødvendigheten av en konsekvent fremgangslinje for å avbøte vanskelighetene. I sitt kriseprogram som blev fremlagt for Stortinget i begynnelsen av året, blev det trukket op en arbeidslinje som pekte fremover. Nogen endelig løsning innebar planen ikke, men forslagene som blev fremlagt, betød allikevel positiv hjelp.

Det viste sig snart hvilken stilling det brede lag av folket inntok til kriseprogrammet. Tilslutningen var almindelig. Og så sterk blev opinionen, at de borgerlige partier i Stortinget ikke våget å se helt bort fra forslagene.

I året som gikk er arbeiderklassen på mange måter blitt varslet om den reaksjonære krise den gjennomlever. Den reaksjonære bonde-regjering har gått i spissen i nye fremstøt mot arbeiderklassen. Nye undtagelseslover overfor arbeiderbevegelsen er fremlagt. De fascistiske organisasjoner er opmuntret til fortsatt virksomhet. Forsvarsministeren har drevet igjennem at hvitegarder skal organiseres på Statens bekostning, samtidig med at arbeiderne er fratatt politiske rettigheter.

Det har således ikke skortet på vilje når det gjelder å sette arbeiderklassen i en undtagelsesstilling og stanse den i sin marsj mot frigjørelsen.

Men disse anslag til tross kan partiet notere øket fremgang. Flere og flere forstår at veien ut av kaos går gjennom socialismen. Skal ordnede tilstander komme i stand, må et systemskifte til.

Centralstyret og landsstyret.

Sammensetning.

Centralstyret har hatt følgende sammensetning: Oscar Torp, formann, Edv. Bull og Magnus Nilssen, viceformenn, Martin Tranmæl, redaktør, Eugen Johannessen, Einar Gerhardsen, Alfred Madsen, Valdemar Nielsen, Halvard Olsen, A. E. Gundersen. Sigrid Syvertsen, Gerda Brager valgt av Kvinnesekretariatet og Arnfinn Vik valgt av Arbeidernes Ungdomsfylking.

Varamenn: Eugen Pettersen, Jens Teigen, Johannes Johannessen, Helga Karlsen, Erling Anthonsen, Josef Jensen og Jens Jensen. Suppleanter for Kvinnesekretariatets medlemmer: Rachel Grepp og Inger Kristiansen. Varamann for Ungdomsfylkingens medlem: Kaare Hansen.

Efter Edv. Bulls død 26 august rykket første varamann op som fast medlem.

Landsstyremedlemmer: Trygve Lie, Akershus, Johan Pettersen, Østfold, Oscar Nilssen, Hedmark, Hans Haugli, Opland, Karl Nedberg, Buskerud, Ole Moen, Telemark, Anton Jenssen, Vestfold, Alb. Karlsen, Aust-Agder, Aasmund Kulien, Vest-Agder, Nils Norheim, Stavanger, I. K. Hognestad, Rogaland, Ture Johanson, Bergen, Jakob Kolrud, Hordaland, Anders Østensen, Sogn og Fjordane, M. Landstad, Møre, Johan Nygaardsvold, Sør-Trøndelag, Ole Øisang, Trondheim, Wilhelm Flotvik, Nord-Trøndelag, Sverre Stople og Andreas Moan, Nordland, Gitta Jønsson, Troms, Peder Holt, Finnmark.

Varamenn: Olaf Solumsmoen, Drammen, Albert Vang, Østfold, Johan Magnussen, Telemark, Anders Otting, Nordland, Ida Nordahl, Nord-Trøndelag, Harald Skutvik, Møre, Betrand Bakke, Rogaland, Marius Engebretsen, Hedmark.

Møter.

Centralstyret har holdt 22 møter og behandlet 228 saker. Dessuten er holdt 2 fellesmøter med stortingsgruppen, hvor det er behand-

let 3 saker og 3 fellesmøter med sekretariatet og stortingsgruppen, hvor det er behandlet 3 saker. Det er holdt 1 landsstyremøte, hvor det blev behandlet 14 saker. Ialt er der holdt 28 møter og behandlet 248 saker.

I fellesmøtene med stortingsgruppen og fellesmøtene med sekretariatet og stortingsgruppen blev partiets kriseprogram behandlet.

Landsstyret holdt møte 11 april. Det behandlet beretning, regnskaper og budjetter. Det blev vedtatt retningslinjer for organiseringen av arbeidsledige, og beslutning angående partiets stilling til Det kommunistiske Partis støtteorganisasjoner. Ekstrakontingenten som landsmøtet bestemte, blev besluttet ikke opkrevd.

Partikontoret.

Foruten formannen, har personalet ved kontoret vært: Thina Thorleifsen, kvinnesekretær, K. M. Nordanger, kommunalsekretær, og Hjalmar Dyrendahl, kontorsekretær.

Det øvrige personale har vært: Kontordame og felles med forlaget kassererske og 2 visergutter.

Representasjon.

Centralstyret har vært representert på 2 konferanser av de uavhengige socialistiske partier 4—5 mai i Berlin og 27—28 august i Amsterdam. Som representanter møtte det internasjonale utvalgs sekretær, Finn Moe. Likeledes var centralstyret representert ved Finn Moe på Det hollandske uavhengige socialistiske Partis konstituerende landsmøte i Amsterdam 27—28 august.

På Norsk Kommuneforbunds landsmøte og Norsk Jernbaneforbunds landsmøte har centralstyret vært representert ved Oscar Torp og på Arbeidernes Avholdslandslags konstituerende landsmøte ved Sigrid Syvertsen og Oscar Torp.

Centralstyret har vært representert på distriktsorganisasjonenes årsmøter ved: Østfold: Oscar Torp, Akershus: Oscar Torp, Hedmark: Valdemar Nielsen, Gudbrandsdalen: Oscar Torp, Oppland: Martin Tranmæl, Vestfold: Jens Teigen, Vest-Agder: Oscar Torp, Hordaland: Oscar Torp, Sogn og Fjordane: Hjalmar Dyrendahl, Søndmør og Romsdal: Alfred Madsen, Nordmøre: Hjalmar Dyrendahl, Sør-Trøndelag: Johan Nygaardsvold, Inntrøndelag: Martin Tranmæl, Namdal: Johan Nygaardsvold. Nordre Helgeland: Ole Øisang. Nordland: Ivar Skjånes, Nordre Salten: Andreas Moan, Senjen: Ole Øisang.

Utvalg og komitéer.

De faste utvalg og komitéer har hatt følgende sammensetning:

Agitasjonsutvalg: Oscar Torp, formann, Martin Tranmæl, Einar Gerhardsen, Valdemar Nielsen, Thina Thorleifsen med Hjalmar Dyrendahl som sekretær.

Internasjonale utvalg: Edv. Bull, formann, Haakon Meyer, Magnus Nilssen, Martin Tranmæl, Oscar Torp, Halvard Olsen med Finn Moe som sekretær.

Efter Edv. Bulls død har Oscar Torp vært utvalgets formann.

Arbeiderbladets kontrollkomité: Oscar Torp, formann. Valdemar Nielsen, A. E. Gundersen og Einar Gerhardsen valgt av centralstyret, Ingv. Rastad med Osvald Marthinsen som varamann fra Oslo Arbeiderparti, Karl Andersen med Ole Hagen som varamann fra Akers Arbeiderparti, Gunnar Disenåen fra Oslo og Omegns faglige Samorganisasjon, Hans Amundsen som representant for redaksjonspersonalet og Alf Agnor for personalet i ekspedisjonen. Bladets disponent er komitéens sekretær.

Kooperative utvalg: Alfred Madsen, formann, Sven Svensson, sekretær, Sigrid Syvertsen, Jens Teigen og Bjarne Jullum.

Landsboligutvalg: Randolph Arnesen, formann, Arnold Wik, sekretær, A. E. Gundersen, Nanna Broch og Arthur Karlsen.

Partiets og Landsorganisasjonens samarbeidskomité: Oscar Torp og Martin Tranmæl med Valdemar Nielsen som varamann fra partiet, Halvard Olsen og Johs. M. P. Ødegaard fra Landsorganisasjonen med Alfred Madsen som sekretær.

Antimilitære landsutvalg: Oscar Torp, formann, og Einar Gerhardsen fra partiet. Arnfinn Vik og Per Lie fra Ungdomsfylkingen.

Idrettssamarbeidskomitéen: Trygve Lie og Ola Brandtorp fra Idrettsforbundet, Olav Hindahl og Jens Teigen fra Landsorganisasjonen og Oscar Torp og Einar Gerhardsen fra partiet.

Barnelagenes landsutvalg: Erling Anthonsen, formann, og Thora Pettersen valgt av partiets centralstyre. Thina Thorleifsen og Helga Karlsen valgt av Kvinnesekretariatet. Kaare Hansen og Arne Hagen fra Ungdomsfylkingen.

Arbeidernes Aktietrykkeris styre: Oscar Torp, formann, Valdemar Nielsen, Jens Teigen, Torbjørn Henriksen, Max Madle, Severin Arnesen.

Organisasjons- og medlemsoversikt.

Finnmark Fylkesparti er fra 3. kvartal delt i 2 kretspartier: Østfinnmark Kretsparti og Vestfinnmark Kretsparti.

Ved utgangen av året har partiets avdelinger i 590 av landets 748 by- og landkommuner. Antall foreninger er i årets løp øket med 120 fra 1759 i 1932 til 1879 foreninger.

Medlemstallt er steget med 4244 fra 83 071 i 1931 til 87 315 ved utgangen av 1932.

Organisasjonsoversikt ved årsskiftet 1932—33.

Nr.	Organisasjon	Antall foreninger	Antall medlemmer	Derav kvinner
1	Østfold	122	4 940	800
2	Akershus	163	5 300	1 150
3	Hedmark	181	3 700	600
4	Gudbrandsdalen	60	1 114	230
5	Vest-Opland	71	2 720	320
6	Buskerud	160	4 350	708
7	Vestfold	73	2 600	420
8	Telemark	83	3 613	400
9	Aust-Agder	43	1 504	247
10	Vest-Agder	36	1 290	105
11	Rogaland	46	818	128
12	Hordaland	55	1 060	150
13	Sogn og Fjordane	61	750	47
14	Søndmør og Romsdal	28	610	111
15	Nordmør	64	1 420	58
16	Sør-Trøndelag	85	1 662	283
17	Inntrøndelag	71	1 443	307
18	Namdalen	30	931	227
19	Sør-Helgeland	7	103	10
20	Nord-Helgeland	30	407	35
21	Nordland	59	1 485	200
22	Nordre Salten	31	800	94
23	Trondenes	5	80	-
24	Senjen	7	72	11
25	Nord-Troms	57	1 047	229
26	Vest-Finnmark	8	718	158
27	Øst-Finnmark	10	230	35
28	Oslo	125	36 501	5 535
29	Drammen	25	1 196	118
30	Stavanger	21	2 100	200
31	Haugesund	9	874	98
32	Bergen	36	980	80
33	Trondheim	17	897	264
Tilsammen		1 879	87 315	13 358

Agitasjonen.

I 1932 har det vært utfoldet en usedvanlig stor agitasjonsvirksomhet.

De store saker som partiet fremmet i begynnelsen av året, avrustningsforslaget og kriseprogrammet, blev understøttet av møter rundt om i landet og i løpet av sommermånedene blev det holdt en rekke større stevner.

Så kom partimåneden oktober som blev den mest vellykkede landsomfattende agitasjon som nogen gang har vært i partie i de år som det ikke har vært valg. Det blev i partimåneden holdt 600 møter. Tilslutningen til møtene var overordentlig stor. Det var tilstrømming til møtene som under en valgkamp.

I agitasjonsmåneden blev det stiftet 61 foreninger og 12 kvinneavdelinger. Dessuten tilmeldte 9 fagforeninger sig kollektivt til partiet. Foruten den direkte tilvekst av foreninger, blev det gjennom møter gjort forberedelse til stiftelse av foreninger på ytterligere 39 steder.

Arbeidet for utbredelsen av partipressen blev viet stor opmerksomhet og resultatene på dette område blev da også større enn det tidligere har vært i agitasjonsmånedene. Det blev tegnet 11 334 nye abonnenter.

Av partiforlagets brosjyrer blev solgt 20 000 eksemplarer.

Men agitasjonen stoppet ikke op når man var ferdig med partimåneden. I årets to siste måneder blev det holdt en rekke antimilitære møter om krigsfaren og om partiets avvebningsforslag.

Efter den oversikt partikontoret har over foredragsvirksomheten, er det i tilslutning til partiet holdt 2 938 foredrag. I dette tall er tatt med opgaven over foredragene 1 mai. Det blev da holdt 422 foredrag. Det har således vært en veldig agitasjon for partiets politikk i årets løp. Og den økede interesse som således er skapt, har også ført til øket opslutning om partiets organisasjon. Det er således i årets løp stiftet 110 nye partiforeninger og 15 kvinneavdelinger. 17 fagforeninger har besluttet å tilmelde sig partiet.

Ungdomsfylkingen har hatt en tilvekst på 48 nye lag.

Disse tall kommer ikke helt til uttrykk i organisasjonsoversikten, da de foreninger og lag som blev stiftet i 4. kvartal, først kommer med i rapportene for 1. kvartal 1933.

Foredragsreiser.

Helga Karlsen i Telemark.

I mai måned reiste *Helga Karlsen* på en turné i Telemark og holdt

foredrag på følgende steder: Borgestad, Skotfoss, Skien, Porsgrunn, Brevik, Ulefoss, Langesund, Kragerø. Tilsammen 8 foredrag for ca. 1600 tilhørere.

Andreas Moan i Lofoten.

Andreas Moan foretok en agitasjonsreise i Lofoten siste uke i august. Han talte på følgende steder: Stamsund, Eggum, Gravdal, Reine, Skråva, Kabelvåg, Henningsvær, Sydalen, Gimsø, Svolvær. Tilsammen 10 foredrag.

Sigrid Syvertsen i Rogaland.

Sigrid Syvertsen foretok en agitasjonsreise i Rogaland i første halvdel av september. Hun talte på følgende steder: Haugesund (2), Sauda, Skåre, Kopervik, Skudenes, Oltedal, Madla, Sandnes, Bryne, Egersund, Sogndal. Tilsammen 12 foredrag.

Helga Karlsen på Sør- og Vestlandet.

I oktober måned reiste *Helga Karlsen* på en turné på Sør- og Vestlandet. Hun holdt foredrag på følgende steder: Kristiansand, Mandal, Egersund, Sandnes, Lillevåg, Åkrehamn, Kopervik, Bergen. Tilsammen 8 foredrag for ca. 1300 tilhørere.

Peder Holt i Øst-Finmark.

Peder Holt reiste på en 8 dagers turné i Øst-Finmark i partimånen. På turen holdt han ialt 13 foredrag for ca. 1100 tilhørere.

Peder Alsvik i Søndmør og Romsdal.

I oktober reiste *Peder Alsvik* på agitasjon i Søndmør og Romsdal. Han holdt foredrag på følgende steder: Nord-Aukra, Bratvåg, Hildre, Hareid, Leikanger, Fosnavåg, Molthusstranda (2), Haugsbygda, Larsnes, Volda, Ørsta, Fjørtoft, Harøy (2), Rakvåg. Tilsammen 16 foredrag for ca. 1200 tilhørere.

K. Bergsvik i Hordaland.

I oktober reiste *K. Bergsvik* på en ukes turné i Hordaland og talte på følgende steder: Skånevik, Etne, Stord, Manger, Hordabø, Valestrandsfossen. Tilsammen 6 foredrag for ca. 300 tilhørere.

Johan Wiik i Søndre Helgeland.

Siste uken i oktober reiste *Johan Wiik* på Søndre Helgeland og talte på møter i følgende herreder: Vik (3), Bindal (2), Vega, Brønnøy. Tilsammen 7 foredrag.

Tor Grønnevik i Sogn og Fjordane.

I tiden 19 oktober—12 november reiste *Tor Grønnevik* på sammenhengende turné i Sogn og Fjordane. *Grønnevik* holdt foredrag på møter i følgende herreder: Gulen (5), Lavik, Hyllestad (3), Solund, Askvold (4), Bru (2). Ialt 16 foredrag.

Oscar Torp i Østerdalen, Gauldal og Gudbrandsdalen.

I agitasjonsmånedene reiste *Oscar Torp* på en sammenhengende agitasjonstur i Nordre Østerdalen, Øvre Gauldal og Gudbrandsdalen. Foredrag blev holdt på følgende steder: Ytre Rendal, Folldal, Alvdal, Tolga, Os, Røros, Ålen (2), Holtålen, Dombås, Dovre, Otta og Vinstra. Tilsammen 13 foredrag for ialt ca. 2 200 tilhørere.

Olaf Kaarby i Vest-Finnmark.

I oktober måned reiste *Olaf Kaarby* på en felles agitasjonstur i Vest-Finnmark, arrangert av Vest-Finnmark Arbeiderparti og Vest-Finnmark faglige Samorganisasjon. *Kaarby* holdt foredrag på følgende steder: Næverfjord, Lærridsfjord (2), Komagfjord, Kviby, Årøy, Elvebakken, Bossekop, Talvik, Sopnes, Øksfjord, Nuvsvåg, Bergsfjord, Sandland, Hasvik, Kårhamn (2), Akkerfjord, Indrefjord. Tilsammen 19 foredrag for ca. 685 tilhørere.

Olav Berg-Hansen i Vest-Finnmark.

I siste halvdel av oktober måned reiste *Olav Berg-Hansen* på en turné i Vest-Finnmark, arrangert av kretspartiet og Vestfinnmark faglige Samorganisasjon. *Olav Berg-Hansen* holdt foredrag på følgende steder: Kvalsund, Smørfjord, Olderfjord, Kistrand, Indre Billefjord, Kolvik, Lakselv, Børselv, Karasjok, Honningsvåg (2), Nordvågen, Kjølvik, Skjötningberg. Tilsammen 14 foredrag for ca. 755 tilhørere.

Aldor Ingebrigtsen i Nordland.

Aldor Ingebrigtsen har foretatt 2 sammenhengende agitasjonsturer i Nordland.

I tiden 24 september—9 oktober reiste han i ytre distrikter i Nordre Helgeland. På denne tur holdt han foredrag i Sandnessjøen, Herøy (2), Kviting, Nesna (2), Nordvika (2), Stavegn, Tjøtta, Lurøy (2), Rødøy (2). Tilsammen 14 foredrag.

Fra 15 til 24 oktober reiste han på turné i Vesterålen og holdt foredrag på følgende steder: Bjørnkinn (2), Langnes (3), Øksnes (3), Andenes (2), Dverberg. Tilsammen 11 foredrag.

Olav Oksvik på Vestlandet.

Olav Oksvik har foretatt 2 agitasjonsreiser på Vestlandet.

I tiden 25 september til 11 oktober reiste han i Rogaland og holdt foredrag på følgende steder: Åkra, Sævlandsvik, Skjoldevik, Øvre Vats, Nedre Vats, Skjoldestrømmen, Sandeid, Vikedal, Tuastad, Ådland, Tysvær, Høle, Madla, Jørpeland, Hjelmeland. Tilsammen 15 foredrag.

I første halvdel av desember reiste han i Sogn og Fjordane og holdt foredrag på følgende steder: Bareksten, Reksten, Sandane, Austrheim, Kulen, Vågsvåg, Måløy, Refvik. Tilsammen 8 foredrag.

Olav Oksvik i Trøndelag.

I siste halvdel av september foretok *Olav Oksvik* en agitasjonsreise i Fosen i Trøndelag og holdt foredrag på følgende steder: Råkvåg, Lysøysund, Bjugn, Uthaug, Tranvik, Fjellvær, Sandstad, Barmannsfjord. Tilsammen 8 foredrag.

Enkeltforedrag.

Martin Trammøl: Oslo (49), Løkken, Orkanger, Hømmelvik (2), Skien, Borgestad, Brevik, Gran, Lunner (2), Husvik, Tønsberg (2), Hønefoss, Lørenskog (2), Fredrikstad, Lillestrøm, Drammen (2), Veme, Kongsberg (2), Kolbotn, Strømmen (2), Hole, Kopperå (2), Brandbu, Heistad, Moss, Aker (6), Krøderen, Gjøvik, Ranfoss, Eidsvoll, Hauge-sund, Stavanger (2), Bergen, Sanda, Romedal, Bekkelaget, Stange, Froland, Arendal (2), Grimstad, Øystad, Ramsnes, Hillestad, Sarpsborg, Stjørdal, Melhus (2), Trondheim (59). I alt 115 foredrag.

Thina Thorleifsen: Gran, Lørenskog (2), Grorud (3), Østensjø (2), Drammen (2), Tofte, Gulslogen, Tretten (2), Askim, Nittedal, Bødalen, Brandbu, Husvik, Hokksund, Asker (2) Ådalen, Maridalen, Nordervov, Rollag, Skarnes, Flisa, Grue, Hoff, Roverud, Spydeberg, Steinberg, Furnes (2), Kjelsås (3), Arnes, Kambo, Høvik, Oslo (18). I alt 59 foredrag.

K. M. Nordanger: Skedsmo (2), Levanger, Gjøvik, Lillestrøm (4), Nord-Odal, Moss, Nannestad, Oslo (6), Nes, Hallingdal, Bergen, Gjerpen, Namsos, Aker (2), Furnes, Ullensaker, Lørenskog, Kongsvinger, Samnanger, Kvam, Voss, Lillesand, Vegårshei, Tvedestrand, Risør, Bærum, Eidsvoll, Nittedal, Oppegård. I alt 39 foredrag.

Helga Karlsen: Strømmen (2), Alvdal (2), Flesberg, Moss (2), Grong, Namsos, Bangsund (3), Bærum (2), Foldal (2), Nesbyen, Skåtøy, Kornsjø, Grorud (3), Lillehammer, Høvik, Lørenskog, Søndre

Land, Ringebu, Ligarda, Oppegård, Hokksund, Abildsø, Gjøvik (2), Drammen (2), Oslo (38). Tilsammen 73 foredrag. Dessuten 8 foredrag på turné i Telemark og 8 foredrag på turné i Vest-Agder og Rogaland. I alt 91 foredrag.

Oscar Torp: Moss, Ringsaker (3), Horten, Kristiansand S., Bergen (2), Stavanger, Borgestad, Halden (2), Gjøvik, Sarpsborg, Hønefoss, Tønsberg, Lier (3), Tistedal, Fagerholt, Spind, Austad, Lyngdal, Kvås, Aker, Drammen, Hov i Land (2). Tilsammen 62 foredrag. Dessuten 13 foredrag på en turné. I alt 75 foredrag.

Konrad Knudsen: Ådal (4), Flesberg (4), Krødsherad, Hønefoss (3), Norderhov (7), Kongsberg, Nes, Buskerud (6), Tyristrand, Flå, Gol, Ål (3), Hol (3), Jevnaker (3), Rollag, Veggli, Nore, Nedre Eiker (2), Lier (2), Modum (3), Uvdal, Ytre Sandsvær, Hurum, Oslo. I alt 52 foredrag.

Th. Høiland: Bærum (4), Nittedal (4), Lørenskog (3), Eidsvoll (4), Oppegård (2), Askim, Jessheim, Elverum (2), Stokke, Selvik, Hurdal, Aker (2), Røyken, Risør, Ski, Ås, Frogn, Nordre Høland, Søndre Høland, Aurskog, Sundalen. I alt 37 foredrag.

Bjarne Borgan: Valdres (2), Gudbrandsdalen (2), Trysil (2), Drangedal (2), Fluberg (4), Nordre Land, Torpa (2), Brandbu (2), Vestre Toten, Vardal, Lunner, Oslo, Søndre Land (18). I alt 39 foredrag.

Fr. Monsen: Drammen (2), Sarpsborg, Hamar (2), Bærum, Levanger, Oslo (5), Kristiansand S., Løten, Horten, Lillehammer, Helgeøen, Nes Hedmark. I alt 18 foredrag.

Ola Solberg: Båstad, Gjerstad, Grimstad, Treungen, Hynnekleiv, Arendal (4), Klæbu, Ranheim, Tiller, Melhus, Kongsberg, Kragerø. I alt 15 foredrag.

Hans Ystgaard: Inderøy, Sandvollan, Verran (3), Malm, Beitstad, Egge, Røra (2), Frosta (2), Hegra, Sparbu (3), Bangsund. I alt 17 foredrag.

B. Olsen-Hagen: Mysen, Hjelmeland, Time (3), Moss, Fredrikstad, Mjøndalen, Moi, Oslo (5), Stavanger (5), Sandnes, Bærum, Aker (3). I alt 24 foredrag.

Einar Gerhardsen: Sarpsborg, Borge, Drammen, Larvik, Løkken (2), Moss, Lørenskog, Jessheim, Høvik, Tønsberg, Oslo (41). I alt 52 foredrag.

Joh. Wiik: Oslo (3), Strømmen, Furnes (2), Bø i Telemark, Grong, Klinga, Kolvereid (4), Salsnes, Otterøy, Verdal, Namsos (8). Tilsammen 24 foredrag. Dessuten 7 foredrag på turné i Helgeland. I alt 31 foredrag.

Johan Falkberget: Røros, Glåmos (3), Ålesund, Nordmør, Ålen (4), Orkanger, Aker, Oslo (2), Melhus, Lillestrøm. I alt 16 foredrag.

Alfred Madsen: Askim, Drammen, Oslo, Moss, Fredrikstad, Rjukan, Rollag, Vinoren, Vestnes, Fellingfors, Tønsberg, Harpefoss, Odda, Sauda, Stavanger, Mandal, Kristiansand S., Vennesla, Torpa, Etnedal, Dokka, Fluberg, Brandbu, Brumunddal. I alt 24 foredrag.

Hjalmar Dyrendal: Kristiansund N., Lørenskog, Espa, Lillestrøm, Lårdal, Leikanger, Hamar, Vang, Stange, Oslo (5). I alt 14 foredrag.

Ole Hjelt: Ski (11), Oppegård (6), Kråkstad (2), Ås (2), Nesodden (2), Langhus (2), Askim (2), Lørenskog, Drøbak, Øymark. I alt 30 foredrag.

L. O. M. Braseth: Bodø (10), Bodin (4), Fauske (6), Skjerstad (3), Saltdal (4), Melby (7), Sortland (2), Beiarn (3), Hamarøy, Rødøy (2). I alt 42 foredrag.

Trygve Lie: Oslo (13), Aker (10), Bergen, Trondheim, Gjøvik (2), Lillestrøm, Lørenskog, Kristiansand S., Drammen, Eidsvoll. I alt 32 foredrag.

Sverre Krogh: Aker, Bærum (2), Mandal, Ringsaker, Biri, Sørumsand, Nittedal, Lunner, Strømm (2). I alt 11 foredrag.

Finn Moe: Oslo (32), Elverum, Kongsberg, Grue, Aker, (2), Lillehammer (3), Dokka (2), Jevnaker. I alt 43 foredrag.

Haakon Lie: Fredrikstad (2), Røros, Myrvoll, Askim, Ålesund, Lunde, Trysil, Vestby, Rasta, Moss (3), Dalen, Sauda, Søndre Land, Borge, Aurskog, Oslo, Åbøgen, Røyken, Arendal, Halden, Porsgrunn. I alt 24 foredrag.

Per Lie: Oslo (18), Aker (6), Ski (4), Bærum (3), Lørenskog (3), Kråkstad (3), Drammen (3), Tønsberg (3), Sarpsborg (2), Halden (2), Fredrikstad (2), Nittedal (2), Moss, Horten, Rælingen, Lillehammer, Strømmen, Bergen. I alt 57 foredrag.

Olaf Johansen: Roverud, Røyken, Tisleidalen, Høidalmo (2), Skodje, Horten, Bærum, Skåbu, Tretten, Øier, Drangedal (5), Høiangen (3), Strømmen, Lørenskog, Kongsberg, Haugesund, Oslo (5). I alt 28 foredrag.

Olaf Kullmann: Oslo (10), Lørenskog (2), Kongsvinger, Kolbotn, Aker (5), Bergen, Stavanger, Asker, Rjukan, Porsgrunn, Skien, Lillestrøm, Larvik, Horten, Nordstrand, Askim, Trondheim, Løkken, Hamar, Lillehammer, Gjøvik, Tofte, Fredrikstad, Notodden, Kragerø, Brevik, Nedre Eiker, Drammen, Ål, Gol. I alt 44 foredrag.

Sigrid Syvertsen: Lilleaker, Nøtterøy, Strømmen (3), Glemmen, Moss, Ski (2), Sørumsand, Bø, Lørenskog, Mysen, Bøn, Hyggen, Rju-

kan, Bærum (2), Oslo (18). Tilsammen 26 foredrag. Dessuten 12 foredrag på en turné i Rogaland. I alt 38 foredrag.

Peder Alsvik: Kornstad (6), Halså, Kristiansund N. (7), Tusna (4), Bremsnes (4), Surna (6), Sundal (5), Tingvoll (2), Edøy (7), Stangvik (3), Valsøyfjord (2), Straumsnes, Ålvundeid, Øre (4), Gjemnes (2). Tilsammen 55 foredrag. Dessuten 16 foredrag på en turné i Søndmør og Romsdal. I alt 71 foredrag.

Jon Andraa: Brevik, Porsgrunn, Eidsfoss, Oslo, Sandvika, Aker, Oppegård, Eidsvoll, Tangen, Stange, Vardø (5), Vadsø (2), Kirkenes, Bjørnevann, Berlevåg. I alt 20 foredrag.

Arne Magnussen: Moss (6), Rygge (2), Jeløy (3), Våler i Østfold, Fredrikstad (2), Borge, Sarpsborg (2), Herland, Mysen, Askim (3), Spydeberg, Knapstad, Skiptvedt, Rakkestad, Oslo (2). I alt 28 foredrag.

Johan Nygaardsvold: Malvik (7), Trondheim (2), Opdal (3), Spillum (2), Skogn (2), Sparbu (2), Melhus (2), Selbu, Sandvolla, Børsla, Verdal, Levanger, Trysil, Orkanger. I alt 27 foredrag.

Herman Thornes: Bangsund (2), Foldereid, Grong (2), Haran, Klinga (4), Mælen, Kongsmo, Namsos (12), Nord-Statland (4), Rannumsletta, Salsbrukt, Vemundvik, Øvre Høylandet. I alt 32 foredrag.

Olav Øksvik: Våler i Østfold (2), Mjøndalen, Sandar, Sem, Tomsefjord, Vestnes, Ørskogfjell, Selsbakk, Atne, Kleive. Tilsammen 14 foredrag. Dessuten 8 foredrag på turné i Fosen, 15 på turné i Rogaland og 8 på turné i Fjordane. I alt 45 foredrag.

Harald Langhelle: Trondheim (22), Hommelvik (2), Grong (2), Leksvik (2), Foldafoss (2), Frol (3), Levanger, Verrastranda, Malm. I alt 37 foredrag.

Paul Bentsen: Notodden (5), Sauherad, Gransherad, Skåtøy, Lunde, Heistad, Lårdal, Gvarv, Hjuksebø. I alt 13 foredrag.

Carl Bonnevie: Borge i Nordland (2), Moskenes (2), Hen (3), Vågan, Gimsøy, Hol i Nordland, Svolvær, Saltdalen (2), Narvik, Balangen. I alt 15 foredrag.

Alb. Karlsen: Grimstad (3), Arendal (2), Risør, Øyestad, Froland, Mykland, Tveitsund (2), Ose Setesdal, Bykle. I alt 13 foredrag.

A. Buen: Trondheim (4), Steinkjer, Verrastranda, Skatval, Røros, Selbu (2), Heråker, Åfjorden, Orkanger, Melhus. I alt 14 foredrag.

Kristian Rothaug: Meråker (6), Ygra (2), Skatval, Verdal (2), Stod, Egge (2), Namdalseid, Støren, Stjørdal. I alt 17 foredrag.

J. Stubberud: Brandval (3), Kongsvinger (2), Narvik (5), Balangen (5), Evenes, Tysfjord, Lødingen, Ankenes (2), Gratangen. I alt 21 foredrag.

Mathilde Næss: Aker (3), Bærum (4), Lillestrøm, Skedsmo (2), Røyken (3), Drammen (3), Hurum, Hønefoss. I alt 18 foredrag.

Fredrik Haslund: Sandefjord, Tønsberg (3), Nøtterøy (3), Mel-somvik, Eidsfoss, Hurum, Bekkestranda, Horten. I alt 12 foredrag.

Alf Salvesen: Tingvoll (3), Enge, Hopen, Edøy, Gjemnes, Kri-stiansund N (7), Bremsnes (2), Tustna. I alt 17 foredrag.

G. Thornæs: Ongstad, Sandnes, Melbo (3), Vågan, Bø i Nordland (2), Bjørnskinn, Lekang, Kvitnes. I alt 11 foredrag.

Sverre Støstad: Oslo (2), Elverum (3), Opdal, Trondheim (8), Fe-våg, Verdal (2), Homelvik, Lundmo. I alt 19 foredrag.

Andreas Moan: Sør-Fron (2), Nittedal, Tysfjord, Saltdal (2), Misvær, Straumsnes, Berlenes, Hamarøy (2). Tilsammen 11 foredrag. Dessuten 10 foredrag på en turné i Lofoten. I alt 21 foredrag.

Martin Aune: Lenvik, Lyngen (3), Mælangen, Tromsøysund, Skjærvøy (5), Nordreisa (2), Målselv, Tromsø (17). I alt 31 foredrag.

Halvard M. Lange: Oslo (4), Bærum, Kragerø, Aker, Strømmen, Iørenskog, Rjukan. I alt 10 foredrag.

Harald Halvorsen: Eidsvoll, Ullensaker, Bålerud, Fredrikstad, Lillestrøm, Oslo, Aker (4). I alt 10 foredrag.

Aldor Ingebrigtsen: Oslo (4), Drammen, Notodden, Steinberg, Tromsø (4), Nordaguttu, Brandbu, Rollag, Vangshamn, Gibostad, Skitenelv, Keianes, Kalfjordeidet, Oldervik, Bodø. Tilsammen 24 fore-drag. Dessuten 14 foredrag på turné i Helgoland og 11 foredrag på turné i Vesterålen. I alt 49 foredrag.

I. K. Hognestad: Time (3), Hjelmeland, Avaldsnes (2), Lund, Sandnes (2), Stavanger, Høyland. I alt 11 foredrag.

T. Sønsthagen: Hamar, Stange (2), Vang, Furnes, Ringsaker, Austmarka, Foldal. I alt 8 foredrag.

Olav Steinnes: Løten, Vang, Trondheim, Bø i Telemark, Nordagutu, Ytre Vinje, Rjukan (2). I alt 8 foredrag.

Karl Tømmerraas: Trondheim (5), Enge i Nordmør (2), Selsbakk, Steinkjer (2), Sunnan, Byafossen, Sparbu (2). I alt 14 foredrag.

Ingvald Jaklin: Sørreisa, Lyngeidet, Furufalten, Gibostad, Stor-sbeinnes, Tromsø (12). I alt 17 foredrag.

Elias Volan: Aker, Vikeland, Romedal, Lillestrøm, Rakkestad, Ven-nesla. I alt 6 foredrag.

Tormod Ruud: Kongsberg (3), Åmot, Sandsvær, Svene, Flesberg (2), Geithus. I alt 9 foredrag.

Nils Steen: Nedre Eiker (4), Geithus, Nore, Snarum, Hol (2), Flå. I alt 10 foredrag.

Gunnar Braathen: Stange, Furnes, Vang, Storelvdal, Romedal, Elverum. I alt 6 foredrag.

Johs. Bøe: Lunner (2), Vardal (3), Vestre Toten, Søndre Land (2), Brandbu, Jevnaker. I alt 10 foredrag

Johs. Beck: Arendal (2), Grimstad (2), Åmli (2), Dølemo, Hisøy, Vegårdshei. I alt 9 foredrag.

Anton Alvestad: Ålesund (2), Oslo (4), Steinberg, Ørskogfjell, Skodje, Vestnes. I alt 10 foredrag.

Sven J. Dalen: Glemmen, Sarpsborg, Torsnes, Rolvsøy, Skjeberg (2), Tune (13). I alt 19 foredrag.

Olav Guldal: Fosen (4), Glåmos (4), Brekken (2), Røros, Melhus, Tolga. I alt 13 foredrag.

Naftali Nilsen: Narvik (5), Balangen (3), Evenes (3), Tysfjord (3), Lødingen (2), Ankenes (7). I alt 23 foredrag.

P. Rumohr Aarvold: Jeløy (11), Moss (12), Rygge (3), Rakkestad, Nøtterøy (2), Horten. I alt 30 foredrag.

G. Ousland: Oslo, Odda (2), Førde (2), Gaular, Fana (2), Kvam, Bergen (20). I alt 29 foredrag.

Magnus Nilssen: Aker, Bærum (2), Oslo (3), Kløfta, Hokksund. I alt 8 foredrag.

Lars Moen: Dovre (4), Hjerkin, Lillehammer, Vågå. I alt 7 foredrag.

Carl Simonsen: Oslo, Aker, Nesodden, Moss, Drøbak. I alt 5 foredrag.

Alfr. Udland: Laudal, Bjelland, Konsmo, Lyngdal, Sør Audnedal. I alt 5 foredrag.

Ivar Aarseth: Ålfjord, Leksvik, Kristiansund N., Lundamo, Trondheim (4). I alt 8 foredrag.

S. O. Øraker: Levanger, Røra, Innerøy, Sparbu, Foldafoss. I alt 5 foredrag.

Johs. Steffensrud: Nittedal (2), Strømmen, Nes på Romerike, Aker. I alt 5 foredrag.

Eldor Bjørn: Drevja, Mosjøen, Nesna, Sør-Rana, Elsfjord (2). I alt 6 foredrag.

Torvald Haavardstad: Evje (3), Kvitseid, Iveland, Vennesla, Froland. I alt 7 foredrag.

Asbjørn Bakke: Drammen, Strømsgodset, Geithus (2), Krokstad-elva, Konnerud. I alt 6 foredrag.

Ivar Skjånes: Trondheim (10), Bodø (3), Stod, Selbu, Klæbu. I alt 16 foredrag.

Karl Bjurstrøm: Hemnes i Høland, Nore, Strømmen, Oslo (2), Hvaler, Aker (3). I alt 9 foredrag.

Oden N. Fagerjord: Veøy (2), Vestnes, Tresfjord, Molde (2). I alt 6 foredrag.

Aksel N. Olsen: Askim (2), Rakkestad, Rødnes, Moss. I alt 5 foredrag.

Egil Hernæs: Skjåk, Nord-Fron (2), Sør-Fron (4), Fåberg (2). I alt 9 foredrag.

S. Bergland: Drangedal, Porsgrunn, Brevik, Notodden (2). I alt 5 foredrag.

Adolf Salbubæk: Frøya (7), Jøssund, Bjugn, Stjørna. I alt 10 foredrag.

Nic. Eggen: Stjørdal, Singås, Holtålen, Berkåk. I alt 4 foredrag.

Haakon Hoff: Borgenhaugen, Askim, Borge, Skjeberg. I alt 4 foredrag.

Hans Amundsen: Oslo (6), Aker (4), Holmestrand (3), Stokke (2). I alt 15 foredrag.

K. Bergsvik: Enebak, Kvam, Oslo, Hillesøy. Dessuten 6 foredrag på en turné i Hordaland. I alt 10 foredrag.

Gunnar Bakke: Bergen (3), Bærum, Oslo, Haus. I alt 4 foredrag.

Valdemar Nielsen: Oslo (2), Aker (3), Otta, Vågå (2). I alt 8 foredrag.

Oskar Andersen: Tinn (16), Borgestad, Hovin, Lørenskog. I alt 19 foredrag.

Olav Scheflo: Mandal (2), Sør Audnedal, Kristiansand, Farsund, Vågsbygden (2), Greipstad, Gjerstad, Evje, Oslo. I alt 11 foredrag.

Johan Mathiassen: Finsland, Laudal, Konsmo, Vigmostad. I alt 4 foredrag.

T. Breilid: Åseral, Grindheim, Mandal.

Gunnar Bentsen: Farsund, Vennesla, Lyngdal.

Aasmund Kulien: Vennesla, Halse og Harkmark, Lyngdal.

K. F. Dahl: Bergen, Drammen, Nittedal.

Ludvig Hansen: Jeløy, Lillestrøm, Oslo (3). I alt 5 foredrag.

D. Vefald: Mykland, Tjølling (2), Brunlanes (2). I alt 5 foredrag.

Oscar Nilssen: Elverum (2), Løten (3), Hamar (2). I alt 7 foredrag.

Anders Lothe: Bru, Kinn, Florø.

Johan Jensen: Krøderen, Nesbyen, Gol (3). I alt 5 foredrag.

Johs. Borchgrevink: Elverum (7), Våler i Solør (6), Engerdal. I alt 14 foredrag.

Leif Granli: Skogn (5), Egge (3), Namdalseid. I alt 9 foredrag.
Konrad Karlsen: Tønsberg (2), Nøtterøy.

Ingjald Nordstad: Borgestad, Horten, Sem, Nøtterøy.

Bjarne Jullum: Aker (2), Oslo (3), Lillestrøm. I alt 6 foredrag.

Peder Holt: Skallelv, Kiberg, Vardø (3). Tilsammen 5 foredrag.
 Dessuten 13 foredrag på en agitasjonsturné i Finnmark. I alt 18 foredrag.

M. Høgaasen: Nord-Fron (10), Ringeby, Sør-Fron (2). I alt 13 foredrag.

K. Torkildsen: Sauherad, Drangedal.

M. Jul. Halvorsen: Nannestad, Ullensaker.

P. Thorvik: Skjeberg, Tune.

Olav Larsen: Helgøen, Trysil (2).

Rachel Grepp: Oslo (4), Aker.

Magnus Johansen: Ørje, Tune (2).

Jacob Kolrud: Fana (2), Bergen.

Henry Karlsen: Drammen, Hønefoss.

Kr. Fjeld: Ringsaker, Stange (6). I alt 7 foredrag.

Martin Smedby: Søndre Land (6), Fluberg. I alt 7 foredrag.

Aksel Zachariassen: 50 foredrag i Solør—Odal-distriktet.

L. Heidenreich: Vennesla (3), Mandal. I alt 4 foredrag.

G. Natvig-Pedersen: Flekkefjord, Skudesnes.

Flood Engbretsen: Mandal, Halse og Hartmark.

Erik Systad: Øyslebø.

J. Øydegard: Kvinnedal.

Sigurd Staalesen: Kristiansand.

Olav Brunvand jr.: Kristiansand.

Arne Syrdal: Mandal.

Gunnar Sand: 40 foredrag i Trøndelag.

Vilh. Ullmann: Aker (2).

P. E. Vorum: Ytre Rendal (2).

N. Heggveit: Tinn (2).

Jul. Pettersen: Skjåk (2).

Ivar Rognstad: Hurdal (2).

Ole Øisang: Troms (11), Trøndelag (27). I alt 38 foredrag.

Torbjørn Dahl: Sør-Varanger (6).

Karl Flod: Aker (8).

T. Fjermestad: 10 foredrag i Rogaland.

Arne Drogseth: Horten (4).

Alb. Moen: 14 foredrag i Nord-Trøndelag.

Halvdan Vasshaug: Saltdal (2).

Hermann Haugerud: Åros, Slemmestad.

Eugen Pettersen: Kråkstad, Røyken.

Olav Vegheim: Skåtøy, Porsgrunn, Skien, Drangedal, Hovin,
Solum. I alt 6 foredrag.

Arne Strøm: Hurum, Hemnes, Hvaler.

Sverre Hjertholm: Nøtterøy.

Nils Ødegaard: Gjøvik, Brandbu.

Arthur Berby: Notodden, Lårdal.

Randolf Arnesen: Oslo.

Per Kviberg: Oslo (4).

Kr. Kristensen: Aker.

Konrad Nordal: Drammen, Oslo.

Thv. Tabuk: Ytre Rendal.

Olav Aadnesen: Jørpeland.

Ragnv. Mauritsen: Jørpeland.

Alb. Guldal: Skjåk.

M. O. Undseth: Ytre Rendal.

Mons Lid: Bergen.

Arne Juland: Romedal.

Johs. Jarnæs: Misvær.

Ragnv. Nygaard: Tune.

Bjarne Ditz: Hvaler.

L. Grønland: Våle.

Chr. Henriksen: Brummunddal.

Hans Helgesen: Vinje.

Alfons Johansen: Stavanger.

Gerh. Tothammer: Kopervik.

Omar Gjestebø: Aker, Oslo.

Enok Sletengen: Elverum.

M. Liengen: Elverum.

Torbjørn Henriksen: Kristiansund.

Sigurd Solheim: Østre Toten (4).

Per Almaas: Ranheim.

Samlet oversikt:

1 mai	422 foredrag.
Agitasjonsreiser	284 —
Enkeltforedrag	2232 —

I alt 2938 foredrag.

Tilsvarende tall i 1929 hvor det som i 1932 ikke var valg:

1 mai	309 foredrag.
Agitasjonsreiser	228 —
Enkeltforedrag	1820 —

I alt 2357 foredrag.

I mai.

1 maidagen blev feiret med demonstrasjoner, møter og fester på 422 steder. Det er det største antall steder dagen nogen gang er blitt feiret. I 1931 som inntil da nådde det høieste tall, var det arrangement på 341 steder. Riktignok var 1 mai på søndag i år, og mange steder i landdistriktene som har vanskelig for å få arrangement i stand på en hverdag, feiret dagen denne gang. Men det var også en stor tilvekst av nye steder.

Landsorganisasjonen og partiet sendte ut følgende

1 mai manifest:

Den lockout som Arbeidsgiverforeningen satte i gang ifjor, og som kom til å vare i seks måneder, medførte store ulykker for landet. Lockouten rammet 80 000 arbeidere og deres familier direkte, og skapte sult og nød i tusener av hjem. Følgerne av lockouten er et ytterligere sterkt svekket næringsliv og veldige skattetap for stat og kommuner.

Men arbeiderklassens solidaritet som lockouten først og fremst var rettet mot, den blev ikke svekket. Tvert imot. De fagorganisertes rekker er blitt større og fastere.

Det er neppe tvil om at borgerpartienes valgseier ved siste stortingsvalg var en sterkt medvirkende årsak til at arbeidsgiverne stilte slike uhørte krav om lønnsreduksjoner. Arbeidsgiverforeningen regnet med at den hadde stemningen med sig. Det bør mane arbeiderklassen til i år å drive et *intenst opplysningsarbeide og en omfattende agitasjon for å få nye medlemmer i fag- og partiforeningene.*

På årets 1 maidag stiller den norske arbeiderklasse
et enstemmig krav til Stortinget

om at der straks må bevilges midler til å lindre den verste krise.

Det kriseprogram som Det norske Arbeiderparti og Arbeidernes faglige Landsorganisasjon har lagt frem for Stortinget i år, må få hele arbeiderklassens samlede tilslutning.

De arbeidsløse må settes til *samfundsnyttig arbeide på levelige vilkår.* Og her er arbeide nok. Store distrikter trenger *veier og jernbaner.*

Efter siste jordbrukstelling er det 6 millioner mål dyrkbar, men udyrket jord i landet. Kravet om at *den arbeidsløse og jordfattige be-*

folkning i landdistriktene må komme i besiddelse av dyrkningsjord kan Stortinget imøtekomme dersom det vil. Det må videre kreves at Staten bevilger det nødvendige beløp til avhjelp av nøden i fiskeridistriktene.

Den arbeidsløse ungdom

er verst stillet under krisen. Den er stengt ute fra både arbeide og annen støtte. Ungdommen krever å få bruke sine evner og krefter og snarest mulig komme i den stilling at den kan forsørge sig selv.

I de distrikter som er verst rammet av krisen, er kommunene ikke i stand til å yde effektiv hjelp. Men Staten har mange utveier.

35 millioner kroner kan skaffes

til lindring av krisen uten at andre berettigede hensyn tilsidesettes. En forhøielse av den direkte statsskatt med 10—15 procent vil skaffe arbeide og mat for mange hjem uten at et eneste av de hjem som må betale denne skatt, av den grunn behøver å undvære noget av det som er nødvendig til livets opphold.

Den skatt som i særlig grad rammer de vanskeligst stilte hjem, *tollskatten, er forhøiet med 20 procent i år.*

Der kan spares på statsbudgettet til fordel for de fattige og arbeidsløse.

Borgerpartiene vil spare ved å velte nye millionbyrder over på kommunene og de fattige og syke.

Vi protesterer mot dette og krever i stedet *avvikling av militarismen.*

Vi er klar over at krisen ikke kan avskaffes ved bevilgninger på statsbudgettet. Forslaget om en bevilgning av 35 millioner tar sikte på å avhjelpe den *verste nød.*

Krisen skyldes det kapitalistiske samfundssystem hvor spekulasjon og profitbegjær er det avgjørende og ikke hensynet til menneskebehov. Det er ikke lenger nødvendig av hensyn til behovet at der arbeides 8 timer om dagen. Kravet om

7 timers arbeidsdag

eller 6 timer i bedrifter som går døgnet rundt, samler på årets 1 mai dag hele verdens organiserte arbeiderklasse.

Skal forholdene i vårt land *varig bedres*, må

den store gjeldsbyrde

som nu hviler på kommuner og småkårsfolk, lettes. Gjennem

gjeldsavvikling og samfundsnyttig arbeide

går veien til lavere skatter og levelige vilkår for det arbeidende folk.

I stedet for hjelp til lindring av krisen kommer

bonderegjeringen

med forslag til lov om å sette et mindreverdighetens stempel på den fattige befolkning. Lovforslaget om at de som er i den ulykkelige

stilling at de må søke hjelp hos forsorgsvesenet, ikke skal kunne velges til noget tillitshverv i en kommune, er en skamløs utfordring til den arbeidsløse befolkning. Staten og Norges Bank har ofret hundreder av millioner til private spekulasjonsbanker uten en gang å føre kontroll med hvordan pengene blev brukt. Men de arbeidsløse skal sulte og attpå brennemerkes. Skattesnytere kan sitte i bystyre og herredsstyre, men de fattige skal som uverdige mennesker settes utenfor.

Harmen over dette skamløse forslag bør bli så sterk utover landet, at både forslaget og den uduelige bonderegjering blir feid vekk hurtigst mulig.

Tukthusloven

må nu uten flere krumspring straks opheves. Selv våre fremste borgerlige jurister finner loven hensiktsløs og skadelig.

Vi krever også at Stortinget øieblikkelig setter en stopper for

den fascistiske forsvarsministers landsskadelige arbeide

for å danne «frivillige ordensvern». Blir ikke dette arbeide stoppet, kan det føre landet op i tilstander som folket, med erfaringer fra Finland, Tyskland, Italia og andre fascistherjede land, må grue sig for.

Vekk med de fascistiske garder! Vekk med den fascistiske forsvarsminister!

Over hele den kapitalistiske verden hersker nu en fryktelig krise. 30 millioner mennesker er arbeidsløse. Det er mat og andre nødvendige varer i overflod, men allikevel sulter millioner av mennesker. Nye kriger forberedes, og de reaksjonære og fascistiske garder rykker truende frem i de fleste land. Til slike meningsløse tilstander fører det kapitalistiske system.

Veien ut av disse fryktelige forhold går gjennom *socialismen*, gjennom en planmessig økonomi og produksjon under hensyn til samfundets behov.

Kravet om *socialismens* gjennomførelse får derfor en aktuell betydning som aldri før. Mot det gamle system og alt dets dårskap og urett reiser vi på maidagen kampen for det nye samfund som, bygget på samarbeide og solidaritet, frigjort for profitt- og egeninteresser, kan skape levelige vilkår for de store folkemasser.

Men frem for alt må det arbeidende folk ut av dagens nødstilstand. Det kan alene skje ved en samlet opslutning om krisekravene, hvis gjennomførelse ligger innenfor mulighetens grense, og som i nogen grad vil kunne avhjelpe krisens verste virkninger. Det spørres bare om den makt som kan mobiliseres bak kravene.

Samling om arbeidernes faglige og politiske organisasjoner må derfor være maidagens løsning nu som før. Det arbeidende folk må fylles med vilje til å sette noget inn for en løsning av dagens problemer og vilje til også å gå inn for et

socialistisk gjennombrudd.

Frem for en løsning av dagens krisekrav!

Samling om arbeidernes organisasjoner til felles kamp for
socialismen.

Arbeidernes faglige Landsorganisasjon
sekretariatet

Halvard Olsen.

Det norske Arbeiderparti
centralstyret

Oscar Torp.

1 mai-talere.

Å i Fosen: Gunvald Engelstad.	Bodø: Harald Langhelle. ✕
Åklungen: Ingjald Nordstad.	Bolstadøyri: Anton Jenssen. ✕
Åkrene: Carl Simonsen.	Bogen: O. Sandvik.
Ål: Mads Ringen.	Borgestad: Helga Karlsen. ✕
Ålen: O. K. Sundt.	Brevik: B. Olsen-Hagen. ✕
Ålesund: T. Haavardstad. ✕	Bryne: Adolf Olsen.
Ålvik: Andreas Moan. ✕ ✕	Brandval: Arne Strøm.
Åmli: Carl Hornli.	Brumunddal: Peder Løwe.
Åmotd i Modum: Trygve Engebretsen.	Brøttum: Dagfinn Bech. ✕
Åndalsnes: R. Førsum.	Bremsnes: N. Vikdal.
Åros i Røyken: Otto M. Thoresen.	Brennhaug: Alb. Kvammen.
Ås: Arne Magnussen. ✕	Brandbu: Magnus Nilssen. ✕
Åsen: Hans Ystgaard.	Brønøysund: H. O. Vika. ✕
Alvdal: Knut Kristiansen.	Bru: Anders Lothe.
Ankenes: Th. Broch.	Byafossen: Johan Nordgaard.
Arendal: Harald Halvorsen. ✕	Bekkestranden: Fredrik Haslund.
Ask: Ludv. Buland.	Bø i Telemark: H. Eide.
Asker: Th. Guliksen.	Bødal: Edv. Endresen.
Askim: Nic. Næss.	Bøn: Ivar Rognstad.
Atrå i Tinn: N. Høljesen.	Dal: Ivar Rognstad.
Aurskog: Hans Abelsnes.	Dale i Bruvik: Jul. B. Olsen. ✕
Austmarka: R. Hedemann.	Dale i Sunnfjord: J. Helle.
Båstad: Arnt Ødegaard.	Deset: Johan Ødegaard.
Bagn: Edv. Stenklev.	Disenå: Kr. Fjeld.
Ballangen: Edv. Smistad.	Dokka: Martin Smeby.
Bangsund: Nils Aune.	Dombås: Karl Bjurstrøm.
Batnfjord: Peder Alsvik.	Dovre: Alb. Kvammen.
Berkåk: Nic. Eggen.	Drammen: Elias Volan. ✕
Bekkelaget, Stange: Evald Bosse. ✕	Drolsum: Trygve Engebretsen.
Bergen: Sverre Støstad. ✕	Drangedal: John A. Johnsen.
Biri: Olav Hindahl.	Egersund: Nils Norheim.
Bjørkelangen: Sigrid Syvertsen. ✕	Egge i Lier: O. P. Bakken.
Bjugn: Aage O. Verdal.	Eidsvoll: A. Bratvold. ✕
Blaker: Carl Aug. Olsen.	Eidsfoss: Borgar Steinset. ✕
	Elverum: Ola Solberg. ✕

- Enge i Nordmør: Karl Tømmeraas.
 Engan i Opdal: Olav Oksvik. ✕
 Espå: Einar Lien.
 Etne: Corn. Enge. ✕
 Evje: Olav Versto.
 Evanger: Anton Jensen.
 Eydehavn: Sverre Krogh.
 Fåvang: Jul. Pettersen.
 Fåberg: Carl Haugen.
 Fagernes: K. Bergsvik. ✕
 Farsund: Gunnar Berntsen.
 Fettsund: L. Aslaksrud.
 Fevåg: A. R. Skarholdt.
 Fineid: Lars Grimestad. ✕ ✕
 Fiskum: Konrad Karlsen.
 Fjågesund: H. O. Juppskaas.
 Fjellstrand: Ole Hjelt.
 Flisa: Olav Sæter.
 Flekkefjord: G. Natvig-Pedersen.
 Flåm: Gunnar Bakke.
 Flesberg: Karsten Torkildsen.
 Florø: Jakob Kolrud.
 Fluberg: Einar Hermanrud.
 Foldafoss: Johan E. Pettersen.
 Foldal: Gunnar Braathen.
 Folfjord: Ole Gjestad.
 Follebu: Anton Alvestad. ✕
 Flå: Hans Johansen.
 Froland: O. H. Maurstad.
 Frol: Ole Øisang. ✕
 Fredrikstad: Martin Tranmæl. ✕
 Furnes: Peder Løwe.
 Furuset: Halvard M. Lange. ✕
 Furufalten: E. Storvand.
 Fyresdal: Th. Tollefsen. ✕
 Garmo: Alb. Guddal.
 Gaupen, Ringsaker: M. Nordahl.
 Gjeilo: Konrad Knudsen.
 Gjeithus: Evald Nielsen.
 Gjerdrum: Hjalmar Dyrendahl. ✕
 Gjerstad: Hans Helgesen.
 Gjøvik: Olav Hindahl.
 Glomås: Aksl. Selbo.
 Glomfjord: Eldor Bjørn. ✕ ✕
 Gol: Mads Ringen.
 Gran: Ingv. Kristiansen.
 Gransherad: Paul Bentsen.
 Greåker: Haakon Hoff.
 Grong: Nils Steen.
 Grorud: Arnfinn Vik.
 Grue, Finskog: Oscar Nilssen. ʘ
 Grimstad: Johs. Bech.
 Gvarv: Hj. Helgesen.
 Gudå: Alfred Trønsdal.
 Haga: Per Kleppa.
 Hakadal: Johs. Steffensrud.
 Halden: Per Kviberg.
 Harestua: R. Mauseth.
 Harstad: Ingvald Jaklin. ʘ
 Hammerfest: Gitta Jønsson. ʘ
 Hamar: Randolph Arnesen. ʘ
 Hauge i Dalane: T. Gjølstein.
 Hasle: Josef Larsson og Karl Flod.
 Haugesund: Johs. Johnsen.
 Heggedal: Karl Nedberg.
 Hermansverk: Alb. Moen.
 Helgøy: Olav Larsen.
 Herredsvang, Romedal: Sverre
 Dørum.
 Hernes: Kr. Øien.
 Heradsbygd: Ola Solberg.
 Herefoss: Johs. Kinserdal.
 Hegra: Sigurd Øie.
 Hellerud: Anton Ruud.
 Hillestad: K. Hagen.
 Heidal: M. Høgaasen.
 Hjuksebø: Knut Dalastøl.
 Hole: Karl Løken.
 Hovin i Telemark: Th. Hanes.
 Hovin i Guldal: Kr. Rothaug.
 Holtålen: Anders Svedal.
 Hommelvik: Johs. Bøe.
 Hoff: A. Markusson.
 Hokksund: Adolf Indrebø. ✕
 Holmestrand: Nils Hønsvold. ✕
 Horten: Nils Hønsvold. ✕
 Hurdal: Aksel Braathen.
 Hval i Adal: Lars Larsen.
 Hvittingfoss: E. O. Solbakken.
 Hyttbakken: O. Overvik.
 Hønefoss: Ludv. Buland.
 Høvet i Hol: Konrad Knudsen.
 Høyanger: Haakon Meyer. ✕
 Høylandet: Adolf Holm.
 Høybråten: O. Sporpind.
 Innerøy: Knut Werswich. ✕
 Jømna: Ola Solberg.
 Jørpeland: Ommund Ommundsen.

Jørahei, V. Gausdal: Edv. Endre-
sen.

Kapp: Finn Moe. ✕

Konnerud: Elias Volan. ✕

Kirkenær: Olav Borchgrevink.

Kirkenes: Alfred M. Nilsen. ✕

Kirkøen, Hvaler: P. Thorvik. ✓

Kløfta: Ingv. Rastad og Jul. Hal-
vorsen. ✕

Kjelsås: Karl Flod og Trygve Lie.

Klæbu: Egil Lie.

Kolbotn: Herman Haugerud.

Kongsberg: O. L. Strøm.

Kongsvinger: Aksel Zachariassen. ✕

Kolbu: Chr. Systad.

Kopervik: A. G. Tothammer.

Kopperå: Alfred Trønsdal.

Kråkstad: Ole Hagen.

Kristiansand: K. M. Nordanger. ✕

Kristiansund: Olav Steinnes. ✕

Kragerø: Oskar Andersen.

Kroken, Drangedal: J. A. Johnsen.

Krokstadelva: Hans Amundsen. ✕

Kvam: Sig. Solheim.

Kvikne: Johan Falkberget. ✕

Kviteseid: Lars Moen.

Kvinesdal: Johan Øydegard.

Kvål: Nils Egseth.

Kyrksæterøra: Johs. Eide.

Kyte: Johan Jensen.

Lånke: Olav Guldal.

Lårdal: Joh. Randbye.

Langset: A. Bratvold. ✕

Langhus: O. M. Fredriksen.

Laurdal: Alfred Udland.

Langesund: Aslak Nilsen.

Larvik: Arthur J. Olsen.

Lausness: Per Johansen.

Levanger: Ole Øisang. ✕

Leksvik: Andr. Graven.

Lesja: Johan Skjellerud.

Lillehammer: Valdemar Nielsen. ✕

Lillestrøm: Carl Simonsen.

Lom: A. Guddal.

Loddefjord: Sigurd Madsen.

Lunner: Hans Haugli.

Lunde: Hj. Helgesen.

Løten: M. Røkeberg.

Løten, Skogbygd: Reidar Sørsveen.

Lørdal, Trysil: A. H. Bufod.

Løkken Verk: Einar Gerhardsen. ✕

Lørenskog: O. Sporpind. ✕

Måløy: Torstein Selvik.

Målselv: G. Lorentsen.

Mandal: Olav Scheflo. ✕

Malvik: Peder Almaas.

Magnor: Olaf Johansen. ✕ ✕

Maridalen: Rachel Grepp. ✕ ✕

Melbo: Sig. Carson. ✕ ✕

Melsomvik: Trygve Bratteli.

Mjøndalen: Hans Amundsen. ✕

Molde: Johan Wiik. ✕

Mosjøen: L. O. M. Braseth. ✕

Moss: Arne Magnussen. ✕

Moelv: Dagfinn Bech. ✕

Moi: D. Linland.

Muggerud: Jonas Brunvold.

Mykland: Finn Kullerud.

Myrvold: Herm. Haugerud.

Mysen: Bertil Kronhaug.

Namsos: M. Foshaug. ✕

Nannestad: Vilh. Ullmann.

Narvik: Johs. Stubberud og Naf-
tali Nilsen. ✕

Namdalseid: Einar Pettersen.

Nes, Ådal: Lars Larsen.

Nes, Romerike: Per Kleppa.

Nes, Hedmark: K. Fonstad. ✕

Nesttun: Sverre Støstad. ✕

Nes Skogbygd: Daniel Vikin.

Nesbyen: Erland Borgersen.

Nesjastrand: Nils Fagerfjord.

Nittedal: Johs. Steffensrud.

Nordskogsbygd, Romedal: Kr.
Øien.

Nordre Osen: J. Borchgrevink.

Nord-Odal: Ingv. Bekken.

Nordby: Øistein Marthinsen.

Nore: Henry Karlsen.

Nordre Høland: Ole A. Kiste. ✕

Noraguta: Rudolf Andersen.

Notodden: Knut Dalastøl.

Næroset: Oskar Kjønnerud.

Nøtterøy: Torbjørn Henriksen. ✕

Odda: Oscar Torp. ✕

Opdal: Olav Oksvik. ✕

Ophus: Enok Sletengen.

- Orkanger: Saamund Bergland.
 Orkdal: Saamund Bergland.
 Oslo: Alfred Madsen, Arthur Ber-
 by, Fr. Monsen. ✕
 Osøren: Nils Hansen.
 Otta: Niels Ødegaard.
 Porsgrunn: Ingjald Norstad.
 Prestfoss i Sigdal: Leif Berg.
 Råde: Kolbjørn Olsen.
 Randesund: K. M. Nordanger. ✕
 Randheim: Ivar Aarseth.
 Ranumsletta: Nils Steen. ✕
 Rakkestad: P. Rumohr Aarvold.
 Raufoss: Chr. Systad.
 Rasta: Arne Juland.
 Rena: Johan Ødegaard. ✕
 Risør: Olav Vegheim. ✕
 Rissa: Adolf Salbubæk. ✕
 Ringebu: Jul Pettersen. ✕
 Rjukan: Aldor Ingebrigtsen. ✕
 Rolvsøy: P. Moe-Johansen. ✕
 Rollag: Karsten Torkildsen.
 Romedal: Sverre Dørum.
 Rælingen: Gunnar Hansen.
 Ruste: T. Sønstehagen.
 Rødenes: Aksel Olsen. ✕
 Røyken: Aksel Schultz.
 Røros: Jon Andraa. ✕
 Røra: John Aalberg.
 Sandnes: Eyvind Dahl. ✕
 Sandstad: Ole Stav.
 Sandvollen: N. Hallan.
 Salsbruket: A. Buen.
 Sandefjord: Gunnar Ousland. ✕
 Sandvika: Eugen Pettersen. ✕
 Sarpsborg: K. F. Dahl. ✕
 Sande: Daniel Vefald.
 Sander: Ingvald Martinsen.
 Selbu, Innbygda: Jon Seseng.
 Selbustranda: Trygve Nervik.
 Sell: Anton Andreassen.
 Selvik: Daniel Vefald.
 Setskog: Sigrid Syvertsen. ✕
 Singsås: Olav Kregnes.
 Simensbråten: Trygve Nilsen.
 Sjøa: Sig. Solheim.
 Skatval: Ingv. Togstad.
 Skjeberg: Karl A. Karlsen.
 Skien: Helga Karlsen. ✕
- Skotselva: O. Midtrød. ✕
 Skedsmo: Olav M. Orvoll.
 Ski: Øystein Marthinsen og Ole
 Hjelt.
 Skiptvet: Sverre Skaug.
 Skotfoss: Kr. Kristensen.
 Skudsneshavn: C. J. Westerlund.
 Skogn: S. Øraker.
 Skånevik: Cornelius Enge. ✕
 Skaftå: Magne Bolstad.
 Sjøk: E. Hernæs.
 Skåbu: Sigm. Hernæs.
 Skarnes: Kr. Fjeld.
 Skotterud: Olaf Johansen. ✕ ✕
 Slemmestad: Trygve Olsen.
 Sokna: John Andersen.
 Solbjørg: Ole J. Fosdal.
 Spjørøy: Magnus Johansen. ✕
 Sparbu: Jens Berg.
 Stangfjord: O. Bergset.
 Stavn: Hans Johansen.
 Stranden, Fåberg: Arne B. Nilsen.
 Steinkjer: Ivar Skjaanes. ✕
 Stiklestad: Knut Werswick. ✕
 Stjørdal: Olav Guldal.
 Steinvik: Enok Sletengen.
 Strømmen: Halvard M. Lange. ✕
 Stavanger: Konrad Nordahl.
 Stemshaug: O. Sandnes.
 Stokmarknes: G. Thornæs. ✕
 Støren: Kr. Rothaug.
 Statland Herman Thornes. ✕
 Sunnan: Ivar Skjånes. ✕
 Sulitjelma: Johs. M. P. Ødegaard. ✕
 Surnadal: Kr. Berg. ✕
 Sunde: Ola Lunde.
 Stange: Evald Bosse. ✕
 Sunndal: Th. Høiland.
 Svolvær: Carl Bonnevie. ✕
 Svorkmo: Einar Gerhardsen. ✕
 Svarstad: Arne Drogseth.
 Svelgen: Hj. Larsen.
 Svene: Tormod Ruud.
 Sylling: Jonas Brunvold.
 Sætre i Hurum: Anton Andresen.
 Sør-Fron: Arth. Janson.
 Sørumsand: Arne Strøm.
 Sørskogbygda, Elverum: Karl
 Amundsen.

- Søndre Land: Omar Gjestebý. ✕
 Tangen: Einar Lien.
 Tistedal: Per Kviberg.
 Tjura: E. O. Brendholen.
 Tingvoll: Alf Salvesen.
 Todalen: Andr. Sæterøy.
 Tofte i Hurum: Johan Didriksen.
 Tomrefjord: Hans Haukaas.
 Tomter: Hans Svinndal.
 Torsnes: Svend J. Dalen.
 Trengereid: Alferd Hjellesad.
 Treungen: Halvor Berli.
 Tromsø: Alfons Johansen. ✕
 Trondheim: Johan Nygaardsvold. ✕
 Trysil: Chr. Henriksen.
 Tustna: P. O. Branem.
 Tydal: O. B. Garberg.
 Tynset: P. E. Vorum. ✕
 Tyrstrand: Sverre Hjertholm.
 Tyssedal: Oscar Torp. ✕
 Tysse, Samnanger: Alfred Hjellesad.
 Tretten: Thina Thorleifsen. ✕
 Tvedestrand: Albert Karlsen.
 Tønsberg: Torbjørn Henriksen. ✕
 Tørberget, Trysil: Chr. Henriksen.
 Tørdal: T. Lundtveit.
 Ubergmoen: Halrald Halvorsen. ✕
 Ulefoss: Henry Harm.
 Vågå: K. T. Sjøli.
 Våler: Martin Liengen. ✕
 Vadheim: Olav Sætre.
 Vang: Randolph Arnesen. ✕
 Vallset: Th. Fretheim.
 Vardal: Edw. Mørk.
 Valestrandfossen: Gustav Andersen.
 Valnesfjord: S. Liljedahl.
 Vaksdal: Jul. B. Olsen. ✕
 Vaksfjord: Aage O. Verdøl.
 Vardø: Gunnar Hagerup.
 Veggli: Henry Karlsen.
 Vennesla: L. Heidenreich.
 Verrastranda: Leif Granli.
 Vestre Lunner: Hans Haugli.
 Veme: John Andersen.
 Vestby: Eugen Pettersen. ✕
 Vestfossen: Konrad Karlsen. ✕
 Vestnes: Johan Mathiassen. ✕
 Vingerum, Færg: Arne B. Nilsen.
 Vinje: H. Aarneshaugen.
 Vinstra: T. Sønstehagen.
 Viken: Aksel Selboe.
 Vikesund: Evald Nielsen.
 Visnes: I. K. Hognestad. ✕
 Vivestad: P. O. Løkke.
 Voss: Johan Jensen.
 Ytre Rendal: Sigurd Pedersen.
 Ytre Arna: Andreas Holdhus.
 Ytre Enebakk: Peder Vestad. ✕
 Ytre Vinje: Olav Lien.
 Øksna: J. Borchgrevinch.
 Ørje: Th. Svendsen.
 Østre Gausdal: Anton Alvestad. ✕
 Østre Jevnaker: Ingv. Kristiansen.
 Østre Slidre: K. Bergsvik. ✕
 Øvre Rendal: Sigurd Pedersen.
 Øvre Sandsvær: Andreas Nygaard.
 Øyslebø: Erik Systad.
 Østfensjø: Ole Hagen.

Den antimilitære agitasjon.

Det antimilitære arbeide har gjennom hele året hatt en bred plass i agitasjonsvirksomheten. Partiets avvebningsforslag som blev fremmet i Stortinget i begynnelsen av året og den spente krigsfare i Østen har øket interessen for partiets antimilitære arbeide.

Med påskudd i en tale som kaptein Olaf Kullmann holdt på Anti-krigskongressen i Amsterdam i august, søkte de militaristiske og fascistiske krefter i landet med statsråd Quisling i spissen, en storm mot den antimilitære agitasjon.

Statsråd Quisling krevet gjennom Regjeringen reist tiltale mot

Olaf Kullmann for høiforræderi og tiltale mot arbeiderbevegelsens ledelse for den agitasjon som blev ført mot militærvesen og krig.

På bakgrunn av denne fascistenes pågåenhet rettet Landsorganisasjonen og partiet gjennom nedenstående oprop til fag- og partiforeningene opfordring om å forsterke kampen mot rustningene og krigsfaren.

Til

samtlige fagforeninger og partiforeninger!

De militaristiske og fascistiske krefter innen den nuværende bonde-regjering blir stadig frekkere og mere pågående. Statsråd Quisling søker nu å få regjering og påtalemyndighet med på et «generaloppgjør» mot dem som er aktive motstandere av krig og militarisme. Forfølgelsen er allerede igangsatt og rettslige skritt er bebudet mot den organiserte arbeiderbevegelse.

Denne situasjon nødvendiggjør at den faglig og politisk organiserte arbeiderklasse tar op til alvorlig drøftelse hvordan arbeidet mot militarismen og krigsfaren kan bli forsterket. Det må reises en landsomfattende, mektig opinion *for kravet om avrustning*, for fredstanken, og mot den militaristiske krigstanke.

Det må understrekes at arbeiderbevegelsen i Norge, Det norske Arbeiderparti og Arbeidernes faglige Landsorganisasjon, alltid har sett det som en av sine hovedoppgaver å bekjempe krigen og krigsfaren, bekjempe militærvesenet samt avsløre dets klassekarakter.

Det kan i denne forbindelse henvises til *fagkongressenes* beslutninger og til gjentatte beslutninger på partiets landsmøter. Av disse beslutninger fremgår, at den socialistiske arbeiderbevegelse er fullt opmerksom på hvor viktig kampen mot krigen og krigsfaren er, og hvor nødvendig det er å skape en grunnfestet opinion til fordel for avskaffelsen av alt militærvesen.

Det må også understrekes at det er trukket op utførlige retningslinjer for hvordan det antimilitære arbeide og kampen mot militarismen skal føres, samtidig som det må understrekes at *arbeiderbevegelsens regulære organisasjoner* må være dem som skal anvendes i det antimilitære arbeide.

Ut fra de beslutninger som er vedtatt og det grunnsyn som arbeiderbevegelsen har i disse spørsmål, vil Arbeidernes faglige Landsorganisasjons sekretariat og Det norske Arbeiderpartis centralstyre henstille til alle fagforeninger og partiforeninger å ta op til grundig drøftelse spørsmålet: *kampen mot krig og krigsfare og kampen mot militærvesenet*.

Samorganisasjonene i forståelse med Arbeiderpartiets by- og herredspartier må overalt ta sig av det antimilitære arbeide, arrangere møter og planlegge agitasjonen. Særlig må arbeidet drives systematisk innen de krigsviktige industrier, som jern- og metallindustrien, den kjemiske industri og transportindustrien.

Oprettelse av komitéer, av nye og flere organer enn de som allerede finnes, anser hovedorganisasjonene for overflødig. Det arbeide og

den agitasjon som er nødvendig, må drives og ledes av de regulære organisasjoner, de faglige og politiske, i nøie samarbeide med hinannen. Men såfremt de stedlige fellesorganisasjoner av praktiske grunner nedsetter komitéer eller utvalg til å forberede arbeidet, må dette skje i samforståelse med disse organisasjoners styrer og på grunnlag av Landsorganisasjonens og Arbeiderpartiets retningslinjer.

Samtidig gjør vi oppmerksom på at Arbeidernes Ungdomsfylking driver et utstrakt antimilitært arbeide og at Arbeiderpartiet og Ungdomsfylkingen har et antimilitært fond. Under den nuværende tilspissede situasjon er det nødvendig å styrke det antimilitære fond og derved styrke det antimilitære arbeide.

Vi henstiller derfor inntrengende til de foreninger som har anledning til det, å yde bidrag til det antimilitære fond og derved fremme det praktiske antimilitære arbeide.

Bidragene innsendes til Det norske Arbeiderpartis kontor, som vil kvittere, og som vil tilstille organisasjonene redegjørelse for anvendelsen av de innkomne beløp.

Med solidarisk hilsen

Arbeidernes faglige Landsorganisasjon
sekretariatet

Alfred Madsen.

Det norske Arbeiderparti
centralstyret
Oscar Torp.

Denne appell fra Landsorganisasjonen og partiet blev fulgt av en rekke veldige folkemøter rundt om i landet.

Beretning fra Det antimilitære landsutvalg.

Det antimilitære arbeide blandt rekruttene har vært ledet av et fellesutvalg bestående av Oscar Torp og Einar Gerhardsen fra partiet og Arnfinn Vik og Per Lie fra Ungdomsfylkingen. Oscar Torp har vært utvalgets formann. Hjalmar Dyrendahl har vært tilforordnet utvalget som sekretær.

Som agitasjonsmateriell blev trykt ny brosjyre: «Jeg vil verge mitt land — mot hvem?» Dessuten trykt nytt oplag av marsjsanger. Det blev utgitt landsutgave av «Soldat-Avisen». Ungdomsfylkingen gav ut et spesielt antimilitært nummer av «Arbeiderungdommen».

Ved siden av dette materiell som blev sendt fra landsutvalget til utdeling på moene, har flere av utvalgene for de enkelte eksserserplasser utgitt soldataviser for moen. Således utgav utvalget for eksserserplassene i Akershus 3 aviser. Utvalgene for Fredrikstad, Heistadmoen, Gimlemoen, Hvalsmoen, Madlamoen og eksserserplassene i Hordaland hver sin avis.

Arbeidet på moene var omfattet med stor interesse i år. Organiseringen av arbeidet på de forskjellige ekserserplasser var bedre enn det har vært på mange år fra utvalgenes side, og rekruttene selv deltok i større utstrekning i arbeidet enn tidligere. Foruten agitasjon gjennom utdelingen av agitasjonsmateriellet blev det holdt agitasjonsmøter og stevner for ekserserplassene i Fredrikstad, Trandum, Madlamoen, Heistadmoen, Steinkjermoen, Elvegårdsmoen og Setermoen.

Partiets og ungdomslagets antimilitære utvalg i Horten har holdt 3 agitasjonsmøter for mannskapene i flåten og utgitt særskilte oprop.

Et uttrykk for den oppmerksomhet agitasjonen har vakt, er myndighetenes opptreden overfor de som har forestått agitasjonen.

Landsutvalgets formann, Oscar Torp, blev tiltalt for oprop i avisene om organiseringen av arbeidet på moene. Ved lagmannsrett blev han imidlertid frifunnet.

Det blev innledet rettslig forundersøkelse mot redaktøren av landstutgaven av Soldatavisen, Per Lie, og mot redaktøren av avisen for Madlamoen, Eyvin Dahl. Tiltale er frafalt mot både Lie og Dahl.

Paul Hovd Nilsen og Arnold Beck er idømt 24 dagers fengsel. Dommen er appellert til lagmannsrett.

Likeledes er to medlemmer av det antimilitære utvalg i Bergen, Johan Helle og Olav Smedsvig idømt fengsel for utdeling av antimilitær litteratur.

Arbeiderpartiets By- og Herredslag.

Beretning 1932.

Året 1932 har på det kommunale område vært et betydningsfullt år. De stadig økende vanskeligheter for kommunene har tvunget flere og flere av dem til å søke støtte hos Staten. Og denne har på sin side satt som vilkår for slik støtte at kommunene skulde gå til hårde innskrenkninger, særlig av den sociale forsorg og skolevesenet, og dessuten underkaste sig departementets direktiver i en slik utstrekning at det praktisk talt intet blir igjen av det kommunale selvstyre.

Fire kommuner er i 1932 satt under administrasjon, så det nu i alt er under administrasjon 26 kommuner. Men det faktiske forhold er at et stort antall kommuner nu tvangsadministreres av Staten.

Det norske Arbeiderparti står idag praktisk talt alene om å forsvare det kommunale selvstyre. Følelsen herav har også sterkt bidratt til at våre partiavdelinger og kommunegrupper i siste år har sluttet fastere op om vår kommunalpolitiske organisasjon, Arbeiderpartiets By- og Herredslag.

Da 1932 var det første år i kommunevalgperioden, er det i dette år holdt landskommunalmøte. I møtet som blev holdt i dagene 8—10 april, deltok representanter fra 140 kommuner, videre fra Det norske Arbeiderpartis centralstyre, Arbeidernes faglige Landsorganisasjons sekretariat og fra en rekke fagforbund. I alt deltok i møtet ca. 260 representanter. Protokoll fra landskommunalmøtet er trykt og utsendt.

Efter anbefaling av landskommunalmøtet har partiets landsstyre utvidet kommunalutvalgets medlemsantall fra 9 til 10, idet det 10. mandat er tildelt Norsk Skog- og Landarbeiderforbund.

Landskommunalutvalget har efter landsmøtet hatt følgende sammensetning:

Fra landområdistriktene: Andr. Moan, Nordland, Kr. Rothaug, Nord-Trøndelag, Ingv. Kristiansen, Akershus, Kr. Fjeld, Hedmark.

Fra byene: Adolf Indrebø, Oslo, Johs. Johnsen, Stavanger.

Fra Det norske Arbeiderparti: Oscar Torp.

Fra Arbeidernes faglige Landsorganisasjon: Valdemar Nielsen, sekretariatet, Torbjørn Henriksen, Norsk Kommuneforbund, Martin Liengen, Norsk Skog- og Landarbeiderforbund.

Varamenn: M. Smeby, Opland, Th. Weber, Telemark, K. Nedberg, Buskerud, K. Bergsvik, Hordaland, I. Skjaanes, Trondheim, Johan L. Johansen, Fredrikstad.

Landskommunalutvalget har i 1932 holdt 2 møter og behandlet 14 saker. Arbeidsutvalget har holdt 12 møter og behandlet 42 saker.

Av sakene kan nevnes:

Kommunene og statens nødsarbeidsmidler.

Arbeidsløsheten i land- og skogdistriktene.

Bureisingen.

Kommunal støtte til private bedrifter.

Våre kommunegruppers stilling til Norges Byforbund og Norges Herredsforbund.

Om salg og bortforpaktning av prestegårdsjord.

Retningslinjer for Arbeiderpartiets kommunegrupper i forsorgspolitikken.

Statsbidraget til folkeskolevesenet.

Våre kommunegruppers stilling til kommunenes skolebudgetter.

Skattøren i kommuner under administrasjon.

Kommunale lønnsoverenskomster.

De nye ugildhetsbestemmelser i kommunelovene og fattigloven.

Betaling av skatt og forsorgsunderstøttelse i naturalia.

Vanskelig stilte kommuner og kommuneadministrasjonslovens anvendelse.

Det økonomiske forhold mellom stat og kommuner.

Det har i årets løp vært holdt 10 fylkes- og distriktskommunalmøter, nemlig for Hallingdal, Vest-Agder, Nordland, Namdal, Akershus, Nedre Telemark, Østfold, Sør-Trøndelag, Solør, Vinger, Odal og Rogaland. Dessuten er holdt en felleskonferanse av representanter for Arbeiderpartiets bystyregrupper i Bergen, Trondheim og Stavanger.

Kommunalmøtene, som har vært meget godt besøkt, er som regel planlagt i samråd med kommunalkontoret. Kommunalsekretæren har deltatt i 6 av de forannevnte kommunalmøter og dessuten i flere mindre kommunalkonferanser. Sekretæren har i årets løp holdt en rekke kommunalpolitiske foredrag.

Arbeidet på kommunalkontoret har øket. Et stort antall kommunegrupper, kommunale tillitsmenn og andre har søkt opplysning og råd hos kontoret.

Det er i årets løp sendt ut 17 cirkulærer til avdelingene og kommunegruppene. Kontoret har innhentet opplysninger og statistikk vedkommende forskjellige spørsmål.

By- og Herredslaget har samarbeidet med flere av fagforbundene, og med Arbeidernes faglige Landsorganisasjons sekretariat samt med Landsorganisasjonens og Arbeiderpartiets samarbeidskomité i flere saker.

Det har vært et stadig samarbeide mellom kommunalkontoret og Arbeidernes Opplysningsforbund. Således kan nevnes at det er utarbeidet ny plan for studiecirkler i kommunalkunnskap og i forbindelse hermed et tillegg til den grunnbok som brukes av disse studiecirkler.

«Det 20. Århundrede» har også dette år i hvert nummer hatt en kommunalavdeling, redigert av kommunalsekretæren.

Kvinnesekretariatet.

Beretning 1932.

Kvinnesekretariatets medlemmer.

Sekretariatets medlemmer er: Sigrid Syvertsen, formann, Inger Kristiansen, viceformann, Thina Thorleifsen, sekretær. De øvrige medlemmer Helga Ramstad, Rachel Grepp, Marta Nielsen og Gerda Brager, med Borghild Mikkelsen, Alette Lundeborg, Hedvig Sørensen, Konstance Hansen og Anna Nilsen som suppleanter.

Centralstyrets representanter i sekretariatet er Valdemar Nielsen og Eugen Pettersen.

I årets løp har sekretariatet holdt 8 møter og behandlet 48 saker.

Representasjonen.

På fylkeskvinnekonferanser har sekretariatet vært representert i Østfold den 15 mars og i Rogaland 2—3 september ved Sigrid Syvertsen, i Vestfold den 13 mars og i Østfold den 21 august ved Helga Ramstad, i Namdalen 5 juni ved Helga Karlsen og i Buskerud den 21 februar, Akershus 22 mai og i Oppland 12 juni ved Thina Thorleifsen.

Dessuten har kvinnesekretariatet vært representert på landskommunalkonferansen 8—10 april ved Helga Ramstad.

Efter innbydelse fra Det finske socialdemokratiske kvinneforbund til å delta i deres kongress i Helsingfors 28 oktober—1 november har sekretariatet vært representert ved Sigrid Syvertsen og Thina Thorleifsen.

Sekretariatets representanter i centralstyret er Sigrid Syvertsen og Gerda Brager med Rachel Grepp og Inger Kristiansen som suppleanter.

Sekretariatets representanter i barnelagskomitéen er Helga Karlsen og Thina Thorleifsen.

Nye kvinneavdelinger.

Efter foredrag av Kristine Korsmo, Eidskog er der dannet kvinnegruppe i Speismark pr. Vinger og kvinnegruppen «Freidig» i Eidskog.

Efter foredrag av N. Hallan er der dannet kvinnegruppe i Skatval, efter foredrag av P. Almås i Ranheim.

Efter foredrag av Anna Helgesen, Notodden, er der dannet kvinnegruppe ved Stathelle. Efter foredrag av Nils Hønsvold i Rakkestad, efter foredrag av K. M. Nordanger ved Lysaker. Efter foredrag av Helga Karlsen ved Greverud i Oppegård.

Efter foredrag av Sigrid Syvertsen ved Bøn og efter foredrag av Thina Thorleifsen er der dannet kvinnegruppe ved Hval, Flisa, Furnes og Søndre Furnes. Dessuten er der kommet meddelelse om at der er dannet kvinnegruppe i Hegra, ny kvinneforening i Bergen.

Tilsammen 15 nye kvinneavdelinger.

Agitasjonen.

I anledning Arbeidernes Ungdomsfylknings landsomfattende manifestasjon 21—24 april har kvinnesekretariatet sendt kvinneavdelingene sirkulære med opfordring om å støtte ungdomslagenes arrangement.

Vedrørende partiets agitasjonsmåned har sekretariatet rettet henvendelse til kvinneavdelingene med anmodning om ikke å splitte kreftene ved å avholde spesielle agitasjonsmøter for kvinnene, men å delta i den stedlige partiforenings arrangement, delta i de nedsatte utvalg

for å hjelpe til med å spre agitasjonsmateriell, fordele de nødvendige utgifter samt å være behjelpelig på møtene med å hverve nye medlemmer.

Foruten de av kvinnesekretariatet besluttede agitasjonsturer med foredrag i Namdalen og Telemark av Helga Karlsen og i Rogaland av Sigrid Syvertsen har sekretariatets medlemmer holdt enkelt-foredrag. Sigrid Syvertsen 38 foredrag, Helga Ramstad 5, Rachel Grepp 5, Marta Nielsen 3 og Thina Thorleifsen 59 foredrag. Tilsammen 110 foredrag.

«Arbeiderkvinnen».

Bladet har som tidligere år utkommet 1 gang i måneden i 16 siders format. Tross arbeidsledighet og reduserte lønninger i arbeiderhjemmene kan bladet notere fremgang. Oplaget har steget både for abonnement og løssalg.

Krav til myndighetene.

I anledning stortingets tollforhøielse i begynnelsen av året sendte kvinnesekretariatet Stortinget følgende protest:

«På vegne av arbeiderkvinnene og hjemmene protesterer vi mot den av Stortinget mot arbeiderpartiets stemmer vedtatte tollforhøielse. I denne tid hvor arbeidsløshet og dermed følgende nød og elendighet hersker rundt i vårt land, hvor hjemmene på grunn av arbeidsgivernes lange lockout ifjor og med de reduserte lønninger har vanskelig for å klare sig, er det en halsløs gjerning å gå til et slikt tollpålegg. Mange varepriser er allerede steget som følge av valutaen, efter tollpålegget vil prisene ytterligere stige. Regjering og Storting beskatter ved toll småkårsfolkets livsfornødenheter, men ikke i tilsvarende grad rikfolks luksusforbruk.

Vi henstiller til Norges Storting først å ta tollpålegg på luksusvarer, det siste som skulde fordyres ved tollpålegg bør være det daglige brød.»

I anledning regjeringens forslag om å ta barnetillegget fra stats-tjenestemennene sendte sekretariatet Stortinget sålydende henstilling:

«I anledning Regjeringens forslag om nedskjæringer på statsbudgett, som bl. a. går ut på å frata barnetillegget for statens underordnede tjenestemenn, må vi på det instendigste henstille til Stortinget å ikke gå til et sådant skritt.

De knappe lønninger som statens tjenestemenn oppebærer strekker ikke til det nødvendige behov i de hjem hvor det er barn. Vår opfatning er, at stortinget må kunne finne andre måter å spare på uten å la det gå ut over barneopfostringen hos de lavestlønnede tjenestemenn.

Vil i samme forbindelse rette en fornyet henstilling til stortinget om å nedsette en komité til å utrede spørsmålet barnetrygd gjennom staten.

De økonomiske vanskeligheter blir større og større i tusener av hjem. Vi finner at mødrenes oppgave med å opfostre en sund og arbeids-

dyktig slekt er av så stor betydning av de har krav på Stortingets støtte.»

Vedrørende arbeidsledigheten har sekretariatet sendt regjeringen følgende henstilling:

«Den store arbeidsledighet som har herjet i vårt land i de senere år, har bragt nød og fortvilelse inn i tusener av hjem. Alle tegn tyder på at arbeidsløsheten tiltar i uhyggeligere grad enn nogensinne tidligere. De krav som i første rekke må melde sig, er retten til arbeide.

Det norske Arbeiderpartis kvinnesekretariat retter herved på vegne av tusener av arbeiderkvinner — husmødre ut over det hele land — en innstendig henstilling til regjeringen om å gå til kraftige forholdsregler til avhjelp av arbeidsløsheten.

Vi henleder regjeringens oppmerksomhet på de mange dobbeltstillinger innen både stat og kommune, hvor enkelte innehar både to og flere stillinger til fortrenghet for de som går helt arbeidsledige.

Likeledes vil vi uttale, så lenge der hersker så stor arbeidsløshet må regjeringen være oppmerksom på de forhold, hvor begge ektefeller arbeider.»

I anledning de fraskilte kvinners vanskelige stilling har sekretariatet sendt Socialdepartementet følgende henstilling:

«Det norske Arbeiderpartis Kvinnesekretariat vil få henlede det ærede departements oppmerksomhet på de fraskilte og separerte kvinners vanskelige stilling.

Vi er fullt oppmerksom på, at den nuværende lovgivning gir de fraskilte og separerte kvinner enhver rimelig og rettferdig rettsbeskyttelse, men erfaring fra det virkelige liv har vist, at kvinner ofte etter skilsmisjonen blir satt i en meget vanskelig stilling.

Opfyllelsen av mannens underholdningsplikter er avhengig av om mannen tjener penger. Et bidragsforelegg hjelper lite hvis mannen på grunn av arbeidsledighet, sykdom eller annen forsørgelsesplikt ikke *kan* eller *vil* betale. En fraskilt kvinne blir i alle tilfelle vanskelig stillet.

Vi mener, at den eneste effektive bedring i dette forhold vil være at det offentlige overtar ansvaret for opfyllelsen av mannens plikter.

Vi vil derfor henstille til det ærede departement å utvirke en lovforandring derhen, at samfundet gjennom stat og kommuner utreder underholdningsbidraget mot refusjon hos de bidragspliktige, således at de fraskilte kvinner blir sikret levelige vilkår.»

Likeledes har sekretariatet henstillet til Justisdepartementet om å foreta det nødvendige skritt til å få forandret forholdene ved Akershus Landsfengsel. Sålydende henstilling er sendt:

«Det norske Arbeiderpartis Kvinnesekretariat, som representerer tusener av mødre ut over det hele land, henstiller til det ærede departement å foreta de nødvendige skritt til å få forandret forholdene ved Akershus Landsfengsel.

I det vi henviser til de siste hendelser, hvor en fange i 19 døgn med

et mørkerum som opholdssted og tilslutt i fortvilelse tar sitt liv, finner vi at Akershus fengselsstyre benytter sig av alt for gammeldagse metoder og reiser krav om mer menneskelig behandling av de ulykkelige som er kommet ut på livets skråplan.

Almenheten har krav på, at de som ved norsk lov blir dømt til å avsone sin forbrytelse ved straff, bør ha tilbørlig tilsyn og ikke minst lægetilsyn. Opphold i fengsel bør i størst mulig utstrekning være opdragende, hvilket de siste begivenheter viser at det ikke er.

Vi krever også at det ved lov påbydes, at fengselstyret skal bestå av kvinner som av menn.»

Videre har kvinnesekretariatet støttet Den kvinnelige Industriskoles styre i deres ansøking om 300 000 kroner til utvidelse av skolens lokaler ved å sende følgende skrivelse til Finansdepartementet:

«I skrivelse av 19 september 1931 har styret for Den kvinnelige Industriskole søkt om 300 000 kroner av lotteripengene til utvidelse og forbedring av skolens lokaler.

Industriskolen er den øverste fagskole for alle kvinner i landet og centralskolen for kvinnelig håndarbeide. Skolen er forlenget sprent. Det melder sig til hvert kursus betydelig flere ansøkere enn skolen kan gi plass til.

I planene for skolens utvidelse er der også tatt hensyn til opsettelse av en klasse for syersker av damekonfeksjon. Klassen er anbefalt såvel av Norsk Skredderforbund som av Konfeksjonsfabrikantenes Landsforbund. Likeså er planlagt internat i skolen hvor de unge piker kan få ordentlig losji for overkommelig betaling. Som forholdene nu er må de unge piker som kommer til byen og ikke har råd til å leie ordentlig losji ofte for værelse ta husarbeide både før og efter skoletid, ved siden av sitt ofte anstrengende skolearbeide.

Vi vil på det varmeste støtte kravet om utvidelse av Den kvinnelige Industriskole.»

Barnelagsarbeidet.

Beretning fra Landsutvalget for Barnefylkingen.

I 1932 er der stiftet og tilmeldt barnefylkingen 9 nye lag. Ved årets utgang teller barnefylkingen 30 lag. Disse er på følgende steder: Oslo 5, Kjelsås, Høvik, Lillestrøm, Drammen, Hokksund, Rjukan, Trondheim, Mysen, Kr.sand, Høyanger, Stavanger, Ski, Lørenskog, Langhus, Strømmen, Foldalen, Narvik, Levanger, Nesbyen, Odda, Hurum, Askim, Jessheim, Kragerø og Krapfoss.

Dessverre er barnelagsstyrene ennu ikke opmerksom på rapportvirksomhetens betydning, derfor mangler utvalget en nøiaktig statistikk over de forskjellige grener av barnelagsbevegelsen. Men de største lag i byene har musikkorps, dansarring, teater og sangkor.

På følgende steder er det nedsatt komitéer av partiavdelingene til å stifte barnelag: Bodø, Ytre Gjerpen, Bergen, Neslandsvatn, Fiskum

i Harran, Notodden, Eidsvoll. Utvalget har inntrykk av at der på enkelte steder er interesse for barnelagsarbeidet, men partifellene kvier sig for å gå igang med arbeidet på grunn av at de ikke kjenner til hvordan arbeidet skal drives. Der er nu under utarbeidelse en veiledningsbok for barnelagslederne som vil avhjelpe et stort savn blandt partimedlemmene. Dessuten er det utgitt en spesiell sangbok for leikaringer og utvalget arbeider med å samle materiale til talekor og skuespill til underholdning for barnelagene.

Barnebladet utkommer regelmessig hver måned i et oplag av 2500 som barnelagene abonnerer på og sprer blandt sine medlemmer. Som redaktør siden Kristian Lindbergs død er valgt fru Sigrid Bryn.

Landsutvalget har drevet agitasjon i Østfold og Akershus ved å sende cirkulærer til partiavdelinger og ungdomslag med en alvorlig oppfordring til å gå igang med barnelagsarbeidet. Likeledes er fylkesorganisasjonene i nevnte fylke tilskrevet om å ta saken op på sine årsmøter og påse at arbeidet blir utført.

Utvalget har følgende sammensetning: Erling Anthonsen, formann, og Thora Pettersen fra partiet, Thina Thorleifsen og Helga Karlsen fra kvinnesekretariatet, Kaare Hansen og Arne Hagen, sekretær, fra Fylkingen.

Arbeidernes Ungdomsfylking.

Beretning fra Arbeidernes Ungdomsfylking.

I 1932 er det stiftet og tilmeldt Fylkingen 48 nye ungdomslag. Ved årets utgang teller Fylkingen 330 lag med vel 16 000 medlemmer. Det er det høieste lags- og medlemsantall den socialistiske ungdomsbevegelse i Norge nogen gang har hatt.

Fremgangen i studievirksomheten har fortsatt i året som gikk. I vinterhalvåret 1931—32 var det i gang 125 studiecirkler i lagene mot 82 året forut. Samme halvår har det vært i gang 47 kveldskoler som for de flestes vedkommende er kommet i gang ved samarbeide mellem partiavdelinger og ungdomslag. Det er dessuten holdt en rekke forelesningskurser. Hovedmassen av deltagerne ved kurser og forelesningskursene er utvilsomt medlemmene fra arbeiderungdomslagene.

Det antimilitære arbeide er som tidligere drevet i fellesskap med partiet.

I august måned avholdt Fylkingen landsleir på Frekkhaug ungdomsskole ved Bergen. I leiren som varte en uke, deltok ca. 200 ungdomslagsmedlemmer fra hele landet. På landsleiren blev det avviklet et prektig forelesningskursus. Om kveldene var det sammenkomster,

hvor det blev innledet til diskusjon om aktuelle emner.

Fylkingen har i årets løp utgitt en del brosjyrer, særlig beregnet på den utadvendte agitasjon.

Fylkingens organ, «Arbeider-Ungdommen», har hatt en rik fremgang i 1932. I oktober blev avisen utvidet til et 24-sidig stort magasinformat med et tiltalende utstyr. Det betyr et stort fremskritt fra det tidligere format. Efter omlegningen har avisens oplag øket betraktelig. Abonnementsprisen og løssalgspriisen er den samme.

Arbeiderungdommens dag, 2. søndag i september, som i år blev feiret for 5. gang, var også i år meget vellykket. Ca. 200 av Fylkingens lag gjennomførte feiringen av dagen.

Arbeidsløshetsspørsmålet har vært viet stor oppmerksomhet. I begynnelsen av året forelå innstillingen fra Arbeidsløshetskomitéen av 1930. Denne komitéens arbeide blev omfattet med særlig interesse fra ungdommens side, da den blev nedsatt på direkte foranledning av Ungdomsfylkingen og da den i særlig grad skulde beskjeftige sig med ungdomsarbeidsløsheten. Det borgerlige komitéflertalls innstilling blev en stor skuffelse. Komitéens mindretall, Arnfinn Vik, hadde i alt vesentlig fremmet som innstilling det vedtak som blev fattet på Ungdomsfylkingens landsmøte 1931.

For å støtte op om mindretallets innstilling i komitéen blev det i april måned arrangert en landsomfattende ungdomsdemonstrasjon. Demonstrasjonen fikk meget god tilslutning. Det blev arrangert 170 møter, hvor det deltok ca. 45 000 arbeiderungdommer. Det blev på samtlige møter vedtatt henvendelser til Stortinget, og disse blev overrakt Stortingets presidentskap ved en deputasjon opnevnt av centralstyret.

Landsmøtet besluttet i 1931 å opprette et landsstyre. Landsstyret hadde sitt første møte 12 og 13 november. På møtet blev det behandlet en rekke aktuelle saker for Fylkingen.

Landsstyret behandlet bl. a. de faglige oppgaver. Det blev pekt på vår stilling til monopoltendensene i fagbevegelsen og forslaget konkluderte med at Ungdomsfylkingen skulde inngå til partiet og Landsorganisasjonen med forslag om at det måtte bli nedsatt en komité med representanter fra partiet, Landsorganisasjonen og Ungdomsfylkingen som får i oppdrag å fremkomme med positive forslag når det gjelder organiseringen av den arbeidsløse ungdom, deres organisasjonsmessige forhold til fagorganisasjonen, gruppeorganisering innen fagforeningene (med Bygningsarbeiderforbundets lover som grunnlag) fagmessig og organisasjonsmessig skoleringsarbeide blandt ungdommen. Bygningsarbeiderforbundets forslag om en egen ungdomssekretær og ellers

ta op de forslag som i de senere år er reist i forbindelse med ungdommen og fagorganisasjonen.

Landsorganisasjonens representantskap har behandlet saken og besluttet nedsatt en slik komité som nevnt i landsstyrets vedtak.

Centralstyret har følgende sammensetning: Kaare Hansen, formann, Per Lie, viceformann, Arnfinn Vik, redaktør, Finn Moe, Rolf Forsberg, Kaare Haugen, Aase Lionæs, Asbjørn Thorstensen og Einar Gerhardsen. Den siste som partiets representant i centralstyret. Fylkingens forretningsfører er Sverre E. Pettersen.

Landstyret har følgende sammensetning:

Sigurd Johansen, Østfold, Einar Lund, Oslo og Akershus, O. Jonassen, Gudbrandsdalen, Arne Kristiansen, Hamar og omegn, Bjarne Borgan, Opland, Trygve M. Bratteli, Vestfold, Svein Sperrud, Telemark, Rolf E. Pettersen, Buskerud, Carl Hornli, Aust-Agder, Gunnar Bentsen, Vest-Agder, Olav Emil Wold, Rogaland, Sverre Selstad, Bergen og fylkene, Trygve Dyrendahl, Trøndelag, Klaus Pettersen, Namdalen, L. O. M. Braseth, Nordland, og Sandrup Nilsen, Nordre Salten.

„Arbeiderbladet“.

1932 var et godt år for «Arbeiderbladet». Den fremgang som bladet påbegynte i slutten av 1930 har fortsatt med øket styrke i 1932. Inntektene er større enn noen gang før. Det er skjedd et fullstendig omslag i befolkningens forhold til bladet. Det er karakteristisk for stillingen at praktisk talt hele inntektsøkningen skriver sig fra innbyes og utenbyes abonnement. Det som nu i nogen grad begynner å hemme denne utvikling er det bedrøvelige faktum at vi ikke er i stand til å få arbeiderbefolkningens småannonser over til bladet i den utstrekning som er nødvendig. Den tiltagende arbeidsledighet virker selvfølgelig også i samme retning.

Hvad annonseinntektene angår så har den almindelige nedgang i annonseringen ikke rammet «Arbeiderbladet», idet også 1932 viser fremgang.

Fra 1 september er Ole Colbjørnsen knyttet til bladet som økonomisk medarbeider.

Landsutgaven «Fram»

har ikke hatt den fremgang vi regnet med ved årets begynnelse, skjønt den er godt likt overalt og der har vært nedlagt et godt arbeide for dens utbredelse. Den vesentligste årsak til dette er sikkert at 2 ganger utsendelse i uken ikke er tilfredsstillende. Fra nyttår kommer bladet

imidlertid 3 ganger i uken, og da det samtidig er valgår — og det er jo særlig *da* «Fram» har en gjerning å gjøre — vil forhåpentlig fremgangen bli som ventet.

Arbeidernes pressekontor.

Arbeidernes Pressekontor har i de 2 år etter omorganiseringen runnet sig en sikker posisjon, det kan trygt sies at omorganiseringen av A. P. har ført til at arbeiderpressen nu er like godt om ikke bedre underrettet enn den borgerlige presse. Ennu er mange av våre aviser av tekniske og økonomiske grunner dessverre ikke i stand til å dra den fulle nytte av A. P., men efter hvert som dette endres blir også A. P.s oppgave stadig større og viktigere.

Partipressen.

I årets løp er en avis nedlagt. Det er «Østerdalen Arbeiderblad», som utkom som dagsavis i Elverum. Abonentene blev overført til «Hamar Arbeiderblad», som har opprettet avdelingskontor i Elverum.

«Tidens Krav» er gått over fra 4 ganger ukentlig til dagblad.

«Nordlands Fremtid» er utvidet fra 3 til 4 ganger ukentlig.

«Nytt Land», Holmestrand, har forandret navn til «Holmestrand Arbeiderblad», og er utvidet fra 2 til 3 ganger ukentlig.

«Haugarland Arbeiderblad» er utvidet fra 2 til 3 ganger ukentlig.

«Follo» er utvidet fra 1 til 2 ganger ukentlig.

Ved årets utgang var det 42 aviser, redigert i tilslutning til partiet. Av disse utkom 20 som dagblad, 2 utkom 4 ganger i uken, 10 utkom 3 ganger ukentlig, 9 utkom 2 ganger ukentlig og 1 utkom 1 gang i uken. Dessuten partiets tidsskrift «Det Tyvende Århundrede» og «Arbeiderkvinnen» 1 gang i måneden, Arbeidernes Ungdomsfylkings organ «Arbeider-Ungdommen» 2 ganger i måneden og «Barnebladet» 1 gang hver måned.

Partiaviser ved årsskiftet 1932—1933.

Dagblader:

«Arbeiderbladet», Oslo. Redaktør Martin Tranmæl.

«Arbeider-Avisen», Trondheim. Redaktør Ole Øisang.

«Bergens Arbeiderblad», Bergen. Redaktør Gunnar Ousland.

«Fremtiden», Drammen. Redaktør Torgeir Vraa.

«Haldens Arbeiderblad», Halden. Redaktør Haakon Hoff.

«Hamar Arbeiderblad», Hamar. Redaktør Olav Larsen.

«Hortens Arbeiderblad», Horten. Redaktør Viktor Mostad.

«1ste Mai», Stavanger. Redaktør B. Olsen-Hagen.

«Kongsvinger Arbeiderblad», Kongsvinger. Redaktør Aksel Zachariassen.

«Nybrott», Larvik. Redaktør Ingjald Norstad.

«Opland Arbeiderblad», Gjøvik. Redaktør Niels Ødegaard.

«Rjukan Arbeiderblad», Rjukan. Redaktør Knut Dalastøl.

«Sarpsborg Arbeiderblad», Sarpsborg. Redaktør Nils Hønsvold.

«Smålenenes Social-Demokrat», Fredrikstad. Redaktør P. Moe-Johansen.

«Sørlandet», Kristiansand. Redaktør Olav Scheflo.

«Telemark Arbeiderblad», Skien. Redaktør Olav T. Vegheim.

«Tiden», Arendal. Redaktør Ola Solberg.

«Vestfold Fremtid», Sandefjord. Redaktør Sverre Hjertholm.

«Vestfold Arbeiderblad», Tønsberg. Redaktør Carl Gulbrandsen.

«Tidens Krav», Kristiansund. Redaktør Alf Salvesen.

4 ganger ukentlig:

«Nordlys», Tromsø. Redaktør Ingvald Jaklin.

«Nordlands Fremtid», Bodø. Redaktør L. O. M. Braseth.

3 ganger ukentlig:

«Akershus Arbeiderblad», Lillestrøm. Redaktør Hans Abelsnes.

«Dagningen», Lillehammer. Redaktør Gunnar Hagerup.

«Folkets Røst», Askim. Redaktør Aksel Olsen.

«Fremover», Narvik. Redaktør Johs. Stubberud.

«Moss og Omegns Arbeiderblad», Moss. Redaktør Nils Gjerseth.

«Sunnmøre Arbeideravis», Ålesund. Redaktør E. Steffens.

«Namdals Arbeiderblad», Namsos. Redaktør Herman Thornes.

«Vestfinmark Arbeiderblad», Hammerfest. Redaktør Olaf Berg-Hansen.

«Holmestrand Arbeiderblad», Holmestrand. Redaktør Olaf Abrahamsen.

«Haugarland Arbeiderblad», Haugesund. Redaktør Sigurd B. Vandvik.

2 ganger ukentlig:

«Arbeidets Rett», Røros. Redaktør Reidar Aamo.

«Eidsvold Arbeiderblad», Eidsvold. Redigeres av en komité.

«Finmarken», Vardø. Redaktør Peder Holt.

«Folkets Frihet», Kirkenes. Redaktør Thorbjørn Dahl.

«Folkeviljen», Harstad. Redaktør Alfons Johansen.

«Romerikes Blad», Jessheim. Redaktør Jul. Halvorsen.

«Romsdal Folkeblad», Molde. Redaktør Jacob Bolstad.

«Helgeland Arbeiderblad», Mosjøen. Redaktør H. Moe Jacobsen.
«Follo» Ski. Redaktør Ole Hjelt.

1 gang ukentlig:

«Dunderlandsdølen», Mo. Redaktør R. Knudtzon.

Tidsskrifter, uke- og månedsblad:

«Det Tyvende Århundrede» (10 nummer årlig). Redaktør Håkon Meyer. Redaktør for kommunal-avdelingen K. M. Nordanger.
«Arbeiderkvinnen» (1 gang månedlig). Redaktør Thina Thorleifsen.
«Arbeider-Ungdommen» (2 ganger månedl.). Redaktør Arnfinn Vik.
«Barnebladet» (1 gang månedlig). Redaktør Sigrid Bryn.

„Det Tyvende Århundrede“.

Partiets tidsskrift «Det Tyvende Århundrede» er utkommet med et nummer i månedene januar—mai og august—desember under Håkon Meyers redaksjon. K. M. Nordanger er redaktør for bladets kommunal-avdeling.

Det norske Arbeiderpartis Forlag.

Omsetningen av forlagets litteratur er steget betraktelig i 1932.
I årets løp er utgitt følgende bøker og brosjyrer:
Aksel Zachariassen: Karl Johanssen — mennesket og journalisten.
Gunnar Sethil: Artikler og Vers.
Knud Korst: Sosialøkonomi.
Johan Scharffenberg: Hovedpunktene i Arvelæren.
Anna Siemsen: Religion, Kirke og Socialisme.
Horrabin og Sømme: Økonomisk Geografi. (Ny utgave.)
O. Midtrød: Lærebok i norsk.
Finn Moe: Den moderne arbeiderbevegelses historie.
Jacob Christie Kjelland: Små egne Hjem.
Nils Hjelmtveit: Reduksjonstabellene.
Håkon Meyer: Debatten om Russland.
Fr. Monsen: Militært vanvidd eller civil fornuft.
Fr. Monsen: Quislingsaken.
Sanger for Leikarringer.

Dessuten er utgitt de årlige publikasjoner «Maidagen», «Arbeidets Jul» og «Arbeiderkalenderen».

Arbeidernes Aktietrykkeri.

Fra Aktietrykkeriets styre foreligger følgende beretning for trykkeriet, klisjéanstalten og bokbinderiet:

Vedlagt oversendes regnskapsutdrag for trykkeri, bokbinderi og klisjeanstalt for 1932.

Trykkeriets regnskap viser et overskudd av kr. 63 513.94, bokbinderiet kr. 8 781.28 og klisjeanstalten kr. 9 814.79, tilsammen kr. 82 110.01. Hertil kommer det beløp som blev avsatt til skatter på forrige regnskap kr. 10 570.90 så det endelige beløp blir kr. 92 680.01 mot ifjor kr. 84 911.10.

Forholdet med tilgang på arbeide har i årets løp vært bra. Bruttoinntekten er steget med ca. kr. 9 300.00, mens lønningskontoen er steget med ca. kr. 11 700.00 til kr. 396 583.79 til tross for at lønningene pr. 1 september blev nedsatt med 4 pct.

De utestående fordringer utgjør ca. kr. 186 500.00.

Gjelden beløper sig til ca. kr. 125 000.00 hvorav til Arbeidernes Landsbank ca. kr. 73 500.00.

Nyanskaffelser i årets løp utgjør kr. 10 833.74.

Arbeidernes Justisfond.

Beretning fra Justisfondets styre.

Arbeidernes Justisfond har i 1932 hatt 151 forskjellige saker under behandling. Det kan derfor trygt sies at påtalemyndigheten under bonderegjeringen har utvist en større nidkjærhet i sitt arbeide enn noen gang før.

Det vil av regnskapene sees at den største utgiftspost i 1932 er understøttelse til arresterte og fengslede. I alt er det til hjelp til hjemmeverende familie m. v. utbetalt over kr. 15 000.00. Når denne konto er øket betraktelig fra tidligere år, skyldes det at alle de dømte i Menstadaffærene, Trysilsakene og Kirkenes m. v. i det forløpne år har avsonet sine straffer. På den tid forsørgerne har opholdt sig i fengsel eller varetektsfengsel har Justisfondet bevilget understøttelse til familie m. v.

Foruten Justisfondets faste jurist, overrettssakfører Dagfinn Bech, har advokatene Emil Stang, Oslo, Sterri, Gjøvik, Cappelen, Skien, Didriksen, Sarpsborg, og Trygve Lie hatt saker for fondets regning.

Sakene gjelder så godt som det hele land. Dette vil lett sees av følgende stedsopregning: Trysil, Malm, Hof i Solør, Oddnes, Eidsvoll, Sarpsborg, Hamar, Oslo, Strømmen, Årnes, Fredrikstad, Gjøvik, Skien, Porsgrunn, Askim, Lillehammer, Halden, Foldal, Moss, Ålesund, Heidal, Bærum, Sør-Fron, Elverum, Tønsberg, Drammen, Vågå, Brandval, Fluberg, Sande, Lillestrøm, Mysen, Flisa, Botne, Hole, Nittedal, Kristiansand, Jevnaker, Bjørkelangen, Bergen, Nøtterøy, Røros, Våler, Flåm, Arendal, Ådal, Molde, Hønefoss og Kirkenes.

I møtet 22 juli besluttet Justisfondets styre å bevilge den svenske Finnlands-komité kr. 2 000.00 som bidrag til underhold for fengslede finske arbeideres familier som er kommet i den ytterste nød.

Fra fondets faste sakfører, Dagfinn Bech, foreligger følgende beretning:

For Arbeidernes Justisfond har jeg i 1932 ført 23 straffesaker, derav 5 lagmannsrettssaker.

Straffesakene har vesentlig v rt efterslett fra arbeidskonflikter og da i første rekke etter demonstrasjoner i skogskonflikter. Tiltalen er oftest bygget på straffelovens   222, II — «tukthusloven», ellers gjelder sakene eksempelvis: Tvang,  rekrenkelser, legemskrenkelser, militær lydhigetsnektelse, fredsforstyrrelse o. l.

6 av sakene endte med hel frifinnelse, de avsagte dommer har variert fra 1 krone og op tli 60 dager betinget. Bare i 4 saker er fengselsstraff idømt. 3 av disse saker skal op til lagmannsrett.

Flere saker er bilagt. Jeg har dessuten arbeidet med en del civile saker, eksempelvis angående l nnssp rsm l og eiendomsrett til idrettsplasser og Folkets Hus, foruten diverse erstatningssaker.

Justisfondets regnskap pr. 31 desember 1932.

Inntekter:

Kassebeholdning fra forrige år	kr. 9 046.82
Bevilgninger	� 17 931.28
Ekstrakontingent fra A. F. L.	� 19 800.00
Bankrenter	� 176.04

Kr. 46 954.14

Utgifter:

Utgifter til forsvarere i rettssaker	kr. 8 055.00
Di�t og reiseutgifter for tiltalte, vidner og forsvarere i forbindelse med rettssaker	� 6 447.92
Mulkt�r	� 997.50
Understøttelse til opphold	� 15 592.48
Finske fangers familier	� 2 000.00
Dagfinn Bech, lønn	� 5 200.00
Administrasjon (porto, revisjon m. v.)	� 769.70
Balanse	� 7 891.54

Kr. 46 954.14

Karen Pedersen,
kasserer.

Regnskapet er gjennomgått og stemmer med bøker og bilag.
Balansen er overført i ny regning.

Oslo, 4 februar 1933.

O. M. Orvoll.

Arbeiderbevegelsens arkiv.

Beretning fra Arkivets styre.

I året 1932 er arkivets samlinger av bøker øket med ca. 100 bind. Samlingene fra forbund og foreninger av beretninger og protokoller er også øket.

Samarbeidet med arbeiderarkivene i Sverige, Danmark og Finland fortsetter og der utveksles stadig litteratur og skrifter der har interesse for arbeiderbevegelsen.

Arkivets samlinger har i året vært benyttet av flere forbund og foreninger samt enkeltpersoner som har hatt til opgave å utarbeide historiske beretninger for arbeiderbevegelsen.

Arkivet er åpent mandag, onsdag og fredag fra kl. 4.30—5.30.

Arkivets styre består av A. E. Gundersen og J. Teigen fra Landsorganisasjonen samt Ø. Marthinsen og V. Nielsen fra partiet. E. Andersen er arkivets arkivar.

Regnskap for 1932.

Inntekter:

Bevilgning fra Arbeidernes faglige Landsorganisasjon ..	kr. 2 000.00
Bevilgning fra Det norske Arbeiderparti	« 1 000.00

Utgifter:

Lys m. m.	kr. 76.93
Husleie og varme	« 610.60
Renhold	« 225.00
Arkivarens lønn	« 1 000.20
Ekstraarbeide ved reparasjoner	« 200.00
Diverse innkjøp til arkivet	« 314.14
Brandforsikring	« 34.25

Kr. 2 461.12

Balanse	« 538.88
---------------	----------

Kr. 3 000.00

Beholdning fra tidligere år	kr. 1 630.35
+ beholdning 1932	« 538.88

Beholdning pr. 1 januar 1933 kr. 2 169.23

Conrad Mohrs legat.

Til å komme i betraktning ved utdelingen av Conrad Mohrs legats stipendier for studie av socialismen blev innstilt Nils Hønsvold, Haakon Lie, Johanne Reutz og Axel Sømme. Stipendiene blev tildelt Nils Hønsvold og Johanne Reutz. Innstillingskomité for centralstyret var Oscar Torp, Magnus Nilssen, Martin Tranmæl, Alfred Madsen og Johan Nygaardsvold.

Internasjonale forbindelser.

Partiet har fortsatt samarbeidet med de venstresocialistiske partier og grupper.

På en konferanse i Berlin 5—6 mai deltok i informasjonsøiemed Finn Moe som representant for partiet.

På konferansen var følgende partier og grupper representert: Det engelske uavhengige Arbeiderparti, Det socialistiske Arbeiderparti i Tyskland, Det uavhengige socialistiske Parti i Holland, Det uavhengige Arbeiderparti i Polen, Venstresocialistiske Gruppe i Bulgaria og Det norske Arbeiderparti.

Konferansen vedtok følgende beslutninger:

Samarbeidet mellom de uavhengige partier og grupper.

De partier og grupper, som er representert på denne konferanse, beslutter i den hensikt å drive agitasjon for den venstresocialistiske, revolusjonære bevegelse, å skape en engere og varig forbindelse sig imellem, ved å utgi en gang om måneden et informasjonsorgan, som oversendes de tilsluttede partier og grupper.

Hvert tilsluttet parti og gruppe opnevner en korrespondent, som sender en beretning en gang om måneden.

Gjennomførelsen av disse beslutninger overlates et utvalg på 5 medlemmer, hvorav 2 opnevnes at det engelske parti og et medlem opnevnes av partiene i Norge, Tyskland og Holland. Utvalget holder med visse mellomrum møter for å forberede felles aksjoner og for, når det er nødvendig, å ta initiativ til bestemte aksjoner.

Hvert parti og hver gruppe har til opgave å søke å vinne partier og grupper i andre land enn de som er representert her for dette samarbeide.

Optagelsen av andre grupper og partier kan bare finne sted når alle de partier og grupper som er representert her er enig om det.

I. L. P. Overtar ansvaret for innsamling av informasjon og for deres videre forsendelse.

Resolusjon mot krigsfaren.

Arbeiderbevegelsens historiske erfaringer viser at den internasjonale organisasjon som arbeiderklassen har hatt hittil, var ute av stand til å forhindre at en imperialistisk krig bryter ut. Den annen internasjonales ledelse og dermed også den internasjonale fagbevegelses ledelse fortsetter for øieblikket den skjebnesvangre politikk, som førte til internasjonalens sammenbrudd i 1914. Den tredje internasjonale er ute av stand til å gjennomføre nogen aksjon og dens politikk bidrar til å utdype splittelsen i arbeiderbevegelsen og svekke arbeiderklassens motstandskraft mot den kommende krig.

Men desto mer den kapitalistiske krise tilspisses, desto større blir faren for en krig som den eneste utvei av krisen som kapitalismen kan finne. Når den kapitalistiske verden før 1914 blev herjet av kriser, blev de lettere overvunnet ved at man fant nye markeder i de koloniale og halvkoloniale land.

En slik kapitalekspansjon er under de nuværende forhold yderst vanskelig. Den nasjonale kapitalisme som er vokset frem i de tidligere kolonialland, skjerper alle det kapitalistiske systems motsetninger. Den samme virkning har den voldsomme proteksjonisme som det ene kapitalistiske land efter det annet går over til. Russland, som tidligere var et halvkolonialt område, er under proletariatets diktatur unddratt verdenskapitalens herredømme.

De borgerlige regjeringers avrustningsforslag tjener bare til å vill-lede de store masser som krever fred. Å gi sin støtte til denne tilsynelatende pasifistiske politikk slik som reformistene gjør det, er bare å gi næring til farlige illusjoner hos arbeiderne. Mot denne politikk må massenes vilje til fred settes inn ved å øve press på regjeringene.

Arbeiderne i alle land har til opgave å sette all sin agitasjon inn mot kapitalismen og forberedelsen av den imperialistiske krig, idet de kjemper for å styrte det kapitalistiske system og den herskende klasse. Denne skal vite at arbeiderklassen vil utnytte krigen, hvis den likevel kommer, som et middel til å styrte det kapitalistiske system. Ethvert angrep på Sovjet-Unionen betrakter arbeiderklassen som et angrep på sig selv. Sovjet-Russlands beskyttelse er en opgave for hele verdens arbeiderklasse.

Den krigsfare som er en følge av krisen, økes ikke minst i Europa, ved tilspissede politiske motsetninger. Overalt må arbeiderklassen opta den skarpeste kamp mot den nasjonalistiske bølge, overalt står fienden i ens eget land.

Arbeiderne har til plikt å bekjempe krigsproduksjonen og nekte å transportere våpen som er bestemt til krigsbruk og i krigstilfelle å utvide denne kamp til generalstreik. Ikke bare i slike vakre resolusjoner, som de som vedtas av den faglige og den socialistiske arbeiderinternasjonale, men i handling.

Kapitalismen er krig, socialismen er fred. Kampen for fred er derfor kampen for socialismen. Enhver koalisjon med borgerlige partier, enhver tolerering av de borgerlige regjeringer er det samme som å støtte det herskende samfund og økonomiske system, det er å styrke

fascismen som idag er den viktigste faktor i den krigerske nasjonalisme.

Forutsetningen for en virksom kamp mot krigen er derfor en revolusjonær socialistisk politikk med det mål å gjenoprette arbeiderklassens internasjonale enhet. Her som over alt gjelder det at arbeiderklassens befrielse kan bare være arbeiderklassens eget verk.

Resolusjon om den økonomiske krise.

1. Den nuværende verdenskrise overgår i omfang, dybde og varighet alle kriser før krigen. Den er ikke lenger et middel til fornyelse og ny utvikling av den kapitalistiske økonomi, men et uttrykk for det faktum at kapitalismen er kommet inn i sin nedgangsperiode. Alle forsøk som kapitalistene i de forskjellige land har gjort for å unddra sig krisens ødeleggende virkninger — midler som lønnsreduksjoner, tollpolitikk, ophevelse av gullinnløsningen, dumping o. s. v. — bidrar bare til ødeleggelsen av det kapitalistiske system, de tjener ikke til å overvinne, men bare til å skjerpe krisen. Sovjet-Unionens eksistens, landet hvor arbeiderne har erobret makten og arbeider på opbygningen av en socialistisk planøkonomi, og kolonialfolkernes revolusjonære bevegelser legger den kapitalistiske utvikling store hindringer iveien.

Så lenge kapitalismen ennå består, vil den bli rystet gjennom nye, hyppigere og skjerpede kriser.

2. I alle kapitalistiske land velter den herskende klasse byrdene over på de arbeidende masser. De helt arbeidslediges antall er minst 25 millioner. Og mange millioner er fordømt til å arbeide på innskrenket tid. Over alt synker arbeiderklassens levestandard. Lønningene presses ned på et slikt nivå, at selve arbeidernes eksistens er i fare. Arbeiderklassens sociale erobringer blir stadig mer radikalt avviklet. Kapitalistklassen beviser derved at den ikke har vilje til og er ute av stand til å sikre de massers eksistens, på hvis utbytning den kapitalistiske økonomi beror.

Samfundets småborgerlige lag blir i en stadig stigende grad berøvet sin eiendom og proletarisert. Som en følge av agrarkrisen blir grunnlaget for bøndernes eksistens ødelagt i Europa, Amerika og koloniene.

Den stigende elendighet blandt de brede masser og nødvendigheten av å utøve et sterkere press på arbeiderklassen og samfundets middelstand gjør det umulig for den kapitalistiske klasse i alle kapitalistiske land å opprettholde sitt klasseherredømme med demokratiske midler. Den ødelegger derfor i stigende grad de demokratiske og parlamentariske rettigheter og griper stadig mer beslutsomt til diktaturet. Idet kapitalistene utnytter misnøien blandt fortvilede småborgerlige masser og blandt lite klassebevisste masser som er skuffet over arbeiderpartienes politikk, skaper de en massebevegelse til fordel for et slikt diktatur, som dermed antar formen av fascisme, og har til formål å frata arbeiderklassen dens makt ved å ødelegge dens organisasjoner og betyr en stadig latent borgerkrig mot arbeiderne.

4. Om det er nødvendig å utnytte parlamentarismen til mobilisering av arbeiderklassen, så er dog den overfor skildrede situasjon det

håndgripelige bevis for at arbeiderklassen ikke kan erobre makten med parlamentariske midler og for at koalisjonspolitikk eller samarbeide (mondisme) med kapitalistene bare tjener til å øke arbeiderklassens nød, til å befeste kapitalistenes makt og til å forvirre, lamme og svekke arbeiderklassen.

Kapitalismens fallitt gjør socialismens gjennomførelse til en aktuell oppgave for arbeiderklassen i alle de kapitalistiske land. Dens forutsetning er at borgerskapet styrtes og at arbeiderklassen erobrer makten med revolusjonære midler.

5. Erobringen av den politiske makt forutsetter en felles kamp til forsvar av arbeidernes levestandard og av deres politiske rettigheter. Dette er det grunnlag hvorpå alle arbeidere uten hensyn til deres politiske anskuelser kan forenes.

De partier og grupper som er representert på konferansen, anser det derfor som sin første og viktigste oppgave å skape en enhetsfront av alle arbeidere til kamp for forkortelse av arbeidstiden, til kamp mot lønnsreduksjoner og for forhøielse av lønningene og utvidelse av arbeidernes sociale rettigheter, til kamp mot de fascistiske angrep og til forberedelse av sluttkampen om socialismen.

De vil arbeide for å gjøre arbeidernes masseorganisasjoner, særlig fagforeningene mer aktive, få dem til å føre en revolusjonær politikk og for en faglig samling, nasjonalt som internasjonalt.

De ser i gjennomførelse av en samlet front og den beslutsomme kamp for aktuelle krav det avgjørende middel til å styrke arbeiderklassens kraft og til å hitføre den avgjørende maktkamp.

Konferansens beslutninger blev behandlet i centralstyrets møte 15 august og med følgende innstilling fra partiets internasjonale utvalg:

1. Det norske Arbeiderparti ser det som sin viktigste oppgave å arbeide for internasjonal samling på et socialistisk og klassemessig grunnlag. Forutsetningen for en seirrik fremgang for arbeiderne er at striden innenfor arbeiderklassen bringes til ophør. De samarbeidende partier må derfor positivt gå inn for en samling av de stridende internasjonaler og de frittstående grupper i én felles Internasjonale på klassekampens grunn. Partiets deltagelse i det innledende samarbeide med de navhengige, revolusjonære partier er bestemt av ønsket om gjennom dette samarbeide å understøtte disse samlingsbestrebelsler. Det norske Arbeiderparti kan således ikke gi sin støtte til at det reises en ny internasjonal organisasjon ved siden av de allerede eksisterende internasjonaler.

Under henvisning hertil og til de vedtak landsmøtet har fattet i de angjeldende spørsmål tar centralstyret de resolusjoner som er vedtatt på den internasjonale konferanse i Berlin 5—6 mai 1932, til etterretning og gir sin representant i samarbeidsutvalget i oppdrag på konferansen å fremme forslag om at det på grunn av at den fascistiske fare er overhengende, igangsettes en aksjon for internasjonal samling på organisasjonsmessig grunnlag. I den anledning retter konferansen

en henvendelse til Den socialistiske Arbeiderinternasjonale og til Den kommunistiske Internasjonale om å opta samlingsspørsmålet til ny drøftelse og overveie muligheten av sammen med frittstående partier og organisasjoner å opta forhandlinger om samlingsspørsmålet. Denne henvendelse søkes gitt mest mulig vekt ved å få andre til å interessere sig for den.

2. Som partiets representant i samarbeidsutvalget foreslås foreløbig valgt Finn Moe. Han gis fullmakt til å møte i Amsterdam 27 august.

3. Som korrespondent til bulletinen foreslås valgt utvalgets sekretær.

Utvalgets medlem Magnus Nilssen foreslo følgende:

De resolusjoner som er vedtatt på konferansen er av prinsipiell og programmessig art og berører således i sterk grad vårt partis av landsmøtet fastsatte program og retningslinjer. Centralstyret bør derfor ikke avgi nogen uttalelse som kan få utseende av tilslutning til resolusjonenes innhold.

Det fremgår videre av konferansens beslutninger at der mellom de representerte partier og grupper skal etableres organisert fast forbindelse og at et månedlig informasjonsorgan skal utgis.

Alt dette vil etter min opfatning bidra til å vanskeliggjøre gjenopbygningen av en samlet internasjonale og spesielt hindre samarbeidet med arbeiderorganisasjonene i de nordiske land. I henhold hertil foreslår jeg at partiet ikke fortsetter med å la sig representere på disse konferanser før landsmøtet har fått anledning til å behandle saken som den nu foreligger.

Utvalgets innstilling blev vedtatt med 7 mot 3 stemmer som blev avgitt for Magnus Nilssens forslag.

Det internasjonale samarbeidsutvalg holdt møte i Amsterdam 27 august. Utvalget besluttet å utarbeide til neste konferanse manifest om internasjonal samling som foreslått av Det norske Arbeiderparti.

Retningslinjer for organiseringen av de arbeidsløse.

Landsstyret vedtok i møte 11 april etter innstilling av samarbeidskomitéen følgende retningslinjer for organiseringen av de arbeidsløse. Retningslinjene er også vedtatt av Landsorganisasjonens sekretariat.

1. Samorganisasjonene anmodes om i samforståelse med partiets avdelinger å fortsette sitt arbeide med organiseringen av de arbeidsløse arbeidere.
2. I de tilfelle hvor det ansees formålstjenlig, dannes særskilte foreninger for de arbeidsløse arbeidere omfattende såvel organiserte som uorganiserte arbeidere. Disse foreninger kan som sådan, ikke optas i samorganisasjonene, eller de lokale partier som selvstendige foreninger.
3. Forutsetningen for uorganiserte arbeideres optagelse i disse foreninger må være at de anerkjenner Arbeidernes faglige Lands-

organisasjon og Det norske Arbeiderpartis grunnsyn og organisasjonslinjer, og at de tidligere ikke har optrådt illojalt eller usolidarisk overfor fagorganisasjonen, eller står tilsluttet organisasjoner som bekjemper Landsorganisasjonen og Det norske Arbeiderparti. Enn videre må forutsetningen være, at de tidligere ikke organiserte arbeidsløse arbeidere må erklære sig villig til å gå inn i sine respektive fagforeninger såsnart de kommer i arbeide, og at det opprettholdes et tillitsfullt samarbeide med de faglige samorganisasjoner og de stedlige partiavdelinger.

4. Disse foreningers styrer skal bestå av 5 medlemmer, hvorav 3, formann, næstformann og kasserer velges blandt de fagorganiserte arbeidsløse arbeidere.

Partiets stilling til Det kommunistiske Partis støtteorganisasjoner.

Partiets stilling til Det kommunistiske Partis støtteorganisasjoner.

Landsstyret vedtok i møte 11 april følgende uttalelse om partiets stilling til Det kommunistiske partis støtteorganisasjoner:

Landsstyret vil henstille til partiets medlemmer og organisasjoner om å være opmerksom på den virksomhet de kommunistiske hjelpeorganisasjoner som Røde Hjelp, Internasjonal Arbeiderhjelp, Sovjetunionens Venner, Den revolusjonære Fagopposisjon og Kampforbundet for rød Sportsenhet m. fl. driver. De gir sig ut, alle disse hjelpeorganisasjoner, for å være politisk nøytrale. Men under denne nøytralitetens falske maske driver de nykommunistisk propaganda og en fiendtlig innstilt politikk overfor vårt parti. Det er heller intet behov for disse hjelpeorganisasjoner. Alle berettigede interesser kan best tilgodesees og fremmes gjennom våre regulære politiske og faglige organisasjoner. Det er *dem* vi bør samle oss om, og være på vakt overfor alle forsøk på å spre våre krefter og indirekte bidra til å støtte partifiendtlige organisasjoner og formål.

Nedrustningskonferansen i Genf.

I Stortingets utenriks- og konstitusjonskomités innstilling i 1931 om bevilgning til Norges deltagelse i Nedrustningskonferansen i Genf i 1932 uttalte partiets representanter:

Delegatene til den store nedrustningskonferanse i 1932 vil for det

Delegatene til den store nedrustningskonferanse i 1932 vil for det alt overveiende flertalls vedkommende være borgerlig innstilt og ha et borgerlig syn på nedrustningsspørsmålene. På grunnlag av deres stillingtagen til militærbevilgningene i deres respektive hjemland er det grunn til å anta at også denne konferanse — i likhet med de fleste andre som Folkeforbundet har sammenkalt — neppe vil føre til et positivt resultat.

Arbeiderpartiets fraksjon i nærværende komité finner dog å kunne stemme for den foreslåtte bevilgning under den forutsetning at også

Det norske Arbeiderpartis syn blir representert i den delegasjon som opnevnes for vårt lands vedkommende.

Under behandlingen av bevilgningsspørsmålet i Stortinget uttalte fraksjonens ordfører Johan Nygaardsvold følgende:

«Betingelsen for at partiets representanter stemte for bevilgningen, var at Det norske Arbeiderparti med sitt klare og greie avrustningskrav blev gitt anledning til å bli representert på konferansen.»

På foranledning av forespørsel av forsvarsministeren til B. Olsen-Hagen om hvem vårt parti ønsket opnevnt som representant til konferansen, besluttet centralstyret i møte 10 november å foreslå Edv. Bull som representant. Centralstyrets beslutning blev meddelt regjeringen i følgende skrivelse:

Til Regjeringen.

I anledning av en forespørsel av forsvarsministeren til herr Olsen-Hagen om hvem vårt parti ønsker opnevnt som medlem til den delegasjon som skal delta i avrustningskonferansen i Genf, skal meddeles:

Idet vi efter den debatt som fant sted i Stortinget og Regjeringens henvendelse må forutsette å få opnevnt et medlem av delegasjonen, vil vi gjøre opmerk som på at den instruks som blir utferdiget, ikke må innebære pålegg som kommer i strid med vårt partis syn på avrustningsspørsmålet. Den representant som opnevnes, må ha full anledning til å hevde et klart og konsekvent avrustningsstandpunkt, også i spørsmål om isolert avrustning for hvert enkelt land.

Under henvisning til foranstående tør vi som Det norske Arbeiderpartis representant i delegasjonen be om å få opnevnt professor Edv. Bull, der som bekjent var utenriksminister i arbeiderregjeringen.

Erbødigst

Det norske Arbeiderparti

Oscar Torp.»

15 januar 1932 opnevnte regjeringen delegasjonen til konferansen og som innstilt av centralstyret Edv. Bull som medlem av delegasjonen.

Samtidig med opnevnelsen av delegasjonen blev utferdiget følgende instruks for delegasjonen:

«1. Som en naturlig fortsettelse av den freds- og voldgiftspolitik som Norge har ført i den siste menneskealder, og arbeidet for under hele sin deltagelse i Folkeforbundet, og i overensstemmelse med den forpliktelse alle forbundets medlemmer har påtatt sig efter paktens artikkel 8, må det bli den norske delegasjons hovedoppgave å søke å bidra sitt til at konferansen kan nå til størst mulige positive resultater, som et første skritt mot endelig sikring av verdensfreden ved internasjonal avrustning.

I denne forbindelse må det dog fremholdes, at skal freden bli sikker og varig, må en økonomisk nedrustning gå hånd i hånd med den militære.

2. Idet det henvises til den militære nedrustning, som har funnet sted i Norge efter verdenskrigen og til de forslag til ytterligere nedsettelse av militærutgiftene som foreligger, skal delegasjonen understreke, at Norge for sitt vedkommende alltid vil være villig til å ta de konsekvenser som følger av almindelig internasjonal nedrustning.

3. Delegasjonen skal søke samarbeide med andre delegasjoner, som må antas å dele Norges prinsipielle opfatning, med det for øie å styrke arbeidet for et positivt resultat av konferansen.»

Ved siden av instruksen blev vedtatt «almindelige forholdsregler» for delegasjonen, og i disse het det bl. a.:

Delegasjonen, som i likhet med representasjonen ved Folkeforbundssamlingen, utad må opptre som en enhet, sammenkalles av formannen til regelmessige — helst daglige — møter, til drøftelse av de foreliggende spørsmål, og av delegasjonens fremgangsmåte. Over disse møter føres protokoll.

Efter at det forelå meddelelse om opnevningen av delegasjonen og instruks, sendte Edv. Bull skrivelse til utenriksdepartementet, hvori han gjør opmerksom på at han som tillitsmann i Det norske Arbeiderparti ikke kunde reise til konferansen uten den fulle og ubetingede rett til åpent og offentlig å hevde partiets synspunkter overfor avrustningen både nasjonalt og internasjonalt. Synspunkter som neppe deles av nogen borgerlige partier eller politikere i Norge, og henstilte derfor om å få høre hvordan han skulde kunne vareta partiets meninger helt ut. Ellers måtte han be om at opnevningen måtte tas tilbake.

Utenriksdepartementet svarte under henvisning til den vedtatte instruks og de almindelige bestemmelser for delegasjonen at Det norske Arbeiderpartis representant på konferansen ikke kunde fremholde partiets opfatning utad.

Edv. Bull sendte da beskjed til departementet at hans opnevning måtte bli tatt tilbake.

Departementet tok da opnevningen tilbake 19 januar. Samme dag mottok partiets stortingsgruppe følgende skrivelse fra departementet:

«Til formannen i Arbeiderpartiets gruppe i Stortinget.

Jeg har den ære å meddele at professor Edv. Bull, som efter konferanse mellem medlemmer av Regjeringen og Lagtingspresident Nygaardsvold samt i henhold til Det norske Arbeiderpartis skriftlige forslag av 22 oktober f. å. og 13 ds. er opnevnt som medlem av den norske delegasjon til nedrustningskonferansen, i skrivelse av 19 ds. har anmodet om at hans opnevning må bli tatt tilbake.

I den anledning tør jeg forhøre hvorvidt det ærede parti måtte ønske å foreslå opnevnt en annen representant i delegasjonen. Jeg

vilde sette pris på å motta Deres svar i saken om mulig torsdag formiddag.

Ærbødigst
Birger Braadland.»

Storingsgruppen oversendte skrivelsen til centralstyret.

Skrivelsen blev behandlet i centralstyrets møte 25 januar. Centralstyret besluttet å sende Utenriksdepartementet følgende skrivelse:

Til Utenriksministeren.

Under henvisning til den skrivelse vi sendte Regjeringen den 22 oktober 1931, skal vi i anledning av den forespørsel De har sendt vår storingsgruppe av 19 ds. og som er oversendt oss, bemerke:

Da den norske delegasjon ifølge sin instruks ikke har fått i oppdrag og således ikke anledning til å arbeide for avrustning og da delegasjonen utad skal opptre som enhet, er forutsetningen for Det norske Arbeiderpartis deltagelse bortfalt. Våre representanter i Stortinget stemte nemlig ifjor for bevilgning under den uttrykkelige forutsetning at partiet og dermed dets syn på avrustningsspørsmålet skulde være offentlig representert på konferansen i Genf. Når dette ikke er mulig, ønsker vi heller ikke å få opnevnt nogen ny representant etter professor Edv. Bull.

Det norske Arbeiderparti.

Oscar Torp.

Den økonomiske krise.

I desember 1931 opnevnte Landsorganisasjonens sekretariat og partiets centralstyre en komité til å utarbeide et økonomisk-politisk program.

Komitéens medlemmer var Alfred Madsen, Chr. Hornsrud, K. F. Dahl, Johan Ødegaard, K. M. Nordanger og Oscar Torp.

I løpet av første halvdel av januar måned forelå forslag fra komitéen om de krav man skulde stille til statsmaktene om botemidler mot krisen — foranstaltninger for å skaffe øieblikkelig hjelp og anvisninger for arbeide med sikte på varig bedring og større stabilitet i de økonomiske forhold.

Komitéens forslag blev behandlet i 2 fellesmøter av centralstyret, sekretariatet og storingsgruppen.

Kriseforslaget blev oversendt Stortinget 18 februar. De i forslaget reiste krav blev tatt op av partiets fraksjoner i de forskjellige fagkomitéer i Stortinget. Forslaget med begrunnelse er trykt som brosjyre under titelen «Det arbeidende Folks Krisekrav».

Nedenfor inntas konklusjonen i forslaget for hvert hovedavsnitt.

Om behandlingen i Stortinget av forslagene henvises til stortingsgrup-
pens beretning.

Bank og kredittvesen.

- I. Det opprettes et *finansråd* som tillegges den øverste kontroll over landets bank- og pengevesen. Rådet har besluttende myndighet i spørsmål om diskonto og valutaomsetning.
- II. Det opprettes en statscentral for valutaomsetningen. Centralen underlegges *Norges Bank*.
- III. Det nedsettes en parlamentarisk (alternativt kongelig) kommisjon til utredning av spørsmålet om en mere betryggende samfundsmessig ordning av bank- og pengevesenet, herunder spørsmålet om Statens overtagelse av garanti for bankinnskudd fra uformuende innskytere. Kommisjonen får fullmakt til å la eksperter gjennomgå og vurdere bankenes aktiva og passiva.

Arbeidsløsheten.

A. Med sikte på snarlig hjelp:

På statsbudgettet for 1932—33 bevilges

Til vei- og jernbanebygning, til uttapnings-,
tørrelegnings- og reguleringsarbeider for å fore-
bygge skadeflom 7.5 mill. kroner.

Til avhjelp av arbeidsløsheten efter forde-
ling av Socialdepartementet 6.0 mill. kroner.

Til oprettholdelse av syketrygden i dens nu-
værende omfang 1.5 mill. kroner.

Til forskjellige foranstaltninger, herunder til
øieblikkelig hjelp for nødstillede norske sjømenn
i utenlandske havner gjennom konsulatene 1.5 mill. kroner.

B. Med sikte på fremtidig hjelp:

1. Der nedsettes en kommisjon (komité) til fortsatt utredning av spørsmålet om sosialisering av industrielle bedrifter.

Komitéen får også i oppdrag å utrede spørsmålet om innfø-
relse av *bedriftskontroll* med

- a) meldeplikt for bedrifter som innskrenker eller innstiller driften,
- b) adgang til beslagleggelse og ekspropriasjon av bedrifter som innskrenker eller innstiller driften,
- c) instituering av et *økonomiråd*, hvis opgave det er å organi-
sere næringslivet på samfundsmessig basis — bl. a. fremme
av en behovsmessig produksjon, forenkling av omsetnings-
apparatet og et rasjonelt varebytte med utlandet.

2. Forkortelse av arbeidstiden i Statens bedrifter til 6 og 7 timer.

Endringer i Arbeiderbeskyttelsesloven om forkortelse av arbeidstiden til 7 timers arbeidsdag for dagarbeidere og 6 timers skift i kontinuerlige virksomheter.

Gjennomførelse av 8 timers arbeidsdag til sjøs. Forbedring av bemanningsskalaen og dennes fastsettelse ved lov.

3. Regjeringen bemyndiges til å yde støtte ved bidrag, garanti eller rentefrie lån til arbeidsvirksomhet som er basert på kooperativt grunnlag og til arbeidsvirksomhet for øvrig i kommuner som er særlig hårdt rammet av arbeidsløshet.
4. Regjeringen anmodes om å medvirke til at offentlige og private arbeidsbestillinger utføres ved innenlandske bedrifter.
5. Regjeringen pålegges hurtigst mulig å søke avviklet forholdet med dobbeltstillinger i Statens tjeneste. De plasser som derved blir ledige bør fortrinsvis besettes med arbeidsløse.
6. Lov om arbeidsløshetstrygd vedtas og settes i kraft i år.

Den arbeidsløse ungdom.

1. På statsbudgettet for 1932—33 opføres til arbeide, arbeids- og fagkurser og til stipendier m. v. for arbeidsløse ungdom 2 mill. kroner.
2. Til arbeids- og fagkurser for arbeidsløse ungdom bevilges statsbidrag som til fortsettelsesskoler.
3. Regjeringen anmodes om å utrede spørsmålet om opprettelse av et *arbeidsfond* til støtte for arbeidsledig ungdom, og fremlegge saken for Stortinget *snarest mulig*.

Jordbruks- og skogbruksdistriktene.

Med sikte på snarlig hjelp:

På statsbudgettet for 1932—33 bevilges som hjelp til lindring av krisen i jordbruks- og skogbruksdistriktene:

Til avskrivning på gjeld og til rentelettelser for låntagere i Småbruk- og Boligbanken og Hypotekbanken 3.5 mill. kroner.

Til bureising og jorddyrkning, senknings- og uttappingsarbeider, kulturarbeider i skogene, veier i jorddyrkningsøiemed, til driftskapital og rentefrie lån for innkjøp av besetning og redskaper samt såkorn og frø 6.5 mill. kroner.

Med sikte på fremtidig hjelp:

Regjeringen anmodes om å fremlegge for neste års storting:

- a) forslag til endringer i jordloven med sikte på å lette adgangen til å erverve jord,
- b) en samlet plan for samfundsmessig erhvervelse og utparsellering av jord og skog, og for Statens støtte av bureising og nybrott, herunder også spørsmålet om driftskreditt.

Fiskeridistriktene.

- a) På statsbudgettet for 1932—33 bevilges:

Til avskrivning på gjeld og til rentelettelser
for låntagere i Fiskeribanken 0.5 mill. kroner.

Til havneanlegg, fyrlykter, ishus, vannforsyningsanlegg i fiskevær, hjelp til anskaffelse av båter, redskaper og utstyr, nye telefonanlegg i avsidesliggende strøk og utvidelse og nybygging av telegraf og telefon 4 mill. kroner.

- b) Regjeringen anmodes om snarest mulig å fremlegge for Stortinget utredning og forslag om:

Forhøielse av støtten til fiskere som tilvirker egen fangst, enten ved forhøielse av lånegrensen fra 60 pct. til f. eks. 75 pct., eller at lån ydes med et rimelig tillegg til arbeidspenger, salt o.s.v. (eller tilsvarende for tilvirket vare),

fastsettelse av minstepriser under de forskjellige fiskerier i landet.

Kommunene.

1. Stortinget henstiller til Regjeringen mest mulig å påskynde arbeidet med gjeldsoppgjør for kommuner.
2. Det opprettes et kommunalråd på 5 medlemmer, hvorav 3 fra landdistriktene. Medlemmene opnevnes av Stortinget. Rådets oppgave skal være å fremme større planmessighet og fart i arbeidet med kommunale gjeldsoppgjør.
3. Regjeringen anmodes om
 - a) snarest mulig og senest ved begynnelsen av neste sesjong å fremlegge for Stortinget forslag om overføring til Staten av en større del av de lovbundne utgifter,
 - b) å treffe forberedelse til at loven om alderstrygd kan settes i kraft.
4. De av Regjeringen i år foreslåtte endringer i den nuværende fordeling mellom stat og kommune av utgifter til skolevesenet m. v.,

med sikte på å overføre en større del av disse utgifter på kommunene, utstår til behandling til de under punkt 3 nevnte forslag foreligger for Stortinget.

5. Som tilskudd til vanskeligstilte kommuner og for å undgå overføring av statsutgifter på kommunene bevilges på statsbudgett for 1932—33 utover hvad regjeringen har foreslått 2 mill kroner.

Forslag om dekning av utgiftene.

I henhold til foran anførte foreslåes at 35 millioner kroner til ekstraordinære bevilgninger for å lindre den nuværende krise tilveiebringes på følgende måte:

1. Besparelser på militærbudgett og på statsbudgett for øvrig	5	mill. kroner.
2. Avdragene på statsgjelden reduseres med.....	15	—«—
3. Avgifter på alkoholholdige drikkevarer økes med	4.5	—«—
4. Avgifter på tobakksvarer økes med	2.5	—«—
5. Inntektsskatten til Staten økes med 15 pct. for personlige skattydere og 10 pct. for aktieselskaper og sparebanker, hvilket anslåes til	8	—«—

Tilsammen 35 mill kroner.

Ny henvendelse til Stortinget og Regjeringen.

Den 1 desember sendte partiet og Landsorganisasjonen med tilslutning av stortingsgruppen styre følgende henvendelse til Stortinget og Regjeringen med krav om øieblikkelig foranstaltning til avhjelp av den verste nød:

Til Stortinget.

Stillingen blandt de arbeidsløse og fattige i landet er så alvorlig at statsmaktene straks må skaffe hurtig hjelp. På grunn av den langvarige krise er de arbeidsløses hjem så ribbet, at der foruten mat også mangler klær og andre ting som er nødvendige for å opholde livet. Kommunene makter ikke å hjelpe. En rekke kommuner har dessuten etter pålegg av Justisdepartementet måttet nedskjære sterkt eller helt sløife bevilgning til avhjelp av arbeidsløsheten. Forsorgsunderstøttelsen er mange steder så liten at de trengende underernæres. Særlig gjelder dette den arbeidsløse ungdom.

Stortingets bevilgning for inneværende termin til avhjelp av arbeidsløsheten er utilstrekkelig. Det samme gjelder bevilgningen til vanskelig stilte kommuners budgetter. Det er derfor nødvendig at Stortinget straks det trer sammen gir en tilleggsbevilgning. Kommu-

nene må hjelpes til å sette i gang nyttig arbeide og til å yde dem som ikke kan skaffes arbeide forsvarlig underhold. Og Staten må selv direkte utvide sin arbeidsvirksomhet og ved sine disposisjoner for øvrig motvirke arbeidsløsheten.

De nødvendige pengemidler til hjelpen kan i første rekke skaffes tilveie ved besparelser på militærbudgettet. Det må således være selv-sagt under de nu herskende økonomiske forhold at de militære vinter-øvelser sløifes.

I henhold til foranstående foreslår Det norske Arbeiderpartis centralstyre og Arbeidernes faglige Landsorganisasjons sekretariat at Stortinget straks ved sin sammentreden gir en tilleggsbevilgning for inneværende termin på 10 millioner kroner til lindring av krisen.

Vi er opmerksom på at det foreslåtte beløp er utilstrekkelig så alvorlig som tilstanden nu er, men vi går ut fra at Stortinget snarest mulig tar op krisespørsmålene til sammenhengende behandling og da også tar hensyn til hvad der trenges for inneværende vinter.

Det norske Arbeiderparti

Oscar Torp.

Arbeidernes faglige Landsorganisasjon

Halvard Olsen.

Det norske Arbeiderpartis stortingsgruppe

Johan Nygaardsvold.

Til Regjeringen.

Som det vil sees av vedlagte gjenpart foreslår Det norske Arbeiderpartis centralstyre og Arbeidernes faglige Landsorganisasjons sekretariat for Stortinget at dette straks ved sin sammentreden gir en tilleggsbevilgning på 10 millioner kroner for inneværende termin til lindring av krisen.

Idet vi henviser til hvad vi i vår skrivelse til Stortinget har anført, vil vi henstille til Regjeringen å forelegge for Stortinget ved dets åpning en samlet plan til kriseforanstaltninger fra Statens side.

Men tilstanden utover landet er nu så alvorlig, at det er nødvendig *straks* å skaffe nogen hjelp. De pålegg en rekke kommuner det siste år har fått om nedskjæring av bevilgninger til arbeidsløshetens bekjempelse og om reduksjon av allerede før for knappe forsorgsbidrag har i høi grad forverret stillingen for de arbeidsløse. Det kan ikke fortsette lenger på denne måten. Når de av Stortinget bevilgede midler har vist sig utilstrekkelige, må Regjeringen under det ansvar den har ikke bare overfor Stortinget, men også overfor *landet*, treffe midlertidige foranstaltninger til hurtig hjelp. Det fremgår da også av debatten i Stortinget om bevilgning til lindring av krisen at Stortinget var forberedt på at Regjeringen måtte søke tilleggsbevilgning.

Vi vil også peke på at Stortingets finanskomité nu er samlet, og at Regjeringen således har anledning til å samråde sig med denne om spørsmålet.

Vi henstiller til Regjeringen straks å stille ytterligere midler til disposisjon for de vanskeligst stillede kommuner til lindring av nød.

. Det norske Arbeiderparti .

Oscar Torp.

Arbeidernes faglige Landsorganisasjon

Halvard Olsen.

Det norske Arbeiderpartis stortingsgruppe

Johan Nygaardsvold.

Stortingsgruppens beretning 1932.

Gruppens konstituering.

Det norske Arbeiderpartis Stortingsgruppe og centralstyret hadde fellesmøte 19 januar til konstituering av gruppen. Møtet blev ledet av partiets formann, *Oscar Torp*.

Efter at Alfred Madsen på grunn av sitt valg til næstformann og kasserer i Landsorganisasjonen hadde meddelt at han måtte søke permisjon fra stortingsarbeidet, blev som ny formann for gruppen enstemmig valgt *Johan Nygaardsvold*.

Som næstformann gjenvalgtes *Chr. Hornsrud*, og som sekretær efter Nygaardsvold blev valgt *Sverre Støstad*.

Øvrige medlemmer av gruppestyret blev *Magnus Nilssen*, *Olav Sæter*, *Kr. Tønder*, *Anton Alvestad*, *Johs. Bergersen*, samtlige gjenvalg, samt som ny *Olav Steinnes*, som rykket op fra 1. varamann.

Varamenn blev *Olsen-Hagen*, *A. Moan*, *K. Bergsvik*, *Lars Moen* og *Fr. Monsen*.

Som varamann for *Kr. Lian*, som døde ifjor høst, rykket telegrafist *Fonstad* inn som medlem av Stortinget og gruppen.

Ved Stortingets konstituering 11 januar gjenvalgtes medlemmene av presidentskapet: Av Arbeiderpartiet *Hornsrud* i Stortinget og *Nygaardsvold* i Lagtinget, med *Tønder* og *Anton Jensen* som sekretærer. *Bergersen* gjenvalgtes til varapresident i Odelstinget med *Olsen-Hagen* som sekretær.

Også i komitéene var det gjenvalg. *Fonstad* inntok *Lians* plass i landbrukskomitéen.

Trontaledebatten.

Trontalen ved Stortingets åpning i januar var en samling av runde talemåter og grå betraktninger over krisen, uten positivt innhold. Regjeringen bebudet bl. a. forslag til forandringer i arbeidstristloven og valglovene og fattigloven. Også folkeskolelovene skulde i støpeskjeen for, som det het, å bringe Statens utgifter ned.

Trontaledebatten i tinget kom denne gang sterkt forsinket på grunn av statsminister Kolstads sykdom. I møte 14 mars gav statsminister *Hundseid* meddelelse om rekonstruksjonen av Regjeringen efter Kolstads død.

Den nye regjering av bondepartiet erklærte å ville følge samme politiske linje som sin forgjenger. Om de foranstaltninger som var krevd av arbeiderklassen for å møte krisen og avhjelpe arbeidsløsheten, nøiet erklæringen sig med å si, at «da krisen hittil stadig er blitt skjerpet og det er ønskelig at forholdene kan bli mest mulig avklart, er Regjeringen av den oppfatning at det ennå er for tidlig å ta endelig standpunkt til hvor store ekstraordinære bevilgninger som må skaffes for å lindre krisen for kommende budgettår, og den vil senere komme tilbake hertil.»

Debatten om trontalen og Regjeringens erklæring blev åpnet 5 april av Arbeiderpartiets parlamentariske fører, *Nygaardsvold*. Han fremsatte på gruppens vegne følgende *mistillitsforslag*:

*Under henvisning til at den foregående regjerings politikk har medført:
at det er meddelt konsesjoner til utenlandsk trustkapital stikk i strid med det standpunkt hvorpå bondepartiet overtok regjeringen,
at nyc byrder veltes over fra Staten til kommunene,
at samfundets midler blir anvendt til støtte for private spekulasjonsbanker,
at intet effektivt er gjort for å lindre krisen for bønder, småbrukere, fiskere og arbeidere, eller for å lette et rettferdig gjeldsoppgjør for kommunene,
og da den nye regjering har erklært at den vil fortsette denne politikk uten å ta stilling til kravet om ekstraordinære bevilgninger til avhjelp av den herskende krise, men i stedet allerede har fremlagt forslag til reaksjonære forandringer i valglovene og fattigloven, siktende til å berøve dem som er verst rammet av krisen både stemmerett og valgbarhet*

uttaler Stortinget:

Regjeringen har ikke Stortingets tillit.

Under debatten var partiets *krisekrav* sterkt i forgrunnen. Som *Nygaards-sa*: Det norske Arbeiderpartis og Landsorganisasjonens kriseforslag er i virkeligheten årets trontale om de økonomiske realiteter. — Men når det gjaldt krisen og dens bekjempelse, viste bonde-regjeringen sin totale evneløshet. I stedet slo den nye statsminister sterkt på borgerlig samling og signaliserte nye toll- og forbruks-skatte.

De aktuelle *krisekrav* — som allerede da var reist som partiets forslag i den store budgettkomité — blev ytterligere understreket ved Oslo-arbeidernes mektige demonstrasjon utenfor Stortingsbygningen. Demonstrasjonen tellet 25 å 30 000 mennesker.

Trontaledebatten blev avsluttet 7 april med votering over de fremsatte forslag. Det blev først stemt over *Arbeiderpartiets mistillitsforslag* til Regjeringen. Det blev ved navneprop forkastet med 97 stemmer — samtlige borgerlige — mot 45. Derefter blev det stemt over et av *Peersen* (v.) fremsatt mistillitsforslag på bakgrunn av Regjeringen *Kolstads* avgjørelse av *Lilleborg-konsesjonen*. Forslaget blev forkastet mot 49 stemmer, arbeiderpartiet, *Alf Mjøs* (r. f.) og av venstre *Belland*, *Hartmann* og *Peersen*.

Til slutt blev trontalen og erklæringen besluttet vedlagt protokollen.

Statsråd Quislings «avsløringer».

Efter sammenstøtet i debatten mellem statsråd Quisling og Nygaardsvold fremsatte vår partifelle følgende forslag:

Det henstilles til Regjeringen å fremlegge for Stortinget:

1. Alle de papirer om arbeiderledere som statsråd Quisling omtalte i debatten, og som var beroende i Forsvarsdepartementet.
2. Alle de papirer som efter statsråd Quislings sigende beviser at offentlige menn forberedte et omfattende opprør i forbindelse med Menstad-affæren.
3. Alle dokumenter, rapporter og opplysninger som står i forbindelse med overfallet på statsråd Quisling i Forsvarsdepartementet.

Forslaget blev enstemmig vedtatt. Det foranlediget som bekjent nedsettelsen av en *spesialkomité*, hvis innstilling kom til behandling i de siste dager av samlingen. Vi henviser herom til beretningens siste avsnitt.

Arbeiderpartiets kriseforslag.

I budgettkomitéen optok Arbeiderpartiets fraksjon straks forslag om at det på kommende budgett blev opført *ytterligere 35 millioner kroner til avhjelp av arbeidsløsheten og lettelse av krisen for de vanskeligst stille*. Beløpet forutsattes fordelt således:

Under *Arbeidsdepartementet* til øket vei- og jernbanebygging, til uttapping og tørrlegging av dyrkbar jord og til arbeidet for å regulere eller motarbeide skadeflom 7½ million kroner.

Under *Landbruksdepartementet* til kjøp av jord, til bureisning og nydyrkning og til rentefrie lån til driftskapital, til redskaper og besetning m. v. 6½ million.

Under *Handelsdepartementet* til havneanlegg, fyrlykter, ishus, vannanlegg i fiskevær og hjelp til båter, redskap og utstyr, nye telefonanlegg i avsides bygder og utvidelse og nybygging av telegraf og telefon for øvrig 4 millioner.

Under *Socialdepartementet* til rådighet for avhjelp av arbeidsløsheten 6 millioner, til arbeide og utdanning for arbeidsledig ungdom 2 millioner og for å hindre forringelse i syketrygden 1½ million.

Til Småbruk- og Boligbanken, Hypotekbanken og Fiskeribanken til *rentelettelser og avskrivning av lån* for trengende låntagere 4 millioner.

Resten, 3½ million, blev foreslått opført til *andre formål* til avhjelp av arbeidsløsheten og lettelser i krisen og for å hindre at statsutgifter blev lagt over på kommunene — alt efter nærmere forslag i fagkomitéene.

Midlene til disse formål var i fraksjonens innstilling foreslått tilveiebragt således:

1. Ved innsparing på militærbudgett og forskjellige andre budgetter ca. 5 millioner.
2. Ved forhøiet avgift på alkoholholdige drikkevarer 4½ million.

3. Ved forhøiet toll eller avgifter på tobakksvarer *2½ million.*
4. Ved tillegg til den direkte statsskatt *8 millioner.*
5. Ved mindre netto-avdrag på statsgjelden *15 millioner.*

Under punkt 4 var da regnet med et tillegg til skatten utregnet efter de nuværende satser av 15 procent for personlige skattydere og 10 procent for aktieselskaper og sparebanker.

I innstillingen tok våre partifeller en reservasjon, idet de uttalte:

Under forutsetning av at det blir vedtatt å gjennomføre de her nevnte foranstaltninger, finner vårt parti at det også, som forholdene nu er, må stemme for tollsatser som i kommende budgettår vil skaffe statskassen det meste av den inntekt som er regnet med ved tolltillegget av 13 januar. Men dette skjer på betingelse av at tollsatsene blir omlagt slik at tollen på forskjellige *viktige fornødenheter blir nedsatt og tollen på luksusvarer øket tilsvarende.*

Til slutt vil vi understreke at det hele må sees som et *sammenhengende forslag* til avhjelp av arbeidsløsheten og lettelse av den økonomiske krise for småkårsfolket. Blir ikke forslaget akseptert og gjennomført i sine hovedtrekk, anser ikke vårt parti sig bundet av det nevnte forslag til toll- og avgifts- og skatteforhøielser og redusert gjeldsavdrag.

Finansdebatten.

Debatten om budgettkomiteéns innstilling begynte i Stortinget 18 februar. I et utførlig innlegg gikk *Bergsvik* som fraksjonens ordfører inn på de krav som var reist av Arbeiderpartiet. Efter forslaget vilde det *kreves* plass for 35 millioner på budgettet utover det som Regjeringen hadde foreslått, og forslaget tok i sin helhet sikte på nyttig arbeide og nødvendige kriselettelser for dem som satt vanskeligst i det. Det kunde ikke — sa vår partifelle — sies at det var bevilgningene til *disse* formål som nu tynget sterkest på budgettet; tvert om var de sociale bevilgninger i høi grad nødlidende, og langt mere enn tilfelle var i våre naboland. Av budgettets samlede beløp gikk ikke mindre enn 120 millioner til renter og avdrag på statsgjelden, kurstapet ikke medregnet; det utgjorde i alt omkring en tredjedel av hele budgettet. Og la man også militærbudgettet til, kom man langt bortimot *halvparten* av hele det budgett som var foreslått bevilget. Arbeiderpartiet foreslo å spare inn på Forsvarsdepartementet det som det i øieblikket var *anledning* til, hovedsakelig ved sløifning av øvelsene, og det var villig til å gå med på en redusert gjeldsavbetaling, hvorved utgiftssiden blev lettet med 15 millioner kroner — dette dog bare som en nødutvei for å skaffe midler til det som nu var det *nærmeste krav*. Man hadde også strukket sig langt finansielt når det gjaldt tollbeskatningen. Til gjengjeld krevde partiet at *statsskatten* blev noget forhøiet, for at *alle* i nogen grad kunde være med på å bære byrdene ved det løft som måtte tas for arbeidslivet. Og det var vel det minste man overhodet kunde forlange støtte til fra de borgerlige partiers side i den nuværende *situasjon*. Den ulykke som arbeidsløsheten var for landet, gjorde det til en tvingende nødvendighet for Staten nu å gå

inn for et sådant program, hvis gjennomførelse vilde være direkte lønnsomt samfunsmessig.

I tilslutning til vår komitéfraksjons forslag fremsatte gruppens formann i debatten følgende forslag til voringstema for å gi uttrykk for det som var det viktigste og centrale i årets finansdebatt:

Under henvisning til Arbeiderpartiets forslag i innstillingen uttaler Stortinget at det på budgettet bør skaffes plass til de nødvendige midler til effektiv bekjempelse av arbeidsledigheten og den økonomiske krise.

Under debatten fremsatte venstres fører, Mowinckel, forslag om nedsettelse av en komité på 4 medlemmer som i samarbeide med Regjeringen skulde *«overveie forslag under budgettet til ekstraordinær avhjelp av krisen»*. Komitéen skulde velges av Stortinget etter innstilling av valgkomitéen.

Forslaget om nedsettelse av *«krisekomitéen»* blev vedtatt enstemmig, efter at vår gruppes formann hadde gjort det tydelig at det var partiets og Landsorganisasjonens krisekrav som vilde danne arbeidsgrunnlaget for vårt partis medvirken i komitéen. Forutsetningen var samtidig fra *forlagsstillerens* side at viktige deler av budgettet vilde bli tatt under revisjon — en forutsetning som oplystes å være akseptert av Regjeringen.

Det av Nygaardsvold fremsatte forslag blev besluttet oversendt 4-mannskomitéen, som kom til å bestå av de fire gruppeformenn: Hambro, Mowinckel, Hundseid og Nygaardsvold.

Krisekomitéen.

4-mannskomitéen avgav sin innstilling 8 mars i form av en meddelelse til Stortinget. Det viste sig at innstillingen fra flertallet var av et helt negativt innhold, når det gjaldt å møte kravene til avhjelp av krisen. Det blev foretatt en del flikking på enkelte poster for å *«stive op»* Regjeringens budgett. Derimot tok flertallet avstand fra de forslag Arbeiderpartiet hadde Stillet, således også om å skaffe økede midler ved en forhøielse av den direkte skatt og ved forskjellige avgiftsforhøielser samt ved en nedsettelse av avdraget på statsgjelden. Det oplystes i meddelelsen at de standpunktør flertallets medlemmer inntok, representerte disses *subsidiære* opfatning; Nygaardsvold sluttet sig dog bare til de punkter som også inneholdtes i Arbeiderpartiets kriseforslag.

I sin særuttalelse i komitéen bemerket vår partifelle:

Komitéens opgave er greit og tydelig fastslått ved Stortingets beslutning av 19 februar i år. I denne beslutning heter det at komitéen skal *«overveie forslag under budgettet til ekstraordinær avhjelp av krisen»*.

Når jeg ikke har funnet å kunne slutte mig til de forslag som komitéens flertall peker på i sin meddelelse til Stortinget, så er det fordi at ingen av disse forslag tar sikte på nogen ekstraordinær avhjelp av den nuværende økonomiske krise.

Forslagenes formål er bare å avverge parlamentariske kriser. Dette kan i og for sig være et prisverdig formål, men jeg er dog tilbøielig til å anta at virkningene av slike kriser ikke vil skape nogen nød innen større deler av vårt samfund. Det skulde iallfall ikke være grunn til å gå til et så ekstraordinært skritt som nedsettelse av «krisekomité» bare for et sådant formål.

Selve forslagene skal jeg ikke gå nærmere inn på. Det vil det bli god anledning til under de forskjellige budgetters behandling i Stortinget. Jeg vil her bare gjøre den bemerkning, at efter den sterke krifikk som fra enkelte hold blev reist under finansdebatten mot Regjeringens spareforslag, er det egnet til å vekke opsikt at komitéens flertall stort sett finner å måtte gi Regjeringens forslag sin tilslutning. De forandringer som komitéflertallet foreslår, er her uten nogen vesentlig betydning. Systemet er det samme som man under finansdebatten tok eftertrykkelig avstand fra.

Noget forslag til ekstraordinær avhjelp av krisen finner komitéens flertall ikke å kunne fremlegge. Det eneste som man peker på er å overføre 2 359 000 kroner fra jernbanenes anleggsbudgett, og jeg skal villig innrømme at en sådan overføring er i aller høieste grad «ekstraordinær». Ennskjønt det kunde være nokså nærliggende, skal jeg dog ikke komme nærmere inn på de fordeler som man mener å opnå ved en sådan overføring. At man ved å avskjedige 250 jernbanearbeidere skal kunne skaffe beskjefligelse for 1 073 veiarbeidere, kan visstnok anføres, men å få folk til å tro på et sådant ewentyr vil visstnok være vanskeligere.

Idet jeg for min del henviser til de forslag om foranstaltninger for å lindre den nuværende krise som Det norske Arbeiderparti og Arbeidernes faglige Landsorganisasjon har oversendt Stortinget, skal jeg bare tilføie:

Jeg har aldri næret noget håp om at den nedsatte krisekomité vilde fremkomme med forslag til effektiv bekjempelse av krisen. Men på grunn av stillingens alvor, på grunn av arbeidsledigheten, nøden i fiskeridistriktene og nøden i våre skogsbygder, trodde jeg dog at også de borgerlige partier vilde ha sett sig nødt til iallfall å gå med på nogen ekstraordinær hjelp.

Men selv i denne tro er jeg blitt skuffet. Efter det som nu foreligger, må man ha rett til å si at både krisekomitéens nedsettelse og dens arbeide bare er anstaltmakeri som kun var satt i verk for å bortlede opmerkksomheten fra den økonomiske krise og fra de av Arbeiderpartiet fremlagte kriseforslag.

De forskjellige forslag eller projekter som krisekomitéen var inne på, vil finnes omtalt senere under de forskjellige avsnitt i beretningen.

Behandlingen i Stortinget.

I møte 11 april innleddes budgettbehandlingen i Stortinget. I den foreliggende innst II fra budgettkomitéen henviste Arbeiderpartiet til de forslag som var fremsatt av våre medlemmer av de respektive fagkomitéer, og fastholdt partiets kriseforslag uavkortet. Om resultatet av «krisekomitéens» arbeide uttalte fraksjonen:

«Den siste krisekomité — 4-mannskomitéen — av 19 februar har efter vår mening ikke løst den opgave den blev satt til å vareta. Det mandat komitéen fikk.

var å finne utveier til å lette krisen og avhjelpe arbeidsløsheten. Men om disse ting finner man ikke noget nevneverdig i S. nr. 32. Man får nærmest inntrykk av at komitéen har vært optatt av helt andre oppgaver enn å finne utveier til å lette krisen. Komitéen har ikke på nogen måte vist nogen vei ut av uføret, og vi må derfor holde oss til det forslag som vår fraksjon kom med i budgettinnstilling I. A., og til det forslag som Det norske Arbeiderparti og Arbeidernes faglige Landsorganisasjon har sendt Stortinget. Disse forslag peker på øket arbeide i stor utstrekning, og dette vil i lengden bidra til at skatter og byrder kan lettes til fordel for det arbeidende folk.

De forslag som vi her har pekt på, vil bli optatt når vedkommende budgetter kommer fore i tinget. Vi vil allikevel her understreke, at hvis ikke våre forslag i store trekk blir gjennomført, anser vårt parti sig heller ikke bundet til de forslag om tollavgifter og skatteforhøielser som vi har fremlagt; heller ikke kan vi gå med på å nedsette avdraget på statsgjelden, uten at dette kommer hele arbeidslivet til gode.

Under henvisning til disse bemerkninger foreslår fraksjonen at *krisekomitéens meddelelse vedlegges protokollen.*

Det fremgikk av innstillingen at venstre fremdeles holdt skattespørsmålet åpent mens bondepartiet vilde se tiden an.

Budgettdebatten blev åpnet av *Bergsvik*, som optok det før refererte forslag til uttalelse om nødvendigheten av en ekstraordinær bevilgning til effektiv bekjempelse av arbeidsløsheten og den økonomiske krise. Forslaget blev støttet av vår partigruppens formann, som samtidig gjorde op med de borgerlige i *«krisekomitéen»* og bl. a. uttalte:

Hensikten med den såkalte krisekomité's nedsettelse var for det ene — som Mowinckel sa — å avverge en truende regjeringskrise. Det har han opnådd. Venstre bøde sig overfor kabinettspørsmålet på skoleloven og fortsetter det slik, har han all utsikt til å få beholde bondepartiregjeringen. Dessuten skulde komitéen finne midler og veier til å råde bot på den økonomiske krise, og den fikk sig oversendt vårt forslag. Men det spørsmål har krisekomitéen ikke opnådd å bringe videre frem. Av de forslag den har stilt, er det lite eller intet som er brukbart; de er ikke bare ikke brukbare, men de er latterlige.

Vårt partis forslag til avhjelp av krisesituasjonen står like godt fundamentert som da de blev fremlagt for Stortinget i den første finansdebatt. Vi har også anvist midler til dekning. Men det er klart, at når flertallet intet vil gjøre for å skaffe økede inntekter gjennom beskatningen, og det dertil holder på de militære øvelser, så kan det jo ikke anvises noget til avhjelp av krisen.

Jeg vil anbefale det forslag Bergsvik har optatt. Det er det samme forslag vi fremsatte under finansdebatten, og som da blev sendt til krisekomitéen. Det er på tide at Stortinget tar stilling til det forslag, og ikke bare lar det skure med sparesnakk som under finansdebatten.

Under debatten fremsatte Mowinkel følgende forslag i motsetning til Arbeiderpartiets:

Under henvisning til Regjeringens erklæring går Stortinget ut fra at Regjeringen vil fremkomme med et forslag til ekstraordinære bevilgninger til avhjelp av krisen.

Det blev først stemt over budgетtkomitéens flertalls forslag inneholdende den obligate henstilling til fagkomitéene om å fortsette å spare og om «under henvisning til krisekomitéens meddelelse å gjennomgå vedkommende budgettposter på ny». Forslaget blev vedtatt mot Arbeiderpartiets stemmer. Derefter blev Bergsviks forslag forkastet mot 42 stemmer og Mowinkels vedtatt mot 53. Blandt de 53 var en del av høre som ønsket å stemme mot begge forslag.

Umiddelbart efter gikk man over til debatten om *vdbeholdelsene* som første bevilgningssak.

Skatten og budgettet.

Det budgетtforslag Regjeringen Kolstad la frem, var gjort op før den internasjonale finanskrise satte inn. Det var derfor tidlig klart at det ikke vilde holde. Det kunstig opsatte budgett raknet allerede før det var forelagt Stortinget.

Det blev følgerig tatt skritt til på forskjellig måte å stive budgettet op — først gjennom de ekstraordinære tollforhøielser for å dekke valutasvikten, dernæst gjennom «krisekomitéens» behandling av budgettet og endelig ved den revisjon av inntektsanslagene som Regjeringen fant det nødvendig å foreta for å skaffe balanse. Som følge av disse manipulasjoner øket budgетtets totalsum fra oprinnelig 364 300 000, som foreslått i den «gule bok», til 376 600 000 kroner ved salderingen.

I statsråd 21 mai fremsatte Regjeringen proposisjon om en generell krisebevilgning for terminen på 3 millioner kroner i forbindelse med en forhøielse av statsskatten med 5 procent, beregnet til 3¼ million kroner. Men samtidig blev den *ekstraordinære formuesskatt* foreslått nedsatt med 20 procent, hvilket vilde gi en mindreinntekt her på 1.8 millioner. Videre blev foreslått en rekke avgiftsforhøielser: på enkelte luksusvarer 600 000 kroner, på ølavgiften (øket med 2 øre literen) 1 million, tobakksavgiften likeledes 1 million; dessuten blev foreslått stempelavgift for salg av gull- og sølvvarer som var anslått å innbringe 1 million, og veiavgiften forhøiedes idet bensinavgiften blev foreslått øket til 8 øre pr. liter, mot først foreslått 6 øre. Denne forhøielse skulde gå inn i statskassen. Enn videre blev det trukket inn på budgettet 735 000 kroner av lotterimidler. Resten av svikten skulde dekkes ved at de 9.5 millioner som var opført til dekning av underskuddet for regnskapsåret 1930—31 blev nedsatt med 3.4 millioner. Videre blev avdraget på utgiftene ved ordningen til tjenestemennenes lønnsforhold nedsatt fra 3 til 1 million. Også avdragene på utgiftene til opførelse av sykehus blev nedsatt i forhold til den oprinnelige proposisjon.

Den direkte skatt.

Arbeiderpartiet fastholdt i finanskomitéen sitt forslag om et tillegg til den direkte skatt på 15 procent for personlige skattydere og 10 pct. for aktieselskaper, hvorved det vilde kunne skaffes ytterligere 5 millioner kroner til avhjelp av arbeidsledigheten. Fraksjonen pekte på at det ikke i lengden tjente nogen interesse ensidig å legge de nye skattebyrder på toll og avgifter, slik som Regjeringen foreslo. Ut fra dette syn vilde den stemme imot det ekstraordinære tolltillegg med 5 millioner, hvis forslaget om øket bevilgning til avhjelp av arbeidsløsheten blev nedstemt.

Efter at saken hadde vært til behandling av gruppene og i komitéen, blev det av Finansdepartementet sendt en ny skrivelse til Stortinget, hvori det erklærte sig villig til, i forbindelse med salderingen, å gå over til en 10 procents forhøielse, så fremt det blev gjort undtagelse for formuesskatten og fondsskatten. Samtidig blev det foreslått *ytterligere* forhøielse av forskjellige avgifter, anslått til et par millioner.

Skattebeslutningen kom til votering efter at tolltariffen var blitt behandlet og avgjort i møte for lukkede dører dagen forut. Vårt partis forslag blev forkastet mot 41 stemmer, Arbeiderpartiet samt Djupvik og Belland av venstre. Den endrede innstilling om 10 pct. forhøielse blev derpå vedtatt med 96 mot 40 stemmer. De 40 var høire og frisinne. Forhøielse også av fondsskatten med 10 pct. blev vedtatt mot 53 stemmer.

Den ekstraordinære formuesskatt.

Derefter forelå innstillingen om den ekstraordinære formuesskatt, hvor det borgerlige flertall stod sammen om 20 procent nedsettelse av satsene. Arbeiderpartiets representanter optok vår fraksjons forslag fra tidligere år om *forhøielse* av den ekstraordinære formuesskatt, idet de bemerket:

Denne skatt blev innført for å dekke Statens tap på kriseforanstaltninger, å avhjelpe arbeidsløsheten og til ekstraordinær avbetaling av statsgjelden. Statens samlede tap på kriseforanstaltninger er minst 350 millioner kroner, og dertil kommer Statens tap på støtte av banker m. v. Til dekning av disse ting har skatten hittil innbragt ca. 150 millioner kroner, og den dekker således på langt nær det lån på 200 millioner kroner som blev optatt ved skattens innførelse. En nedsettelse av skatten som av Regjeringen foreslått, er derfor et brudd på alle forutsetninger og dernæst et brudd på en sund økonomisk politikk som vil hevne sig i fremtiden. En nedsettelse av denne skatt har dessuten *kun* til hensikt å spare rikfolk for skatt, hvilket igjen vil medføre at byrdene føres over på fattige arbeidere, bønder og fiskere.

De ekstraordinære tider vi nu lever i, krever ekstra foranstaltninger og uttelling av statskassen. Statens gjeld er altfor stor; bare til renter og avdrag går det således mere enn $\frac{1}{3}$ av hele statsbudgettet. Det er en uforvarlig høi gjeldsbyrde som tynger arbeidslivet og som hindrer skattelettelse for det arbeidende folk.

De vanskelige økonomiske forhold i vårt land tillater ikke at man nu senker denne rikmannsskatt samtidig som Staten går til innførelse av en rekke nye tyn-
gende skatter og avgifter på folkets daglige forbruksartikler.

Arbeiderpartiets medlemmer i komitéen må derfor på det sterkeste tilråde at den ekstraordinære formuesskatt blir utlignet efter en så høi procentsats, at den kan skaffe minst det beløp som nu trenges til en ekstraordinær avbetaling av statsgjelden som forutsatt ved denne skatts innførelse.

Flertallets forslag om nedsettelse blev vedtatt mot 39 stemmer.

Regjeringen og avgiftspolitikken.

Under behandlingen av tobakkbeskatningen erklærte *Bergsvik* at efter den behandling Arbeiderpartiets forslag om hjelp til å lette krisetrykket på småkårsfolk hadde fått, vilde vårt parti stemme imot de oprinnelig foreslåtte forhøielser i avgiften på cigaretter, røketobakk og skråtobakk. Innstillingen om bibehold av de nuværende avgifter blev derpå vedtatt med 90 stemmer.

Derpå forelå innstillingen om avgiften på brennevin- og øltilvirkningen. *Alvestad* oplyste at det nu var flertall i komitéen for en forhøielse her av 5 øre som arbeiderfraksjonen hadde forbeholdt sig å opta forslag om (mot oprinnelig innstillet av flertallet 2 øre). Derved vilde kunne skaffes 1½ million utover departementets forslag. Den endrede innstilling blev vedtatt med 70 mot 55 stemmer.

Innstillingen om uforandret *arveavgift* blev vedtatt mot 35 stemmer, som blev avgitt for vårt partis forslag om økede satser.

Den av Regjeringen lanserte «smykke-skatt» på omsetningen av gull- og sølvvarer blev utsatt av Stortinget efter at det fra fagets utøvere var kommet sterke protester mot en slik beskatning. Finanskomitéen henstilte i stedet til Regjeringen å utrede spørsmålet om en *almindelig luksusbeskatning*, omfattende en rekke andre varer av lignende karakter. Beslutningen om utsettelse var enstemmig.

Regjeringen måtte også la falle sitt forslag om å øke kinoavgiften fra 10 til 12 procent. Mot denne forhøielse var det innløpet protester fra praktisk talt alle byer hvor det er kommunale kinematografer.

Som nevnt hadde Regjeringen forutsatt at de for terminen foreslåtte avgifter efter motorvognloven av bensin blev forhøiet fra 6 til 8 øre — for automobilgummiringer fra 2 til 3 kroner pr. kg. — og at denne ytterligere forhøielse skulde gå til *dekning av stutskassens almindelige utgifter*. Det blev i henhold hertil fremsatt proposisjon til midlertidig lov om sådan anvendelse av avgiftene. Odels-tinget vedtok loven mot Arbeiderpartiets stemmer.

Ved behandlingen av avgiftsspørsmålet i Stortinget optok *Versto* den oprinnelige flertallsinnstilling om å øke bensinavgiften fra 3 til 6 øre og gummiavgiften fra kr. 1.50 til 2.00. Videre foreslo han at de penger som kom inn ved den forhøiede avgift skulde gå til *veiarbeide*. Forslaget blev forkastet mot 31 stemmer.

Nye tollpålegg på fallrepet.

Forut for den endelige saldering av budgettet i møte 30 juni blev det holdt et nytt møte for lukkede dører — sesjonens siste — hvor det blev vedtatt nye tollpålegg for å skaffe ballanse.

Arbeiderpartiet stemte imot og foreslo i stedet at det manglende blev dekket ved *besparelser på militærbudgettet*. Derved vilde det samlede budgett bli 600 000 kroner lavere. Flertallet valgte imidlertid å forhøie inntektsanslaget med det tilsvarende beløp.

Høire i budgettkomiteén fremla ved salderingen et demonstrasjonsforslag som gikk ut på å kompensere forhøielsen av den direkte skatt som partiet var imot. Forslaget innbefattet nedskjæringer av de foretatte bevilgninger til et beløp av ca. 4½ million kroner, herunder 1 million på bevilgningen til krisehjelp, 211 000 kroner på barnetilleggene, 160 000 på havnearbeider o. s. v. Videre blev foreslått en inntektsforhøielse av 3 350 000 kroner, som skulde skaffes ved innførelse av en skatt på *fyrstikker* og ved å forhøie kaffetollen ytterligere til 54 øre pr. kg. foruten ved å forhøie tollene på te, tørrede frukter og plommer.

Dette forslag blev dog ikke optatt ved budgettoppgjøret. Derimot blev enkelte av de foreslåtte *tollforhøielser* vedtatt i det hemmelige møte efter høires forslag, med tilslutning av finansministeren.

Det forslag Arbeiderpartiet fremsatte i motsetning hertil, gikk ut på følgende *besparelser* for å balansere budgettet: På hærens skoler og kurser 405 000 kroner, offisersøvelser 75 000 og nyanskaffelser til hæren 120 000. Forutsetningen for forslaget var at det ikke blev optatt nye elever ved hærens skoler dette år, hvorved besparelsen sannsynligvis vilde bli noget større.

For øvrig kritiserte arbeiderfraksjonen i komiteén at det på budgettet var opført et uforholdsmessig lite beløp til avhjelp av krisen, idet den uttalte som sin opfatning, at de økonomiske forhold til kommende vinter vilde bli langt vanskeligere og kravene som følge herav større enn Stortinget regnet med.

Krisebevilgningen på budgettet.

I møte 25 juni behandledes Regjeringens proposisjon og innstillingen om bevilgning av 3 millioner kroner som en ekstraordinær foranstaltning til lindring av krisen. Departementet uttalte at der foruten til det egentlige nødsarbeide, hvortil var bevilget 1 million kroner for terminen, også burde være til disposisjon for Regjeringen midler som «kan anvendes under forhold hvor man med relativt små beløp kan igangsette arbeider som hjelper forholdsvis mange til å få beskjeftigelse.»

Bergsvik uttalte, at efter at Stortinget i møte den foregående dag hadde forkastet Arbeiderpartiets forslag om å øke bevilgningen til arbeidsløshetens bekjempelse fra 1 til 6 millioner kroner, vilde det være all grunn for Stortinget til å forhøie den ekstraordinære bevilgning som det her var spørsmål om. For å

skaffe økede midler til avhjelp av krisen og arbeidsledigheten vilde arbeiderfraksjonen derfor stemme for at den foreslåtte merbevilgning på 5 millioner blev overført til denne post på budgettet, hvorved i alt 8 millioner blev stillet til Regjeringens disposisjon. Han henviste kort til den begrunnelse som tidligere var gitt for nødvendigheten av en forhøiet bevilgning og til vårt partis forslag fra budgетtkomitéen om å forhøie den direkte skatt med det tilsvarende beløp.

Efter en del debatt blev det av Bergsvik fremsatte forslag forkastet mot 32 stemmer, Arbeiderpartiet. Derefter blev de 3 millioner vedtatt mot 24 hørestemmer.

Tollen og de ekstraordinære forhøielser.

Allerede 13 januar besluttet Stortinget i møte for lukkede dører — uten forutgående komitébehandling og mot Arbeiderpartiets stemmer — å gjennomføre et *ekstraordinært tillegg til den gjeldende innførselstoll på 15 à 20 procent*. Beslutningen trådte i kraft straks.

For sukker og kaffe utgjorde tillegget 15 procent, for andre tollbelagte varer — med enkelte undtagelser — 20 procent. Merinntekten var anslått å utgjøre 9 millioner kroner for den gjenværende del av budgett-terminen.

Beslutningen om tollpålegget var begrunnet i det opståtte underskudd som gjorde det nødvendig for Regjeringen å tilveiebringe ytterligere inntekter. Det blev i beslutningen — som blev vedtatt *foreløbig* — åpnet adgang for departementet til å nedsette eller opheve tillegget for de traktatbundne satser, så fremt stigning i kronens gullverdi skulde gjøre dette påkrevd.

Ved den følgende ordinære behandling i Stortinget stemte Arbeiderpartiet imot å gjøre tollvedtaket endelig. Beshutningen herom blev fattet mot 43 stemmer.

I innstillingen fra finans- og tollkomitéen pekte våre partifeller i stedet på en særskilt forhøielse av *luksustollen* med tilsvarende nedsettelse for de viktigste forbruksartikler. For øvrig burde, uttalte de, en generell forhøielse av satsene i tilfelle følges parallelt av en økning av den direkte skatt. Fraksjonen forutsatte at Regjeringen i forbindelse med den kommende tolltariffproposisjon vilde ta op dette spørsmål og utrede en omlegning av tollbeskatningen som nevnt.

Dette gjorde dog ikke Regjeringen. Derimot fremsatte den *proposisjon* om at de «midlertidige» ekstraordinære tollforhøielser skulde gjøres gjeldende uforandret også for *terminen 1932—33*. Av de i alt 18 millioner forutsattes 15 anvendt til dekning av *kurstap* og resten til nedsettelse av *anslaget* for statsskatten.

Ved behandlingen av tolltariffen i komitéen tok Arbeiderpartiets representanter avstand fra de høie tolltillegg og forbeholdt sig å opta forslag om nedsettelse. Efter at innstillingen var avgitt, kom det ytterligere et nytt forslag fra Regjeringen om at *grunntillegget for kaffe og sukker* blev forhøiet fra 25 til 40 procent.

I komitéen som fikk saken tilbake, gikk venstre og dermed flertallet med på å forhøje tillegget på kaffetollen, mens venstre stod sammen med Arbeiderpartiet *mot* sukkertollens forhøielse. Under behandlingen i Stortinget i møte 28 juni stilte imidlertid statsministeren på regjeringens vegne kabinettsspørsmål på vedtagelse av forhøielsen også for sukkeret, og proposisjonen herom blev *vedtatt* med stort flertall. Av venstre sluttet bare 3 — Todal, Næset og Djupvik — sig til mindretallet.

Forslaget om forhøielse av tollen på kaffe blev vedtatt mot 44 stemmer (Arbeiderpartiet), efter at et prinsipalt forslag fra høirefraksjonen om en ytterligere forhøielse til 54 øre pr. kg. var forkastet mot 37 stemmer.

Den samlede forhøielse for de to fiskalartikler var beregnet å innbringe 3½ million kroner i merinntekt. Efter høires forslag vilde der ytterligere komme inn 1 million ved den økede kaffebeskatning.

I sitt innlegg i den almindelige tolldebatt nevnte *Bergsvik* de forandringer i skatter og avgifter man hadde fått siden Regjeringen tiltrådte. Han minnet om, at i forrige periode blev den direkte skatt nedsatt 2 ganger — med 10 procent hver gang — mens tollavgiftene ikke var satt nevneverdig ned. Og sammenlignet med 1931 hadde man fått fra Regjeringen følgende forslag om de direkte og indirekte skatter:

Vi har fått forslag om at den ekstraordinære formuesskatt skal ned med 20 procent. Arveavgiften skal være uforandret. Den vanlige formuesskatt skal også være uforandret. Inntektsskatten skal forhøies med 10 procent, undtatt fondsskatten som ikke skal forhøies. Tobakksavgiftene er satt meget op. Bensinavgiften er satt meget op. Ifjor fikk vi en betydelig økning av overprisen på norsk avlet korn, og i år får vi, sammenlignet med ifjor, en forhøielse på sukker- og kaffetollen, som — efter det jeg har funnet ut — blir omtrent 29 à 30 procent, for sukker alene fra 25 øre ifjor til 32.2 øre i år. Og endelig er all den andre toll øket med 20 procent. Man vil av dette se at det er en ganske annen stigning i de indirekte skatter, og særlig er stigningen stor på disse to viktige forbruksartikler kaffe og sukker.

Attpå dette blev det i forbindelse med budgettets saldering — efter høires forslag, akseptert av finansministeren — vedtatt en forhøielse av tollen på tørrede frukter. Arbeiderpartiet stemte som nevnt for i stedet å spare det beløp det gjaldt på bevilgningene til hæren.

Generelle tolltillegg som «kampvåben».

Efter Regjeringens forslag innstillet det borgerlige flertall i komitéen på bemyndigelse for Kongen til å treffe bestemmelse om forhøielse av de i tolltariffen fastsatte ordinære satser med inntil det 4-dobbelte — eller, hvis varen efter tariffen var tollfri, at det blev pålagt denne en toll av inntil 50 procent av verdien, når Kongen «fant det påkrevd av handelspolitiske hensyn».

Arbeiderpartiet motsatte sig denne bemyndigelse. Det fremholdt at opgaven

nu heller skulde være å få revet ned en del av de mest urimelige tollskranner som hindret vareomsetningen mellom landene. I forbindelse hermed pekte fraksjonen i innstillingen på at vårt parti gjentagne hadde stilt krav om etablering av en statscentral for *omsetning av utenlandsk valuta*. Hvis vårt forslag i den retning hadde vært vedtatt, vilde Regjeringen gjennom Statens monopolomsetning av utenlandske valutaer vært i besiddelse av et effektivt maktmiddel til å *regulere* innførselen av alle varer — og om nødvendig også helt å kunne stoppe den innførsel som savnet samfundsmessig berettigelse. Hermed vilde man også opnå herredømmet over den norske krones verdiforhold til andre staters myntverdi.

Forslaget om ikke-bifall av proposisjonen blev forkastet med 73 stemmer mot 46. De 46 var Arbeiderpartiet samt H. Bakke, Nordlie og Ørbæk av høire, Belland og Djupvik av venstre og Garnes av bondepartiet.

Komitéen foreslo samtidig at utenriks- og konstitusjonskomitéen samt finans- og tollkomitéen skulde høres før Regjeringen fattet beslutninger i disse spørsmål. Det endte imidlertid med at det med stort flertall blev besluttet at det *ikke* skulde være nogen rådgivende komité for Regjeringen. Denne fikk altså blankofullmakt av flertallet til å handle suverent i den tid Stortinget ikke er samlet.

Arbeidsledigheten.

Den årlige «nødsarbeidsbevilgning» blev utsatt til slutten av sesjonen i påvente av Regjeringens bebudede krisehjelpsproposisjon. Tidligere var det — i møte 30 januar — etterbevilget 1 million kroner som overskridelse av fjorårets bevilgning.

Til arbeidsledighetens bekjempelse for terminen 1932—33 foreslo Regjeringen 1 million kroner. *Steen* optok arbeiderfraksjonens forslag fra socialkomitéen om en bevilgning av 6 millioner. Det var det samme forslag vårt parti *fremsatte* i budgettkomitéen i forbindelse med dekningen av de 35 millioner. Vår partifelle fremholdt at det var *så* meget mere nødvendig å forhøie bevilgningen til avhjelp av arbeidsløsheten som Regjeringen i sitt senere forslag om 3 millioner kroner ekstraordinært til lindring av krisen ikke forutsatte anvendt *noget* direkte til det formål. På samme tid erkjente departementet at det var klar over at den ene million som var reservert på budgettet til arbeider *ikke vilde strekke til*.

Vår partifelle pekte på hvordan arbeidsløshetsbevilgningen stadig var blitt beskåret av de borgerlige regjeringer. I terminen 1923—24 blev det bevilget 10.8 millioner. Man stod her i virkeligheten nu foran en avvikling. Det var tendensen. Men det måtte betegnes som uforsvarlig i en ekstraordinær krisetid som nu. Det som Staten mente å «spare» ved å holde igjen overfor støtten til kommunene ved dagsverksbidrag o. l. førte bare til økede utgifter for kommunene, fordi disse ikke selv var i stand til å skaffe arbeide. Og da blev utgiftene nødvendigvis belastet forsorgsvesenet.

Statsråd Vik innrømmet i debatten at Regjeringen var opmerksom på at den foreslåtte ene million vilde være utilstrekkelig. Men av budgettmessige grunner hadde man ikke kunnet anwise plass for noget mer — man fikk heller komme tilbake til spørsmålet om en tilleggsbevilgning til neste år.

Ved voteringen blev Arbeiderpartiets forslag forkastet mot 40 stemmer, hvorpå innstillingen om 1 million blev vedtatt enstemmig.

Nødsarbeidsbetalingen.

Som resultat av en interpellasjon av *Versto* om forskuddsbetalingen i «nødsarbeide» på veianleggene og beregningen av akkordsatsene besluttet Stortinget 23 februar å oversende til sosialkomitéen det av vår partifelle under debatten fremsatte forslag, hvori det henstilles til Regjeringen å «sørge for at lønssatsene for nødsarbeide i hvert enkelt tilfelle blev fastsatt slik at vedkommende arbeider kunde leve av det».

Komitéens borgerlige flertall fant på grunnlag av de innhentede opplysninger at det ikke var noget å bemerke til den måte hvorpå reglene for nødsarbeidsbetalingen blev praktisert, idet lønningene lå innenfor rammen av Stortingets tidligere vedtak. Arbeiderfraksjonen hevdet at det ikke skulde være grunn lenger for Stortinget til å oprettholde de tidligere bestemmelser om nødsarbeidsbetalingen. Lønningene for ordinært arbeide, især på landsbygden, var nu kommet på et sådant lavmål, at de måtte sies knapt nok å svare til hvad det måtte kreves som ytterste eksistensminimum.

Ved sakens behandling optok *Steen* mindretallets forslag, sålydende:

1. Nødsarbeidet betales med samme beløp som ansees å være ordinær betaling på det sted hvor nødsarbeidet foregår.
2. Forskuddsbetalingen for nødsarbeide må ikke settes lavere enn 50 øre pr. time.

Forslaget blev forkastet mot 41 stemmer.

Arbeidsledighetskassene.

Regjeringen hadde foreslått en reduksjon av Statens bidrag til Arbeidsledighetskassene, slik at det for bidrag av inntil 3 kroner pr. dag skulde ydes halv refusjon og for overskytende beløp inntil 4 kroner fjerdedels refusjon.

Flertallet i sosialkomitéen, venstre med subsidier tilslutning av Arbeiderpartiet, innstilte på, at der skulde ydes $\frac{1}{2}$ tilskudd til en dagpenge av inntil 4 kroner og $\frac{1}{4}$ tilskudd fra 4—5 kroner og intet tilskudd ut over 5 kroner. Dette var overensstemmende med det borgerlige kompromiss i krisekomitéen.

Prinsipalt optok Arbeiderpartiet forslag om ikke-bifall av proposisjonen, idet de henviste til den protest som var innsendt av Landsorganisasjonen på vegne av samtlige forbund som har anerkjente arbeidsledighetskasser.

Ved behandlingen i Odelstinget blev Arbeiderpartiets prinsipale forslag, op-

tatt av *Helga Karlsen*, om ingen forringelse av ydelsene forkastet mot 29 stemmer. Det blev derpå med 48 mot 43 stemmer besluttet å legge innstillingen til grunn for behandlingen.

Innstillingen blev tilslutt vedtatt enstemmig og lovbeslutningen oversendt Lagtinget, som likeledes vedtok lovforandringen efter at et forslag av høire og bondepartiet om å vedta proposisjonen uforandret — *tross* kompromisset i krisekomitéen — var forkastet med presidenten, Nygaardsvolds stemme.

Efter beslutningen fikk den nye bestemmelse følgende ordlyd, som tillegg til lovens § 1:

Refusjonsbeløpet bestemmes til en halvdel av godkjente understøttelser som ikke overstiger 4 kroner pr. dag eller 24 kroner pr. uke og en fjerdedel av den del av understøttelsen som ligger over den her nevnte sats, men ikke overstiger 5 kroner pr. dag eller 30 kroner pr. uke. For understøttelsesbeløp over sist nevnte sats gis ikke refusjon.

Kommunene.

Arbeiderpartiets medlemmer av protokollkomitéen fremkom i komitéens innstilling om regjeringsprotokollene med følgende uttalelse under avsnittet om *kommuner under administrasjon*:

Ved nøie gjennomgåelse av dokumentene vedrørende administrerte kommuner kan man ikke frigjøre sig for et bestemt inntrykk av, at departementet ofte viser liten elastisitet ved behandlingen av kommuner som er kommet i så alvorlige økonomiske vanskeligheter, at spørsmålet om administrasjon melder sig. Departementets behandling av disse kommuner blir derfor ofte nokså summarisk. Dette er så meget uheldigere, som departementets administrasjon gjennom administrasjonsstyrene ensidig og hårdhendt går ut over de sociale goder vedkommende kommunestyre ofte møisommelig har oparbeidet.

Det er nærværende komitéfraksjons opfatning, at for stor makt og myndighet i dette tilfelle er lagt i departementets hånd. Der bør etableres en rådgivende sakkyndig instans, som departementet skal høre før avgjørelse treffes om umyndiggjørelse av kommuner ved administrasjon.

Komitémindretallet forbeholder sig å bringe en appellinstans på bane ved denne saks behandling i Odelstinget.

I tilslutning hertil blev det av vårt partis medlemmer av lovkomitéen fremholdt i forbindelse med et par foreslåtte mindre forandringer i kommunegjeldsloven at der til 1933 måtte bli fremlagt forslag av Regjeringen til en *fullstendig* revisjon av denne lov på grunnlag av de erfaringer man hadde høstet i den tid loven hadde virket.

Erfaringene har bl. a. vist — uttalte fraksjonen — at en bedrer ikke forholdene hverken for kommunene eller for deres kreditorer ved å opheve det kommunale selvstyre. Det vil tvert imot være i begges interesse at administrasjonsbestemmelsene i loven opheves. Videre må kommunegjeldsloven endres slik at den i større grad enn hittil fremmer kommunale gjeldsoppgjør. Men det må ikke skje ved at det åpnes adgang til å legge ytterligere byrder på skattyderne. Det er tvert imot nødvendig å utvide den beskyttelse skattyderne nu har i loven.

Som tilskudd til *vanskeligstilte kommuners budjetter* blev bevilget på stat - budgettet 1 million kroner som *anslagsbevilgning*. Arbeiderpartiets medlemmer av finanskomitéen hadde forbeholdt sig å foreslå et *høiere* beløp, ifall det skulde vise sig at det innenfor rammen av det forslag Arbeiderpartiets fraksjon hadde fremlagt i budgettkomitéen kunde finnes plass for det. Imidlertid fant våre partifeller ikke grunn til å opta noget forslag herom efter at statsråden hadde oplyst at Regjeringen vilde komme tilbake til saken. *Nordanger* gjorde i debatten opmerksom på at den form for støtte til de nødlidende kommuner man her behandlet, bare hadde vært ment som en rent midlertidig hjelp, idet Regjeringen var blitt pålagt å utrede en annen fordeling av byrdene mellem stat og kommuner. Det lå i Regjeringens hånd å fremlegge positive forslag herom for Stortinget, og inntil så skjedde vilde man måtte bevilge disse penger og kanskje mere til.

For øvrig blev det meddelt av Regjeringen at den ikke aktet å bringe i forslag oprettelse av et *kommunalråd* som foreslått av vårt parti.

Under behandlingen av den kommunale *tillegsskatt på større inntekter* etterlyste *Nordanger* innstillingen fra den komité departementet hadde nedsatt til å utrede spørsmålet om det økonomiske forhold mellem Staten og kommunene, herunder også *tillegsskattens* utbygning og *anvendelse*. Han minnet om at Arbeiderpartiet gjentagende hadde tatt til orde for at loven om den kommunale *tillegsskatt* blev innarbeidet i den almindelige skattelov, og venstre regjeringen hadde foreslått at skatten foreløbig skulde gis tre års gyldighet. Komitéen henstilte nu enstemmig til Regjeringen om å utrede spørsmålet om en senkning av satsen fra 12 000 til 10 000 kroner i forbindelse med *proposisjonen* til neste år. For kommunene vilde det komme vel med å få dette tillegg, og det skulde være en rimelig ordning slik som stillingen nu var for kommunene.

Støtten til storbankene.

I møte 11 februar overbragte Regjeringen en *proposisjon*, fremsatt i *ekstraordinært statsråd* dagen før, om *støtte til oprettholdelse av Den norske Creditbank og Bergens Privatbank*. I *proposisjonen* var gjengitt Norges Banks *skrivelse* til Finansdepartementet om saken og i forbindelse hermed innholdet av direksjonens innstilling til bankens representantskap.

I redegjørelsen blev det pekt på de interesser som knyttet sig til de to banker, og det blev gjort gjeldende at «de interesser det her gjelder i første rekke er *statens*, og det vil da også være naturlig at statsmyndighetene medvirker til bankenes *gjenreising*». Det blev videre fremholdt at initiativet — og dermed ansvaret — burde være Stortingets. Det uttaltes herom i bankens *skrivelse* som ledsaget departementets foredrag:

Under disse omstendigheter synes det å være en naturlig forutsetning at *statsmyndighetene retter en henvendelse til Norges Bank om å påta sig denne oppgave. Det er ikke Norges Bank som vil søke å bevege statsmyndighetene til å*

gi sin tilslutning til hvad som skal foretas. (!) Det er som sagt fordi det står store økonomiske og finansielle interesser på spill at direksjonen har funnet å kunne anbefale at Norges Bank påtar sig opgaven. Men da må det også være anerkjent av statsmyndighetene at opgaven er av så stor viktighet at Norges Bank bør løse den. *Finner man at den ikke har så stor rekkevidde at man vil henstille til Norges Bank å påta sig den, faller forutsetningen for Norges Banks interesser bort.*

Under sakens behandling i direksjonen bemerket *Alfred Madsen* ved en protokolltilførsel:

Såfremt Stortinget efter å ha gransket saken uttaler sig for eller retter anmodning til Norges Bank om å medvirke til å sikre de to bankers likviditet og fortsatte frie virksomhet, må foruten det av direksjonen anførte bl. a. følgende vilkår gjennomføres:

Før de to banker er kommet på en hel sund basis, må det ikke utdeles utbytte til aksjonærene.

Det må utarbeides effektive kontrollforholdsregler som forelegges Norges Banks representantskap.

Det må sørges for en helt samfundsmessig og betryggende kredittgivningspolitikk for fremtiden.

Videre henstiller jeg at representantskapet drøfter og vedtar følgende forslag:

Norges Banks representantskap anmoder Regjering og Storting om å nedsette en komité til utredning av spørsmålet om en mere samfundsmessig betryggende ordning av bank- og pengevesenet, særlig med sikte på å sikre innskytternes interesser og arbeidslivets kredittbehov.

I finanskomitéen gikk det borgerlige flertall med på å gi fullmakt til bankstøtten, som var anbefalt av Regjeringen i henhold til Norges Banks skrivelse. Noen selvstendig kritisk vurdering hadde komitéen dog ikke hatt anledning til å foreta, hvad den gjorde uttrykkelig opmerksom på. Arbeiderpartiets medlemmer foreslo proposisjonen *ikke bifalt*, idet de uttalte:

Når man står overfor spørsmålet om støtte til Bergens Privatbank og Den norske Creditbank, så bør svaret bygges på de erfaringer man har fra de mange tidligere bankstøtter.

Da imidlertid erfaringene fra de tidligere gjentagne støtteaksjoner vanskelig kan karakteriseres på annen måte enn som bortkastede penger — statsmidler overført i de store kreditorers lommer — vil vår stilling til den nu foreliggende proposisjon om Norges Banks understøttelse av disse to store privatbanker være bestemt.

At støtten skal skje gjennom Norges Bank, ikke direkte ved eller av Staten, forandrer ikke vår stilling til spørsmålet.

Det skremmes nu som tidligere med stor arbeidsstans. Vi har imidlertid et bestemt inntrykk av at vårt lands pengevesen ikke i almindelighet er så redd for arbeidsstans. Vi henviser til den store og hensynsløse lockout siste sommer da 70 å 80 tusen arbeidere blev kastet ut i en langvarig arbeidsløshet. Disse arbeidere med sine familier — ca. $\frac{1}{4}$ million mennesker — måtte et halvt års tid gå ledige omkring sine øde og tomme arbeidsplasser, fordi pengemennene og privatbankene (og Norges Bank?) da hadde disponible midler nok for dette øiemed.

Og så lenge holdt de private pengeinteresser kampen mot arbeiderne og deres organisasjoner gående, at følgene derav i høi grad har vært medvirkende til de vanskeligheter Den norske Creditbank og Bergens Privatbank nu er kommet op i.

Arbeiderne kunde med større rett og bedre grunn forlangt at Norges Bank under denne kamp hadde tatt parti for arbeiderne og deres organisasjoner, mot arbeidskjøperne, enn disse privatbanker idag kan vente støtte av Norges Bank.

Erfaringen viser således at det *arbeidende* norske folk aldri kan regne med privatbankenes støtte, hverken direkte eller indirekte, når det opstår åpent kampforhold mellem arbeidskjøperne og arbeidstagerne, mellem arbeiderne og privatkapitalistene, mellem arbeidets interesser og utbytningen.

Det er derfor helt naturlig og logisk at vi står reservert, når bankenes og privatinteressenes menn roper på vår, Arbeiderpartiets, tilslutning til denne understøttelse.

La oss sette interessene på plass:

Det er ikke bankene, pengene og pengeinteressene som holder arbeidslivet oppe. Tvertimot. Det er arbeiderne, de arbeidende bønder og fiskere — det er det samfundsnyttige arbeide — det og det alene, som kan gi bankene innhold.

De store tall i bankenes aktieprotokoller er idag tomme tall. Men disse tomme tall kan gis nytt innhold, men vel å merke: alene ved arbeidernes hjelp, alene ved det verdiskapende arbeide, rikdommens kilde.

Derfor må bankvesenet før eller senere inn under arbeidslivets kontroll og herredømme — ikke omvendt — som nu.

Her skiller Det norske Arbeiderpartis representanter lag med borgerpartienes og tar konsekvensen derav.

I tilslutning til de reiste krav fra Arbeiderpartiet om en *samfundsmessig* kontroll med bank- og pengevesenet for *derigjennem* å gjenoprette tilliten og trygge arbeidslivet og de små sparere, fremsatte vår fraksjon i innstillingen følgende forslag:

I.

Stortinget anmoder Regjeringen om å fremsette proposisjoner til lov om:

1. *Et finansråd med besluttende og kontrollerende myndighet over landets bank- og pengevesen, diskonto og valutaomsetning.*

Finansrådet skal ha adgang til å la eksperter gjennomgå og vurdere bankenes aktiva og passiva.

Arbeidernes faglige Landsorganisasjon, kooperasjonens og næringslivets organisasjoner skal gis innflydelse på valget av rådet.

2. *En statscentral med enerett (monopol) på all valutaomsetning. Centralen kan underlegges Norges Bank.*

Eiere av utenlandsk valuta skal tilpliktes å stille til rådighet for statseentralen all den valuta de besidder og den valuta de senere erhverver ved eksport, skibsfart eller på annen måte.

II.

Det nedsettes en kommisjon til utredning av spørsmålet om en mere betryggende og samfundsmessig forsvarlig ordning av hele vårt bank- og pengevesen. Herunder skal også utredes spørsmålet om statsgaranti for bankinnskudd for

innskytere, hvis formue vesentlig består i mindre innskudd. Kommisjonen skal bestå av 9 medlemmer, hvorav 8 velges av Stortinget og 1, formannen, opnevnes av kongen.

Forslaget blev ved behandlingen i Stortinget 16 februar optatt av Hornsrud. Han begrunnet det ut fra de prinsipielle synsmåter som var hevdet av vårt parti i kriseprogrammet og også optatt i premissene for mindretallets innstilling. Han minnet om det forslag Arbeiderpartiet stilte så tidlig som i 1922, og hvori det henstiltes til Regjeringen å opta til utredning hvad det kunde gjøres for å forebygge at man skulde komme op i lignende situasjoner for fremtiden. Senere hadde det flere ganger vært fremsatt ligneende forslag fra vårt parti, men alltid forgeses. Resultatet av den førte støttepolitikk kunde enhver nu fastslå. I 1927—28, da de 2 bankers regnskaper blev gjennomgått, blev det sagt at nu hadde man skrappt bunnen med hensyn til de desiderte tap, og at deres stilling og solvens var uangripelig. Ikke desto mindre blev Staten i år innbudt til å gi en ubegrenset støtte.

I sitt innlegg understreket Hornsrud at det kunde reises tvil om hvorvidt den støtte man nu gikk til var overensstemmende med den gjeldende lovgivning. Det ansvar som påhvilde Norges Bank for dens nuværende eller fremtidige utlånspolitikk kunde ikke uten lovforandringer overføres fra Norges Bank til Stortinget. Også av den grunn vilde Arbeiderpartiet stemme mot proposisjonen. Han kom videre inn på bondepartiets holdning og uttalte at det vilde ligget nær for dette partis representanter å gå sammen med Arbeiderpartiet i denne sak. Men bondepartiets regjering hadde vært utsatt for det samme press som arbeiderregjeringen i de 18 dager den satt. Og Regjeringen bødte sig for det som blev forlangt av den.

Ved voteringen blev forslaget om ikke-bifall av proposisjonen forkastet mot 46 stemmer. Derefter blev flertallets innstilling vedtatt med 102 mot de samme 46 stemmer (Arbeiderpartiet).

Punkt 1 i det fremsatte forslag til uttalelse blev forkastet mot 46 stemmer og punkt 2 mot 50 stemmer (Arbeiderpartiet samt Aarstad og Næsset av venstre, Alf Mjøen, r. f. og Olstad, b.).

Jernbane- og veibygningen.

I innstillingen fra vei- og jernbanekomitéen om budgettet for *bancanleggene* blev det redegjort for sakens behandling i krisekomitéen, hovedstyret og departementet. Regjeringen anbefalte en nedsettelse av den oprinnelig foreslåtte bevilgning med 1 million kroner — mot av de borgerlige i «krisekomitéen» forutsatt 2 359 000 kroner — mens hovedstyret ikke kunde anbefale nogen av de nye alternativer som gikk ut på å nedskjære bevilgningen.

I komitéen gikk flertallet «under omstendighetene» med på departementets endrede forslag, idet det så dette som et «ledd i de kriseforanstaltninger som var

istandbragt ved forhandlinger mellom de borgerlige **partiers** representanter i krisekomitéen og Regjeringen». Komitéen fant det dog uheldig at man på den måte som her var skjedd omla budgettene og derved forrykket alle **forutsetninger** etter at arbeidsplanen var lagt.

Arbeiderpartiet optok ved *Ole Johan Olsen* forslag om at bevilgningen for igangværende anlegg blev forhøiet med 3 millioner utover den oprinnelige *proposisjon*, og at beløpet blev fordelt på de enkelte anlegg efter administrasjonens nærmere bestemmelse.

I komitéen pekte vår fraksjon på at ifølge **hovedstyrets** forslag til budgett vilde arbeiderantallet synke med et par hundre mann i kommende vinter. Ved den reduksjon departementet hadde foretatt, vilde dette forhold ytterligere forverres. Men Staten skulde ha en særlig plikt på sig i tider som **disse** til å holde budgettet oppe, slik at ikke Statens egne arbeidere blev kastet ut i arbeidsledighet og elendighet. Dertil kom at åpningen av baner for drift vilde bli utsatt utover forutsetningene, hvis ikke bevilgningene blev holdt oppe. Innsparingen av den ene million vilde bare bety en *fordyrelse* i det lange løp.

Under debatten karakteriserte *Nygaardsvold* de borgerlige partiers evneløshet når det gjaldt å skaffe mere arbeide. Da den såkalte krisekomité blev nedlagt, var det på foranledning av Arbeiderpartiets forslag til avhjelp av krisen; de borgerlige forstod at man ikke kunde forbigå de ting i **taushet** — og så fikk man krisekomitéen for at den skulde finne utveier til å komme *forbi* kravene.

En av utveiene var — fortsatte *Nygaardsvold* — det forslag om en overføring av bevilgningene fra jernbane til vei som blev lansert av Mowinkel. Det var usakkyndigheten på alle områder som blev satt i system, og det er klart at resultatet måtte bli, hvad det er blitt, nemlig at ingen kunde ta det alvorlig. Nu foreligger forslag om å ta en million fra jernbaneanleggene, og begrunnelsen er den samme: at det skal skaffes mer arbeide. Men det er ikke ønsket om å skaffe mer arbeide som preger de borgerliges innlegg i debatten idag; det som er mest om å gjøre er at man kan kare mest mulig hver til sitt. Ser man imidlertid denne million ut fra et krisesympunkt og et saklig sympunkt, må det være ganske underordnet, hvor pengene anvendes. Men det centrale i saken vil man helst ikke inn på, eller man snakker sig vekk fra det. Hovedspørsmålet er og må være: skal Staten forsøke å gjøre sitt til å avhjelpe arbeidsløsheten og den økonomiske krise? Det er *det* som vårt forslag også under dette budgett tar sikte på — å skaffe mer arbeide istedenfor *mindre* arbeide, som innstillingen nærmest peker hen på. Vi fastholder at Staten har plikt til å holde de anlegg i gang som vi har, og at den har opfordring til å øke driften slik at folk i bygdene som går arbeidsledige, kan få noget arbeide, iallfall i sommermånedene. *Begrunnelsen* for Arbeiderpartiets kriseforslag ligger i krisesituasjonen, slik som den er i by og på land, og det er økonomisk og budgettmessig godt begrunnet.

Ved voteringen i Stortinget blev mindretallets forslag om **forhøielse** av bevilgningen forkastet mot gruppens stemmer.

Likeså forkastedes et forslag av mindretallet om — 1 *tillegg* til de 3 milli-

oner — å bevilge 500 000 kroner til påbegynnelse av arbeidet med bil- og ferje-forbindelsen Haugesund — Odda — Kinsarvik — Eide. Denne bevilgning var påkrevet bl. a. av hensyn til den store arbeidsledighet som hersket i Odda, hvor Staten måtte hjelpe i en eller annen form.

Veibevilgningene.

Også under veibudgettet søkte Arbeiderpartiet å få den ordinære bevilgning forhøiet. Av *Versto* blev optatt forslag på gruppens vegne om en økning med 2½ million. Av flertallet var innstilt under dette kapitel i alt 9.5 millioner kroner, hvorunder var opført 617 000 kroner som var besluttet overført fra jernbaneanleggene.

I begrunnelsen for forslaget uttalte våre partifeller:

Bevilgningene til veivesenet har aldri vært på høide med kravene til hurtigere veibygging, og bevilgningene og kravene er kommet lenger og lenger fra hverandre. Den nettosum som efter forelegget er foreslått bevilget for kommende budgettår, er mindre enn for mange år tilbake. Bilavgiftene dekker nu mere enn alle Statens netto-utgifter til vedlikehold og nybygging av veier. Utenom de bilavgifter som er nevnt i proposisjonen, er det luksus- og tollskatt på biler. Av disse skatter, som går direkte inn i statskassen, inkom det i 1930—31 i tollskatt 6 942 890 kroner og i luksusskatt 1 954 258. Statens nettobevilgning til veivesenet er gått suksessivt ned eftersom inntektene av bifene er øket, og bilavgiftene tillagt distriktsbidraget gir 22 836 036 kroner mot brutto-utgiftene under dette budgett 23 109 500 kroner.

At staten legger avgifter på biler er ikke noget å si på, men disse pengene burde i alle tilfelle brukes til veivesenet, og ikke, som nu, til lettelse av Statens nettobevilgning, og derigjennem — ad en omvei — til nedsettelse av den direkte statsskatt.

Efter mindretallets forslag vilde de 2½ million i merutgift bli å fordele med 1 million på fylkene efter den vanlige fordelingsprocent, 800 000 som tilskudd til veifond, veifondsveier og bygdeveier og 700 000 til forbindelsesveier. Av de 800 000 forutsattes 200 000 kroner anvendt til støtte for kravene fra fylkene om større tilskudd til veifondet, resten til lettelse av distriktsbidragene.

Ved voteringen blev det besluttet mot Arbeiderpartiets stemmer å legge flertallets innstilling til grunn.

På et mindretalls vegne foreslo Wiik en henstilling til Regjeringen om å ta op til overveielse spørsmålet om å øke byenes andel av veiavgiftene. Forslaget blev vedtatt med 60 mot 53 stemmer. Likeså blev vedtatt et forslag av *Versto* om opkreving av bompenger til renter m. v. av lån som Skiens kommune optar til forskuddsvis oparbeidelse av veianlegget Siljan—Lardal.

Andre arbeidsbudgetter.

Havneanleggene.

Under havnebudgettet foreslo Arbeiderpartiet i sjøfarts- og fiskerikomiteén at bevilgningen til havnearbeider blev forhøiet med vel 1 million. Av en utredning

av havnedirektøren frengikk at man under hensyntagen til en rasjonell driftsmåte kunde gå til en betydelig forhøielse av budgettet *uten nerneverdig å øke administrasjonsomkostningene*.

Ved behandlingen oplyste Thorvik som budgettets ordfører, at komitéen hadde rettet en henstilling til havnedirektøren om å utarbeide et forslag til øket bevilgning innenfor rammen av det nuværende tekniske personale, og slik at det ikke skulde gåes til nyanskaffelser av materiell og redskaper av betydning, alt under den forutsetning at der ved anleggene blev helt rasjonell drift. Av den forhøielse som i henhold hertil blev foreslått av vår fraksjon — med tilslutning av venstremanen Næsset — falt 593 500 kroner på en rekke spesifiserte nyanlegg, 217 000 kroner på anlegg i drift og 180 700 på konto vedlikehold.

Mindretallets forslag blev forkastet med 92 mot 47 stemmer (Arbeiderpartiet samt Næsset, v., og Torheim, b.). Likeså forkastedes et forslag om en mindre forhøielse av postene fortøininger og fiskeværs vannforsyning.

Telegraf og telefon.

Til nyanlegg og utvidelse av telegraf- og rikstelefonnettet var av telegrafdirektøren foreslått bevilget 935 500 kroner. Dette beløp var av departementet redusert med 211 500 til 724 000 kroner. Komitéen gjorde henvendelse til departementet om enkelte forandringer for å avbøte de verste mangler på de poster som nedskjæringen gikk særlig hårdt ut over, og det lyktes komitéen under behandlingen å gi plass for fire fortsettelsesbevilgninger til telefonlinjer — på bekostning av en besparelse av 95 000 kroner på andre konti. I alt blev det under denne post innstilt bevilget 883 500 kroner, som departementet «aksepterte».

På mindretallets vegne optok Ingebrigtsen, som budgettets ordfører, det opprinnelige forslag fra telegrafdirektøren, hvilket vilde betinge en merbevilgning til nyanlegg og utvidelser med 114 500 kroner utover innstillingen. Dette beløp var i forslaget fordelt på 8 forskjellige anlegg.

H. Halvorsen, komitéens formann, uttalte at mindretallet fant det forsvarlig å utsette med betalingen av hele restgjelden på Oslo Telefonanlegg, når man der ved kunde imøtekomme berettigede krav fra distriktene og samtidig skaffe mer arbeide. Dette var linjen i samtlige forslag og dissenser fra Arbeiderpartiet under dette viktige budgett.

Ved voteringen blev flertallets innstilling under posten nyanlegg og utvidelse vedtatt mot 47 stemmer. De 47 var Arbeiderpartiet samt Strømme, Valen og Sannes av venstre.

Likeså forkastedes mot 40 stemmer et forslag av mindretallet om en forhøielse av posten nyanlegg og utvidelser under *abonnentanlegg* med 160 500 kroner.

En rekke andre dissenser blev efter disse voteringer ikke optatt. Et forslag av Ingebrigtsen om å forhøie posten nyanlegg og utvidelser av *radiostasjonene* med 25 000 kroner blev besluttet utsatt. I innstillingen oplystes at telegrafdirek-

tøren hadde villet opta til bevilgning en rekke påkrevde radioanlegg for forbindelse med fiskevær, men at han efter de påbud han hadde fått om å innskrenke utgiftsforslagene til det «absolutt nødvendige» hadde måttet gi avkall herpå.

Fyr- og dampskibsbudgettet.

Fyr- og merkevesenets budgett var av departementet nedskåret med 241 400 kroner. Av en samlet bevilgning på 2 647 600 — av fyrdirektøren foreslått 2,8 mill. — var 317 000 opført til nyanlegg. Utgiftene dekktes i sin helhet gjennom fyr- og lasteavgiften.

Berg optok på vegne av mindretallet — Arbeiderpartiet og Næset av venstre — forslag om å forhøje bevilgningen med 340 000 kroner, derav til *fyr-lamper* 150 000. Forslaget blev forkastet mot 39 stemmer.

Under *dampskibsbudgettet* hadde Hambro på høiregruppens vegne foreslått å skjære ned 435 000 kroner på kyst- og lokalfarten som en del av partiets «spare-forslag». Dette forslag kunde selv ikke høires medlemmer av komitéen sluke. De understreket tendensen i partiets forslag ved i en uttalelse å erklære at de efter «grundig overveielse» ikke kunde anbefale ytterligere nedskjæringer på dette kommunikasjonsbudgett utenom det nedslag Regjeringen allerede hadde foretatt. Innstillingen blev vedtatt enstemmig.

Jordbruket.

Nydyrkningsbevilgningen.

I partiets kriseforslag var 6½ million kroner — utover Regjeringens forslag — forutsatt anvendt under landsbruksbudgettet til kjøp av jord. til bureisning, nydyrkning og til rentefri lån til driftskapital, til redskaper og besetning m. v. Vår fraksjon i landbrukskomitéen optok dette forslag under posten *bureisning og jorddyrkning*. Den pekte på at det av Regjeringen i år var foreslått at Statens støtte til disse formål skulde nedsettes med 272 000 kroner. For å opná dette skulde bl. a. bidragsprocenten for opdyrkning av jord nedsettes fra 22 til 20 pct. Våre partifeller henviste til de protester som var innkommet mot departementets reduksjon av statsbidraget og bemerket videre:

Man bør også se denne bevilgning til bureisning og jorddyrkning i sammenligning med *Statens støtte til kornavlén*. Ifjor trumfet Regjeringen igjennem en økning av Statens bidrag til korndyrkningen, så denne støtte nu utgjør omkring 6 millioner kroner. Disse 6 millioner kroner kommer i første rekke de større bonde- og godseierbruk til gode. Enkelte av disse kan få op til 3 å 4 tusen kroner årlig som bidrag av Staten til sin korndyrkning.

Ved at bidraget til korndyrkningen skaffes til veie ved forhøiede priser på brødmelet, må jordbrukerne i de dårligste jordbruksdistrikter betale en ekstra skatt til bønderne i våre rikeste bygder, og småbrukerne beskattes for at storbønderne og godseierne skal få bidrag. Denne statsstøtte til korndyrkningen, som tilveiebringes på en så urimelig måte, satte den nuværende regjering ifjor sin

stilling inn på for å få forhøiet, mens den bare nogen måneder etterpå foreslo at bidraget til bureisning og jorddyrking ytterligere skulde nedskjæres.

Dette bidrag er nu kommet ned på et sådant lavmål, at den største del av det går til *dekning av den ekstrabeskatning av brødmålet som den nuværende kornordning medfører*. Det går med andre ord i storbøndernes lommer. Småbrukeren og særlig bureisningsmannen får litet eller ingen ting igjen før tributen til kornordningen er betalt.

Her må en hel omlegning til. Staten må først og fremst hjelpe til å skape sådanne livsvilkår for småbrukerne og den mindre bondestand, som utgjør over 90 procent av jordbrukerne i landet, at disse kan eksistere på sine bruk. Dernæst å skape driftsmuligheter for den arbeidsledige ungdom i landbruket ved reisning av nye bruk på de udyrkede vidder. Herunder må Regjeringen være opmerksom på, at som forholdene nu er på landsbygden, mangler de fleste småbrukere og da særlig nybegynnere driftskapital.

Mange småbrukere står på grunn av langvarig arbeidsløshet og mangel på kontante inntekter ribbet for besetning og redskaper. Skal brukene kunne utnyttes, og gi den produksjon som er nødvendig for at familien kan leve på bruket, må stat og kommune tre støttende til. Det kan skje ved at det gis rentefrie lån til innkjøp av besetning og redskaper, til innkjøp av såkorn og frø, altså lån til driftskapital.

Mindretallet vil derfor opta forslag om at *Staten garanterer for lån til driftskapital, optatt i sparebanker, til et beløp av inntil 2 millioner kroner*. Det har tenkt sig en nogenlunde lignende ordning som er utarbeidet av gjeldskommisjonen, med den forandring at garantien skal omfatte foruten besetning også redskaper samt såkorn og frø, og at lånene skal være rentefrie. Likeså bør reglene for bidrag til jordyrking anvendes, hvad formue og inntekt angår, for dem som skal komme i betraktning ved *tilståelsen* av disse lån.

I tilslutning hertil foreslår vi at Regjeringen utreder en bestemt plan for samfundsmessig erhvervelse og utparselering av jord og skog. Planen bør ta sikte på offentlig innkjøp av jord og skog for utparselering til så vel utvidelse av eldre, for små bruk som til reisning av nye. Brukene må være så store at en families arbeidskraft i det vesentlige kan utnyttes på bruket. Videre bør planen omfatte organisering av samarbeide mellem nybrottsmenn og småbrukere med sikte på minst mulig kontantutlegg. For at en nybrottsmann skal ha utsikt til å klare sig på bruket, bør han få jorden gratis og rentefritt lån til opførelse av nødvendige hus. Videre må Staten støtte ham de første vanskelige år. Overdragelsen av jorden må skje på betingelse av at bruket med besetning og redskaper ikke kan pantsettes. Planen bør finansieres gjennom Småbruk- og boligbanken.

Ut fra disse betraktninger optar vi følgende forslag:

Regjeringen anmodes om å fremlegge for neste års Storting en samlet plan for samfundsmessig erhvervelse og utparselering av jord og skog og for Statens støtte av bureisning og jorddyrking.

Under nydyrkningsbudgettets behandling optok Moan mindretallets forslag om at bevilgningen til bureisning og jorddyrking blev øket med 4 millioner, og at paragrafene 1 og 2 i reglene for Statens direkte bidrag blev endret overensstemmende med Arbeiderpartiets forslag. Videre foreslo han bevilgningen til Statens egen bureisningsvirksomhet forhøiet med 300 000 kroner — mot innstilt

75 000 — og at det til andre bureisningslag blev opført 375 000, en forhøielse på 200 000.

Moans forslag under de forskjellige poster blev forkastet mot 39—40 stemmer. Forslaget om *anmodningen til Regjeringen* blev forkastet mot 44 stemmer, deriblandt av venstre Hartmann, Leinum og Næset, samt Alf Mjøen (r. f.).

Likeså forkastedes med 39 stemmer følgende forslag av *Fonstad*:

Staten garanterer for inntil 2 millioner kroner for rentefrie lån til driftskapital til mindre bemidlede jordbrukere til innkjøp av husdyr, redskaper samt såkorn og frø efter nærmere regler utarbeidet av departementet. Hertil opføres 180 000 kroner.

Mathiasen foreslo at bevilgningen til bureisningsveier blev øket fra 80 000 kroner (ifjor bevilget 100 000) med en halv million til 580 000. Forslaget blev forkastet mot 40 stemmer.

Under *bidrag til kunstgjødsel* hadde departementet foreslått 90 000 kroner — begrenset til de tre nordlige fylker— samt 40 000 kroner til overflatedyrkning i fjellbygdene. Det var departementets forutsetning at formues- og inntektsgrensen skulde være den samme som for de direkte bidrag til jorddyrkningen. Senere hadde departementet slått på at hele posten — 130 000 kroner — kunde *strykes* da ingen disposisjoner var foretatt hvorved bevilgningen var bundet.

Fonstad optok på arbeiderfraksjonens vegne forslag om at bevilgningen av bidrag til kunstgjødsel blev forhøiet til 1.2 million kroner, at bidraget skulde gjelde for hele landet og forhøies til 20 pct. av statsbidraget til nydyrkning.

Ved alternativ votering mellem instillingen om 90 000 kroner som bidrag til kunstgjødsel og Arbeiderpartiets forslag om 1.2 mill., blev innstillingen vedtatt mot 39 stemmer.

Nygaardsvold vilde efter denne avgjørelse anbefale at det blev bevilget 40 000 kroner til overflatedyrkning, og han provoserte bondepartiet til å gå med på denne bevilgning.

Hegrenæs (b) optok derefter departementets forslag om 40 000 kroner. Det blev ved navneoprop *forkastet* med 65 mot 62 stemmer.

Som bidrag til *gjødselopsamling* var innstilt 300 000 kroner.

Arbeiderpartiets medlemmer av komitéen uttalte at de ikke kunde være enig med departementet i at *nye tilståelser* foreløbig ikke skulde gis til dette nyttige og påkrevde formål; de mente derfor at det burde opføres *tilstrekkelig* til å dekke det årlige bidragsbeløp, slik at nye tilståelser kunde gis. I henhold hertil optok *Mathiasen* forslag om at bidraget til *gjødselopsamling* blev forhøiet til 550 000 kroner og at *nye tilståelser kunde gis*. Forslaget blev forkastet mot 39 stemmer.

De 300 000 kroner blev derefter vedtatt mot 31 stemmer, høire, som stemte for å knappe beløpet ned til det halve.

Av høire var dessuten foreslått å nedsette bevilgningen under *tilskudd* til jordstyrer m. v. med 50 000. Dette forslag blev ikke optatt ved voteringen.

Arbeiderpartiet stemte imot nedsettelsen av bidraget til *uthus på nye bruk*. Flertallets begrunnelse for å redusere ytterligere her var at det viste sig for stor økning i andragendene.

Andre voteringer på landbruksbudettet.

I forbindelsen med nyordningen av meierikonsulentvirksomheten hadde landbrukskomitéens flertall «midlertidig» gått med på den foreslåtte adgang til å treffe overenskomster med melkeprodusentenes organisasjoner om en viss godtgjørelse for det arbeide konsulenten utførte for disse private organisasjoner. Arbeiderpartiet påtalte dette system som prinsipielt forkastelig, og Regjeringens forslag — som statsministeren gikk sterkt inn for — blev nedstemt av Stortinget med stort flertall.

Likeså besluttetes, under protest fra statsministeren, å inndra landbrukskonsulentstillingen i England.

Arbeiderpartiet stemte imot nedsettelsen av kostbidraget ved landbruks- og småbruksskolene. Høire stemte for nedsettelse av bidragene bl. a. til landbruks-selskapene og fjøsregnskapslagene, samtidig som partiet beklaget at det ikke var knappet ytterligere inn på landbrukets fagundervisning.

Til *senknings- og uttappingsarbeider* under landbruksdepartementet var innstilt 85 000 kroner. Denne post var nedskåret fra ifjor med 15 000 kroner. *Oscar Nilssen* optok Arbeiderpartiets forslag om å forhøje bevilgningen til 150 000. Ved alternativ votering blev innstillingen vedtatt mot 40 stemmer.

Støtten til småbrukerne.

Småbruk- og Boligbankens styre hadde bragt i forslag å gjeninnføre ordningen med direkte bidrag til hjelp for de mest trengende låntagere. Denne form for statsstøtte blev ophevet fra 1 juli 1931. Departementet fant «under tvil» å måtte gå med på bankens styres forslag og opførte 1 million hertil, foruten 1.1 million til rentelettelser.

I finanskomitéen stemte høire mot at det blev bevilget noget til direkte bidrag. Flertallet stemte for *proposisjonen*. Likeså sluttet flertallet sig til forslaget om 1.1 mill. til rentelettelser, mens høire foreslo beløpet nedsatt til 1 mill. Det blev ved behandlingen i Stortinget ikke optatt avvikende forslag, og innstillingen om 2.1 mill. tilsammen blev vedtatt enstemmig. Pengene dekkes ved lotterimidler (boligfondet).

Av Arbeiderpartiet blev i komitéen fremsatt forslag om at *renten for utlån* gjennom Småbruk- og Boligbanken blev nedsatt til 3 pct. fra 1 juli. Utgiftene ved en sådan nedsettelse var anslått til 2½ million kroner, som i tilfelle måtte opføres til dekning på statsbudettet. Forslaget blev ikke optatt til votering, idet det fra Regjeringens side blev uttalt at den forberedte en *proposisjon* i saken i forbindelse med det øvrige «*kriseprogram*».

Til rentenedsettelse for trengende låntagere i Hypotekbanken var innstilt $\frac{1}{2}$ million. *Bergsvik* henviste til Arbeiderpartiets forslag til krisehjelp som bl. a. omfattet 1 million kroner til rentelettelser for trengende låntagere i Hypotekbanken, og optok forslag herom i motsetning til innstillingen. Forslaget blev forkastet mot Arbeiderpartiets stemmer. Fra høires side blev det uttalt at man var for en *avvikling* av disse bevilgninger, og at partiet vilde forbeholde sig å stå fritt ved budgetsalderingen.

Den forsterkede finanskomité fikk til behandling Regjeringens proposisjon om 50 000 kroner til bidrag til kunstgjødsel for *småbrukere i Hedmark fylke*. Komitéens borgerlige medlemmer innstilte på ikke-bifall, men at pengene skulde kunne ydes som rentefritt lån som måtte være tilbakebetalt innen 6 år. Arbeiderpartiets representanter stemte for bidragsformen, og proposisjonen herom blev optatt av *Bergsvik* og vedtatt med 62 mot 50 stemmer. Bondepartiets gruppe snudde ved voteringen og gikk over på *Bergsviks* forslag efterat høire hadde fragått kompromisset fra komitéen og erklært at det vilde stemme mot enhver støtteforanstaltning

Hjelpen til skogdistriktene.

Regjeringens forslag om statstøtte til *ekstraordinær veddrift* og eventuelt annet arbeide i skogsdistriktene fikk ikke tilslutning i den forsterkede skog- og vassdragskomité. Et flertall på 8 medlemmer kunde ikke slutte sig til proposisjonen i punkt 3 om å gi Regjeringen myndighet til å gå til restriksjon av kull- og koksimporten for derved å øke det innenlandske vedforbruk.

Efter den stilling flertallet således inntok, konkluderte bondepartiets medlemmer av komitéen med å innstille på ikke-bifall av proposisjonen, som de prinsipielt var enig i. Flertallets innstilling gikk ut på å stille til Regjeringens rådighet den halve million i bidrag til ekstraordinær vedhugst som det var tale om. Av de 500 000 kroner var halvparten ment å skulle overføres fra nødsarbeidsbevilgningen.

Av *Oscar Nilssen* blev det under behandlingen i Stortinget antydnet forslag om at det disponible beløp for landbruksdepartementet til avhjelp av arbeidsledigheten i skogbygdene blev bevilget med 250 000 kroner, og at den annen halvpart blev ført tilbake til socialdepartementet for å anvendes i forbindelse med bevilgningen til arbeidsledighetens bekjempelse som forutsatt ved Stortingets beslutning.

Komitéen som derefter fikk saken tilbake, enedes om å sløife punktet om å anvende 250 000 kroner av de tidligere bevilgede nødsarbeidsmidler, slik at disse i sin helhet blev forbeholdt Socialdepartementet. Efter dette gikk den endrede innstilling ut på å stille til disposisjon inntil 250 000 kroner som midlertidig hjelp under den nuværende arbeidsløshet i skogsdistriktene, og at pengene skulde anvendes efter regler fastsatt av Landbruksdepartementet i samråd med

Socialdepartementet, idet den uttrykkelige anvisning på ekstraordinær veddrift gikk ut.

Innstillingen i denne form blev enstemmig vedtatt av Stortinget, idet statsråden betraktet proposisjonen som definitivt gravlagt.

Av samme komité blev avgitt innstilling om støtte av Staten til *erhvervelse av skogkomplekser og utparsellering av disse til småbruk, skogløse gårder og lignende*. Denne sak var blitt behandlet av komitéen mellom sesjonene.

Flertallet fant ikke å kunne opføre større beløp for terminen enn 250 000 kroner til dette formål, slik som Regjeringen hadde foreslått. Wiik optok på Arbeiderpartiets vegne forslag om 1 million kroner, som også var anbefalt av Norges Bondelags arbeidsutvalg. Videre foreslo han at det i de regler som blev utarbeidet skulde sørges for å innta bestemmelser som sikret at jord og skog som ved disse foranstaltninger blev tillagt bruket, ikke for fremtiden kunde skilles fra eiendommen, og at denne heller ikke skulde kunne pantsettes ut over hvad i forelegget var nevnt.

Av høre blev det ved F. Blakstad foreslått ikkebifall av proposisjonen. Ved voteringen blev dette forslag forkastet mot 45 stemmer. Derefter blev innstillingen vedtatt mot 34 stemmer, som blev avgitt for det av Wiik optatte forslag.

Revisjon av jordloven.

Under protokollkomitéens behandling av Regjeringens avgjørelser i henhold til *jordloven* nevnte Arbeiderpartiets fraksjon i komitéen eksempler hvor både jordstyret og herredsstyret enstemmig har anbefalt ansøking om *avståelse av jord* og hvor departementet selv har innrømmet at betingelsene for avståelse ifølge loven er til stede, men hvor departementet allikevel har nektet avståelse. Her må det, uttalte de, gjøres en endring i loven. Herredsstyre og jordstyre må få en mere avgjørende innflydelse på dette, da det jo er disse som kjenner forholdene best.

Fraksjonen pekte også på det uheldige i at et skjønn og overskjønn eller ankenevnd kan avslå jordavståelse på tross av både jordstyres og herredsstyres anbefaling og departementets innvilgelse.

Til støtte for kravet om en hel revisjon av jordloven anførte våre partifeller bl. a.:

§ 11 i loven taler om kommuners plikt til å stille jord til rådighet for folk som mangler jord, men man har det inntrykk at herredsstyret, til dels også jordstyret, ikke bare undlater å gjøre sin plikt i så henseende, men til dels krast stiller sig på jordbesidderens side hvor det gjelder avståelse av jord. Loven har så mange bestemmelser eller smutthull og det er så mange henvisninger til undtagelser hvortil motstandere av loven kan henvise ved nektelse av jordavståelse. Kommuner og jordstyret bør innskjerpes plikten til å stille jord til rådighet for jordløse.

Med hensyn til stimulering av pris på jord som blir avstått, har frak-

sjonen inntrykk av at denne i de aller fleste tilfelle blir satt for høi. Loven bør forandres slik at det alltid blir bruksverdien som skal legges til grunn ved prisens fastsettelse. Videre bør jordens beskaffenhet nøie iakttas. Det er en bydende nødvendighet at den jord som blir avstått blir billigst mulig skal loven svare til sin hensikt.

Videre vil man peke på at det bør i større utstrekning åpnes adgang for kommunene til å ekspropriere av den jord som tilhører Staten, statsalmenninger, opplysningsvesenets store og mange eiendommer m. v. Det er helt umulig for jordsøkende å kunne erverve jord av Statens store dyrkbare strekninger, jord hvorav Staten ingen inntekt har. Her må det skje en forandring. *I flukt med Arbeiderpartiets og Landsorganisasjonens kriseprogram bør det bli en samlet plan for samfundsmessig erhvervelse og utparsellering av Statens overflødige jord til bureisnings- og nybrottsmenn.* Jordloven bør bli et redskap hvorigjennem nybrottsmenn og bureisningslag kan få erverve Statens udyrkede men dyrkbare jord.

Efter at jordloven nu er praktisert i 3 år viser det sig efter den erfaring som er høstet, at loven på sett og vis ikke er blitt noget middel til reell løsning av jordspørsmålet.

Opgaven med loven var at den skulde vareta de jordløse og jordsøkendes interesser. At loven i sig selv i den nuværende form med sine 93 paragrafer lider av store mangler er så, men måten hvorpå den praktiseres har ikke minst gjort sitt til at det hele er blitt en karikatur.

Praktiseringen av loven har i stor utstrekning vist sig å være preget av det politiske grunnsyn som lovens håndhevere har.

Kravet om endringer i loven overensstemmende med de jordløses tarv er efterhånden blitt så sterkt at vi mener at loven nu må optas til revisjon, og vi foreslår derfor:

Regjeringen anmodes om å fremlegge for neste års Odelsting forslag til endringer i jordloven med sikte på å lette adgangen til å erverve jord.

Ved voteringen i Odelstinget blev forslaget, som blev optatt av Alb. Moen, forkastet med 64 mot 32 stemmer. De 32 var Arbeiderpartiet og av venstre Leinum, Caroliussen samt A. Mjøen (r. f.)

Kornmonopolet.

Under behandlingen av Statens Kornforretnings budgett henviste Arbeiderpartiet til sin uttalelse i komitéen, hvori det fastholdt sitt syn på den urettferdige beskatning av brødmålet som den nuværende kornordning medfører, og som partiet er en prinsipiell motstander av. Foreløbig vilde man imidlertid avvente Stortingets behandling av de reiste krisekrav og se de foreliggende forslag i sammenheng. idet fraksjonen forbeholdt sig å stå fritt overfor *døkningsmdten* ved budgettopgjøret.

Melkeavgiften og meieriorganisasjonene.

I en meddelelse fra Regjeringen referertes de klager som var innkommet over omsetningslovens bestemmelser om adgang til å opkreve utjevningsavgifter av melkeprodusenter som ikke er tilsluttet organisasjonene, og den praksis som har utviklet sig i henhold til denne lov.

Mathiassen optok ved **sakens** behandling følgende forslag:

Det henstilles til Regjeringen å søke utvirket at avgiften blir ensartet utlignet og at tilskudd til produksjonsmelk så vel som avgift kun utlignes til fordeling innenfor hvert enkelt fylke. Enn videre hvor avgiften betales pr. ku at 3 kjør i enhver besetning blir fritatt for avgift. I de tilfelle hvor det betales pr. liter eller kg. at 7 000 liter eller kg. blir fri for avgift

Under debatten foreslo *Nygaardsvold* en henstilling til Regjeringen om å utvirke at det ikke blev opkrevd avgift av melkesalg som er mere tilfeldig eller av mindre betydning, og at de minste produsenter blev fritatt for avgift, f. eks. bruk som ikke har over 2 kjør eller som ikke har større melkesalg enn 3 000 liter. Dette forslag var i overensstemmelse med premissene i innstillingen.

Valen (v.) fremsatte et mellomforslag som var tilknyttet første del av *Nygaardsvolds* forslag, og som henstilte til Regjeringen å «overveie» en ordning så de minste produsenter kunde bli fritatt for utjevningsavgift.

Ved voteringen blev *Mathiassens* forslag forkastet mot 30 stemmer. *Nygaardsvolds* forslag blev forkastet med 62 stemmer mot 51 og *Valens* forslag deretter vedtatt enstemmig.

Fiskeriene.

Under behandlingen av fiskeribudgettet fremsatte *Berg* på gruppens vegne følgende forslag:

For terminen 1932—33 bevilges kr. 1 500 000.00 som stilles til Regjeringens rådighet til fordeling mellom kommuner i fiskeridistriktene for igangsettelse av ekstraordinære arbeider — eller for å benyttes på annen hensiktsmessig måte — for å avhjelpe nøden blandt fiskerne.

Videre foreslo vår partifelle:

1. Stortinget henstiller til Regjeringen å utrede spørsmålet om opprettelse av et prisråd som har til oppgave å fastsette minstepriser for ferskfisk under de store fiskerier. Forslag herom forelegges om mulig neste års storting.

2. Videre henstiller Stortinget til Regjeringen å utrede spørsmålet om opprettelse av en eksportcentral med eksportråd for all eksport av fiskeprodukter til utlandet. Forslag til lov herom forelegges om mulig allerede neste års storting.

Vår partifelle pekte på at hele fiskeribudgettet var på under en million kroner, og at bare en brøkdel av dette beløp — vel en tiendepart — kunde sies å komme fiskerne direkte til gode. Når Staten gjorde noget til støtte for fiskeribefolkningen, blev det gjerne gjort på den måte at bevilgningen straks skulde dekkes ved avgifter av det ene eller annet slag. Men samfundet hadde nu plikt på sig til å yde en effektiv hjelp på den måte at fiskerne atter kunde bli selvstendige og selvhjulpne mennesker som de var før i tiden. Hvis ikke effektiv hjelp blev ydet, vilde en hel landsdel stå overfor å gå til grunne.

Når forslaget om en øieblikkelig krisebevilgning til disposisjon for kom-

munene ikke allerede var blitt optatt i komitéen, skyldtes det, oplyste Berg, at man hadde villet oppebie et forslag fra *Regjeringen*. Men det var uteblitt.

Ved voteringen blev forslaget fra Arbeiderpartiet om bevilgning av 1½ million forkastet med 82 mot 41 stemmer. Mindretallet var våre partifeller samt Takle, Næsset og J. Mjøen av venstre.

Det annet fremsatte forslag — som blev utlagt for å avgjøres i et senere møte — blev likeledes forkastet, punkt 1 mot 45 stemmer og punkt 2 mot 42.

Kjøleanleggene.

Berg foreslo under samme budgett at posten tilskudd til kjøleanlegg og ishus blev forhøiet til 40 000 kroner, overensstemmende med fiskeridirektørens forslag. Innstillingen lød på 20 000. Forslaget blev forkastet mot 40 stemmer.

Til påbegynnelse av gjennomføringen av *landsplanen* for kjøleanleggene blev enstemmig opført 300 000 kroner av lotterimidler. Ved behandlingen av de foreslåtte *bidragsregler* frænholdt Arbeiderpartiets medlemmer av komitéen at bygning av kjøleanlegg og fryserier først og fremst måtte komme produsentene — fiskerne — til gode og ha til formål å heve prisene på det rå produkt, slik at fiskerne kunde arbeide sig op av den økonomiske elendighet de nu levet i. Staten burde ikke ofre millioner av kroner på kjøle- og fryserispørsmålet uten at dette var formålet. I innstillingen uttalte fraksjonen videre:

Dette tror man ikke vil nåes efter departementets forslag til regler for utdeling av bidrag og bevilgning av lån. Anlegg reist av aktieselskaper (fylkeskommunale dampskibsselskaper undtatt), firmaer og enkeltmenn vil efter mindretallets mening ikke tilfredsstille ovennevnte formål. I anlegg som foran nevnt vil fiskerne bli satt helt utenfor med sine interesser. I stedet er det en stor fare for at utnyttelsen av slike anlegg vil skje i snever egen- eller maktinteresse, og det må vi bestemt ta avstand fra.

Når det gjelder bygging av kombinerte fryse- og kjøleanlegg er mindretallet av den opfatning, at bygging og drift av slike anlegg helt må skje for Statens regning. Spesielt skal man i denne forbindelse nevne anlegg hvor *agnforsyningen* vil få et større omfang, og her vil anlegg i Nord-Norge da komme i første rekke.

I henhold hertil optok *Berg* ved reglens § 1 mindretallets forslag om at bidrag *ikke* skulde kunne gis til private aktieselskaper, men derimot til andelslag, fylkeskommuner og dampskibsselskaper, foruten til kommuner, havnestyrer og samvirkelag. Forslaget blev forkastet mot 31 stemmer.

Videre foreslo vår partifelle at når det gjaldt større anlegg — fryseri- og kjøleanlegg — skulde spørsmålet om bidrag eller lån *forelegges Stortinget* til avgjørelse. Dette forslag blev forkastet med 58 mot 55 stemmer. Mindretallet var Arbeiderpartiet samt venstre undtagen Rønnevig, Dokka, J. M. Mjøen, Myklebust og Mannsaaker.

To andre dissenser som arbeiderfraksjonen optok, blev forkastet mot 33 og 38 stemmer.

Eksportloven for klippfisk.

I innstillingen om den av Regjeringen foreslåtte klippfisklov uttalte arbeiderfraksjonen at den eneste helt *effektive* måte hvorpå fiskeribedriften kunde reddes ut av det kaos, hvori den nu befant sig, var ved opprettelsen av en Statens eksportcentral som hadde monopol på eksport av alle slags fiskeriprodukter på utlandet, og hvorigjennem enhver fisker og tilvirker kunde få selge sine ferdige eksportprodukter. Man anså det imidlertid, under de nuværende politiske forhold i Stortinget, nytteløst å fremme forslag i denne retning.

Man kan — uttalte fraksjonen — være enig i at det vil være en betydelig forbedring om man fikk en lov om kontroll med eksporten av klippfisk, men man mener, i likhet med mindretallet i klippfiskkomitéen, at en organisasjon av klippfiskomsetningen og en kontroll med eksporten bør bygges op på en *organisasjon av fiskere og tilvirkere*, og ikke på eksportørene som av departementet foreslått. Skal Staten gå til lovinngrep på dette område, må en slik lov ha til hensikt å bedre *fiskernes* økonomiske kår, men det vil neppe det av departementet fremlagte lovforslag gjøre.

Vår komitéfraksjon fremsatte derfor prinsipielt et *forslag til lov* som inneholdt følgende bestemmelser:

§ 1.

Kongen kan bestemme at det skal være forbudt å utføre saltfisk av torsk, samt klippfisk, medmindre fisken er bestemt til *utførsel* av en organisasjon av tilvirkere, fiskere og/eller fisketilvirkere, hvis vedtekter er godkjent av Handelsdepartementet.

Ved *utførselen* forelegges det for tollvesenet bevidnelse fra vedkommende organisasjon for, at saltfisken eller klippfisken av denne organisasjon er bestemt til *utførsel* som saltfisk eller klippfisk.

§ 2.

De i § 1 nevnte organisasjoner skal bygges op på de bestående *fisker- og tilvirkelag*, eller nye sådanne, hvor dette finnes påkrevet, og hvis vedtekter er eller blir godkjent av Handelsdepartementet.

§ 3.

Før Kongen treffer bestemmelse i henhold til § 1 skal spørsmålet forelegges klippfiskrådet.

§ 4.

Klippfiskrådet består av 5 medlemmer med varamenn, som opnevnes av Kongen efter at det er gitt Norges Bank, Norges Fiskarlag, Fiskaranes Klippfisklag, Alesund, Klippfisklaget for Nordmør, Sør- og Nordtrøndelag, Kristiansund, Klippfisktilvirkernes Forening og Salgslag, Kristiansund samt Salgslaget for Klippfisktilvirkerne i Nordland, Bodø, adgang til å bringe medlemmer og varamenn i forslag.

Klippfiskrådet velger selv sin formann.

Ved lovens behandling i Odelstinget blev det først stemt over et forslag av høre om ikke-bifall av proposisjonen. Det blev forkastet med 54 mot 17 stemmer.

Arbeiderpartiets forslag, optatt av *Thorvik*, blev forkastet mot 24 stemmer — Arbeiderpartiet samt *Djupvik*, *Caroliussen* og *L. Hansen* av venstre.

I Lagtinget optok *Ingebrigtsen* arbeiderfraksjonens forslag fra komitéen, støttet bl. a. i et innlegg av gruppens formann. Det blev forkastet med 21 mot 11 stemmer, hvorefter loven blev enstemmig vedtatt.

Under behandlingen av forlengelsen av *sildeloven* utalte *Thorvik* i Odels-tinget, at hvis administrasjonen ikke kunde make å gjennomføre forandringer i den retning som var påpekt i flertallet premisser fra komitéen, vilde arbeiderfraksjonen neppe se sig i stand til å stemme for lovens fornyelse neste år. — Efter at et forslag av *Vinje* (fris.) om ikke bifall av proposisjonen var forkastet mot 17 stemmer, blev et års forlengelse vedtatt enstemmig.

Loven om innskrenkning for i år av ukefredningstiden for *laks* og *sjørret* blev av Odelstinget ved 2. gangs behandling — efter forslag av *Thorvik* — besluttet henlagt, overensstemmende med Lagtingets anmerkning.

Forskjellige støtteforanstaltninger.

Som *nedskrivningsbidrag* til trengende låntagere i Statens Fiskeribank blev av Stortinget bevilget 350 000 kroner, hvorav 100 000 av statskassen. Et mindretall stemte for et forslag av *høire* om å nedsette beløpet til 250 000.

Enstemmig blev det gitt samtykke til at inntil 1½ million kroner av Fiskerifondet av 1920 anvendes til *rentefrie lån* til fiskere til anskaffelse av redskaper. Handelsdepartementet fastsetter utlånsbetingelsene.

Likeså blev vedtatt enstemmig innstillingen om *støtte til torskefiskeriene* for 1933 i form av lån til fiskere eller fiskerlag som ønsker å tilvirke egen fangst. Dessuten blev garantien for 1932 øket med 1 million, samtidig som forskuddsprocenten for disse lån blev forhøiet til 70. gjeldende for begge år.

Lånekassene.

Av Regjeringen var foreslått en lov om opprettelse av en lånekasse for jordbrukeres og fiskeres gjeldsoppgjør. Lovkomitéen innstilte overfor Odelstinget på *vedtagelse* av *to særskilte lover*, hvorav fulgte at Stortinget ved bevilgning av pengene måtte ta bestemmelse om deling av fondet, slik at en viss andel blev forbeholdt hver lånekasse.

Om de enkelte bestemmelser i loven var det forskjellige dissenser. En av disse gjalt lånegrensen. Arbeiderpartiet foreslo å *begrense* lånene til 7 000 kroner, mens flertallet stemte for 8 000. Bondepartiet holdt dog prinsipielt på departementets forslag om at det ikke skulde settes nogen lånegrense i loven. Videre var det *dissens* om hvorvidt gjeldsoppgjørene skulde foregå på grunnlag av *bruksverdien* eller omsetningsverdien.

I sine almindelige bemerkninger uttalte arbeiderfraksjonen i komitéen, Nordanger, Monsen og Bakke:

I den forsterkede justiskomité's innstilling i 1929 om forskjellige forholdsregler til lettelse av gjeldstrykket uttalte Arbeiderpartiets fraksjon bl. a.: «Den hittil anvendte form for støtte til trengende låntagere i Småbruk- og Boligbanken fører ikke frem og virker dessuten også uheldig. Man kommer ikke forbi kravet om reduksjon av gjelden, og reduksjonen må skje under hensyn til at skyldneren kan bli boende på eiendommen.» I tilslutning til denne uttalelse foreslo nevnte fraksjon at det som lån til hjelp ved ordning av gjeldsoppgjør for småkårsfolk skulde stilles til departementets rådighet inntil 10 millioner kroner. Videre foreslo fraksjonen nedsatt krisenevnder (takstnevnder) i hver kommune til å takserer overbeheftede eiendommer, i den hensikt at det skulde tilveiebringes et pålitelig statistisk grunnlag for planmessige foranstaltninger for å lette gjeldstrykket for låntagere i Småbruk- og Boligbanken og andre dermed likestillede låntagere og endelig foreslo fraksjonen at Regjeringen skulde anmodes om å utrede og forelegge for Stortinget spørsmålet om opprettelse av en lånekasse til hjelp ved gjeldsoppgjør for småkårsfolk.

Samtlige disse forslag blev nedstemt. Ikke en gang gjeldstrykk-kommisjonens flertallsforslag blev optatt i Stortinget. Det innrømmes nu så vel i proposisjonen som i nærværende innstilling at det eneste som man opnådde ved de midlertidige lover av 1929 og 1930 vedkommende gjeldskrisen, var en noget billigere akkordordning for jordbrukere — *uten at dette har fått nogen vesentlig betydning*. Vi understreker denne innrømmelse.

Statens støtte til gjelds- og rentelettelser for jordbrukere har hittil bare kommet låntagere i Småbruk- og Boligbanken og Hypotekbanken til gode. Alle-rede i 1929 fremholdt Arbeiderpartiet at den gjeldslettelse som blir tildelt disse låntagere også bør komme andre småkårsfolk til gode når de befinner sig i samme stilling. Således uttalte Arbeiderpartiets representanter i gjeldstrykk-kommisjonen: «Under for øvrig helt ut like forhold vil det ofte være verre å ha private banker som kreditor på sin overbeheftede eiendom, hus eller jord, enn Statens bank. Og da må denne opdeling av småkårsfolket være lite begrunnet, for ikke å si helt ubegrunnet.»

Arbeiderpartiet har gang på gang hevdet at tvangsauksjonene over vanskelig stilte folks hjem må stanses, og fremsatt forslag i Stortinget overensstemmende hermed. Men forslagene er alltid blitt nedstemt. Imidlertid har forholdene tvunget den nuværende Regjering til å gå inn på den linje som Arbeiderpartiet alltid har hevdet, nemlig at gjelden på jordbruket må bringes ned til den står i rimelig forhold til eiendommenes *bruksverdi*, og at dette må skje gjennom individuell akkord istedetfor gjennom tvangsauksjon. Under denne forutsetning er det også vi går med på at en del av den således reduserte gjeld overføres til Statens lånekasse.

Imidlertid er de midler som Regjeringen foreslår til dette øiemed så små at det bare vil bli et forsvinnende fåtall av de gjeldbundne jordbrukere og fiskere som får nogen hjelp. Av denne grunn finner vi det nødvendig å begrense lånene til 7 000 kroner. En bevilgning på 5 millioner kroner til gjeldsoppgjør for jordbrukere og fiskere står jo ikke i noget som helst rimelig forhold til hvad situasjonen krever.

Vi savner i lovforslaget bestemmelser med sikte på å hindre at vedkommende eiendommer atter overbeheftes.

I anledning av at proposisjonen og et mindretall i komitéen foreslår at lån av lånekassen også skal kunne brukes til å ordne pantegjeld i likviderende bank, vil vi uttale at vi bestemt tar avstand fra at lånekassens midler skal brukes til støtte for vanskelig stilte sparebanker. Gjeld som ansees tapt for kreditorene enten disse er sparebanker eller andre banker, må ikke overføres på lånekassen, d. v. s. på Staten.

Det blev ved lovens behandling fremsatt forslag av komitéens formann, Ameln, om proposisjonens forkastelse. Forslaget blev forkastet med 61 stemmer mot 28. Mindretallet var høire undtagen Gaustad, samt av venstre Hartmann og Dokka.

Overensstemmende med proposisjonen foreslo komitéens flertall:

Til grunn for takst av jordbrukseiendom legges eiendommens bruksverdi, således at den inntekt som eiendommen gjennemsnittlig kan antas å gi, er bestemmende for taksten.

Komitéens høire- og venstremedlemmer stemte for at bruksverdi skulde ombyttes med «omsetningsverdi». Innstillingen blev vedtatt med 44 mot 41 stemmer.

Mot 33 stemmer forkastedes et forslag av Skurdal (b) om at det ingen lånegrense blev satt i loven. Derefter blev innstillingen om 8 000 kroners grense vedtatt mot 35 stemmer, som blev avgitt for det av *Nordanger* optatte forslag om 7 000.

Innstillingen om 5 millioner kroner av lotterimidler som grunnlag for lånekassenes virksomhet blev senere vedtatt av Stortinget mot høires stemmer.

Tømmerlovene.

De gjenværende av *skogkommisjonens* innstillinger blev behandlet av den forsterkede skog- og vassdragskomité i 1931 mellem sesjonene. Fra Regjeringen forelå proposisjon til midlertidig lov om innførsel av trelast — *kubbloven* — og til midlertidig lov om meldeplikt og opprettelse av et *tømmerråd*. Efter en uttveret behandling frem og tilbake mellem Odelsting og Lagting blev begge lover besluttet henlagt.

Arbeiderpartiets standpunkt til spørsmålet om en regulering av importen blev behandlet utførlig i våre medlemmers særinnstillinger så vel i kommisjonen som i komitéen. Prinsipielt erklærte de sig imot restriksjoner som tok sikte på å hindre innførsel av råstoff til landet for senere foredling og eksport. Imidlertid hadde spørsmålet om en midlertidig regulering reist sig på grunn av de særlig vanskelige forhold i *skogsdistriktene*. Og det måtte ansees helt ut riktig at så vel importert råstoff som ferdig produkt ikke måtte kunne få fortrenge det innenlandske på det hjemlige marked. Men da måtte det utarbeides nødvendige regler og opprettes organer som også tok *samfundsmessige hensyn*. Ut fra dette syn utalte fraksjonen i komitéen:

Vår stilling til spørsmålet om regulering av importen vil bli avhengig av disse organers sammensetning og virkemåte. Det beror derfor meget på om selve *grunnlaget* for en omregulering, nemlig det som fastsettes i loven om meldeplikt blir slik at det virker etter hensikten. Proposisjonen er etter vår opfatning altfor uklar og intetsigende. Men hvis våre forslag om regler og mandat for tømmerrådets virke vedtas, stiller saken sig noget anderledes, og vi kan da gå med på at det som *midlertidig foranstaltning ved lov fastsettes en forsiktig kontroll med og regulering av importen*.

Arbeiderpartiets fraksjon mener at såvidt mulig bindende opgave over avvirkningen og behov er selve grunnlaget for en regulering. Dernæst må tømmerrådet, hvor representanter for arbeiderne både i råstoffproduksjonen og foredlingsindustrien må gis plass, kunne føre saken helt frem så langt at prisen kan bli helt fastslått med *bindende virkning for partene*. Og endelig må ikke regulering av importen ha tilfølge at prisene på trelasten på det innenlandske marked skrues i været på grunn av selve reguleringen.

Man går ut fra at det i praksis i denne sak blir tatt samfundsmessige hensyn med sikte på å skape øket arbeide både i skog og i industri til gagn for den samlede produksjon, slik at denne ordning ikke bare blir et kampmiddel i den ene parts hånd imot den annen part. Kun på dette grunnlag kan Arbeiderpartiets fraksjon stemme for en forsiktig midlertidig regulering av importen.

Under den almindelige debatt i Odelstinget fremholdt *Oscar Nilssen* at hvis det offentlige skulde gripe inn med importregulering overfor tømmeret, måtte det, som Arbeiderpartiet understreket i innstillingen, ikke bare bli spørsmål om hvad industrien trengte, men også hvilken avvikling skogen tålte. Skogeierne måtte av *samfundsmessige* grunner finne sig i at det blev satt en begrensning for hvad det kunde drives av skogen på en forsvarlig måte. Han fant at lovforslaget om importregulering var lite overveiet, og hvis loven ikke blev praktisert med den største varsomhet kunde det i annen omgang gå ut over dem, hvis interesser man vilde beskytte. Stillingen for skogeierne var nok vanskelig, om den enn var overdrevet, men for skogsarbeiderne var forholdene langt verre. Krisen i skogbruket kunde dog ikke ordnes ved importregulering, da det som trykket skogbruket mest var gjelden. Når loven skulde gjennomføres måtte det tas fornødent hensyn til at de fabrikker det her gjaldt, arbeidet for verdensmarkedet og var avhengig av dets priser. Og importloven måtte dertil suppleres med en lov om *meldeplikt*. Denne lov vilde man derfor kreve behandlet først. I innstillingen til loven om meldeplikt vilde Arbeiderpartiet opta sine dissenser under paragraffene 1 og 6, og de var for partiet så viktige at hvis de ikke blev vedtatt vilde man måtte ta under overveielse om man i det hele kunde stemme for nogen importregulering.

Overensstemmende hermed optok *Wiik* ved behandlingen av loven om *meldeplikt* følgende forslag:

Til fremme av en for selgere og kjøpere hensiktsmessig ordning av tømmeromsetningen blir å opnevne et tømmerråd.

Tømmerrådet skal bestå av 7 medlemmer, hvorav selgerne og kjøperne av tømmer opnevner hver 2 medlemmer med varamenn, Arbeidernes faglige Lands-

organisasjon 2 medlemmer med varamenn. Det 7. medlem, som også skal være rådets formann, opnevnes av Kongen.

Blir det tvist innenfor respektive parter og opnevnelsen, avgjøres denne av Kongen.

Undlater de her omhandlede parter å foreta opnevnelsen innen en av departementet fastsatt frist, bestemmer Kongen hvem som skal opnevnes i vedkommendes sted.

Nærmere regler for tømmerrådets gjøremål og virksomhet fastsettes av Kongen.

Dette forslag blev forkastet i Odelstinget mot 32 stemmer. Flertallets forslag gikk ut på at Kongen inntil videre «kan» opnevne et tømmerråd, i stedet for som opprinnelig foreslått i innstillingen at rådet skulde opnevnes så snart loven av Kongen var satt i kraft.

Videre fremsatte Arbeiderpartiet ved § 6 forslag om at hvis partene ikke blev enig om prisen, skulde denne avgjøres med *bindende virkning* av tømmerrådet. Forslaget lød:

Avtale om kjøp eller salg av tømmer er forbudt eller ugyldig, når ikke prisen i tall samtidig i hvert tilfelle fastsettes endelig mellom kjøper og selger.

Hvis kjøper og selger av tømmer ikke frivillig og innen en av departementet fastsatt frist blir enige om prisen av det til tømmerrådet innmeldte kvantum, enten samlet eller for det enkelte vassdrag, avgjøres tømmerprisen med bindende virkning av tømmerrådet.

Kongen utferdiger nærmere regler for og på hvilket grunnlag tømmerrådet skal bygge sin avgjørelse om prisen.

Forslaget blev forkastet mot 35 stemmer.

Loven blev derpå oversendt Lagtinget. Høire stemte imot loven som helhet.

Kubbloven.

Ved den følgende behandling av loven om innførsel av trelast optok *Jul. B. Olsen* forslag om en tilføyelse til § 1. Tilføielsen gikk ut på at innførsel av kubb skulde kunne skje, dersom det ikke blev tilbudt tilstrekkelig innenlandsk tømmer til rimelig pris. Hvad som var «rimelig pris» skulde avgjøres av et utvalg bestående av formannen i tømmerrådet og to medlemmer opnevnt av Kongen.

Forslaget som straks gikk til komitébehandling, blev optatt av komitéens flertall i en litt endret form, hvortil våre partifeller gikk over. Senere blev det — efter et par ukers utsettelse — foreslått av departementet en ny redaksjon av tillegget, så dette kom til å lyde:

Forsåvidt angår rund last blir det å ta hensyn til om det tilbys tilstrekkelig innenlandsk last til rimelig pris. Hvorvidt prisen er rimelig avgjøres i tilfelle av et av Kongen opnevnt utvalg på 3 medlemmer. Er der opnevnt tømmerråd i henhold til midlertidig lov om innmelding av tømmer m. v. skal tømmerrådets formann være det ene medlem av utvalget. Kongen kan i det nevnte tilfelle i stedet henlegge avgjørelsen til tømmerrådet. Avgjørelsen treffes på grunnlag av en allsidig vurdering av forholdene og under hensyntagen til at treforedlingsindu-

strien er en eksportindustri som har å konkurrere med andre land på det internasjonale marked.

Denne redaksjon var praktisk talt den samme som komitéutkastets og blev tiltrådt av samtlige komitémedlemmer med undtagelse av høires representanter, som konsekvent aktet å stemme mot loven. Forslaget blev således komitéens endrede innstilling ved § 1.

I denne fase forelå saken i møte 1 mars. Debatten blev åpnet av Hundseid (b.) som komitéens ordfører. Han begynte med å anbefale innstillingen vedtatt. Imidlertid bragte statsråd Sundby — den daværende landbruksminister — en sensasjon inn, idet han under henvisning til den motstand loven hadde møtt, spesielt innen treforedlingsindustrien, erklærte å ville la hele loven falle mot at det blev gitt Regjeringen fullmakt efter «kriseloven av 1918» til å gå til eventuelle restriksjoner overfor kubbimporten.

Et forslag i den retning blev fremsatt av venstres fører og straks akseptert av Regjeringen, som uttalte at den vilde sette sin stilling inn på vedtagelse enten av loven eller av blankofullmakten.

Efter denne kuvending som blev understreket ved komitéordføreren, Hundseid, s tilslutning til statsråden, optok *Oscar Nilssen* forslag om lovens henleggelse. For slaget kom ikke straks til votering, idet høire gjorde krav på ny utsettelse for å bli klar over sin stilling. Utsettelse, med ny gruppebehandling, blev så vedtatt mot 39 stemmer, hvoriblandt Arbeiderpartiet.

Industriens representanter hadde arbeidet sterkt på høires gruppe for å få den til å fastholde sitt standpunkt mot loven, med avvisning også av Mowinckels forslag som vilde stille disse interesser enda vanskeligere enn komitéforslaget til ny tømmerlov. Imidlertid blev det som en «kompensasjon», formodentlig nærmest av politisk art, oppnådd enighet mellem de tre borgerlige grupper om å vedta Mowinckels forslag for å undgå votering over selve loven og dermed over Arbeiderpartiets henleggelsesforslag.

Dette blev satt i scene programmessig i møte 5 mars som slutten av komedien. I den avsluttende debatt uttalte komitéformannen, *Oscar Nilssen*:

Arbeiderpartiets stilling i denne sak har hele tiden vært klar. Vi har sett på den foreliggende lov som en helt midlertidig foranstaltning, som kan være nødvendig i en *krisesituasjon*; hvis vi kommer tilbake til mere normale forhold igjen, blir det ikke spørsmål om denne lov. Vi mener også at skal det være nødvendig å ha lovregler her, bør man ha full oversikt over de restriksjoner man går til, og hvad de kan trekke efter sig. Men hvad oppnår man ved å henskyte det hele til en såkalt kriselov, som regjeringen skal kunne sette i verk og bruke efter egen maktfullkommenhet? Vi har i komitéen efter meget arbeide fått med et tillegg i innstillingen som nettop tar sikte på å beskytte industrien, og jeg tror at industriens folk er klar over realiteten i dette forslag og ser en større betryggelse for sig i det enn i en fullmakt in blanco til den sittende regjering. Vi advarer mot anvendelsen av en så tvilsom lov som loven av 1918, når det

gjelder så viktige næringer og vitale interesser som her, og vi kan under ingen omstendighet gi vår tilslutning til å utstyre administrasjonen med en slik fullmakt, som faktisk ingen begrensning har. Derfor fastholder vi vårt henleggelsesforslag.

Ved voteringen forelå Mowinckels forslag — i en noget endret form — sålydende:

Under henvisning til Justisdepartementets uttalelse om loven av 22 mars 1918, hvorefter denne vil kunne anvendes til beskyttelse av de interesser som omfattes av forslaget til midlertidig lov om regulering av innførsel av trelast m. v., henlegges dette lovforslag.

Før voteringen uttalte komitéens formann på partigruppens vegne at hvis henleggelsesforslaget ikke blev vedtatt, forbeholdt han sig å opta den oprinnelige innstilling, og vårt parti stod i så fall samlet om den.

President Eiesland uttalte at han vilde la votere over Mowinckels forslag først. Herimot protesterte Arbeiderpartiet. Mot 38 stemmer blev presidentens voteringsmåte godkjent. Mowinckels forslag blev derpå vedtatt med 71 stemmer mot 3, idet de fleste av vår gruppe hadde forlatt salen som en protest mot den voteringsmåte som blev benyttet.

Efter den skjebne kubbloven hadde fått, blev derpå også *melkepliktsloven* besluttet henlagt.

Den nye forsvarsordning.

Arbeiderpartiets avvebningsforslag.

I 1928 tok arbeiderregjeringen op spørsmålet om å få en allsidig utredning av hele avvebningsspørsmålet. Regjeringen fremsatte proposisjon om at det skulde opnevnes en kommisjon «til å utrede spørsmålet om avvikling av vårt militære forsvar (avvebning) og oprettelse av et ikke-militært opsyn til vakt-hold om landets grenser og vår folkerettslige stilling, så vel i fred som i tilfelle av veibnet konflikt mellem andre land, hvorved Norges interesser kan være truet». Efter Regjeringens fall blev dens proposisjon imidlertid trukket tilbake av Regjeringen Mowinckel. Den blev optatt som privat *forslag* i Stortinget, men blev ved behandlingen her forkastet med 84 mot 59 stemmer. Samtlige *borgerlige* stemte mot forslaget.

Da den *forsterkede* militærkomité trådte sammen siste høst for å behandle det fremlagte regjeringsforslag om ny forsvarsordning, var således partiets fraksjon i komitéen henvist til å ta fatt på egen hånd med utformingen av den fremtidige vaktordning. Komitéfraksjonen som bestod av *Monsen, Olsen-Hagen og Sæter*, gjorde uttrykkelig opmerksom på at dens *forslag* bare måtte betraktes som en skissemessig utforming av partiets standpunkt. I detaljene kunde det ved en mere inngående behandling bli gjenstand for endringer og *modifikasjoner*. Men med hensyn til sakens kjerne — *avskaffelse av det militære forsvar og op-*

rettelsen av et civilt grenseopsyn uten krigsmessige militære oppgaver — måtte forslaget fastholdes som et uttrykk for Det norske Arbeiderpartis prinsipielle syn i dette spørsmål.

Det fremholdtes i premissene for fraksjonens forslag at den fremtidige vaktordning måtte bygge helt ut på norsk opfatning av norske interesser og forpliktelser, og da bygges op med utgangspunktet i følgende kjennsgjæringer:

at det både materielt og kulturelt er et livsbehov for det norske folk å bli holdt utenfor enhver fremtidig krig,

at vi mangler økonomisk evne til å holde et krigsberedt militært forsvar som kan være sterkt nok til å sikre vår eksistens som et fritt folk, og

at de norske interesser blev ivaretatt på en helt ut betryggende måte under 4½ års verdenskrig, vesentlig gjennom den opsynstjeneste marinen utførte med sine småfartøier.

Som en konsekvens av forslaget om et civilt grenseopsyn gjennom organiseringen av en kystvakt og landvakt forelo våre partifeller i komitéen at vernepliktsloven blev ophevet, at hæren og marinen med administrative organer, skoler, land- og kystfestninger m. v. blev nedlagt, samt at private beveggede organisasjoner blev oppløst og deres våben overlevert til politiet.

Efter henstilling av Arbeiderpartiets fraksjon hadde Forsvarsdepartementet innhentet en oppgave over verdien av de eiendommer og fonds som militærvesenet disponerer. Departementet anslo dagens verdi av disse til vel 100 millioner kroner for hær og marine.

De midler som eventuelt vilde komme inn ved realisasjon av de militære eiendommer, og de militære fondsmidler som blev frigjort ved militærvesenets avskaffelse, forutsattes å gå inn i et felles fond for kystvakten og landvakten til dekning helt eller delvis av disse utgifter. Det blev i innstillingen pekt på at en del av de nuværende øvelsesplasser, skolebygninger og kaserner m. v. vilde kunne gå over til bruk for de mannskapsskoler som trengtes.

Ved nedleggelsen av det militære forsvar vilde dessuten forsvarsdepartementet bli overflødig og ophevet. Den foreslåtte vaktordning forutsattes lagt direkte under statsministeren og organisert med et styre felles for kystvakten og landvakten og med en direktør som chef.

Innstillingen behandlet utførlig det nye grensepolitiske oppgaver, overgangsutgifter og det opstilte normalbudgett. Under behandlingen av de rent organisasjonstekniske sider ved forslaget hadde fraksjonen hatt sakkyndig assistanse, for kystvaktens vedkommende av marinekaptein E. A. Steen i admiralstaben og marinekaptein Olaf Kullmann, og for landvaktens vedkommende av major i generalstaben Otto Ruge.

I sine prinsipielle bemerkninger vendte fraksjonen sig mot våre hjemlige forsvarsrumlere og pekte på at et såkalt «eksistensforsvar» forutsatte at vi uten hensyn til følgene for land og folk skulde kunne ta kampen op mot ethvert angrep på vårt land uten hensyn til overmakten. Det kunde imidlertid fastslås

at den forsvarsordning flertallet foreslo, vilde gi vårt land en *hær uten verdi som forsvar*, fordi vi ikke hadde økonomisk evne til å skape den.

Videre uttalte Arbeiderpartiets medlemmer at det måtte være en selvfølge at avskaffelsen av militærvesenet efter vårt partis forslag måtte ledsages av en *øieblikkelig oppløsning av alle private berebnede organisasjoner* i landet.

Behandlingen i Stortinget.

Innstillingen fra den forsterkede militærkomité kom til behandling i Stortinget i juni. Av Arbeiderpartiet blev det ved fraksjonens ordfører, *Monsen*, optatt følgende forslag som konklusjon:

I.

Hæren og marinen med administrative organer, skoler, land- og kystfester, ninger m. v., nedlegges.

Vernepliktsloven opheves.

Private bevebnede organisasjoner oppløses, og deres våben overleveres til politiet.

II.

A. Det opprettes en *kystvakt* som har som opgave å føre opsyn på vårt sjøterritorium under krig mellem andre makter og herunder ivareta Norges interesser og hindre tilfeldige nøytralitetskrenkelser innenfor vår territorialgrense. Kystvakten skal utover dette opsyn ikke ha nogen krigsmessige opgaver. Overfor tilsktede nøytralitetskrenkelser og direkte krigerske angrep mot *kysten* av andre staters militære stridskrefter skal kystvakten ivareta de norske interesser ved å konstatere det nøytralitetsbrudd som har funnet sted og nedlegge protest, således at det inntreffe kan bli gjort til gjenstand for diplomatisk behandling og eventuelt avgjørelse ved voldgift. I fred skal kystvaktens materiell og personell delta i ekspedisjoner til støtte for norsk næringsdrift i Ishavet, i fiskeriopsynet på *kysten*, sjøopmålingen, smuglerkontrollen og andre lignende gjøremål således som det ved lov blir bestemt.

B. Det opprettes en *landvakt* med den opgave å holde opsyn ved Norges landegrense under krig mellem andre makter. Den norske landvakt skal hindre tilfeldige nøytralitetskrenkelser, herunder også våbensmugling, spionering o. l. Den skal stanse og avvebne inntrengende bander, overta vakt hold over internerte styrker og *dissers* materiell og i samarbeide med det regulære politi hindre kup av irregulære styrker.

Landvakten skal ikke innlate sig på krigshandlinger overfor direkte angrep på landet av andre *makters organiserte* militære styrker eller overfor tilsktede nøytralitetskrenkelser fra disse. I slike tilfelle skal landvakten forholde sig på *samme* måte som kystvakten under punkt A. bestemt.

C. Regjeringen anmodes om å fremlegge forslag til lov om kystvaktens og landvaktens *organisasjon*. deres tjeneste som grenseopsyn under krig mellem andre makter og deres gjøremål i fred. i det vesentligste i *overensstemmelse* med punktene A. og B. og det som er anført i foranstående motiver.

De av militærvesenets faste eiendommer og beholdninger m. v. som er nødvendige for den vaktordning som opprettes, går over til denne. Det øvrige går

over til andre statsformål eller realiseres sammen med militærvesenets øvrige aktiver av lignende art.

De midler som kommer inn ved realisasjonen av de militære eiendommer m. v. sammen med de disponible fondsmidler Staten rår over til militære formål, går inn i et fond hvis renteinntekter anvendes til dekning av utgiftene til kystvakten og landvakten.

De militære fabrikker, verfter, verksteder og laboratorier m. v. går over til andre statsformål eller avhendes eller avvikles.

De arbeidere, funksjonærer og andre tjenestemenn som ved militærvesenets avvikling blir overflødige, **forbeholdes** overgang til annen stilling i Statens tjeneste eller ydes vartpenger efter de bestemmelser som til enhver tid gjelder efter tjenestemannsloven.

Efter at et utsettelsesforslag var blitt forkastet mot høires og bondepartiets stemmer, blev det ved den *prinsipielle votering* stemt over om Arbeiderpartiets — mindretallets — forslag **skulde legges** til grunn for behandlingen. Forslaget blev forkastet mot 41 stemmer, Arbeiderpartiet.

Plassen tillater ikke nogen gjengivelse av den almindelige debatt, som strakte sig over flere møter og selvsagt var sterkt politisk preget.

Efter at hovedavgjørelsen var falt, gikk man over til de enkelte punkter i innstillingen fra flertallet til ny forsvarsordning.

I spørsmålet om *øvelsestidens lengde* optok Arbeiderpartiet forslag om 48 dager, alternativt 60. **Forslagene** blev forkastet mot henholdsvis 42 og 44 stemmer. Derefter blev det med 73 mot 61 stemmer vedtatt *84 dager*. Mindretallet stemte for 90 dager. De 61 var høire og bondepartiet undtagen Holm, Holdø og Mjaavatn fra Nordland. Av venstre stemte Leinum for 90 dager.

For forslaget om 60 dager stemte av de borgerlige Hartmann og Caroliussen (v.)

Under avsnittet hærens øverste styre var foreslått ansatt en generalstabschef med obersts grad. Arbeiderpartiet tok i innstillingen standpunkt mot oprettelsen av en ny kostbar toppstilling, idet det henholdt sig til Stortingets beslutning i 1927. Innstillingen blev vedtatt mot mindretallets stemmer.

Arbeiderpartiet stemte også mot opprettelsen av et «forsvarsråd».

I spørsmålet om *forskolene* oplyste komitéens formann, Mjøen, at bondepartiets medlemmer av komitéen gikk over til mindretallet — Arbeiderpartiet og formannen — som foreslo **disse skoler** opprettholdt. Dermed blev det flertall i komitéen *mot* sløfning.

Den endrede innstilling blev vedtatt enstemmig.

Et forslag av Arbeiderpartiet om nedleggelse av landbefestningene blev forkastet mot 40 stemmer.

I forbindelse med *overgangsordningen* hadde vår **partifraksjon** foreslått en anmodning til Regjeringen om å fremkomme med forslag til endringer i de gjeldende bestemmelser, bl. a. om offiserers ansettelsesvilkår, for å gjøre det

mulig å få ned de såkalte overgangsutgifter. I innstillingen bemerket våre partifeller herom bl. a.:

For det store flertall av befolkningen gjelder den regel, at når de velger en livsstilling, må de gjøre det på egen risiko med alle de usikkerhetsmomenter som den nuværende samfundsordning medfører. Vi ser daglig at folk med kostbar utdannelse blir gjort arbeidsledige fordi det firma hvor de er ansatt ikke har bruk for dem lenger, men disse folk får ikke en livsvarig lønn. Vi har videre sett at ca. 80 000 industriarbeidere uten videre blev kastet ut i en storlockout. For almindelige, jevne folk fortøner det sig, med dette som bakgrunn, urimelig at en del av militæretatens folk skal vedbli å heve sin lønn selv om samfundet finner at det ikke har bruk for dem.

Det gjelder her friske arbeidsdyktige folk, til dels i sin beste alder.

Det synes lite rimelig og lite stemmende med de sparebestrebelse som man frivillig eller nødtvungent må gjøre på alle hold, at millioner av kroner skal ydes i årtier fremover til folk som ikke yder det minste vederlag for sin lønn.

Mindretallet mener at disse overgangsutgifter må kunne nedsettes betydelig hvis det fra administrasjonens side settes noget inn på at så skal skje. Det må derfor være en hovedopgave for departementet, uansett hvilken forsvarsordning som blir vedtatt, å ta sig alvorlig av spørsmålet om på hvilken måte det overtallige befals arbeidskraft kan utnyttes i samfundets tjeneste og hvorledes overgangsutgiftene i det hele kan bringes ned,

Olsen-Hagen optok fraksjonens forslag fra komitéen, sålydende:

Det henstilles til Regjeringen å utrede spørsmålet om hvilke forholdsregler som kan treffes for å minske de nuværende og fremtidige overgangsutgifter, bl. a. ved slike endringer i ansettelsesvilkårene for nye offiserer, at de ikke utnevnes til embedsmenn, men kommer inn under tjenestemannsloven.

Efter en del bemerkninger blev dette forslag vedtatt enstemmig.

Vår partifelle gikk ut fra som en forutsetning at den beslutning som blev fattet efter Arbeiderpartiets forslag under hæren med sikte på å opnå innskrenkning og besparelser også blev gjort gjeldende for marinen.

Det foreslåtte *nybygningsprogram* for marinen gav ikke anledning til nogen større debatt, idet de borgerlige her samlet sig om venstre-regjeringens forslag om et nybygningsbeløp på $3\frac{1}{2}$ million kroner. Arbeiderpartiet stemte — under henvisning til forslaget om opprettelse av en kystvakt — for et årlig nybygningsbeløp av 1 275 000 kroner.

Arbeiderpartiets forslag om å nedlegge kystbefestningene blev forkastet mot 38 stemmer. Subsidiært stemte våre partifeller for å legge kystbefestningene inn under marinen, hvilket også blev Stortingets beslutning. Denne subsidiære beslutning var dog sterkt betinget, og våre representanter forbeholdt sig å komme tilbake til det spørsmål når beregningene var foretatt. Således måtte det være en bestemt forutsetning for overføringen fra hæren at de ordinære utgifter til kystartilleriet ikke kom til å overstige det beløp — 1 250 000 kroner — som var opført i st. prp. nr. 57, og at ordningen vilde medføre en *total* besparelse på budgettet.

Forsvarsordningen besluttet derefter sendt tilbake til Regjeringen til forelegg av den bebudede detaljproposisjon for neste storting. Høire stemte imot, idet det ønsket å markere at det i det lengste holdt på den økonomiske ramme for ordningen av 1927.

Militærbevilgningene.

Ved behandlingen av *militærøvelsene* fremsatte våre partifeller i komitéen følgende forslag:

Alle øvelser vedkommende hæren og marinen sløifes. De derved innsparte penger brukes til igangsettelse av produktivt arbeide.

De samlede besparelser som Arbeiderpartiet foreslo på hærens og marinens budgett, utgjorde 5.5 millioner kroner, heri ikke medregnet hvad man vilde spare ved ikke å oppta elever ved hærens skoler.

Efter opgave fra departementet vilde man bare ved å sløife hærens og marinens *øvelser* et år kunne innspare i alt 3.8 mill. kroner. For dette beløp vilde det kunne beskjeftiges ca. 3 500 arbeidere i 100 dager, eller 350 000 dagsverk. Hvis pengene blev brukt som bidrag til *jordbruksarbeide* vilde det representere over 1 million dagsverk. Ved å bruke disse penger til produktivt arbeide vilde det således *skapes* nye arbeidsmuligheter, og folkets evne til selvberging vilde øke.

Fra alle kanter av landet var det til militærkomitéen og Stortinget kommet henstillinger om sløifning av rekruttskolen i år. I disse uttalelser var *alle* partier representert. Ikke desto mindre søkte de borgerlige representanter under debatten å redusere kommunenes uttalelser. Høires fører talte om «bestilte» protester og uansvarlighet, og Mowinckel refset venstre i Oslo bystyre som hadde sluttet sig til Arbeiderpartiets krav.

Ved voteringen blev øvelsene vedtatt efter innstillingen med de borgerliges 96 stemmer mot Arbeiderpartiets 44.

Under den almindelige debatt fremholdt *Sæter* nødvendigheten av at det blev foretatt en streng rasjonalisering av militærvesenet med sikte på besparelser. Han foreslo derfor at det skulde nedsettes en komité av ikke-militære til å gjennomgå hærens og marinens budgetter for å komme med forslag til besparelser og rasjonalisering.

Forslaget blev forkastet mot 43 stemmer. Derimot vedtokes med 78 mot 59 stemmer følgende subsidiære forslag av vår partifelle:

Det av departementet opnevnte rasjonaliseringsutvalg suppleres med civile medlemmer. Utvalgets arbeide skal også omfatte marinens administrasjon og marinevesenet i det hele.

For øvrig blev samtlige forslag av vårt parti under hærbudgettet forkastet.

Til Oslofjordens fremskutte befestninger var av det borgerlige flertall opført 100 000 kroner, som *første* bevilgning. Utgiftene til ingeniørarbeider, montering

av skyts og til Signalvesen til de anlegg som var foreslått fullført nu, var beregnet til 1½ million kroner.

Arbeiderpartiet advarte sterkt mot bevilgningen, som i årene fremover vilde kreve millionbeløp. Det var vanvittig under de nuværende økonomiske forhold å binde sig til nye festningsanlegg.

Innstillingen blev vedtatt med 79 mot 36 stemmer.

Blandt de forslag våre partifeller optok under budgettet, var forslag om å inndra godtgjørelsen til forhenstående generalstabsoffiserer og det såkalte generalstabstillegg, om sløifning av et gardekompani i Oslo, om reduksjoner eller sløifning av bevilgninger til innbeordring av befal til forskjellige militære kurser, om sløifning av hesteholdsgodtgjørelsen for offiserer og nedsettelse av utredernes godtgjørelse, om ophevelse av stillingen som plassmajor på Akershus, om sløifning av bevilgningen til befalsskoler og skyteskoler, til modernisering av det faste luftforsvars materiell, til nytt krigsteknisk materiell, til anskaffelser til det faste luftforsvar, til lydmålingsapparater for feltartilleriet, til anskaffelse av bombekastere til infanteriskytsavdelingen i Nord-Norge og til anskaffelse av nytt bergskyts for feltartilleriet. Alle disse forslag blev forkastet. Likeså forkastedes et forslag om å sløife bevilgningene til Norges forsvarsråd og det permanente selvhjelpsråd.

Enkelte av dissensene fant mindretallet det nytteløst å opta.

Under budgettet for marinen henstilte Sæter til den rasjonaliseringskomité som skulde nedsettes, særlig å se på hvordan vedlikeholdet var ved marinen. Man måtte først og fremst sørge for vedlikehold av den del av marinen som hadde nogen verdi, og la skramlet ligge. Likeså måtte det undersøkes om marineetaten var uforholdsmessig dyrt administrert. Han henstilte også at man søkte å skaffe anvendelse for flere av de overtallige offiserer som nu trakk lønn uten å bestille noget.

Under de enkelte poster optok tal. som mindretallets ordfører forslag om at det i år ikke skulde optas aspiranter, og at de 5 000 kroner til aspirant-tokt blev sløifet. Forslaget blev forkastet mot 39 stemmer.

Senere fikk man til behandling militærkomitéens innstilling om bevilgning av 1 350 000 kroner til *fortsatt bygging av et mineutlegger- og øvelsesskip*.

Arbeiderpartiets medlemmer foreslo i motsetning til innstillingen og proposisjonen at bevilgningen nedsattes til 1 million, og at det blev bygget et *moderne fiskeopsynsskip* som samtidig kunde tjenestgjøre som redningsfartøi. Forutningen var at dette opsynsskip skulde være i tjeneste året rundt og at det ikke skulde benyttes på fjernere farvann.

Arbeiderpartiets forslag blev forkastet mot 42 stemmer.

Under behandlingen optok statsråd Quisling departementets forslag om dessuten å bevilge 250 000 kroner til bygging av to minefeiere. Det blev forkastet mot 40 stemmer. Regjeringens forslag om 1.6 million kroner til fortsatt bygging

av et mineutlegger- og øvelsesfartøi i stedet for som innstillet 1350 000 kroner opnådde 36 stemmer. Det viste sig altså at statsrådets appetit vokste, men han blev svikket av flere av sine egne.

Også i et annet spørsmål led Quisling nederlag, idet Stortinget fulgte Arbeiderpartiet i å utsette forslaget om nybygning for proviantmagasinet på Akershus. Det blev bl. a. fremholdt at i spørsmålet om utnyttelsen av Akershus-terrenget burde Oslo by få anledning til å uttale sig før man traff en avgjørelse.

Statspolitiet og de hvite gardar.

Til statspolitiet var det på budgettet foreslått bevilget 582 000 kroner. Arbeiderpartiet stemte i justiskomiteén mot bevilgningen og optok i stedet følgende forslag:

1. Statspolitiet stilles til disposisjon for en effektiv rusdrikk-kontroll og for efterforskningstjeneste.
2. Det henstilles til departementet å fremlegge forslag til endret organisasjonsplan for statspolitiet overensstemmende hermed.

I debatten begrunnet *Bergland* Arbeiderpartiets stilling til statspolitiet i den form det nu var organisert og virket. Da man ifjor gikk til beslutningen om å oprette statspoliti, blev det fremholdt av Arbeiderpartiet hvad denne nyorganisasjon i første rekke hadde til opgave, og erfaringene hadde gitt oss rett. Statspolitiets opgave var til overflod blitt understreket av de borgerlige senest under debatten om de private «ordensorganisasjoner». Arbeiderpartiet og arbeiderklassen kunde ikke godkjenne anvendelsen av et politi som skulde settes inn til beskyttelse av streikebryteriet; gruppen stemte derfor både mot den foreslåtte bevilgning og den nye organisasjonsplan.

Vår partifelle minnet om at bevilgningen til statspolitiet ifjor blev besluttet forhøiet med 50 000 kroner ved et benkeforslag av høires fører. Iår foreslo flertallet en ytterligere utvidelse av styrken. Og nettop i disse dager var det av statspolitiet oversendt departementet et forslag som gikk ut på å utvide korpset med 50 mann. Man kunde vel forutsette at det vilde bli fortsatt på den linje så lenge kampen mellom arbeide og kapital bestod. Overfor denne oplagte arbeiderfiendtlige tendens vilde Arbeiderpartiet protestere og fralegge sig ethvert ansvar. I motsetning hertil hevdet vi at statspolitiet kunde gis en ganske annen og dertil nyttig anvendelse ved opbyggingen av en sterk og effektiv rusdrikk-kontroll. Man tenkte da særlig på en nyordning i smugler-, gauke- og hjemmebrennertrafikken som nu florerte rundt om i landet. Han optok mindretallets forslag her.

Ved voteringen blev innstillingen vedtatt mot Arbeiderpartiets stemmer. Mindretallets forslag, optatt av *Bergland*, blev forkastet ved partivotering.

Arbeiderpartiet stemte også, som tidligere, mot bevilgningen av 8 000 kroner til reservepoliti for Oslo, likesom det stemte mot å bevilge til Statens poli-

tiskole så lenge bestemmelsen om at skolens elever skal benyttes som reservepoliti for Oslo blev opretholdt.

Quislings frivillige «forsvarskorps».

Under militærbudgettet kom *Olsen-Hagen* i den prinsipielle debatt inn på de såkalte frivillige organisasjonsdannelser av forskjellig art som blev aktivt støttet eller tilskynt av den militære ledelse. Han oplyste at han som medlem av militærkomitéen hadde vært til stede ved den «Frivillige verneplikts» mønstring på Akershus festning nylig. Man blev der stilt overfor en mønstring av et kompani på 68 mann plus lederne, alle tilhørende dette fascistiske vern som forsvarsdepartementets chef hadde gitt sin foreløbige godkjennelse.

Vår partifelle påtalte at det i denne sak var handlet fordekt og bak Stortingets rygg. Men det gav den rette bakgrunn for Regjeringens arbeiderfiendtlige politikk, slik som den manifesterte sig bl. a. ved utkommanderingen av militær til Menstad under storlockouten. Han minnet om at statsråd Quislings offentlige uttalelser ved forskjellige leiligheter lå nøiaktig på samme linje, idet de var rettet mot den organiserte arbeiderklasse. Det fremgikk til overflod av retningslinjene for «Nordisk folkereisning», at denne organisasjons kamp var innstilt på forsvar for streikebryteriet i faglige lønnskamper. Også prinsipputtalelsen i forslaget til ny forsvarsordning bar det samme klassepreg.

Olsen-Hagen sluttet sitt innlegg med å fremsette følgende forslag på vegne av Arbeiderpartiets stortingsgruppe:

Stortinget uttaler:

1. *Militærvesenet må ikke anvendes i økonomisk-faglige eller sociale kamper.*
2. *Regjeringen anmodes om straks å oppløse Samfundsvernet og andre vebnede organisasjoner samt forby organisasjonene å drive øvelser av militær karakter.*
3. *Organisering av frivillige såkalte forsvarsorganisasjoner av denne karakter oppløses.*

Fra venstres side blev fremsatt følgende forslag av Mowinckel:

Regjeringen anmodes om å utrede spørsmålet om en utbygging av statspolitiet med det for øie at private ordensorganisasjoner opheves.

Debatten som pågikk i flere møter, kom til avslutning 9 mai. Arbeiderpartiets forslag blev forkastet ved partivotering mot 44 stemmer og Mowinckels mot 32. Til slutt blev det stemt over et fremsatt forslag av Lykke (h.), sålydende:

Under henvisning til politilovens § 21 går Stortinget ut fra at private ordensorganisasjoner undergis nødvendig kontroll fra statsmyndighetenes side.

Også dette forslag blev forkastet — mot høires stemmer og en del av bondepartiet.

Grunnlovsforslag.

Immuniteten. — Suspensjon av stemmerett.

Det gamle spørsmål om stortingsmenns immunitet som blev reist av Arbeiderpartiet i 1924, samt forslaget om å opheve grunnlovens § 52 a (om suspensjon av stemmerett ved offentlige handlinger) var oppe til avgjørelse som en av de første saker i januar — og blev avgjort med negativt resultat. I det første spørsmål stod høire og bondepartiet mannjevnt imot og hindret grunnlovsforslagets vedtagelse. Og i spørsmålet om grunnlovens § 52 stod Arbeiderpartiet, som tidligere, alene.

Et flertall i konstitusjonskomitéen, bestående av Arbeiderpartiet og venstre stemte for et forslag av Alfr. Madsen og Chr. Hornsrud om å forandre § 66 derhen, at Stortinget skulde kunne treffe beslutning om at en fengslet stortingsrepresentant løslates og videre rettsforfølgning stilles i bero *så lenge tinget er samlet*. Flertallet pekte på at dette forslag var i overensstemmelse med den lovproposisjon som blev fremsatt i 1926, og med de fleste andre lands forfatningslover.

Nygaardsvold som var komitéens ordfører, minnet om sakens forhistorie som vil være kjent. Ved Stortingets beslutning av 27 juni 1924 blev det oversendt fullmaktskomitéen en meddelelse fra statsadvokaten om at to av Stortingets medlemmer var satt under tiltale, og i forbindelse hermed spørsmålet i sin almindelighet om suspensjon av stortingsmenns mandat. Samtidig blev det også oversendt komitéen et forslag fra Støstad sålydende: «Det henstilles til Regjeringen å fremkomme med forslag til klare lovbestemmelser om stortingsmenns immunitet.» Man blev den gang enig om å la loven sove, og de to representanter inntok sin plass. Med hensyn til spørsmålet om § 52 om suspensjon av stemmerett i det hele i vår lovgivning burde opheves, foreslo komitéen at dette blev oversendt Regjeringen til utredning sammen med Støstads forslag, hvilket blev enstemmig vedtatt. Og som resultat av denne utredning fremla Regjeringen i 1926 forslag til lov om straffeforfølgning mot stortingsmenn.

Vår partifelle optok det foreliggende grunnlovsforslag, som gikk ut på, at hvis en representant på grunn av straffbare handlinger undergis varetektsfengsel, hefte eller fengsel skal vedkommende fengselsmyndighet uten opphold innberette forholdet til Stortinget, efter hvis forlangende representanten straks løslates og videre rettsforfølgning stilles i bero så lenge tinget er samlet.

Ved voteringen blev innstillingen forkastet med 71 mot 69 stemmer. De 69 var høire og bondepartiet og av venstre Kvaale, Tvedten og Belland.

Videre optok *Nygaardsvold* forslaget om å opheve grunnlovens § 52 a. Han fremholdt at intet annet lands forfatningslov nu lenger skilte mellom stemmerettens suspensjon og dens tap på samme måte som i den norske grunnlov. Det forelå heller ikke nogen grunn til å oprettholde stemmerettens suspensjon som

følge av offentlig påtale. Han pekte på hvilke ulemper bestemmelsen hadde medført og hevdet at det eneste rasjonelle var å ta bestemmelsen ut av grunnloven.

Ved voteringen blev forslaget forkastet med 96 mot 44 stemmer (Arbeiderpartiet og Hartmann av venstre).

Rett til mandatnedleggelse.

Støstad optok forslaget fra Madsen og Hornsrud om i grunnloven å åpne adgang til mandatnedleggelse. Han henviste til den begrunnelse som var gitt av forslagsstillerne i spesialkomitéen og uttalte at det var all grunn til å få en ordning som gjorde det mulig for en stortingsmann å nedlegge sitt mandat, enten når han selv var kommet i uoverensstemmelse med sine velgere, eller fordi velgerne hadde forandret sin mening om ham.

Forslaget blev forkastet mot Arbeiderpartiets stemmer.

Stemmerettsalderen. — Valgordningen.

Forslaget om å senke stemmerettsalderen til 21 år blev forkastet med 96 mot 45 stemmer, Arbeiderpartiet og Alf Mjøen.

De forskjellige alternativer til revisjon av *valgordningen* var behandlet inngående av valgordningsnevnden, men bare et fåtall av forslagene var blitt optatt til fremsettelse.

I utenriks- og konstitusjonskomitéen samlet Arbeiderpartiets medlemmer sig om alternativ A 2 i forslaget fra nevnden til forandring av paragrafene 57 og 58 om representasjonen. Forslaget hørte sammen med gruppe nr. 9, det vil si de forslag som bibeholdt det nuværende antall stortingsrepresentanter, men som foreslo en slik opdeling i valgdistrikter at by og land blev slått sammen.

Andraa optok forslaget som blev forkastet mot Arbeiderpartiets stemmer. De borgerlige avholdt sig fra å opta nogen debatt om valgordningen.

Stortingets undersøkelsesmyndighet.

Videre optok *Andraa* forslaget til ny § 82 om at Stortinget kan velge undersøkelseskomitéer for å granske forskjellige saker som kommer op. Forslaget hadde sitt forbillede i de fleste nyere forfatninger og lød:

Stortinget er berettiget og *efter forslag av en femtedel av dets medlemmer forpliktet* til å velge undersøkelseskomitéer for hvem enhver er forpliktet til å møte og avgi forklaring. Komitéene avgjør selv om deres møter skal holdes for åpne eller lukkede dører. Offentlige tjenestemenn plikter å meddele opplysninger og domstolene å foranstalte bevisoptagelse efter komitéenes forlangende. Om resultatet av undersøkelsen påligger det komitéene å avgi innberetning til Stortinget.

Forslaget blev forkastet uten debatt mot Arbeiderpartiets stemmer.

Grunnlovens § 105.

Støstad optok følgende forslag til forandring av paragraf 105:

Tvungen avståelse av rørlig eller urørlig eiendom kan alene kreves med hjemmel av lov som tillike skal bestemme om, i hvilken utstrekning og på hvilken måte erstatning for det avståtte skal ydes.

Den nuværende bestemmelse som har stått urørt siden 1814, lyder som bekjent:

«Fordrer Statens Tarv, at Nogen maa avgive sin rørlige eller urørlige Eiendom til offentlig Brug, saa bør han have full Erstatning af Statskassen.»

Forslaget blev forkastet mot Arbeiderpartiets stemmer.

Andre forslag.

Av Arbeiderpartiet var foreslått en ny § 91 hvorefter lovers grunnlovsmessighet ikke skal være gjenstand for domstolenes prøvelse, samt forslag om ophevelse av grunnlovens § 97 som foreskriver at «ingen lov må gis tilbakevirkende kraft».

Forslagene blev forkastet med henholdsvis 74 mot 28 stemmer og 79 mot 31. Et stort antall var fraværende ved begge voteringer. Det var så vidt at Stortinget var beslutningsdyktig.

Et forslag om ophevelse av grunnlovens § 109 om *verneplikten* blev efter avgjørelsen ved behandlingen av forsvarsordningen ikke optatt.

Et annet forslag gående ut på at Stortinget skal åpnes av presidenten, ikke som nu av Kongen, blev forkastet av den formelle grunn at grunnlovens paragraf om *opløsning* av Stortinget ikke samtidig var foreslått forandret.

Videre forkastedes, likeledes av formelle grunner, et forslag om ophevelse av Stortingets avdelinger, slik av lovbehandlingen blev overført til det samlede Storting. Derimot blev enstemmig vedtatt følgende forslag, fremsatt av den nedsatte spesialkomité:

Regjeringen anmodes om å utrede spørsmålet om lovers behandling i Stortinget, herunder også om *ophevelse av Stortingets avdelinger* (Odelstinget og Lagtinget) og forelegge resultatet med eventuelle forslag snarest mulig for Stortinget.

Efter spesialkomitéens forslag blev det vedtatt en endring i *riksrettsreglementet* gående ut på at foreldelsesfristen for adgangen til å gjøre ansvar gjeldende ved tiltale for riksretten ikke kan settes kortere enn 15 år. Denne beslutning var enstemmig.

Nye grunnlovsforslag av Arbeiderpartiet.

I inneværende sesjon er av *Olsen-Hagen*, *Haavardstad* og *Bergsvik* fremsatt grunnlovsforslag om at bestemmelsen om offiserers avskjedigelse uten dom utvides til å omfatte samtlige hærens og marinens offiserer, mens bestemmelsen nu alene tar sikte på «Regimenters og andre militære Korpsers Chefer, Kommandanter i Fæstninger og Høistbefalende paa Krigsskibe».

De samme representanter foreslår i § 25 den forandring at det skal være forbudt å innta «fremmede Maktens Krigsfolk» i riket mens grunnloven som den nu lyder åpner adgang hertil når det gjelder «Hjælpetropper imod fiendtligt Overfald». Videre foreslår de forbud mot å anvende krigsmakten utenfor landets grenser, mens loven nu gir adgang hertil efterat Stortingets samtykke er innhentet.

Disse forslag er med mindre forandringer fremsatt i flere alternativer.

Videre foreslår de en ny valgordning hvorefter hvert fylke med sine kjøpsteder utgjør et valgdistrikt. De foreslår videre:

Valgbarhetsalderen senket til 25 år,
stortingspresidenten skal åpne Stortinget istedenfor Kongen,
ophevelse av bestemmelsen $\frac{2}{3}$ flertall for vedtagelse av lover ved plenumsbehandling,

ophevelse av paragrafene 78 og 79 hvorefter Kongen kan nekte å sanksjonere lover,

innførelse av en ny paragraf 82 om at lovens grunnlovsmessighet ikke kan prøves ved domstolene,

adgang til å gi alle lover undtagen straffelover i skjerpende retning tilbakevirkende kraft, og

adgang til å foreta ekspropriasjoner uten å gi erstatning (§ 105).

Disse forslag vil komme til avgjørelse efter valgene i 1933.

Stemmerett og valgbarhet.

Av Regjeringen blev i statsråd 1 april fremsatt proposisjon om endringer i kommunevalgloven, stortingsvalgloven og kommunestyreløvene foruten også i fattigloven. Forslagene gikk ut på å innskrenke de fattigunderstøttedes stemmerett og utelukke dem fra valg til kommunestyrer m. m. Forslagets politiske hensikt var klar: *å innskrenke arbeiderklassens politiske makt i kommunene.*

For det første blev det foreslått at man ikke herefter skulde opnå stemmerett i en kommune, hvis man i de to første år efter innflytningen hadde nydt fattighjelp. Dernæst rammet bestemmelsen de personer, som fattigstyrene, endog mot de trengendes egen vilje, kunde kreve hjemsendt til hjemstavnskommunen. Dette gjaldt særlig gamle, ranføre og syke personer som vilde trenge varig hjelp. Videre gikk forslaget fra Regjeringen ut på at personer som i de siste 3 år hadde nydt fattighjelp til sig og sine, ikke skulde være *valgbare* til kommunestyrer, fattigstyrer og kommunale utvalg.

Regjeringens forslag på dette punkt (annet og tredje ledd i kommunevalgloven § 10) var følgende:

Utelukket fra valg er stemmeberettigede som i løpet av de siste 3 år før valget har mottatt understøttelse som efter fattiglovgivningens bestemmelser avbryter hjemstavnshævd, for sig selv, ektefelle eller barn under 15 år, og ikke senest

kl. 8 aften den 21 dag før valget har innlevert til valgstyrets formann kvittering fra fattigvesenet for at understøttelsen er tilbakebetalt.

Dette forslag om forandring i valgloven blev ikke optatt av de borgerlige i lovkomitéen, som fant at man «kunde opnå det samme på en enklere og lettere måte» ved å innarbeide en del av det som var tenkt inntatt i nevnte lovbestemmelse i § 5 i kommunestyrelovene (inhabilitetsbestemmelsene).

Efter høires og bondepartiets forslag skulde den nye bestemmelse i § 5 formes således:

Ingen kan gjøre tjeneste som medlem av herredsstyre (bystyre) når han for mindre enn to år siden har mottatt, uten at det er tilbakebetalt, understøttelse for sig selv, ektefelle eller barn under 15 år, når understøttelsen var av sådan art at den efter fattiglovens bestemmelser virker avbrytende på hjemstavnshverd.

Venstres representanter, Kaarbo og Leinum, gikk i prinsippet med på denne bestemmelse, men blev stående ved 1 år istedenfor 2 år. De formet paragrafen således:

Ingen kan gjøre tjeneste som medlem av herredsstyre (bystyre), hvis han i løpet av de siste 12 måneder for sig selv, ektefelle eller barn under 15 år har mottatt understøttelse av sådan art, at den efter fattiglovgivningens bestemmelser virker avbrytende på hjemstavnshverd. Betales den i løpet av de siste 12 måneder således mottatte understøttelse tilbake, inntreer han straks i tjenesten.

Høire og bondepartiet gikk subsidiært over til dette, som dermed blev komitéens innstilling.

Arbeiderpartiets medlemmer av komitéen, Nordanger, Monsen og Bakke, gav i en lengere uttalelse en flengende kritikk av proposisjonen. De fastslo at det ikke var oplyst om et eneste konkret tilfelle som skulde vise nødvendigheten av å gå til innskrenkninger i stemmeretten og valgbarheten. Videre pekte de på at den bestemmelse flertallet foreslo i § 5, vilde ramme hårdere enn den tilleggsstraff som nu illegges for større forbrytelser ved fradømmelse av statsborgerlige rettigheter. En lovbestemmelse som utelukket et kommunestyremedlem fra å gjøre tjeneste, dersom han fikk en — om enn aldri så liten — støtte av forsorgsvesenet, kunde bare virke sjikanøst. Bestemmelsen vilde i praksis ikke ha nogen som helst betydning for kommunen. Men blandt den arbeidsløse og vanskeligst stilte befolkning vilde den skape øket bitterhet.

Under sakens behandling i Odelstinget redegjorde Nordanger som komitéens ordfører for de punkter hvor innstillingen avvek fra proposisjonen og henviste til den lange rekke protester som var innkommet i anledning av de foreslåtte innskrenkninger av stemmeretts- og valgbarhetsbetingelsene. Man kunde knapt peke på et lovforslag som var så mangelfullt forberedt. Det var således ikke foretatt nogen undersøkelse av forholdene i kommunene og av hvordan de gjeldende bestemmelser virket under de nuværende forhold. Og dog skulde det være naturlig at departementet hadde spurt sig for om antallet av fattigunderstøttede medlem-

mer i kommunestyre, fattigstyre og andre kommunale styre. og at det hadde jevnført disse oppgaver med kommunenes økonomiske stilling. Men det fantes ikke noget materiale i proposisjonen som kunde begrunne en så vidtrekkende og inn- gripende forandring som den som var foreslått.

Vår partifelle tok for Sig de forskjellige fraksjoners uttalelse i spørsmålet om valgbarheten til kommunestyre og andre kommunale hverv for øvrig, og fastslo at som stillingen lå an, var det *venstre* som hadde hovedansvaret for de reaksjonære lovregler som flertallet nu stod i begrep med å gå til. Det var under venstres ledelse disse lovforandringer blev gjennomført, og i strid med dette partis tidligere politikk på stemmerettens område. Det gjorde ikke saken bedre for venstre at de premisser det leverte, ikke stod i nogen som helst sammenheng med konklusjonen. Venstre sa at det ikke vilde gå med på nogen innskrenkning, men det var nettopp det det gjorde. Og de to andre borgerlige partier sluttet sig subsidiært til. Dermed var det første skritt tatt for å *vende tilbake til sternen i manntallet*.

Voteringene i Odelstinget.

Den første votering gjaldt forslaget til forandring av *fattigloven*. Statsminister Hundseid uttalte at så vel når det gjaldt de foreslåtte forandringer i *fattigloven* som i kommunelovene var proposisjonen «rent prinsippmessig» å foretrekke for innstillingen. Men Regjeringen hadde funnet å burde nøie sig med den løsning som var gitt i og med de foreliggende innstillinger, slik at *fattigunderstøttede personer ikke kunde gjøre tjeneste som medlemmer av fattig- og kommunestyrene*.

Ved voteringen blev proposisjonen — som blev optatt av høiremannen Norem — forkastet med 60 mot 44 stemmer. Mindretallet var bondepartiet og de fleste av høire. Derefter blev komitéens innstilling vedtatt mot 31 stemmer, Arbeiderpartiet.

Ved § 44 blev det mot Arbeiderpartiets stemmer vedtatt en ny bestemmelse i *fattigloven* til innskjerpning og gjennomførelse av *arbeidsplikten*.

Derefter forelå de foreslåtte forandringer i kommunevalgloven og kommune- styrelovene. Stillingen her var som nevnt denne at flertallet i § 5 i loven om *kommunestyre* foreslo at kommunestyremedlemmer, som i løpet av det siste år hadde mottatt fattigunderstøttelse, ikke kunde tjenestgjøre. Komitéens høire- og bondepartimedlemmer hadde oprinnelig holdt på 2 år, men gikk med på venstres forslag om 1 år. Proposisjonen som ikke blev optatt, gikk ut på slike endringer i valgloven, at ingen kunde velges som medlemmer av kommunestyre som i de siste 3 år hadde mottatt *fattigunderstøttelse*.

Under debatten blev det av Hartmann (v.) fremsatt et utsettelsesforslag, som statsministeren gjorde kabinettsspørsmål mot. Forslaget blev forkastet med 68 mot 32 stemmer. De 32 var Arbeiderpartiet og Hartmann.

Ved voteringen over realiteten, fattigunderstøttedes inhabilitet, blev innstillingen derpå vedtatt mot 34 stemmer.

I Lagtinget optok *Bakke* forslag om ikke-bifall av den chikanøse bestemmelse i § 5. Forslaget blev forkastet med 20 stemmer mot 10 (Arbeiderpartiet og Belland av venstre). Bondepartiet og høire undlot å opta sine prinsipale forslag under paragrafen om valgbarhet og stemmerett, og lovene blev sluttelig vedtatt i den form de var oversendt fra Odelstinget.

Under debatten i Lagtinget fremkom det flere nye opplysninger, som viste hvad de nye reaksjonære lovbestemmelser kunde føre til. Justisministeren blev i den anledning gått hårdt på klingen og stilt flere direkte spørsmål, men han undlot å besvare dem. Han innrømmet dog at for kommunenes økonomi vilde det ikke ha nogen «større betydning» om de understøttede blev utelukket fra kommunestyrene. Dermed bortfalt også det eneste virkelige argument som kunde påberopes av Regjeringen for forandringene.

Venstre holdt sig taus under hele debatten. Det overlot til høires og bondepartiets talere å forsvare det kompromiss som bar venstres navn.

Skolelovene.

I anledning av de av Regjeringen foreslåtte forandringer i lands- og byskoleloven var det fra en rekke skolestyrer, by- og herredsstyrer og formannskaper utover det hele land (også fra vårt partis landskommunalkonferanse) kommet skarpe protester mot overveltningen av utgifter på kommunene, mot den radikale nedskjæring av det bidragsberettigede antall skoleuker i landsskolen, mot nedskjæringen av bidraget til tannpleien o. s. v.

Innstillingen fra kirke og skolekomitéen lød også på forkastelse av proposisjonene på praktisk talt alle punkter. Arbeiderpartiet og venstre og en av høires menn stod der sammen. Bare to av komitéens medlemmer var for de fleste av forandringene — bondepartimannen Torheim og høiremannen Erling Johansen.

I komitéen var det således et sterkt flertall for å avvise reaksjonens stormløp mot folkeskolen. Men så vel innstillingen som protestene viste sig å være bare luft for de borgerlige representanter når det kom til stykket. Innstillingen fra Mowinckels «krisekomité» var lov for alle borgerlige i Odelstinget. De fulgte parolen praktisk talt samlet.

Debatten i Odelstinget begynte 8 mars. Vedkommende landsskoleloven tok proposisjonen sikte på nedsettelse av Statens bidrag til skolene. Komitéens flertall, venstre og Arbeiderpartiet, samt Svensen (h.) innstilte i det vesentlige på ikke-bifall.

Landskommunalmøtet hadde henstilt til Odelstinget å utsette hele behandlingen av loven. I henhold hertil optok *Steinnes* følgende forslag:

Odelstingsproposisjon nr. 11 og 12 1932 om forandringer i by- og landsskoleloven tas ikke under behandling av innværende års Storting.

Statsminister Hundseid minnet om at Regjeringens forslag var drøftet av krisekomitéen, og resultatet blev her et kompromiss, en noget mindre reduksjon enn foreslått av Regjeringen. «Jeg finner det riktig allerede nu å gjøre opmerksom på — så han — at Regjeringen ikke kan gå lenger enn krisekomitéen. Hvis satsene skulde bli forhøiet utover det som krisekomitéen har foreslått, blir Regjeringen nødt til å ta konsekvensen av det.»

Ved voteringen blev utsettelsesforslaget forkastet med 75 mot 31 stemmer, og man gikk over til realitetsbehandlingen.

Odelstinget vedtok å senke Statens grunnbidrag til lærerlønn fra 55 til 50 pct. Høieste statsbidrag til kommuner for utredet lærerlønn nedsattes fra 85 til 80 pct. Dette rammer en rekke fattige kommuner, særlig i Nord-Norge. Det bidragsberettigede antall skoleuker pr. år i landsskolen blev senket fra 21 til 18 pr. klasse. I *byskolen* blev grunnbidragssatsen forandret fra 35 til 30 pct. Også den bidragsberettigede ukentlige *lesetid* blev nedsatt. Bidraget til tannpleien blev nedsatt til det halve fra $\frac{1}{4}$ til $\frac{1}{8}$. De kommuner som har innført byskoleordning ved noen skoler, fikk efter vedtaket bare bidrag opptill 18 uker gjennomsnittlig pr. klasse.

Forhandlingene i Odelstinget var et eneste kaos. Statsråd Trædal, Mowinckel og Hambro sørget for det. De stilte kabinettsspørsmål alle sammen, henholdsvis på Regjeringens og krisekomitéens vegne. Krisekomitéen hadde i prinsippet akseptert proposisjonen, men laget et 5 pct.s kompromiss på bidragsreduksjonen. Dette haddde Hundseid vært med på, og det bandt Regjeringen. På dette grunnlag blev det borgerlig samling.

Men det var andre viktige spørsmål i proposisjonen som krisekomitéen ikke hadde brydd sig om å behandle. Således bestemmelsen om at heller ikke de herreder som har ordnet sitt skolevesen efter byskoleordningen skal få bidrag for mer enn 18 uker.

Det blev slått ekstra allarm på dette punkt. Selv Mowinckel var blitt forskrekket over virkningen av bestemmelsen. Men han bøiet av for statsrådens kabinettsspørsmål og stemte for urimelighetene. Hele venstre på 2 nær og hele høire på 1 nær fulgte bondepartiet. Det var borgerlig samling i angrepet på skolen.

De enkelte paragrafer.

Ved § 38 i landsskoleloven optok Torheim (b.) krisekomitéens forslag om at statsbidraget til lærerlønn nedsettes fra 55 pct. til 50 pct. (Kirke og skolekomitéens flertall foreslo bibehold av den nuværende bidragsprocent.) Videre optok han følgende forslag fra mindretallet i komitéen:

Bidrag kan ikke beregnes for mer enn 18 uker årlig gjennomsnittlig pr. klasse.

Denne regel gjelder også for kommuner som i henhold til lovens § 82 har fått tillatelse til å ordne skolen efter byskolelovens bestemmelser.

Av Oksvik blev fremsatt et utsettelsesforslag og av Mowinckel forslag om paragrafens tilbakesendelse til komitéen. De to forslag blev forkastet mot henholdsvis 49 og 48 stemmer.

Forslaget om nedsette bidragsprocenten fra 55 til 50 pct. blev derpå vedtatt med 67 mot 34 stemmer. De 34 var Arbeiderpartiet, Djupvik, Caroliussen og Todal av venstre, Holm av frisinnede og Svensen av høyre.

Med 70 mot 32 stemmer vedtokes derefter begrensningen til 18 uker, og med samme stemmetall bestemmelsen om at dette også skal gjelde de landkommuner som har innført byskoleordningen. De 32 som stemte mot var Arbeiderpartiet, Svensen (h.), Djupvik (v.) og Todal (v.).

Med 64 mot 38 stemmer besluttet at det forhøiede statsbidrag (til kommuner hvis bæreevne er ringe) skal begrenses til 80 pct. mot nu 85 pct.

Tilskuddet til fylkesskolekassene blev nedsatt overensstemmende med forslaget fra komitéens mindretall, således at det ikke ydes statsbidrag utover en fylkesbevilgning som svarer til 40 øre pr. innbygger, mot nu 60 øre. Også på dette punkt blev det gjort kabinettsspørsmål, og reduksjonen blev vedtatt mot 34 stemmer.

Efter de forandringer som var foretatt i landsskoleloven, gikk det glatt med behandlingen av *byskoleloven*, idet statsbidraget blev nedsatt i forhold.

Det blev vedtatt at statsbidraget skal utredes med 30 pct. av grunnlønnen, istedenfor som nu 35 pct., og at det bidragsberettigede timetall reduseres fra 180 til 176 pr. uke.

Det førtes en kort debatt om tannpleien. Komitéens flertall hadde opretholdt den nuværende sats for statsbidraget, 25 pct., Torheim (b.) foreslo overensstemmende med krisekomitéen $\frac{1}{8}$. Kirkeministeren gjorde kabinettsspørsmål på dette, og reduksjonen til $\frac{1}{8}$ vedtokes med 57 stemmer — mot Arbeiderpartiets og et par borgerlige stemmer.

Videre blev bestemmelsen om fullt statsbidrag til lærere som på grunn av alder har nedsatt lesetid, sløifet.

I Lagtinget optok *Lars Moen* forslag om at minimumsbidraget til lærerlønn skulde være 55 pct. (Odelstingets beslutning var som nevnt 50 pct.). Moens forslag blev forkastet med 23 mot 13 stemmer. De 13 var Arbeiderpartiet med tilslutning av Belland fra venstre. Alle de andre venstrerepresentanter fulgte Regjeringen.

Videre foreslo vår partifelle at det forhøiede statsbidrag (for herreder hvis bæreevne er ringe) skal være inntil 85 pct. (Odelstinget hadde nedsatt bidraget til 80 pct.). Forslaget blev forkastet med 23 mot 13 stemmer (Arbeiderpartiet og Belland).

Derefter behandledes byskoleloven, hvor de tilsvarende forandringer blev foretatt. Arbeiderpartiet forsøkte å redde tannpleien, men forgjeves. Forslaget om at statsbidraget til tannpleien skulde oprettholdes med 25 pct. blev forkastet.

Odelstingets beslutning blev altså bifalt i sin helhet, og lovene blev oversendt til sanksjon.

De kulturelle bevilgninger.

Skolebudgettene.

Flertallet i kirke og skolekomitéen foreslo overensstemmende med departementets endrede forslag, at det ved *lærerskolene* blev optatt i alt 10 fire-årige klasser, en klasse ved hver skole, og ingen studentklasser. Den oprinnelige proposisjon gikk ut på i alt 16 klasser, derav 13 fireårige og 3 to-årige (studentklasser). Den endrede stilling skyldtes den store arbeidsledighet blandt lærerne.

Steinnes anbefalte som Arbeiderpartiets ordfører innstillingen med den forandring at Oslo fikk en studentklasse istedenfor en fire-årig. Det var lite rimelig at veien for studenter fremdeles skulde være helt stengt. Han gikk ut fra at studentene fritt fikk konkurrere om optagelse uten hensyn til fra hvilken landsdel de var, eller fra hvilke skoler de var uteksaminert. Han optok sin dissens, for øvrig var han enig med flertallet angående optagelse av førsteklasse til høsten ved de øvrige 9 lærerskoler.

Ved voteringen blev innstillingen vedtatt med 71 mot 52 stemmer som blev avgitt for Steinnes forslag.

Et stridsspørsmål i innstillingen var *ungdomsskolene*, hvor komitéens flertall gikk mot krisekomitéens forslag om å nedlegge 5 av *fylkesskolene*. Innstillingen blev vedtatt med 58 mot 55 stemmer.

Steinnes, som sluttet sig til komitéens flertall, foreslo at det ikke blev ydet bidrag til den nye ungdomsskole i Nordhordland, da den lå like i nærheten av en annen godt kjent og statsstøttet skole. Forslaget blev vedtatt mot 47 stemmer.

I innstillingen fremholdt Arbeiderpartiets medlemmer av komitéen at det var uheldig at *fylkesskolene* ikke var likestilt med de andre skoler når det f. eks. gjaldt stipendier og bevilgning til innbo og undervisningsmidler. Staten bevilget således helt stipendier til folkehøiskolen og de private ungdomsskoler, men bare 5% til fylkesskolene. De henstilte til departementet å komme med forslag om en mere økonomisk utjevning her.

I komitéen fikk denne henstilling tilslutning av høires representanter, og komitéen innstilte i henhold hertil på følgende beslutning:

Stortinget anmoder Regjeringen om å ta op til drøftelse og i tilfelle til neste år komme med forslag om slike endringer i reglene for ungdomsskolene at det blir størst mulig likestilling mellom fylkesskolene på den ene side og folkehøiskolene og de private ungdomsskoler på den annen.

Forslaget blev enstemmig vedtatt.

Under budgettet for de *høiere skoler* blev det av Arbeiderpartiet optatt forslag om bibehold av den nuværende ordning med hensyn til skolepenger og fordelingen av *statsbidraget* på Staten og kommunene. Forslaget blev forkastet mot 42 stemmer.

Skolepengene blev hermed forhøiet fra 300 til 350 kroner i gymnasiene og fra 180 til 200 kroner i middelskolen.

Under de enkelte poster på budgettet optok Todal (v.) et forslag av mindretallet — venstre og Arbeiderpartiet — om to førsteklasse istedenfor en ved Voss landsgymnas. Forslaget blev vedtatt med 64 mot 57 stemmer.

Steinnes foreslo 50 000 kroner istedenfor 45 000 som tilskudd til skoler uten ordinært statsbidrag. Det blev forkastet mot 37 stemmer.

Kulturbudgettene.

Av Magnus Nilssen blev optatt forslag om bevilgning av 9 000 kroner til et professorat i arbeidslære. Det blev forkastet mot 22 stemmer.

Regjeringen hadde som en lovforandring foreslått den ene av hovedstilene ved eksamen artium sløifet. Komitéens flertall, venstre og Arbeiderpartiets medlemmer, innstilte på at proposisjonen ikke blev bifalt. Ved voteringen blev det imidlertid et flertall i Odelstinget for proposisjonen på 68 stemmer mot 29.

Om fordelingene av *lottcripengene* stod det sterk strid. Finans- og tollkomitéens flertall hadde tatt 300 000 kroner av bevilgningen til kjøleanlegg, 100 000 fra skogsaken og 300 000 fra jorddyrkingen og foreslått disse beløp til disposisjon for videnskapelige og kunstneriske formål, i alt 700 000.

Overfor dette forslag gjorde statsministeren kabinettsspørsmål. Han tilbød et kompromiss på 400 000 kroner, men kunde ikke akseptere innstillingen.

Bergsvik fastholdt det innstilte beløp, men slik at de 300 000 kroner som utgjorde differansen, blev tatt av posten lån til vanskelig stilte sparebanker, som således vilde bli nedsatt fra 2.4 til 2.1 mill. kroner.

Nygaardsvold henstilte at Arbeiderpartiets gruppe samlet stemte for flertallsinnstillingen om 700 000 kroner til kulturelle formål.

Ved voteringen blev innstillingen på dette punkt forkastet med 105 mot 39 stemmer. De 39 var Arbeiderpartiet, med undtagelse av Berg, Ingebrigtsen, Foshaug og Oksvik. Derefter blev 400 000 kroner vedtatt mot 46 stemmer.

Efter beslutningen om å stille 400 000 kroner til rådighet til videnskapelige og kulturelle formål foreslo Rygh på komitéens vegne at det blev overlatt Regjeringen å avgjøre hvordan denne reduksjon skulde fordeles. Dette blev vedtatt enstemmig.

Forut for denne votering blev det ført en debatt om et av Magnus Nilssen, med støtte av Falkberget og Solberg, fremsatt forslag om at det av de 400 000 blev avsatt 100 000 kroner til et Ibsen—Bjørnson fond.

Mowinckel (v.) foreslo at Magnus Nilsens forslag blev oversendt Regjeringen for å sees på i forbindelse med fordelingen for øvrig. Forslaget blev vedtatt med 71 mot 61 stemmer.

Til slutt blev det votert særskilt over et tilleggsforslag av Hambro som gikk ut på at Stortinget gav «uttrykk for sin sympati» for tanken i Magnus Nilssens forslag. Dette blev vedtatt mot 51 stemmer.

Utenrikske saker.

Nasjonenes Forbund.

Arbeiderpartiets forslag om Norges utmeldelse av Nasjonenes Forbund kom til behandling i forbindelse med beretningen for det 12. delegeretmøte. *Støstad* uttalte bl. a.:

Når vi optar dette forslag, behøver jeg ikke å begrunne det med noget lengere innlegg her. Vårt partis prinsipielle stilling til Folkeforbundet blev klart presisert av gruppens formann under den debatt som blev ført ifjor, og jeg kan henvise til det. Nasjonenes Forbund har vist sig å være mere et regjeringenes forbund enn et folkenes. Og de små land innenfor forbundet er gitt tilfældighetene i vold, krigsatt som de er av stormaktene, som fører en innbyrdes dragkamp. I den stilling arbeiderklassen står, mener vi at Folkeforbundet er en fare, og den fare er ikke minst til stede for de små land, nasjonalt sett. Ut fra det syn vi gjentagne ganger har hevdet, optar jeg følgende forslag: *Stortinget henstiller til Regjeringe d foranledige Norge utmeldt av Nasjonenes Forbund.*

Ved voteringen blev Arbeiderpartiets forslag forkastet mot 37 stemmer. Av de borgerlige stemte Belland (v.), Skeibrok (h.) og Langhammer (b.) for forslaget om utmeldelse.

Arbeiderpartiet stemte også imot de opførte utgifter (kontingenten) til Folkeforbundet, ialt 210 000 kroner, og likeledes mot Norges representasjon ved forbundets møter (25 000), rådsmøtene (35 000) og Det interparlamentariske Forbund (18 000 kroner).

Som kurtap blev under dette budgett bevilget 100 000 kroner.

Nedrustningskonferansen.

Som tilleggsbevilgning i anledning av Norges deltagelse i nedrustningskonferansen var innstillet efter Regjeringens forslag 10 000 kroner. I innstillingen uttalte Arbeiderpartiets medlemmer av komitéen:

Regjeringens instruks for Norges delegasjon til nedrustningskonferansen tillot ikke delegasjonens medlemmer å tale og stemme for hel og full militær avrustning. Derved er vår forutsetning for å stemme for bevilgningen til nedrustningskonferansen bortfalt, og vårt partis centralstyre har derfor også avslått å bli representert i delegasjonen.

Vi finner enn videre å burde minne om at vi ved flere anledninger har uttalt at vi har liten tro på at Folkenes Forbund eller nedrustningskonferansen vil vise nogen særlig vilje til å gå i gang med en effektiv militær nedrustning for å sikre verdensfreden. Forholdene, slik som de arter sig nettop nu, synes fullt ut å bekrefte denne vår opfatning. Vi vil imidlertid ikke at det skal kunne sies at vårt parti har stillet sig avvisende like overfor Norges medvirken til at konferansen kan få anledning til å vise sin evne og vilje til å få i stand en almindelig og effektiv militær nedrustning. Derfor vil vi også i år stemme for at bevilgningen gis.

Bevilgningen blev gitt enstemmig uten debatt.

Grønlandssaken.

Ved kongelig resolusjon av 29 januar blev Stortinget tilstillet en meddelelse angående Grønlandssaken — St. med. nr. 13, 1932 — med i alt 34 bilag. Meddelelsen blev oversendt den utvidede utenriks- og konstitusjonskomité, som bemerket:

Den i stortingsmeddelelsen omhandlede sak verserer nu for den internasjonale domstol i Haag, hvis domsavgjørelse visstnok kan ventes å foreligge innen utløpet av dette år. Under disse omstendigheter finner komitéen at den nærmere behandling av Stortinget av de i meddelelsen inneholdte spørsmål bør utsettes til et senere tidspunkt.

I henhold hertil innstilte komitéen at saken ikke blev tatt under behandling av dette års storting. Stortinget vedtok utsettelsen enstemmig uten debatt.

Fra de hemmelige møter hvor Grønlandsspørsmålet har vært undergitt behandling, er intet meddelt til offentliggjørelse.

Lilleborgsaken.*Konsesjonssakens siste akt.*

Av protokollkomitéen blev avgitt innstilling til Odelstinget om den kongelige resolusjon av 10 juli 1931 — efter regjeringsskiftet — da det blev meddelt konsesjon til De-No-Fa og Lilleborg Fabrikker. Saken var forøvrig sterkt fremme under trontaledebatten tidligere i sesjonen.

Flertallet i komitéen, bestående av høire samt Kvaale (v) og Garnes (b.) innstillet på at saken ikke gav anledning til nogen forføining av Odelstinget. Garnes fant det dog «beklagelig» at konsesjonene til slutt blev gitt, men han vilde ikke være med på nogen uttalelse som gav uttrykk for dette.

Mindretallet, Arbeiderpartiet og komitéens ordfører, Hartmann av venstre, fastholdt at det ikke for norsk industri eller andre næringsgrener forelå nogen sådan situasjon i 1931 at den skulde gjøre Unilevertrustens overtagelse av Lilleborg nødvendig eller ønskelig. Hvad sakens rettslige og politiske side angikk bemerket mindretallet at når man så Odelstingets beslutning av 7 mai og Stortingets av 22 juni 1931 i sammenheng og på bakgrunn av de parlamentariske følger saken fikk, måtte det betegnes som illoyalt overfor Storting og Odelsting at Regjeringen traff sin avgjørelse uten på ny å ønske Stortingets uttalelse om saken.

Fraksjonen fant, under henvisning til det som var gått forut, å måtte henholde sig helt til den bedømmelse av omhandlede industris stilling og interesser som blev gitt i protokollkomitéens flertalls-innstilling til Odelstinget ifjor (de samme medlemmer med tilslutning av Garnes).

Prinsipalt foreslo Arbeiderpartiets medlemmer av komitéen følgende uttalelse:

Da de ved kgl. res. av 10 juli 1931 meddelte konsesjoner til De Nordiske Fabrikker, De-No-Fa A/S og A/S Lilleborg Fabriker ansees skadelige for norske interesser, beklager Odelstinget at de nevnte konsesjoner blev meddelt.

Saken kom til behandling i Odelstinget 12 mai. Hartmann optok et særforslag fra komitéen om at «da konsesjonene ansees uheldige for norske interesser, uttaler Odelstinget at konsesjonene ikke burde ha vært meddelt».

Magnussen optok vår partifraksjons forslag. Han minnet om de dagelange debatter som blev ført ifjor med kritikk over den daværende regjeringens befatning med saken, en kritikk som resulterte i den avgjørende votering som fremkalte regjeringskrisen. Samtidig fant han at det var grunn for Odelstinget til å etterlyse Regjeringens nærvær ved denne saks behandling. Regjeringbenken stod foruroligende tom. Og dog var det *denne* sak som bragte bondeparti-regjeringen til roret — formodentlig for en stakket stund.

Ved voteringen blev Magnussens forslag forkastet med 60 mot Arbeiderpartiets 31 stemmer. Derefter forkastedes Hartmanns forslag mot 34 stemmer — Arbeiderpartiet samt Hartmann, Peersen og Alf Mjøen. Mot de samme stemmer blev derpå innstillingen vedtatt.

Trustloven.

Trustkontrollens forslag til forandringer av trustloven inneholdt bl. a. følgende som nye bestemmelser:

1. Forbudet mot utilbørlige prisberegninger var foreslått utvidet til også å gjelde andre utilbørlige forretningsvilkår.

2. Som nytt ledd var foreslått forbud mot å opsi leieforhold eller å avbryte annen forretningsforbindelse eller for øvrig å nekte å innlate sig på slik forbindelse når opsigelsen, avbrytelsen eller nektelsen må ansees utilbørlig.

3. Det var videre foreslått at dersom det ved en avtale er fastsatt utilbørlig pris eller vederlag, kan den som skal betale prisen eller vederlaget kreve prisen nedsatt til et «rimelig beløp». Er prisen eller vederlaget betalt, kan han kreve tilbake det som overstiger «det rimelige».

Disse forslag blev optatt i justiskomiteén av Arbeiderpartiet, som fremholdt at når loven forbød utilbørlig pris eller vederlag, var det naturlig at den også tok det skritt å forby *andre* forretningsvilkår som fantes utilbørlige. Ellers vilde lovens regler kunne bli haltende.

Videre sluttet Arbeiderpartiet sig til de foreslåtte nye antidumpingsbestemmelser i trustloven.

Haavardstad optok vårt partis forslag overensstemmende med trustkontrollens påvisninger, herunder om forbud mot utilbørlig opsigelse eller nektelse av å innlate sig på *leieforhold*. Det var disse forandringer leieboerne hadde bedt om, men som departementet hevdet vilde by «det videste rum for rettsusikkerhet, vilkårlighet og chikane». De regler trustkontrollen hadde foreslått, hadde imidlertid vist sig å være høist nødvendige, og de trengtes til supplering av det forbud mot utilbørlig prisberegning som inneholdtes i trustloven. Han henviste

også til de henvendelser som var kommet fra Oslo Kontrollnevnd og formannskap og bystyre.

Samtlige komitéens borgerlige medlemmer var enig med Regjeringen i at forslaget angående *leieboersigelser* i forbindelse med trustloven ikke blev tatt under behandling.

Hovedvoteringen under dette punkt gjaldt følgende nye bestemmelse som mindretallet foreslo:

Som ledd i en prisregulering eller hvor kontrollrådet ellers finner det påkrevet av almene hensyn, kan rådet efter innstilling fra kontrollrådet også utstede forbud mot å holde tilbake fra omsetning varer som er innkjøpt eller tilvirket i *salgsleied*, eller mot å *oppe leieforhold* eller foreta annen avbrytelse av forretningsforbindelse, eller mot å nekte å innlate sig på slik forbindelse.

Forslaget blev forkastet med 71 mot 30 stemmer. Flertallet var samtlige borgerlige. Også høires *representanter* fra Oslo, Hambro, Andresen og frøken Stang, stemte mot.

Ved § 13 i loven foreslo Haavardstad på mindretallets vegne:

Det er forbudt under *erhvervs*virksomhet å ta eller kreve priser eller vederlag som må regnes for utilbørlige, *eller å sette utilbørlige forretningsvilkår ellers*.

Forslaget blev vedtatt med 56 mot 43 stemmer.

Likewise vedtokes mot 38 stemmer efter forslag av Haavardstad en tilføielse til § 14, hvorefter bestemmelse om forhøielse av pris kan treffes for å verne en *erhvervs*drivende mot en konkurranse som trustkontrollrådet finner åpenbart utilbørlig.

Lykke (h) foreslo at trustkontrollen bare skulde gripe inn mot utilbørlige forretningsvilkår, når de stod i forbindelse med beregning av en urimelig høi eller lav pris. Dette forslag blev forkastet mot 30 stemmer.

Forbudet mot dumping efter § 14 blev vedtatt, overensstemmende med proposisjonen, mot høires stemmer.

Lovens videre revisjon.

I innstillingen rettet justiskomiteén en anmodning til Regjeringen om å opta spørsmålet om en mer omfattende revisjon av trustloven, muligens i sammenheng med konsessjonslovgivningen og loven om illojal konkurranse.

Arbeiderpartiets fraksjon pekte i den forbindelse på at det trengtes en utbygning av trustlovens § 20, slik at adgangen til å oppløse konkurranseregulerende sammenslutninger, selskaper m. v. blev effektiv. Da departementet imidlertid ikke hadde funnet grunn til å fremme saken, vilde fraksjonen avstå fra for tiden å opta forslag. Når man gjorde dette, var det fordi trustloven nu måtte forutsettes å bli tatt under almindelig revisjon, og da vilde det kunne bli spørsmål om *mer* vidtrekkende forandringer enn de som trustkontrollen hadde foreslått.

Fraksjonen gikk imidlertid ut fra at Regjeringen, dersom det i mellomtiden skulde opstå situasjoner hvor en utbygning av § 20 var påkrevd, straks fremmet forslag herom for Odelstinget.

Jaktloven.

I de siste 5 år har det vært fremsatt ikke mindre enn 4 proposisjoner til forandring av *jaktloven* av 20 mai 1899. Revisjonen av loven kom til behandling i Odelstinget i år på grunnlag av venstreregjeringens forslag av 20 mars 1931.

Arbeiderpartiets prinsipielle standpunkt til loven og de foreslåtte forandringer fikk sitt uttrykk i vår fraksjons innstilling i skog- og vassdragskomitéen, hvori den uttalte:

Når loven om jakt og fangst av 20 mai 1899 nu skal op til revisjon mener mindretallet at denne bør gå i retning av at man kommer tilbake til de jakt- og fangstregler som var gjeldende før 1899.

Av det fremlagte lovutkast vil det sees at departementet går den *motsatte* vei for ytterligere å beskjære den lille rett som den eiendomsløse klasse i samfundet hittil har hatt når det gjelder jakt og fangst av ville dyr.

Hvis de av departementet foreslåtte forandringer skal ophøies til lov blir selv de siste rester av hevdvunnen rett fratatt de norske borgere som ikke eier jord, bl. a. retten til å jage rovdyr. Ja strengt håndhevet er det fare for at de forandringer som er foreslått vil utestenge alle andre enn grunneierne fra all ferdsel i skog og mark.

Nårværende mindretall mener at det må være nok at den eiendomsbesiddende klasse har herredømmet over jorden og skogen, uten at det dermed følger at den også skal ha eneretten til å bestemme over hvem som skal ha adgang til å fange ville dyr og fugl som ferdes fra den ene til den annens manns grunn.

Retten til jakt og fangst av matnyttig vilt, samt retten til fortsatt fritt å kunne fange rovdyr bør tilligge det hele folk, rik som fattig, uten hensyn til eiendomsretten til jorden.

For jakt og fangst av matnyttig vilt sees også dette rettsforhold, med visse innskrenkninger, å ha vært gjort gjeldende inntil lovforandringen av 1899. Først da fant grunneierne at de også på dette område skulde frata de eiendomsløse den rett de i umindelige tider hadde hatt. — —

Også mindretallet er enig i, at viltbestanden må bevares, men man kan ikke medgi at dette ene og alene skal skje ved å frata de fattige og eiendomsløse borgere i samfundet retten til jakt. Dette må skje ved frednings- og kontrollbestemmelser og om nødvendig ved totalfredning i visse perioder.

Mindretallet er ikke i tvil om at alle loyalt vil bøie sig for bestemmelser som administrasjonen finner å måtte treffe, hvis disse bestemmelser virket likt for alle samfundets borgere.

Men man kan neppe vente at den eiendomsløse klasse skal være loyal mot en lov som *fratar den selv de siste rester av hevdvunnen rett på dette område.*

Under behandlingen i Odelstinget fremsatte *Jul. B. Olsen* på mindretallets vegne følgende forslag ved lovens § 1:

Med de innskrenkninger som inneholdes i nærværende lov er jakt og fangst, uten hund, på matnyttig vilt i uinnhegnet mark fri for enhver norsk borger.

Under forutsetning av vedtagelsen av dette prinsipielle forslag gikk mindretallet ut fra at loven blev tilbakesendt administrasjonen for å bli omarbeidet.

Ved voteringen blev forslaget forkastet mot 31 stemmer.

Subsidiært foreslo vår partifelle at jakten skulde være fri i *det herred man er bosatt*. Dette blev nedvotert med 33 stemmer — Arbeiderpartiet med tilslutning av A. Mjøen og Greve.

I § 10 var foreslått som ny bestemmelse:

Uten tillatelse må ingen skremme eller drive vilt bort fra annens jaktområde, medmindre den som skremmer eller driver viltet selv eier grunnen, og da bare i den utstrekning det er nødvendig for å hindre at viltet gjør skade.

Dette var en av kjernepunktene i det nye forslag til jaktlov, og en farlig skjerpelse i reaksjonær retning.

Efter en lengere debatt blev § 10 vedtatt mot 32 stemmer. Et forslag om å ta ut ordene «skremme eller» blev forkastet mot 40 stemmer.

Under behandlingen av de enkelte paragrafer optok *Oscar Nilssen* forslag om å stryke bestemmelsen i loven om arealbegrensning for jakt på elg og hjort. Komitéens flertall gikk over til å sløife den foreslåtte bestemmelse om et minsteareal (3 000 mål) slik at avgjørelsen av dette blev lagt til kongen. Den endrede innstilling blev vedtatt med 60 stemmer mot 38, som blev avgitt for Nilssens forslag.

Jakttiden for elg blev satt til 6 dager. Arbeiderpartiet stemte for 5.

Forslaget om fredning av *bjørnen* blev forkastet med 59 mot 41 stemmer.

Efter forslag av *J. Bergersen* blev det med 47 mot 40 stemmer vedtatt forbud mot fotsaks og gift.

For øvrig blev Arbeiderpartiets forslag bl. a. vedkommende fangst- og fredningstiden nedstemt.

Derimot vedtok Lagtinget flere av mindretallets forslag, som innebar forbedringer fra innstillingen. Således blev jakttiden for elg besluttet satt til 5 dager. Likeså blev det vedtatt at bestemmelsene om arealbegrensning skulde gå ut av loven.

De gjorde anmerkninger som i flere punkter stemte bedre med bygdenes og småkårsfolkets interesser, blev sluttelig tiltrådt av Odelstinget.

Alkohollovgivning.

Kommunale edruelighetsnevnder.

Den nye lov om edruelighetsnevnder og samfundets behandling av drikkfeldige blev vedtatt av Odelstinget, men i en form som avvek prinsipielt fra socialkomitéens innstilling forsåvidt fordelingen av utgiftene angår. Den omstridte paragraf 19 som omhandler reformens økonomiske gjennomførelse, blev nemlig

avgjort i overensstemmelse med *proposisjonen*, hvorefter utgiftene ved alkoholisters innleggelse og opphold på kuranstalt veltes over på vedkommende kommune som begjærer deres anbringelse. Flertallet i komitéen hadde foreslått at samtlige utgifter — undtatt utgiftene til selve edrueighetsnevndenes virksomhet — skulde bæres av Staten.

Efter dette resultat som våre partifeller mente vilde gjøre loven i praksis temmelig illusorisk under de nuværende forhold for kommunene, stemte Arbeiderpartiet — med tilslutning av 8 borgerlige — for lovens *henleggelse*.

Av bondepartiet som førte forsvaret for *proposisjonen*, støttet av Mowinkel, blev det erklært at de i tilfelle av innstillingens vedtagelse på dette punkt vilde stemme imot lovens oversendelse til Lagtinget. Dette blev altså ikke nødvendig, og beslutningen om oversendelse blev til slutt gjort enstemmig.

Under behandlingen av de enkelte paragrafer foreslo *Helga Karlsen* vedkommende lovens område at det skulde opprettes edrueighetsnevnder i alle kommuner med minst 4 000 innbyggere. Flertallets innstilling gikk ut på at nevndene skulde gjøres obligatoriske i alle kommuner hvor det var gitt bevilling til salg eller skjenkning av brennevin, vin og øl. Av høire blev foreslått at det skulde overlates til kommunestyret selv å avgjøre om det vilde ha edrueighetsnevnd opprettet eller ikke.

Ved voteringen blev innstillingen vedtatt mot 27 stemmer. *Helga Karlsen*s prinsipale forslag til utvidelse av lovens område blev forkastet mot 18 stemmer.

Paragraf 3 om nevndenes oppgaver og virksomhet blev vedtatt efter innstillingen til dels mot høires stemmer.

I Lagtinget blev loven vedtatt med en enkelt forandring i § 18. Ifølge lovutkastet skulde Kongen kunne forby en fra anstalt utskrevet person å ta opphold i de kommuner som lå innpå anstalten. Forbudet skulde kunne gjøres gjeldende i to år. *Steen* foreslo denne bestemmelse strøket, og dette blev vedtatt med 19 mot 17 stemmer.

For øvrig blev det i Lagtinget optatt et subsidiært forslag om *like deling* av utgiftene ved forpleiningen på Stat og kommune. Forslaget blev forkastet med 20 stemmer mot 18.

Loven trer i kraft fra den tid Kongen bestemmer.

Rusdrikkløven og det kommunale selvstyre.

Under revisjonen av rusdrikkløven forelå bl. a. et par prinsipielle spørsmål som tangerte det kommunale selvstyre.

Det gamle krav fra høire om å få en appellinstans for *turisthoteller* blev optatt på ny ved lovens behandling i Odelstinget, men blev forkastet med 59 med 40 stemmer. Av bondepartiet stemte 8 og av venstre 2 for forslaget.

Denne aksjon førte således heller ikke denne gang frem. Derimot søkte de borgerlige å rette angrep på det kommunale selvstyre ad en omvei, nemlig når

det gjaldt «politiske» eller såkalte «ulovlige» bevillingsnektelser. I komitéen foreslo høire og venstre inntatt i loven en ny bestemmelse — § 24 — som gav Regjeringen rett til å omgjøre et kommunestyres nektelse av en skjenkebevilling når nektelsen mentes å skyldes hensyn som lå utenfor rusdrikkelovens øiemed». Forslaget kom oprinnelig fra Regjeringen Mowinckel.

Arbeiderpartiets medlemmer av komitéen uttalte i innstillingen bl. a.:

Det er et anerkjent prinsipp i vår alkohollovgivning at det er de kommunale myndigheter som alene har avgjørelsen med hensyn til om det skal gis og hvem som skal få skjenkebevilling i kommunen. Mindretallet kan ikke gå med på å undergrave dette prinsipp ved å åpne adgang til at administrasjonen i enkelte tilfelle skal kunne omgjøre et kommunestyres beslutning. Slår man først inn på den vei, vil det stadig komme nye krav om en videre uthuling av prinsippet om kommunenes selvbestemmelsesrett på dette område og man vil snart komme dit hen, at de kommunale myndigheter settes helt ut av spillet. I så henseende henvises til en innkommen henstilling av 24 oktober 1930 fra Hotell- og Restaurantforbundet, hvori foreslåes nye lovbestemmelser om en almindelig (ubegrenset) adgang til anke over nektet bevilling til skjenkning av øl og vin.

Hvad den foreslåtte bestemmelse angår, vil den efter mindretallets opfatning bli vanskelig å praktisere på grunn av de svevende og ubestemte uttrykk som benyttes. Grunnene for å stemme mot en skjenkebevilling kan være høist forskjellige hos de forskjellige representanter i kommunestyret, og det er ikke lett å skjønne, hvorledes vedkommende departementschef eller Regjeringen skal kunne gjøre sig op en begrunnet mening om hvorvidt stemmegivningen hos den enkelte «skyldes hensyn som ligger utenfor denne lovs øiemed». Man må regne med at en bestemmelse av så vidt skjønsmessig natur vil kunne lede til vilkårlighet under praktiseringen, og at avgjørelsen av ankesaken lett vil ta form av vedkommende regjerings subjektive innstilling til det foreliggende spørsmål. Likeså vil bestemmelsen av en smart bevillingssøker kunne utnyttas når som helst til å få en bevillingsnektelse inn for administrasjonen.

Efter en skarp debatt i Odelstinget blev innstillingen vedtatt med 56 mot 43 stemmer. Mindretallet var Arbeiderpartiet samt av de borgerlige Hovland, Olstad og Müller —samtlige bondepartiet — og av venstre Mannsaaker, Eiesland, Strand, Strømme, Kvaale, Hartmann, L. Hansen, Todal og Kleppe.

I Lagtinget optok Steen forslag om strykning av bestemmelsen i § 24, og dette forslag blev som anmerkning vedtatt med 20 mot 18 stemmer. De 20 var Arbeiderpartiet og følgende av venstre: Rygh, Belland, Sannes, Næsset, Myklebust, J. Lothe og Flem, samt Romundstad (b.).

Ved annen gangs behandling i Odelstinget blev den *chikanøse* bestemmelse strøket, *overensstemmende* med Lagtingets anmerkning, med 52 mot 41 stemmer. Mindretallet var høire med undtagelse av Kjær, av venstre Djupvik, Mjelde, Anderssen-Rysst, Valen, Dokka og J. M. Mjøen, samt av bondepartiet Mjaavatn, Ørud, Skurdal, E. Strand, Reimers, Torheim, Maastad, Arvesen og Simonsen.

For øvrig blev det ved lovens behandling i Lagtinget efter forslag av Bergs-*vik*: — med 19 mot 18 stemmer — vedtatt en anmerkning til § 32 om at forskrif-

tene for *kontroll med ølagentene* skulde utvides til å gjelde omsetning av alt øl, ikke bare bakkøl. Odelstinget sluttet sig til anmerkningen mot 31 stemmer.

Efter loven som den blev vedtatt, fikk *samlagene* ytterligere en frist av 6 år for avviklingen, til 1938. Innstillingen som gikk ut på opphør fra 1 juli 1932, blev forkastet i Odelstinget med 54 mot 44 stemmer. Et subsidiært forslag av *Bergersen* om 1935 opnådde 41 stemmer. Samme skjenketid for brennevin og vin blev vedtatt mot 32 stemmer. Endelig blev spørsmålet om opspritting av den norske fruktvin besluttet utsatt med 52 mot 47 stemmer. Voteringene var for flere paragrafers vedkommende ikke partipolitisk.

Andre lovsaker.

Domstollovene.

Av bondepartiregjeringen blev fremsatt proposisjon om forandringer i rettergangslovene, herunder om valg av *lagrette- og domsmenn*. Proposisjonen opptok på dette punkt det reaksjonære forslag som har vært fremme tidligere om innskrenket adgang for kommunestyrene til å øve innflytelse på valget. Som bekjent blev Lykkes proposisjon herom tatt tilbake i 1928 av arbeiderregjeringen.

Arbeiderpartiet i justiskomiteén foreslo prinsipalt: Ot. prp. nr. 18, 1932, om forandring i domstollovens paragrafer 74, 75 og 77 *bifalles ikke*. Subsidiært sluttet fraksjonen sig til venstres forslag om at den nevnte del av lovrevisjonen ikke blev tatt under behandling av dette års Odelsting. Dette blev således komitéens flertalls innstilling. Mindretallet, høire og bondepartiet, stemte *mot* utsettelse og for en revisjon av loven, dog med noen modifikasjoner fra Regjeringens forslag.

Efter at Arbeiderpartiets forslag, opptatt av *Haavardstad*, var forkastet av Odelstinget med 64 mot 32 stemmer, blev innstillingen om utsettelse vedtatt mot 42 stemmer.

Syketrygdpremiene.

I syketrygdloven foreslo Regjeringen den forandring at det blev åpnet adgang til å tilbakeholde inntil 50 pct. av statsbidraget mot før 20 procent. Forslaget blev fremmet i forbindelse med forslag om besparelser for Staten på budgettet under bidraget til syketrygdpremiene.

Efter de forhandlinger som var ført om ny normalkontrakt med lægene, anførte departementet i en skrivelse til krisekomitéén at det var mulig man kunde nøie sig med å tilbakeholde noget mindre enn 50 procent av statsbidraget, f. eks. 45 procent, men at det i loven burde stå «inntil 50 pct.»

Det borgerlige flertall i sosialkomitéén var i hovedspørsmålet enig med Regjeringen, nemlig at det var grunn til å skjære ned på Statens bidrag til syketrygden for å lette budgettet. Da man imidlertid anså dette for å gjelde en bevilgnings sak, fant komitéén at *Stortinget* burde fastsette hvor stor andel av Statens tilskudd der skulde tilbakeføres til statskassen.

Mindretallet, Arbeiderpartiet, stemte imot enhver forandring som vilde velte nye byrder over på kassenes medlemmer. Imidlertid vedtok Odelstinget det kompromiss som de borgerlige partigrupper var kommet til, mot 31 stemmer som blev avgitt for et forslag av *Bergersen* om sakens henleggelse.

Under den senere behandling av *Rikstrygdeverkets budgett* innstillet komitéens flertall — venstre med subsidier tilslutning av våre partifeller — at det for terminen 1932—33 blev holdt tilbake av Statens andel av syketrygdpremiene 40 procent, som skulde tilbakeføres statskassen. Høire og bondepartiet holdt på 45 procent, mens Arbeiderpartiet prinsipalt stemte for at det burde ha sitt forblivende med at 20 procent av premietilskuddet blev tilbakeført.

Flertallets innstilling var beregnet å ville medføre en forhøielse på budgettet av 344 000 kroner i forhold til Regjeringens forslag.

Under behandlingen i Stortinget forlangte statsminister *Hundseid* ordet straks ved debattens begynnelse og erklærte at Regjeringen ikke kunde akseptere innstillingen. Og for dette kabinettsspørsmål bøyte venstre sig. De 45 procent blev vedtatt med 93 mot 41 stemmer som blev avgitt for arbeiderfraksjonens forslag om status quo.

Løsningsfristen efter odelsloven.

Av lovkomitéen blev avgitt innstilling om forandringer i odelslovgivningen. Komitéflertallet, høire og venstre, innstilte på *forkastelse* av proposisjonen om å forlenge odelsløsningsfristen fra 3 til 5 år. Bondepartiet og Arbeiderpartiet stemte for proposisjonen.

Ved voteringen blev innstillingen forkastet med 55 mot 48 stemmer. De 55 var Arbeiderpartiet, bondepartiet og av venstre *Kvaale*, *Valen*, *Hartmann* og *Peersen*, av frisinnede *Ræder* og *Holm*.

Ameln (h.) fremsatte derefter forslag om 1. at fristen ikke skulde forlenges ut over 31 desember 1939, og 2. at loven ikke kom til anvendelse hvor skjøte var tinglyst ved lovens ikrafttreden. Første del av *Amelns* forslag blev vedtatt med 58 mot 44 stemmer, annen del mot 48 stemmer.

Arveloven.

I arveloven hadde departementet foreslått den *forandring* at fjerde og femte arvegangsklasse, oldeforeldre og tippoldeforeldre, i sin helhet skulde utelukkes.

Lovkomitéens flertall innstillet på å oprettholde bestemmelsen om oldeforeldre.

Nordanger optok proposisjonen, som var støttet i komitéen av venstre og Arbeiderpartiet.

Ved voteringen blev *ingen forandring* vedtatt med 45 mot 43 stemmer.

Bankmuratoriet og sparebankene.

Av Regjeringen blev fremsatt proposisjon om et tillegg til sparebankloven gående ut på å utvide adgangen for sparebanker til å tegne aktier i aktiebanker.

Foranledningen til lovforslaget var at 23 sparebanker hadde deltatt i den foreløbige nytegning av aktiekapital i Bergens Privatbank og Den norske Creditbank under forbehold av lovforandring.

Arbeiderpartiet advarte mot denne utglidning og hevdet at det riktige vilde være å fastslå grensen mellom sparebankene og de private aktiebanker *klarere* enn nu for dermed å hindre at de første skulde bli utsatt for den samme svindel og påkjenning som hadde rammet privatbankene. Men her gikk man i forslaget den motsatte vei.

Efter at et forslag av *Hornsrud* om ikke-bifall av proposisjonen var forkastet av Odelstinget mot 35 stemmer, blev tillegget til sparebankloven vedtatt mot 28 stemmer (Arbeiderpartiet).

Efter ordlyden av Odelstingets beslutning skulde det være adgang for sparebankene til, med Finansdepartementets samtykke, å erverve aktier i aktiebank også i andre tilfelle enn dem som tidligere var omhandlet i loven. Under behandlingen i Lagtinget foreslo *Bergsvik* at sådanne aktier alene skulde kunne erverves ved midler som blev tatt av sparebankenes *sperrede innskudd* i aktiebankene. Denne begrensning av tillegget blev forkastet med 23 mot 14 stemmer.

Skogvernloven.

Den nye lov om skogvern, som hadde møtt adskillig motstand, blev vedtatt og besluttet satt i kraft 1 oktober, dog således at valg, opnevnelser og ansettelser i medhold av loven kunde finne sted før den tid. Fra samme tid ophevedes loven av 1908 om vernskogens bevarelse, med tilleggslover.

Efter det foreliggende lovutkast skulde skogvedtekter og vernskogvedtekter som var gjeldende i medhold av nevnte lover, opphøre å gjelde fra den tid Kongen bestemmer, dog senest 1 januar 1933. I Lagtinget optok *Lars Moen* ved § 47 forslag om at det blev overlatt Kongen å bestemme når de nugjeldende lover skulde opphøre å gjelde, slik at ordene «dog senest 1 januar 1935» utgikk. Forslaget blev forkastet med 21 mot 14 stemmer. Også ved annen gangs behandling i Odelstinget var det en del debatt om ikrafttredelsesbestemmelsene. Loven blev til slutt vedtatt i sin helhet efter proposisjonen og innstillingen, som igjen var bygget på skogdirektørens forslag.

Motorvognloven.

Av vei- og jernbanekomitéen blev argitt innstilling om enkelte forandringer i motorvognloven. Det gjaldt bl. a. spørsmålet om *inndragning av førerkort* for beruselse utenfor tjenesten.

I lovens § 18 var det bestemt at førerkort skulde inndras for minst 3 år hvis føreren blev straffet for fyll, selv om han ikke i beruset tilstand hadde kjørt motorvogn. Komitéflertallet innstilte på en lempning heri gjennom en tilføielse, hvorefter inndragning kunde skje for kortere tid under særlig formildende omstendigheter, og hvis inndragning for 3 år vilde virke urimelig hård.

Versto optok forslag om bibehold av den gamle bestemmelse i § 18. Efter at et forslag av *Olaf Johansen* om å sende saken tilbake til komitéen var forkastet, blev innstillingen vedtatt med 56 mot 40 stemmer.

Overensstemmende med en anmerkning gjort av Lagtinget, blev lempningen vedtatt i den form at dispensasjonsmyndigheten blev lagt til Justisdepartementet, således at dette fikk avgjørelsen av om førerkortet skulde inndras for kortere tid enn de 3 år.

Arbeidstiden på norske skib.

Den tidligere gjeldende bestemmelse om arbeidstiden under skibs opphold ved land lød:

Ved land utgjør den almindelige arbeidstid for dekk- og maskinmannskapet 8 timer — i tropene 7 timer — pr. døgn i tiden mellom kl. 7 morgen og 17 aften.

Regjeringen foreslo følgende ordlyd, hvortil flertallet i sjøfarts- og fiskeri-komitéen sluttet sig:

Ved land utgjør den almindelige arbeidstid for dekk- og maskinmannskapet 8 timer pr. døgn i tiden mellom kl. 6 morgen og kl. 18 aften.

Arbeiderpartiet stemte mot enhver forlengelse av arbeidstiden.

Ved voteringen i Odelstinget blev et forslag av *Støstad* om henleggelse av lovforslaget forkastet mot Arbeiderpartiets stemmer. Mot samme stemmetall blev derefter den foreslåtte lovforandring vedtatt. I Lagtinget blev et forslag av *Steen* om henleggelse forkastet med 22 mot 13.

Samtidig hermed blev det i statsråd ved kgl. res. foretatt en forandring i *bemanningskalaen*, hvorefter sjøfartsdirektørens adgang til å dispensere fra dens bestemmelser blev utvidet. (Se herom Steens interpellasjon).

Lovforslag av Arbeiderpartiet.

Av Hornsrud, *Støstad*, Bergland, Solberg, Steinnes og Versto blev fremsatt privat lovforslag på gruppens vegne om *amnesti* for lovovertridelser i anledning av storlockouten 1931 (Menstad-dommene). Forslaget blev besluttet oversendt Regjeringen. I forbindelse med oversendelsen henstilte *Solberg* at de falne dommer ikke blev iverksatt før Regjeringen og Odelstinget hadde hatt anledning til å uttale sig om forslaget.

Nogen meddelelse fra Regjeringen blev ikke gitt ved sesjonens slutt.

Av Nordanger og Haavardstad blev fremsatt følgende forslag om endring i § 57 i lov om *kommunestyre på landet*:

I hver fylkeskommune skal det være et fylkesutvalg. Dette består av fylkesmannen som formann og 4 andre medlemmer, som fylkestinget velger innen sin midte. Valget foretas på første fylkesting efter avholdt kommunevalg og gjelder for 3 års perioden. Den som har gjort tjeneste som medlem i tre år har rett til å bli fritatt i de følgende tre år. Den som er over 60 år kan undslå sig for å motta valg til medlem av fylkesutvalg.

Efter den nugjeldende lov kan fylkesutvalget velges av fylkestingets «egen midte eller blandt andre som er bosatt i fylkeskommunen». Valget gjelder for 4 år, og hvert annet år trer to medlemmer ut.

Regjeringen tok stilling *mot* forslaget.

Av Olsen-Hagen, Falkberget og Oksvik blev fremsatt forslag om forandring i lov om *fængselsvesenet*. Forslaget hadde sitt utspring i de siste tildragelser på Akershus landsfengsel.

Den forandring det særlig gjelder, omhandler lovens § 30 om fanger som viser «slett opførsel». Det heter nu i loven at disse kan innsettes i enrum for en tid av inntil 1 måned, således at *denne tid ikke medregnes i den dømte straffetid*. Forslagsstillerne foreslår at det siste punkt utgår.

Angående revselsenes fullbyrdelse, «uansett om den bestemte straffetid der ved overskrides», foreslås at dette utgår, og at paragrafen får sådan lydelse: Ingen av de under punkt 4 og 11 nevnte revselsler kan ilegges uten efter beslutning av tilsynsrådet og efter at fangen har hatt anledning til å forklare sig for rådet. Ingen fullbyrdelse som medfører forlengelse av den i dommen bestemte straffetid kan finne sted, uten i henhold til *ny dom*.

Forslaget kommer antagelig til behandling i forbindelse med den almindelige revisjon av fængselsloven.

Forskjellig.

Regjeringens forslag til forandringer i *tjenestemannsloven* og *handelsloven* blev utsatt. Også *arbeidsledighetstrygden* besluttet ikke tatt under behandling.

Proposisjonen til forandring av *sinnssykeloven* blev forkastet, likeså «*schäferloven*» — den siste enstemmig.

Mot Arbeiderpartiets stemmer besluttet innført lysningsgebyr foruten forhøielse av andre gebyrer under *ekteskapsloven*.

Interpellasjoner av gruppen.

Norsk arbeid ved norske verksteder.

Av Olsen-Hagen blev fremsatt følgende interpellasjon angående situasjonen i skibsbyggningsindustrien:

1. Er Regjeringen opmerksom på at norske skibsbygninger og reparasjoner av norske skib fortsatt foregår ved utenlandske verksteder til tross for at norske verksteder kan utføre dette arbejde?

2. Akter Regjeringen å treffe foranstaltninger for å sikre norske verksteder arbeider for norsk regning og dermed bidra til å bekjempe den store arbeidsløshet i jern- og metallarbeiderfaget (skibsbyggningsindustrien)?

Vår partifelle fremsatte i møte 18 juni efter handelsministerens svar på interpellasjonen følgende forslag:

1. Det henstilles til Regjeringen å nedsette et utvalg bestående av 1 representant fra Norges Bank, De mekaniske Verksteders Landsforening, Norsk Jern- og Metallarbeiderforbund, Norsk Formerforbund og Norges Rederforbund, som får i oppdrag å kontrollere og medvirke til at arbeider i skibsbygningsindustrien blir utført ved norske verksteder.

2. Regjeringen bemyndiges til etter innstilling av nevnte komité, og under betryggende kontroll og former, å yde sin medvirken til at nybygging av skib og reparasjoner av eldre skib for norsk regning kan bli utført ved norske verksteder.

Regjeringen anmodes om å forelegge for kommende Storting utredning og detaljerte forslag til en sådan medvirkning fra Statens side, bilagt eventuelt med opplysninger om hvad Regjeringen allerede har foretatt til fremme av ovennevnte øiemed.

3. Det henstilles til Norges Bank, i samarbeide med ovennevnte komité å yde norske verksteder sådan kreditt at de lettere kan settes i stand til å påta sig nybygging av skib.

Om saken blev det ført en ganske interessant debatt. Under denne forandret Olsen-Hagen — efter henstilling av Mowinckel — sitt forslag derhen at det i innledningen nevnte utvalg skulde ha en representant også fra administrasjonen, og at første avsnitt i punkt 2 utgikk.

Efter at et forslag av Ameln om å oversende hele forslaget til Regjeringen uten standpunkttagen var **forkastet** med 66 mot 55 stemmer, blev punkt 1 og 2 i Olsen-Hagens forslag enstemmig vedtatt, mens punkt 3 blev forkastet mot 40 stemmer.

Samspillet mellem Regjeringen og rederne.

Av *Steen* blev fremsatt følgende interpellasjon om **bemanningsskalaen**:

Hvilke hensyn har vært bestemmende for at Regjeringen ved kongelig resolusjon av 26 februar d. å. her foretatt forandringer i «Forskrifter for bemanning av norske skib» (bemanningsskalaen)?

Interpellasjonen var opslått til behandling i et møte før påske, men blev da utsatt fordi den daværende chef for Handelsdepartementet, statsråd Per Larssen, som satt på sin avskjedsansøknings, ikke ønsket å besvare den.

Under debatten om saken henviste Steen til det forslag som var fremsatt for Odelstinget av Arbeiderpartiets gruppe om bemanningsskalaens *lovfestelse*. Forslaget var det samme som sjøfolkenes organisasjoner stilte for et par år siden. Han henstilte til Regjeringen at den ikke blev sittende på det forslag unødig lenge, men fikk det fremmet til behandling så snart som mulig.

Våre ledige sjøfolk i utlandet.

Av *Magnussen* blev det stilt følgende spørsmål til Regjeringen:

Hvad akter Regjeringen å foreta i anledning av at norske sjøfolk sulter i nord-amerikanske havnebyer?

Under behandlingen i Stortinget rettet vår partifelle bl. a. en henstilling om at det måtte bli skaffet midler til hjemsendelse av de sjøfolk som måtte ønske det. Noget forslag blev ikke fremsatt.

Bilforsikringsselskapene og de skadelidte.

Av Høiland blev fremsatt følgende interpellasjon:

Er Regjeringen opmerksom på at det ikke eksisterer noget kontrollorgan som motvekt mot det monopol motorvognlovens bestemmelser om tvungen garanti- stillelse for ansvar gir de private forsikringsselskaper?

Hvad akter Regjeringen å gjøre for at de skadelidte ved biloverkjørsler m. v. ikke skal lide nød mens de venter på rettens avgjørelse?

Interpellasjonen som blev besvart av arbeidsministeren, førte til en lengere debatt, hvorunder interpellanten fremsatte følgende forslag:

Stortinget henstiller til Regjeringen å utarbeide en plan, efter hvilken en effektiv kontroll av våre bilforsikringsselskapers utnyttelse av det faktiske monopol de nu innehar, kan bli igangsatt, og de erstatningsberettigedes legitime interesser beskyttet.

Forslaget kom til behandling i et senere møte efter å være blitt utlagt. Interpellanten uttalte her sin tilfredshet med den tilslutning som den reiste mosjon hadde fått. Hensikten med interpellasjonen og forslaget var å få stoppet de misbruk som forekom, og det kunde opnåes ved å få utbygget de nuværende bestemmelser som var mangelfulle for de skadelidte ved bilulykker. Efter at statsråden hadde lovet at mulige mangler vilde bli søkt supplert med tilleggsbestemmelser innenfor rammen av de rettsregler som gjaldt, kunde han trekke forslaget tilbake; han gikk da ut fra at departementet vilde søke opplysninger ikke bare hos selskapene, men også hos de folk som arbeidet for og talte de skadelidtes sak.

Videre blev interpellert av *Alb. Moen* om flomskaden i Trøndelag og av *Halvorsen* om innskrenkningene i fyrstikkindustrien.

Behandlingen av *Verstos* interpellasjon om lønningene for nødsarbeidet på veianleggene er omtalt foran.

Forskjellige forslag og mosjoner.

Russlandsavtalen.

I anledning av den negative meddelelse Regjeringen lot tilstille Stortinget om de forhandlinger som var ført med Sovjet-Unionen om en ny garantiavtale innstillet flertallet i den forsterkede sjøfarts- og fiskerikomiteé på bemyndigelse for Regjeringen til å inngå garantiavtale for kredittleveringer av norske varer til Sovjet-Unionen i 1932 i alt vesentlig på de betingelser og med det omfang som var tilbudt fra norsk side under forhandlingene.

Innstillingen som blev begrunnet av komitéens ordfører, *Thorvik*, blev vedtatt i møte 8 mars med 99 mot 37 stemmer. Høire på 5 mann nær samt 2 av bondepartiet (Strand og Arnesen) stemte mot enhver forhånds bemyndigelse og stillet sig således på samme grunnlag som daværende statsråd *Larssen*. Denne fant dog å kunne akseptere innstillingen på de premisser hvorpå den var bygget.

I møte 27 juni blev innstillingen om *forhøielse* av garantien med 5 millioner kroner — hvorav minst 3 millioner skulde anvendes til salg av hvalolje — vedtatt mot 30 stemmer. Blandt de 30 var Garnes og Arvesen av bondepartiet, resten høire.

Arbeideridretten.

Som bidrag til «Landsforbundet for idrett» var opført 60 000 kroner. *Samuelson* optok på vegne av mindretallet i helsekomitéen forslag om at bevilgningen blev delt mellom landsforbundet og Arbeidernes Idrettsforbund med 30 000 kroner på hver. Hvis forslaget blev nedstemt, vilde Arbeiderpartiets representanter ikke ha annet å gjøre enn å stemme mot enhver bevilgning til idretten på dette budgett.

Ved voteringen blev *Samuelsons* forslag forkastet mot 38 stemmer (Arbeiderpartiet og Hartmann av venstre). Derefter blev innstillingen vedtatt mot 44 stemmer.

Skytterlagene.

Til skytterlagene var foreslått bevilget 140 000 kroner. *Olsen-Hagen* foreslo bevilgningen strøket av budgettet. Forslaget blev forkastet mot 37 stemmer. Subsidiært foreslo *Nygaardsvold* bevilgningen nedsatt til 28 500 kroner, som vilde være tilstrekkelig til administrasjon m. v. Også det blev forkastet — mot 41 stemmer.

Barne- og dyrtidstilleggene.

Den før nevnte krisekomité hadde foreslått en samlet budgetøkning på 770 000 kroner, som forutsattes dekket ved forskjellige besparelser. Av de 770 000 kroner falt 436 000 kroner eller vel halvparten på dyrtidstillegget til pensjonister samt barnetilleggene.

Arbeiderpartiet i administrasjonskomitéen foreslo dyrtidstilleggene til pensjonister oprettholdt uforandret, og at det for barnetilleggene blev fastsatt en uforandret sats av 40 kroner for hvert barn. Flertallet stemte for en nedsettelse av procentsatsen for *dyrtidstilleggene* fra 70 til 55 — av Regjeringen opprinnelig foreslått 50 procent — og for en nedsettelse av *barnetillegget* fra 40 til 25 kroner.

Ved voteringen blev mindretallets forslag, optatt av *Bøe*, forkastet mot 41 stemmer.

Under sakens behandling krevet finansministeren ytterligere en nedsettelse av inntektsgrensen for de tjenestemenn som oppebar barnetillegg, fra 3700 til 3300 kroner. Krisekomitéen hadde her fulgt Arbeiderpartiets forslag om status quo, og dette forslag blev vedtatt mot 55 stemmer som blev avgitt for proposisjonen.

Under debatten fremsatte *Olaf Jahansen* følgende forslag, som besluttedes oversendt Regjeringen:

1. Pensjoner som bevilges av statskassen må i intet tilfelle overstige 3500 kroner pr. år.

2. Pensjoner som tidligere er bevilget og som overstiger dette beløp nedsettes til 3500 kroner pr. år.

Til komitéen var innkommet en forestilling fra Det norske Arbeiderpartis kvinnesekretariat med henstilling til Stortinget om å nedsette en komité til å utrede spørsmålet om *barnetrygd*. Komitéen understreket denne henstilling, som likeledes enstemmig blev oversendt Regjeringen.

Enkelte *pensjonsspørsmål* som blev forelagt, fikk en prinsipiell avgjørelse. Bl. a. innstillet et flertall i komitéen på fortsatt bevilgning av vartpenger av statskassen til en politibetjent som oplystes å være i fast stilling. Samtidig hermed var vartpengene foreslått inndratt for et par andre pensjonister som også innehadde lønnet arbeide ved siden av.

Arbeiderpartiet stemte for at samtlige disse blev stillet likt, og at vedkommende politibetjents vartpenger derfor blev inndratt så lenge han var i tjeneste.

Rasjonaliseringen ved jernbanen.

I sin innstilling om statsbanenes drift refererte vei- og jernbanekomitéen til de meddelelser som forelå fra hovedstyret og departementet om det pågående rasjonaliseringsarbeide ved jernbanen. Dette gjaldt både stasjonstjenesten, tog-tjenesten og verkstedsdriften.

Arbeiderpartiets medlemmer av komitéen presiserte i den anledning at det under ingen omstendigheter måtte *foretas innskrenkninger som kunde være til skade for driftssikkerheten*.

I forbindelse med jernbanedriftens rasjonalisering foreslo Regjeringen nedleggelse av sidelinjen *Jaren—Røykenvik*. Arbeiderpartiet fremsatte ved Wiik forslag om at trafikken fortsatt skulde avvikles med jernbanen; subsidiært foreslo han at persontrafikken og en del av godstrafikken avvikles med bussdrift på landeveien under jernbanens administrasjon. Etter at et utsettelsesforslag var forkastet, blev innstillingen vedtatt mot 37 stemmer, som blev avgitt for Wiiks forslag.

Forslaget om anskaffelse av ny *kullbåt* for jernbanen blev vedtatt med 77 mot 44 stemmer efter å være frarådet av statsråden.

Arbeidstiden ved telegraphen.

Flertallet i post-, telegraf- og kystfartskomitéen — samtlige borgerlige — sluttet sig til departementets forslag, hvorefter det ved telegraphen skulde foretas en nyregulering av arbeidstiden, slik at det blev lengere arbeidstid for «lettere» arbeide. Besparelsen var beregnet til 50 000 kroner. Det var videre foreslått en omordning av natt-tjeneste og ekstravakter med sikte på forenkling og besparelser.

Arbeiderpartiets medlemmer av komitéen bemerket at det i samarbeide med tjenestemennene allerede var opnaadd et godt resultat med hensyn til bespe-

relser og forenklinger i etaten, og de advarte mot å drive sparearbeidet slik at det kunde virke til bitterhet hos de tjenestemenn det gikk ut over. Da det var helt klart at den økonomiske vinning som opnåddes ved proposisjonen var svært liten, mens vanskeligheten sannsynligvis vilde bli større enn vinningen stemte mindretallet *mot* proposisjonen.

Telegrafinstruksen.

Med 67 mot 62 stemmer besluttet Stortinget å gi sitt samtykke til at 3. bind av «instruksjoner for tjenestemenn ved telegrafvesenet» blev trykt på bokmål. Dette bind er tidligere utgitt på nynorsk.

Det blev derefter mot 60 stemmer, efter forslag av *Versto*, besluttet at alle instruksens 5 bind også skulde trykkes på nynorsk.

Postsparebank og pakkepostporto.

Efter forslag av *Halvorsen*, på komitéfraksjonens vegne, vedtok Stortinget mot 46 stemmer under behandlingen av postbudgettet:

Det henstilles til Regjeringen å fremkomme med en utredning, eventuelt ledsaget av forslag, om opprettelse av postsparebank til neste år.

Likeså blev efter forslag av *Halvorsen* vedtatt mot 2 stemmer:

Det henstilles til departementet å fremkomme med en utredning, eventuelt ledsaget av forslag om nedsettelse av pakkepostportoen til neste år.

Fengselskandalene.

Under behandlingen av fengsels- og tvangsarbeidsvesenets budgett trakk *Olsen-Hagen* frem klagene over forholdene ved fengslene. Han beklaget at administrasjonen ikke hadde villet gå til å nedsette en kommisjon som det var krevd, til undersøkelse av forholdene ved Akershus Landsfengsel, og fastslo at ansvaret for det som herefter skjedde måtte myndighetene bære fullt ut. Vår partifelle kritiserte også at man på Opstad beholdt sinnssyke fanger som rettelig hørte hjemme på sinnssykeasylene.

Av justiskomiteén blev det i innstillingen fremholdt at det nu var uomgjengelig nødvendig å gå til bygging av et nytt landsfengsel for menn. Kravet herom blev understreket i debatten av budgettets ordfører, *Anton Jensen*, som samtidig beklaget at man ennå ikke hadde satt i kraft loven om opplæring av unge lovovertredere.

Under samme sak efterlyste *Olsen-Hagen* det lovforslag som blev fremsatt i februar av medlemmer av Odelstinget om *amnesti* for de arbeidere som var dømt i forbindelse med storlockouten. På gjentatt spørsmål til justisministeren meddelte denne at saken var under arbeide i departementets lovavdeling, og at det ennå intet standpunkt var tatt, men at han skulde «be saken påskyndet».

Svalbard.

I forbindelse med den vedtatte gjeldsordning for Store Norske hvorav fordringer til 2.4 millioner besluttedes nedskrevet, foreslo Arbeiderpartiet at Staten eventuelt skulde slå anleggene til sig ved tvangsauksjon. *Andraa* fremholdt som komitéens ordfører at Staten fremdeles burde påta sig de økonomiske byrder som en fremtidig drift antagelig vilde bety fordi det var en landsinteresse å ha en *norsk kullkilde*, og det var en nasjonaløkonomisk interesse at en del av de kull landet ellers importerer, kunde erstattes med innenlandsk produksjon. Derfor burde det gamle gjeldsbelastede selskap bringes ut av verden efter de samme linjer som Svalbard-kommisjonen foreslo for King Bay-selskapets vedkommende.

Fraksjonen sluttet sig i innstillingen til de bemerkninger Svalbard-kommisjonens medlem *Hornsrud* var fremkommet med i sitt særvotum.

Andraa optok fraksjonens forslag om at det av departementet skulde rettes henstilling til aksjonærene i Store Norske om å overdra sin aksjer til Staten vederlagsfritt; hvis sådan overdragelse ikke fant sted skulde Staten slå til sig anleggene ved tvangsauksjon. Hvis Staten ikke selv vilde opta drift, skulde den gi et nytt privat selskap konsesjon; om nødvendig skulde Staten gå inn som aksjonær. Subsidiært foreslo han at styret i det reorganiserte selskap skulde bestå av tre medlemmer, representanter for henholdsvis handelsdepartementet, statsbanene og aksjonærene.

Ved voteringen blev *Andraas* forslag forkastet mot Arbeiderpartiets stemmer.

Forskjellig.

Innstillingen om fortsatt bidrag til Fredrikshavnslinjen blev vedtatt mot 54 stemmer, efter at ikke mindre enn 3 statsråder hadde vært i ilden for å få den forpurret. Sakens ordfører, *Oksvik*, minnet om at ifjor hadde komitéen bedt om å få utredet spørsmålet om en betydelig kortere reisetid for ruten, men dette var sabotert av den forrige handelsminister. Denne henvendelse gjentok komitéflertallet iår.

Mot 49 stemmer blev vedtatt et forslag av *Huavardstad* under bevilgningen til Sjømannsskolene om at det ikke fra høsten skulde anordnes nogen optagelsesprøve ved styrmannsavdelingen, og at navigasjonsreglementet av 1918 fremdeles skulde være gjeldende.

Under Kongsbergs Sølverks budgett optok *Vraa* arbeiderfraksjonens forslag om bevilgning til full drift ved verket også i neste budgettår. Han advarte mot å gå til nogen opsigelse av arbeiderne eller reduksjon av arbeidstiden nu. Forslaget blev forkastet mot 46 stemmer. Beslutningen opplystes å ville ha til følge en nedsettelse av arbeidstiden med 17 procent.

Under budgettet for Rikshospitalet og Kvinneklubben i Oslo foreslo *Samuelson* på komitémindretallets vegne at kurpengene blev opført uforandret. Fler-

tallet foreslo kurpengene forhøiet fra 3 til 4 kroner dagen, hvorved var regnet med en merinntekt av 270 000 kroner. Dette blev vedtatt mot 36 stemmer.

Efter forslag av *Sæter* besluttedes med 39 stemmer å utsette spørsmålet om ombyggingen av Kongsberg Våbenfabrikks gamle kraftstasjon.

Til sosialkomitéen var oversendt et andragende fra et arbeidsutvalg av tidligere arbeidere ved Kjæli Gruber om lån eller garanti for et beløp av 60 000 kroner til drift av grubene. Andragendet blev enstemmig besluttet videresendt til Regjeringen, efter at socialministeren hadde lovet å se på saken på ny. *Bergersen*, komitéens formann, meddelte at han, slik som saken lå an, ikke vilde opta arbeiderfraksjonens forslag om at Staten skulde stille sig som garantist for et lån som ansøkt. Men han henstilte sterkt at departementet viste størst mulig velvilje overfor bestrebelsene for å få grubene i gang igjen.

Arbeiderpartiet stemte under budgettbehandlingen mot den vedtatte nedsettelse av tilskuddet til verneforeningene og til mødre-, barne- og gamlehjem.

Quisling-affæren.

Utgangspunktet i den såkalte *Quislingsak* var det foredrag statsråd Quisling holdt i Stortinget 7 april under trontale- og erklæringsdebatten. Den fascist-anløpne forsvarsminister i bondepartiregjeringen forsøkte her å rehabilitere sig overfor borgerskapet efter den opdiktede «overfallsaffære» i departementet (2 februar 1932) ved å rette sitt berømmelige angrep på hele den norske arbeiderbevegelse. Kommunistene var ikke annet enn betalte «fiender av vårt folk», fagorganisasjonen og Det norske Arbeiderparti og dets ledere var landsforrædere og høiforrædere, og forholdene i landet blev fremstillet som rent eventyrlige. Statsminister Hundseid tok i forsiktige ord avstand fra den overspente krigsminister, mens Nygaardsvold forlangte statsrådets papirer lagt på bordet.

Som nevnt i innledningen til beretningen besluttet Stortinget straks at samtlige de dokumenter statsråden hadde omtalt i sitt foredrag skulde oversendes, herunder også de dokumenter som omhandlet overfallet i forsvarsdepartementet.

Disse dokumenter blev så av Quisling oversendt Stortinget, ledsaget av statsrådets bemerkninger.

Dokumentene var ordnet i 5 mapper svarende til følgende punkter i statsrådets fremstilling: 1. Den internasjonale revolusjonære virksomhet og ledelse; 2. Norges kommunistiske Partis revolusjonære virksomhet; 3. Det norske Arbeiderpartis revolusjonære virksomhet; 4. Menstadaffæren; 5. Enkelte personer.

Den 25 april nedsatte Stortinget en *spesialkomité* til å behandle saken. Som medlemmer av komitéen valgtes Fjalstad og Lykke av høire, Myklebust og Peer-sen av venstre, Moseid og Østby-Deglum av bondepartiet og Monsen og Anton Jenssen av Arbeiderpartiet. Myklebust blev valgt som komitéens formann, Anton Jenssen som sekretær og Fjalstad som sakens ordfører.

Den offisielle oversendelse til komitéen av papirene skjedde i Stortingets

møte 22 april. Etter presidentskapets forslag besluttet: «Saken blir å behandle som *hemmelig* inntil anderledes bestemmes.» Det viste sig nemlig at i oversendelsen fra forsvarsdepartementet var hvert eneste aktstykke i dokumentpakken påtrykt «hemmelig». Dette var så meget mer påfallende som statsråd Quisling jo ikke gjorde nogen hemmelighet av de opplysninger han sa sig å sitte inne med, da han holdt sin provokatoriske tale i åpent møte i Stortinget. Hans «sensasjonelle avsløringer» blev spredt for alle vinde og kom selvfølgelig også til utlandet.

I et avsnitt av sin tale hadde statsråd Quisling benektet at han hadde tilbudt sig å danne røde garder og å meddele opplysninger fra Generalstabten. I komitéens møte den 6 juni foreslo mindretallet — Arbeiderpartiet — at det skulde innhentes forklaringer fra Martin Tranmæl, Olav Scheflo og Jacob Friis om riktigheten av deres opplysninger om dette punkt.

Komitéens flertall avviste imidlertid dette forslag og nektet således å få saken opklart på denne måte.

Tranmæl og Scheflo som på mindretallets foranledning blev avhørt om det angivelige pengebidrag fra Russland, ønsket under forhøret også å komme inn på Quislings tilbud, men de blev *nektet å forklare sig om dette punkt*, idet komitéens ordfører grep inn.

Kravet om en rettslig opklaring kom senere også frem i stortingsdebatten, bl. a. fra Anton Jenssen, Peersen, Myklebust og Mowinkel. Statsminister Hunds-eid svarte hertil at et saksanlegg her var det samme som å kappfly med kalvene. Men en rettslig undersøkelse (altså ikke saksanlegg) skulde Regjeringen overveie.

Det førte selvfølgelig ikke til noget.

I to meget viktige punkter kunde ikke engang det borgerlige flertall i spesialkomitéen, til tross for sin gode vilje, gå god for hr. Quislings papirer. Det gjaldt de mange og meget detaljerte «opplysninger» om våbensmugling og våbenlagre, som viste sig å være oppspinn og vitterlig løgn fra ende til annen, og beskyldningene om landsforræderi og høiforræderi.

Det som stod fast efter de foretatte undersøkelser var:

at Quisling hadde tilbudt Arbeiderpartiet og Kommunistpartiet å stille sig i spissen for dannelse av røde garder,

at han hadde tilbudt kommunistpartiet å spionere i Generalstabten,

at han før han måtte forlate Sovjet-Russland begikk ulovlige valutatransaksjoner og misbrukte sin stilling som diplomat,

«overfallet» i forsvarsdepartementet, som også blev utnyttet mot arbeiderbevegelsen og Sovjet-Russland, måtte være opdiktet,

at han helt kritikkløst hadde anvendt Generalstabens etterretningskontor som indrepolitisk spioncentral, og

at han gjennom de retningslinjer han har vært med å utarbeide for «Nordisk folkereising» og med fremleggelse av det beryktede dokument 115 hadde

vist sig som en rendyrket fascist som vilde styrte den nuværende forfatning og innføre et fascistisk mindretallsdiktatur.

Den nedsatte komité fikk bl. a. til mandat å søke å klarlegge den mystiske overfallsaffære i forsvarsdepartementet. I debatten i Stortinget forut for komitéens nedsettelse blev det understreket i innlegg av Mowinkel og Hambro at det ikke minst var av betydning å komme til bunds i denne sak. Men komitéens flertall nektet å gå til å opta forhør i rettslige former også når det gjaldt å få belyst «overfallet».

Arbeiderpartiets forslag til uttalelse.

Stillingen i komitéen blev, som ventet, et flertall av 6 borgerlige, som i de fleste punkter efter en overfladisk og summarisk behandling gav Quisling medhold, og et mindretall bestående av Arbeiderpartiets 2 representanter, som avgav sin egen avvikende innstilling.

Denne som blev optatt av *Monsen* i møtet 28 juni, hadde følgende konklusjon:

I.

Stortinget uttaler:

De i spesialkomitéens innstilling fremlagte opplysninger viser at statsråd Quisling ved sine uvederheftige uttalelser og ubegrunnede siktelser har utvist grov uforstand i sin stilling som medlem av Regjeringen.

II.

Stortinget anmoder Regjeringen om å sørge for at generalstabens etterretningsvirksomhet som indrepolitisk spioncentral straks bringes til ophør.

III.

Stortinget henstiller til Regjeringen å foranledige at saken angående overfallet på statsråd Quisling 2 februar i år søkes helt opklart ved optagelse av forhør i rettslige former.

Vår partifelle uttalte at han hadde sett det som et sentralpunkt og satt meget inn på at det måtte bli gitt anledning til å innhente forklaring i rettslige former angående Quislings skumlerier mot enkelte personer for å ha gjort sig skyldig i landsforræderi. Ved de vidneforklaringer som på foranledning av vårt partis medlemmer blev optatt, blev det kastet lys over Quislings anførsler og «kompromitterende» papirer på dette punkt; det viste sig, her som ved det øvrige, at papirene beviste det motsatte av hvad statsråden påstod. Med hensyn til beskyldningen om våbensmugling og våbenlager forelå det en fullstendig avsløring av det forhold. Quisling hadde her bygget på løs sladder og fremsatt insinuasjoner som var bevisst usannhet — det var det mildeste uttrykk man kunde bruke om det.

Om Det norske Arbeiderpartis forhold hadde statsråden i sin tale uttrykt sig tvetydig og uklart. Han hadde også her under de senere forklaringer måttet korrigere sig selv. Tal. henviste i den forbindelse bl. a. til Halvard Olsens vidneprov om den understøttelse i form av lån som den faglige landsorganisasjon hadde mottatt fra Russland. De enkelte personer — navngitte menn — som var siktet for «landsforræderi», hadde krav på full og hel rehabilitering fra komitéens side, men komitéen hadde ikke ett ord å si for å yde dem rettferdighet. Det var noget av det *velkeste* og *dunkneste* man hadde sett — et offer til den laveste partispekulasjon fra venstres side.

Arbeiderpartiets syn på og stilling til Quislingsaken og den fascistiske retning som her trer klart og tydelig frem, blev videre tilrettelagt på en utmerket måte av vår gruppeformann, *Nyggaardsvold*, som trakk op Arbeiderpartiets politiske linje. Han uttalte at i partiets revolusjonære karakter ligger dets styrke og hvervekraft. Derfor går det ut for å vinne det arbeidende folk for sin politikk og sitt organisatoriske arbeide. I det øieblikk den overveiende del av arbeidsfolket står på Arbeiderpartiets side har det også folkeflertallet. Det kan ikke bare uttrykkes ved valg, men i enn høiere grad ved det byggende og samlende arbeide som utføres i våre organisasjoner. Man må også være klar over at et arbeiderflertall i Stortinget som vil følge sitt oppdrag og begynne gjennomførelsen av socialismen, vil bli *søkt slått ned*. Derfor må arbeiderne utbygge og styrke sine organisasjoner, dyktiggjøre sig og gjøre sig klar over mål og midler. Det er den reelle makt som til slutt er utslagsgivende.

Voteringen i Stortinget.

Efter en skarp debatt i to møter blev det først stemt over første del av Arbeiderpartiets forslag. Det blev forkastet mot 42 stemmer — Arbeiderpartiet med tilslutning av Hartmann (v.), som i debatten hudflettet flertallets konklusjon og stemplet det som uforsvarlig av et medlem av Regjeringen å komme med slike uttalelser som statsråd Quisling uten det ringeste bevis.

Videre forelå ved voteringen punktene 2 og 3 i forslaget fra mindretallet. Begge disse forslag blev forkastet mot Arbeiderpartiets stemmer.

Til slutt blev det votert over innstillingen som kort og godt gikk ut på at saken ikke foranlediget nogen forføining fra Stortingets side.

Moseid (b.) krevet navneoprop ved denne votering.

Fra flere hold blev det henstillet til Moseid å trekke forlangendet tilbake.

Nyggaardsvold: Både Moseid og forsamlingen kan spare sig, for mindretallet stemmer også for konklusjonen med den bakgrunn som konklusjonen har fått i debatten.

Innstillingen blev derpå vedtatt enstemmig.

Loven om garantikasse for sparebanker.

Sist i juli måned vedtok Odelstinget og Lagtinget i hemmelige møter et tillegg til sparebankloven, hvorefter det åpnes adgang til rasjonering av uttak, og en lov om opprettelse av en garantikasse på 30 millioner for sparebanker. Den sistnevnte lov åpnet også adgang til å sperre inntil 20 pct. av en sparebanks innskudd til et midlertidig garantifond for banken, hvis den hadde fått støtte av garantikassen.

Lovbeslutningene blev offentliggjort straks efter at de var sanksjonert, men selve debatten og voteringene og sakens øvrige dokumenter er først senere blitt offentliggjort.

Den 20 og 23 juni blev sakene behandlet i Odelstinget. Arbeiderpartiets representanter tok sterk avstand fra de to lovforslag, mens talerne fra de borgerlige partier støttet dem. Alle gav dog uttrykk for meget store betenkeligheter og det blev fra mange hold anført at de nye lovbestemmelser kunde gjøre vondt verre, øke nervøsiteten omkring sparebankene og aksentuere pågangen fra innskyternes side.

Statsminister Hundseid erklærte at Regjeringen var villig til å akseptere visse forandringer i lovforslagenes ordlyd, men han uttalte at Regjeringen anså disse lover for så viktige at den ikke kunde ta ansvaret for hvad der vilde skje hvis de blev nedstemt. Han stilte med andre ord kabinettsspørsmål.

Debatten blev avbrutt 20 juni for at finanskomiteen kunde få anledning til å behandle enkelte detaljer nærmere. Den 23 juni fortsattes behandlingen, og her voterte man efter en times debatt over Arbeiderpartiets forslag om å henlegge lovforslagene og om å anmode Regjeringen om å fremsette forslag til lov om adgang til å tilføre sparebanker som mangler likvide midler, kapital fra andre sparebanker.

Dette forslag blev nedstemt med 68 mot 35 stemmer. De 35 var Arbeiderpartiets representanter samt følgende 6 borgerlige: Præsteng (h.), Strømme (v.), Djupvik (v.), Holm (fris.), Hartmann (v.) og Skeibrok (h.).

Derefter blev de to lover med enkelte mindre endringer, sammenlignet med proposisjonen, vedtatt.

Lagtinget behandlet lovene 27 juni. Her blev Arbeiderpartiets forslag om å henlegge lovene forkastet med 22 mot 14 stemmer. Lagtinget vedtok derefter Odelstingets beslutning.

Oslo i februar 1933.

I styret for stortingsgruppen.

JOHAN NYGAARDSVOLD,
formann.

Alfr. Aakermann.

Register for stortingsgruppens beretning.

Innledning. Gruppens styre	65
Frontaledebatten (Regjeringen Hundseids erklæring. — Arbeiderpartiets mistillitsforslag. — Quislings «avsløringer»)	65
Arbeiderpartiets kriseforslag. (Finansdebatten)	67
«Krisekomitéen»	69
Skatten og budgettet. (Den direkte skatt. — Den ekstraordinære formuesskatt. — Regjeringen og avgiftspolitikken. — Salderingen. — Krisebevilgningen)	72
Tollen og de ekstraordinære forholdelser	76
Arbeidsledigheten. (Herunder nødsarbeidsbetalingen og arbeidsledighetskassene)	78
Kommunene	80
Støtten til storbankene	81
Jernbane- og veibygningen	84
Andre arbeidsbudgetter	86
Jordbruket. (Nydyrkningsbevilgningen og andre voteringer på landbruksbudgettet. — Støtten til småbrukerne. — Hjelpen til skogsdistriktene. — Revisjon av jordloven. — Kornmonopolet. — Melkeavgiften)	88
Fiskeriene. (Herunder eksportloven for klippfisk og kjøleanleggene)	95
Lånkassene	98
Immaterlovene	100
Den nye forsvarsordning	104
Militærbevilgninger	109
Statspolitiet og de hvite garder	111
Grunnlovsforslag. (Immuniteten. — Suspensjon av stemmerett. — Rett til mandatnedleggelse. — Stemmerettsalderen. — § 105. — Valgordningen. — Riksstretsreglement. — Nye grunnlovsforslag av Arbeiderpartiet)	113
Stemmerett og valgbarhet. (Valg- og kommunestyreløvene)	116
Skolelovene	120
De kulturelle bevilgninger. (Herunder lotteripengene)	122
Utenrikske saker. (Nasjonenes forbund. — Nedrustningskonferansen. — Grønlandssaken)	124
Lilleborgsaken	125
Trustloven	126
Jaktloven	128
Alkohollovgivning. (Kommunale edruelighetsnevnder. — Rusdrikkloven og det kommunale selvstyre)	129
Andre lovsaker. (Domstollovene. — Syketrygden. — Odelsloven. — Arveloven. — Bankmøtoriet og sparebankene. — Skogvernloven. — Motorvognloven. — Arbeidstiden på norske skib. — Lovforslag av Arbeiderpartiet)	132
Interpellasjoner av gruppen. Skibsbygningen. — Bemanningsskalaen. — Våre ledige sjøfolk i utlandet. — Bilforsikringsselskapene og de skadelidte. — Forskjellig)	136
Forskjellige saker og mosjoner. (Diverse detaljbudgetter. — Arbeideridretten. — Skytterlagene. — Russlandsgarantien. — Fengselskandalene. — Barne- og dyrtidstillegg, m. m.)	138
Quisling-affæren	143
Tillegg: Loven om garantikasse for sparebanker	147

ORGANISASJONSKART

ØVER

DET NORSKE ARBEIDERPARTIS

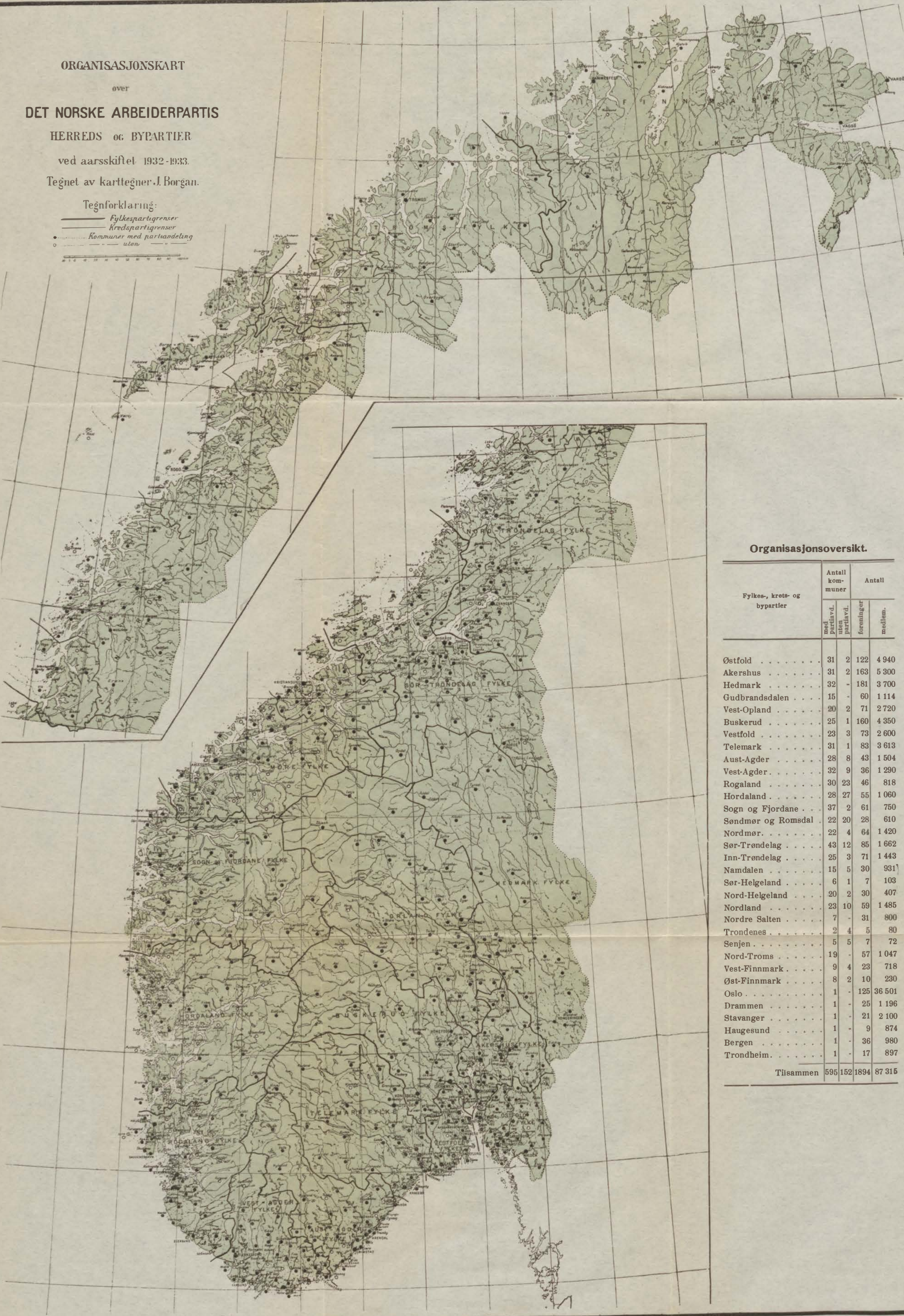
HERREDS og BYPARTIER

ved aarsskiiftet 1932-1933.

Tegnet av karttegnen J. Borgan.

Tegnforklaring:

- Fylkespartigrenser
- Kredspartigrenser
- Kommuner med partideleing uten

Organisasjonsoversikt.

Fylkes-, krets- og bypartier	Antall kom-muner		Antall	
	med partideleing	uten partideleing	foreninger	medlem.
Østfold	31	2	122	4 940
Akershus	31	2	163	5 300
Hedmark	32	-	181	3 700
Gudbrandsdalen	15	-	60	1 114
Vest-Opland	20	2	71	2 720
Buskerud	25	1	160	4 350
Vestfold	23	3	73	2 600
Telemark	31	1	83	3 613
Aust-Agder	28	8	43	1 504
Vest-Agder	32	9	36	1 290
Rogaland	30	23	46	818
Hordaland	28	27	55	1 060
Sogn og Fjordane	37	2	61	750
Søndmør og Romsdal	22	20	28	610
Nordmør	22	4	64	1 420
Sør-Trøndelag	43	12	85	1 662
Inn-Trøndelag	25	3	71	1 443
Namdalen	15	5	30	931
Sør-Helgeland	6	1	7	103
Nord-Helgeland	20	2	30	407
Nordland	23	10	59	1 485
Nordre Salten	7	-	31	800
Trondenes	2	4	5	80
Senjen	5	5	7	72
Nord-Troms	19	-	57	1 047
Vest-Finnmark	9	4	23	718
Øst-Finnmark	8	2	10	230
Oslo	1	-	125	36 501
Drammen	1	-	25	1 196
Stavanger	1	-	21	2 100
Haugesund	1	-	9	874
Bergen	1	-	36	980
Trondheim	1	-	17	897
Tilsammen	595	152	1894	87 315

